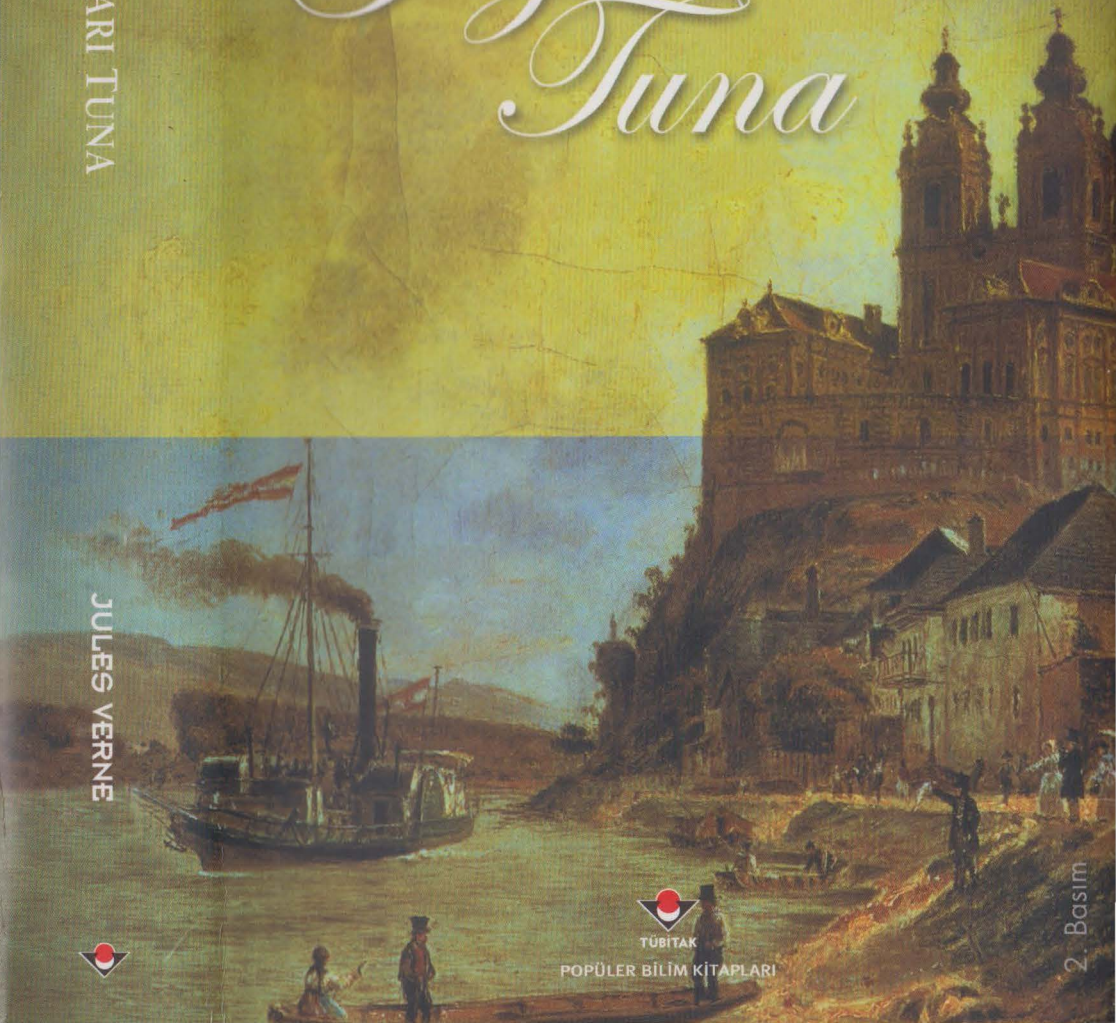
Jules Verne

Güzel Sarı Tuna

GÜZEL SARI TUNA

JULES VERNE

TÜBİTAK
POPÜLER BİLİM KİTAPLARI

2. Basım

"Olta balıkçıları iş başındayken
sakin ve sessiz insanlar olmalarına karşın,
uğraşlarına ara verdiklerinde dünyanın
en gürültücü güruhunu oluştururlar;
hele sıra başarılarını anlatmaya gelince
kara avcılarını aratmazlar ... "

Jules Verne

POPÜLER BİLİM KİTAPLARI
TÜBİTAK

Güzel Sarı Tuna

Jules Verne

TÜBİTAK
POPÜLER BİLİM KİTAPLARI

Güzel Sarı Tuna / Le beau Danube Jaune
Jules Verne
Çeviri: İsmet Birkan

© Société Jules Verne, 1987
● Les éditions internationales Alain Stanké, 1996
© L'Archipel, 1998
© Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, 2000

Bu yapıtın bütün hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzemeler, izin alınmadan tümüyle veya kısmen yayımlanamaz. Türkçe yayın hakları Kesim Ajans aracılığı ile alınmıştır.

TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları'nın seçimi ve değerlendirilmesi TÜBİTAK Yayın Komisyonu tarafından yapılmaktadır.

ISBN 975 - 403 - 350 - 1

1. Basım Mart 2005 (5000 adet)
2. Basım Mart 2005 (5000 adet)

Yayına Hazırlayan: İpek Arman Erdoğan
Grafik Tasarım: Cemal Töngür
Sayfa Düzeni: İnci Yaldız

TÜBİTAK
Popüler Bilim Kitapları İşletme Müdürlüğü
Atatürk Bulvarı No: 221 Kavaklıdere 06100 Ankara
Tel: (312) 467 72 11 Faks: (312) 427 09 84
e-posta: kitap@tubitak.gov.tr
İnternet: kitap.tubitak.gov.tr

Semih Ofset - Ankara

Güzel Sarı Tuna

Jules Verne

Çeviri
İsmet Birkan

TÜBİTAK POPÜLER BİLİM KİTAPLARI

İçindekiler

Önsöz I

I. Bölüm 1
Sigmaringen Yarışmasında

II. Bölüm 17
Tuna'nın Kaynağında

III. Bölüm 33
Uluslararası Bir Komisyon

IV. Bölüm 49
Tuna'nın Kaynağından Ulm Kentine

V. Bölüm 67
Ulm'den Ratisbonne'e

VI. Bölüm 82
Ratisbonne'dan Passau'ya

VII. Bölüm 99
Passau'dan Lintz'e

VIII. Bölüm 111
Lintz'den Viyana'ya

IX. Bölüm 127
Küçük Karpatlar'dan çıkış

X. Bölüm 146
Viyana'da, Presbourg'a ve Budapeşte'ye

XI. Bölüm 165
Krucshistler ve Anti-Krucshistler

XII. Bölüm 185
Peşte'den Belgrad'a

XIII. Bölüm 202
Belgrad'dan Demirkapı'ya

XIV. Bölüm 218
Niğbolu, Rusçuk, Silistre

XV. Bölüm 236
Silistre'den Galatz'a

XVI. Bölüm 251
Galatz'dan Karadeniz'e

Önsöz

Güzel Sarı Tuna'nın sularında balık tutmak

Önce -konuyu zaten bilen okurdan özür dileyerek- Jules Verne'in 1905'te öldüğünde arkada bıraktığı beş romanın (*Altın Yanardağı*, *Wilhelm Storitz'in Esrarı*, *Macellanya*[1], *Güzel Sarı Tuna* ve *Meteor Avı*) başına neler geldiğini hatırlatalım: Bunların alelacele daktilo edilmiş metinleri yayıncı Jules Hetzel'e teslim edilmişti. Yazarın oğlu Michel Verne, yayıncının isteği üzerine, bu müsveddelerden hareket ederek, bütün eserleri "daha ticari hale getirmek" üzere "düzeltti" ve kimilerini başka başlıklar altında ve yaptığı değişikliklerden hiç söz etmeksizin yayımladı.

Yayıncının ardıllarının elinde bulunup gün ışığına çıkarılan 1905 tarihli daktilo edilmiş metinler, eserlerin uğradığı değişiklikler hakkında bir fikir edinmemizi sağlamakta, ayrıca özgün el yazısı metinlerin incelenmesi de bu değişiklikleri doğrulamaktadır. Eski daktilo edilmiş metinlerin bu-

1. Bu üç roman daha önce l'Archipel yayınları arasında çıkmıştır: *Le Volcan d'Or* (1995), *Le Secret de Wilhelm Storitz* (1996) ve *En Magellanie* (1998).

günkü ve tek yasal sahibi Piero Gondolo della Riva daha 1978'de[2] Jules Verne'in ölümünden sonra yayımlanan eserlerin başlarına neler geldiğini açıklamış ve bu değişikliklerde Michel Verne ile Jules Hetzel'in oynadıkları rolü ortaya çıkarıp kınamıştır.

Jules Verne Derneği (Société Jules Verne), yazarın eserlerinin özgün metinlerinden okunmasını sağlamak kaygısıyla, 1985'ten 1989'a kadar, bu ölüm sonrası romanları Piero Gondolo della Riva'ya, emanet edilmiş olan özgün versiyonlarıyla yayımlamıştır. Az sayıda basılan ve hemen tükenen bu edisyonlar şimdi geniş okur kitlesine sunulmaktadır.

Wilhelm Storitz'in Esrarı, *Macellanya*, hatta *Meteor Avı* gibi romanların alışılmış Jules Verne normuna göre farklı olarak değerlendirilmiş olması belki anlaşılabilir. Fakat daha önceki *Olağanüstü Yolculuklar*'ın çizgisinden sapmayan *Altın Yanardağı* ve *Güzel Sarı Tuna* gibi coğrafi anlatı niteliğindeki öyküleri değiştirmeye kalkmanın nasıl bir nedeni olabilirdi? Orenoco ve Amazon'un ardından neden Avrupa'nın en büyük ve en görkemli nehri olan Tuna gelmesin ki?

Johann Strauss'a göre mavi, Jules Verne'e göre ise sarı olan Tuna Nehri, nihayet *Güzel Sarı Tu-*

2. Piero Gondolo della Riva, "A propos du manuscrit de Storitz", BSJV, no 46, 2. trim. 1978, s. 160-163. Ayrıca bkz. "A propos des oeuvres posthumes de Jules Verne", Europe, Kasım-Aralık 1978, s. 73-82.

na'nın yazarının seçtiği renkte de akabilecektir. Michel Verne babasının eserini -her halde kendi kişisel zevki uğruna- tamamen farklı bir eser, *Le Pilote du Danube* (Tuna Kaptanı) adı altında kasvetli bir polisiye roman yazmak için kullanmıştır. Bu yüzden, *Güzel Sarı Tuna*'nın tam zevkine varmak için onu, daha önceki Tuna Kaptanı'nı tamamen unutarak, alaycı tonda yazılmış yepyeni bir roman olarak okumak gerekiyor. Verne ciddi ve hafif romanları böyle nöbetleşe yayımlamaktan hoşlanırdı.

Romanın yazılış tarihi

Hetzel tarafından *Güzel Sarı Tuna*'nın yazılış tarihi olarak verilen 1880 yılı, kitabın adının değiştirilmesine gerekçe olarak avukatına yaptığı açıklamadan gelmektedir:

"Roman (...) yazarın yöntemine göre, bir defada ve bütün olarak 1880'de yazılmıştı. Bu tarih de gösteriyor ki, roman sanki o sıralarda pek rağbette olan Strauss'un ünlü Güzel Mavi Tuna valsinin bir tür yankısı veya andıcı niteliğindeydi. Zaten Jules Verne de baba-oğul Hetzel'lerle sohbet ederken şaka yollu, Tuna'nın elbette güzel olduğunu ama sularıyla birlikte bir yığın alüvyonu da sürüklediğinden pek öyle dendiği gibi mavi renkte olamayacağını söylerdi. Daha sonra (1908'de) romanın

ilk kez yayımlanması söz konusu olduğunda, kitabın başlığı hayli eskimiş bulunuyordu.[3]"

Fakat müsveddeler incelenince, bu romanda kullanılan el yazısının çok daha geç, 1897'lerden sonra yazılmış son romanlardakine benzer olduğu görülüyor[4]. Buna karşılık, 1880'lere ait eserlerin yazısı daha küçük, belirgin ve yuvarlak harfleriyle bunlardan net olarak ayrılıyor. Jules Verne'in son eserlerinin yazılış tarihlerini not ettiği sayfanın kısa süre önce bulunması da tüm kuşkuları gideriyor ve *Güzel Sarı Tuna*'nın yazılış tarihinin kesinlikle 1901 olduğunu ortaya koyuyor[5].

J. Hetzel göz göre göre avukatını aldatmaktadır: On beş yıl önce, 1886'da ölmüş olan baba Hetzel elbette 1901'de romanın başlığını tartışamazdı. Bunu oğlu da yapamazdı, zira yayıncı *Güzel Sarı Tuna*'nın metnini ancak 1905'te, Jules Verne'in de ölümünden sonra almıştı.

Jules Verne'in el yazısı müsveddesi

Güzel Sarı Tuna'nın metninde son bir kez gözden geçirilmemiş olmaktan ileri gelen eksiklik seziliyor; biz bu eksikliği gidermeye çalıştık. Jules Verne eserlerini ara vererek yazar ve bazen bir aradan

3. Hetzel'in avukat Droz'a notu, 23 Aralık 1911; alıntı: P. Gondolo della Riva, "L'affaire Pilote du Danube", BSJV, no 44, s. 99-102.
4. Macellanya'dan (1898) *Meteor Avı*'na (1901) kadar, bu döneme ait bütün romanlarda aynı el yazısı görülür.
5. Bu sayfa 1 Ocak-29 Mart 1901 arasında yazılmıştır.

sonra yeniden başladığında önceki bölümlerde geçen olay ve tarihleri unuttuğu olurdu. Böyle durumlarda ikide bir durup geri dönerek bunları kontrol etmek yerine, son düzeltme sırasında dikkatini çeksinler diye gerekli yerlere soru işaretleri "(?)" koyardı. Ayrıca, uzaklıklar, şehirlerin nüfusları vb. gibi yazım sırasında bilmediği ayrıntıların yerlerini de, daha sonra doldurulmak üzere boş bırakırdı.

Biz bütün "(?)"leri kaldırıyoruz, zira bunlar incelenince ya yazarın kuşkuları temelsiz ve verdiği bilgi doğru çıkıyor ya da hatası açık, ki o durumda bunu düzeltiyoruz. Örneğin, "yirmi dört saat" yazacağı yerde "kırk sekiz saat (?)" yazdığı zaman olduğu gibi... Zaten fırsatı olsaydı böyle hataları kendisi düzeltecekti. Buna karşılık boş bırakılmış yerlere dokunmuyor, bunları böyle durumlarda alışılagelen "(...)" işaretiyle gösteriyoruz. Bazen farkına varmadan bir sözcüğün atlanmış olduğu görülüyor. Biz bunu yerine koymakla birlikte, özgün metinde bulunmadığını da belirtmek için ayraç içine alıyoruz.

Daha önce yayımlanan bütün ölüm sonrası romanlarda yaptığımız gibi, sadece imla yanlışlarını düzeltmekle yetiniyoruz.

Kaynaklar

Macellanya için olduğu gibi, *Güzel Sarı Tuna*'nın kaynakları da *Le Tour du Monde* Dergisi'n-

dedir: Tarihçi ve politikacı Victor Duruy orada, 1861 ve 1862 yıllarına ait sayılarda, "Paris'ten Bükreş'e" başlığı altında ve D. Lancelot tarafından resimlenmiş olarak, 1860'ta yapmış olduğu yolculuğu anlatır. Milli Eğitim Bakanı olunca görevi nedeniyle yolculuğunu tamamlayamayan Duruy'nin yerine, dergi öykünün sonunu getirme görevini, resimleri yapan D. Lancelot'ya verir ve anlatı 1865 ve 1866'da kaldığı yerden devam eder.

Verne'in romanındaki bütün turistik bilgi ve betimlemeler Duruy-Lancelot yolculuğunun öyküsünden alınmadır; romancı bunları kendi düşleminin keyfine göre kendi anlatısına uyarlar. Örnekleri çoğaltmadan, iki yazardaki Peşte ve Belgrad betimlemelerini buraya almakla yetineceğim. Lancelot Buda ve Peşte'ye[6] varışını şöyle anlatır:

> "Sağda eski Türk şehri Buda (.); solumuzda, geniş bir rıhtımın ardına sıra sıra dizilmiş, geniş alınlıkları ve teraslar halinde yükselen damları taşıyarak heybetli ama sade bir perspektif oluşturan sütun ve yarım sütunlarla süslü yüksek kemerli beyaz evler... Bu perspektif sadece birkaç kilisenin cesurca başlarını kaldırıp tüm ışığı üstlerine çeken çan kuleleriyle kırılıyor (...)... Artık Pesth'teyiz[7]."

6. Bu iki şehir, Bude (veya Buda) ile -Lancelot'nun yazışıyla- Pesth (Peşte) ancak 1873'te Budapeşte adı altında birleştirilmiştir.
7. Lancelot, "De Paris à Bucharest", Le Tour du Monde, 1. yarıyıl, 1865, s. 34.

Verne bu betimlemeden sadece birkaç öğeyi kendi kitabına alıyor:

"Sağda Buda vardı, eski Türk şehri; solda ise Macaristan'ın başkenti. (...) Bu iki şehrin gözlerinin önüne serdiği büyüleyici manzaraya, rıhtımın kenarına dizilmiş kemerli ve teraslı evlerine, akşamın saat beşinde güneşin son ışınlarıyla yaldızladığı kiliselerin çan kulelerine o kadar dalmış olmasaydı, (...) belki de bu gözlemi yapmadan geçmezdi[8]..."

Belgrad'a varışında ise Lancelot önündeki manzarayı şöyle seyreder:

"Şehir bir kilisenin çan kulesinin tepeden baktığı Avrupa tipi evlerini yumuşak teraslar halinde yamaca yayıyordu. En tepede, (...) bahçeler ile iki sivri minarenin altında bir cami vardı. Solda zemin, sanki meyve ağaçları arasına saklanmış ikinci bir kenti taşıyormuş gibi, oldukça dik bir eğimle alçalıyor, bu ağaçların arasından yer yer uzun ince selviler göğe yükseliyordu[9]."

(Sarı Tuna'nın baş kişisi) Ilia Krusch'a gelince, o şunları görür:

8. Bölüm X.
9. Lancelot, op.cit., s.65.

"... bir tepenin üzerine anfitiyatro biçiminde yerleşmiş bir kent; Avrupa tipi evleri, güneşin alevden birer sorguç taktığı çan kuleleri ve kiliselerin komşuluğunda pek fazla sırıtmayan bir caminin iki minaresi... Biraz solda, içinden ince uzun selvilerin göğe yükseldiği büyük bir meyve bahçesinin içinde, daha modern bir şehrin bulunduğu fark ediliyordu[10]."

Gerek *Güzel Sarı Tuna*'da, gerek *Wilhelm Storitz*'de -kahramanın Mathias-Corvin gemisiyle yolculuğu anlatılırken- yapılan Tuna kıyılarına ait bütün betimlemeler Lancelot'nunkilerin yinelenmesidir. Lancelot Peştelilerin, Kont Teleki'nin ölümü vesilesiyle tuttukları yası anlatır; bu kontun adı Ragz kasabasında, doktor Roderich'le, Wilhelm Storitz'in evlerinin bulunduğu bulvara verilecektir.

"Tuna'nın doğu havzasının haritası"nda[11] gerçekten Theiss (Tisza) kıyılarında Racz diye bir şehrin bulunduğu görülür. Yazar *Güzel Sarı Tuna*'da birkaç kez balıkçı Ilia Krusch'un Racz Becse doğumlu olduğunu belirtir. Wilhelm Storitz'de Racz adı Ragz olur ve Tuna boyunda yeri de değişerek Vukovar'dan aşağıya kayar. Açıklanması gereken nokta ise Verne'nin neden Tuna'ya ilişkin eserlerinde, Lancelot'nun hiç söz etmediği -hatta

10. Bölüm XII.
11. Lancelot, op.cit., s. 71. Harita bu kitaba da alınmıştır.

bazılarınca hayali bile sanılan- bu küçük kasabayı onurlandırmayı seçmiş olduğudur.

Eserin teması

Güzel Sarı Tuna bu nehir üzerinde, kaynağından mansabına (denize döküldüğü yere) kadar, kayıkla yapılan bir yolculuğu anlatır; bu tema daha önce *Storitz*'de de işlenmiştir; orada da Henri Vidal bir dampfschiff (vapur) ile aynı nehirde Viyana'dan Ragz'a kadar iner.

Olaysız ve keyifli bir nehir gezintisi olarak tasarlanmış olan *Güzel Sarı Tuna*, yol boyunca rastlanan çeşitli görülmeye değer turistik yerleri zevkine vara vara betimler ve anlatır. (Romanın baş kişisi) eski Tuna kaptanı Ilia Krusch'un usta bir olta balıkçısı olması da bu soylu sporun bütün inceliklerinin büyük bir başarıyla ve canlı bir mizah duygusuyla sergilenmesini sağlar. Hatta roman yer yer bir olta balıkçılığı ders kitabı niteliğine bürünür. Tabi bu ciddilik sadece bir görünümdür; yazar balıkçı oltasının, "bir ucunda bazen, öbür ucundaysa her zaman bir 'hayvanın' takılı olduğu bir alet" olduğunu söylerken, aksini iddia etmesine karşın hiç kuşkusuz sahiden böyle düşünmektedir. Bu husus kahramanının biraz bönce ama sempatik kişiliğinden de anlaşılabilir; aslan Ilia Krusch'un adı pekâlâ hiç zorlanmadan "cruche" (testi) şeklinde de söylenebilir*.

* Su testisi demek olan "cruche" sözcüğü halk dilinde ve argoda mecazlı olarak aptal, avanak, kafasız, cahil, "tın tın", vb. gibi anlamlara da gelir; Türkçedeki "balkabağı" veya "dümbelek" gibi... (ç.n.)

Yolculuğa bir kaçakçılık olayının da eklenmesi, öyküyü çeşnilendiriyor. Son derece dürüst ve nazik bir adam olan balıkçı, teknesine aldığı yol arkadaşı mösyö Jaeger'in, yasa dışı eylemlerin sorumlusu haydut Latzko'yu bulup yakalamakla görevli polis şefi Karl Dragoch olduğundan bir an bile kuşkulanmıyor.

Birtakım varsayımlara dayanılarak suçlu bulunan zavallı Krusch durup dururken kendini hapiste buluyor ve "Krusch olayı" başlıyor! Masum bir insan suçlu ilan ediliyor ha! Halk arasında hemen Krusch'çular ve Anti-Krusch'çular diye iki parti oluşuveriyor. O dönemin okurlarının aklına -roman 1901'de yazılmıştır- hemen masum Dreyfus'ün ve Dreyfus'çülerle Anti-Dreyfus'çülerin gelmemesi mümkün mü? Hele (Dreyfus olayında) kararla çelişkili olay ve kanıtların üst üste yığılması karşısında, kamuoyu da yön değiştirmiş ve 1900 yılının 19 Eylül'ünde Dreyfus'ün af kararı imzalanmış ve 14 Aralık'ta da bir genel af ilan edilmişse... Nihayet Zola da, 1898'de yazdığı o ezici "Suçluyorum!"undan sonra, 16 Şubat 1901'de, *La Vérité en Marche* (Gerçek Yürüyor) adlı yazısını yayımlamıştır. Sözünü ettiğimiz "Krusch olayı" da, elbette fazla vurgulamadan, Jules Verne'in yüzbaşı Dreyfus konusundaki duygularının evrimine tanıklık ediyor[12].

12. Jules Verne ve Dreyfus olayı hakkında, bkz. Christian Porcq, "Cataclysme dans la cathédrale ou le secret des Frères Kipp", BSJV, no 107, s. 35 ve 109, s. 36.

Şeker hastalığının pisboğazlığını daha da azdırdığı Jules Verne, *Güzel Sarı Tuna*'da yiyecek ve içeceklere verdiği önemi de dışa vuruyor[13]. Roman keyifle ve zevkle anlatılan, bira ve çeşitli likörlerle, hah'lar, hoh'lar, geğirti ve hıkık'lar arasında sürüp giden, Pantagruel'lere has bir şölenle başlar. İki kahraman da her sabah birer tek atmaktan, sırasında birer kadeh iyi şarap yuvarlamaktan hiç geri durmazlar. Ilia Krusch şehirden alışveriş yaptığında, -biraz fazlaca balık ağırlıklı olan normal karavanayı çeşitlendirmek için- sakatat ve işkembe, hatta salyangoz bile satın alır (IV. Bölüm). Doğal olarak, -yine yazarın da sevdiği gibi- esaslı bir pipoyu tüttürmeyi de unutmaz.

Michel Verne'in yaptığı değişiklikler

Michel Verne babasının eserinin sakin ve güleç yüzlü babacanlığını hiç beğenmiyor. Eğlenceli ve alaycı bir romanı mizah duygusundan yoksun kapkara bir polisiye serüvene çeviriyor. Bu durumda, Jean-Jules Verne'in bu romanda dedesinin "keyifli alaycılığını" bulamamasında şaşılacak bir şey yoktur[14]. Oysa *Güzel Sarı Tuna*'nın başlıca ve en tipik özelliği işte bu alaycılıktır.

Michel Verne, turistik betimlemelerin, balık tutmakta gösterilen başarıların ve iki yol arkadaşı

13. Bkz. Christian Chelebourg, "Le texte et la table dans l'oeuvre de Jules Verne", BSJV, no. 80, s. 8-12.
14. *Jean-Jules Verne*, Jules Verne, Hachette Littérature, 1973, s. 354.

Krusch'la Jaeger'in sofrasal fantezilerinin zararına olarak, eserin başındaki polisiye öğeyi büyük ölçüde şişirip genişletiyor. Tuna Kaptanı'nda -Michel Verne'in romana koyduğu yeni ad- basit bir yasadışı ticaret olayı cinayet, yağma ve gasp ve silah kaçakçılığı haline geliyor. Ilia Krusch'un adı Brusch oluyor, kendisi de gençleşip haydudun yerini alıyor, mavi gözlerini gizlemek için gülünç siyah gözlükler takarak en baştan şüpheleri üzerinde topluyor. Kılık değiştirme ve makyaj: Bunlar kısa süre önce piyasaya çıkan, Arsène Lupin'le dönemin öteki polisiye öykü kahramanlarından alınma özentilerdir[15].

Gerçi daha önce *Macellanya* da "Jonathan"ın Kazazedeleri'nden açıkça farklı idi ama baba ile oğulun Tuna'ları hakkında kesinlikle denebilir ki, bunlarda ortak öğe olarak sadece öykünün başlangıcıyla olayların geçtiği yer kalmıştır. Artık söz konusu olan, aslından değişik olduklarına işaret edilecek birkaç sayfa veya bölüm değil, Michel Verne tarafından baştan başa yeniden yazılmış, ilk kez basılan yepyeni bir eserdir; öyküye yeni kişiler girmiş, karakterler tamamen değişmiş -masum, suçlu olmuş!- on altı bölümden on ikisi yenilenmiş, mizah öğesi tümden silinmiş, yerine bir entrika ve kuşku havası gelmiştir.

Michel Verne'in yaptığı değişikliklerden biri az daha kendisine pahalıya mal oluyordu, çünkü bu

15. *Conan Doyle* (Sherlock Holmes) 1905'ten önce Fransızcaya çevrilmemiştir; Arsène Lupin'in ilk serüvenleri de aynı yılda çıkmıştır.

yüzden bir hakaret davasına konu olmaktan kıl payı kurtulmuştu. Piero Gondolo della Riva 1977'de bu adli olayı anlatır ve bu vesileyle Jules Verne'in ölümünden sonraya kalan müsveddelerinde yapılmış olan değişikliklerin keşfedilmesinin de yolunu açar[16].

Michel Verne beceriksizlik ederek (yaptığına bu terim az bile gelir), romanda kendi uydurduğu bir hayduta, Belgrad'a gittiği zaman tanıştığı bir Macar'ın sahici adını -Jackel Semo- verir. Adam bu şekilde nitelenmekten hiç mi hiç hoşlanmaz ve avukatının Hetzel'e yazdığı gibi, (1908'de) yayımlanan kitabın Jules Verne'in elinden çıkma olmadığını anlar:

"Dolayısıyla, kitap Jules Verne'in değil, Mösyö Jackel Semo'yu şahsen tanımış olan oğlunun eseriymiş gibi görünüyor[17]."

Hetzel bütün bu kirli çamaşırları ortaya dökmektense, hatalı edisyonu apar topar düzeltir, Jackel Semo adını Yacoub Ogul'la değiştirir ve olayı örtbas ettirir. Şaşırtıcı bir ayrıntı: Her iki tarafın avukatları da sonradan büyük üne kavuşacaklardır. Jackel Semo'yu savunan René Cassin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin ünlü yazıcısı olarak Nobel Ödülü'nü kazanacak, Michel Ver-

16. Piero Gondolo della Riva, art.cit., BSJV, no 44, 4. trim. 1977.
17. *İbid.*, s. 100.

ne'in avukatı, siyaset kürsüsünün büyük hatibi Raymond Poincaré ise Fransa Cumhurbaşkanı olacaktır.

Mizah öğesi

Geç döneme ait ve iddiasız bir eser olan bu romanda, Verne'in olgunluk döneminin yaratıcı gücü yoktur. Yalın, basit ve çoğunlukla mizahi, fakat böyledir diye -sık sık yapılmaya teşne olunduğu gibi- küçümsenmemeleri gereken öyküler sınıfına girer. Zira belki de Jules Verne bu eğlenceli, alaycı ve bazen de -*Yeşil Işın ve Yüzen Şehir*'de olduğu gibi- kusursuz edebi bir nitelik taşıyan romanlarında, daha gerçek, daha canlı ve daha modern bir yazarlık sergiler.

Philippe Lanthony *Güzel Sarı Tuna*'da iki mizah kaynağı ayırt eder[18]: "Oltayla balık tutma sporunun yüceltilmesi" ve romanın başından sonuna dek "(olup biten) hiçbir şeyden hiçbir şey anlamayan" ama Tuna Oltası Derneği'nin ödülünü hakkıyla kazanmış biri olarak gerçek olta balıkçısının bütün bilgeliğini kendinde somutlaştıran safdil Ilia Krusch. Bu dürüst ve babacan adam herkeste sempati uyandırıyor. Philippe Lanthony'ye göre, "bu Quiquendone kaçkını Macar, Jules Verne'in alaycı kaleminin yarattığı en komik kişiliklerden biridir." Yazar, amatör balıkçının şanı yürüsün di-

18. Alıntı: Olivier Dumas, "Un roman ironique inédit, Le Beau Danube jaune", BSJV, no 84, s. 4-5

ye yazdığı bu romanı, bıyık altından gülerek şöyle bağlıyor:

"Bu öyküyü okuduktan sonra, her zaman ve her ülkede bilge, uyanık ve filozof bir adam olan olta balıkçısıyla dalga geçmeye kim cesaret edebilir?[19]"

Sarı Tuna'nın simgeselliği

(Jules Verne'in) son eserlerinde akış yönünde aşılan bütün bu nehirler hiç de anlamsız değildir. *Meteor Avı* dışında -ama orada da şehir "Potomac Nehri'nin duru sularında yıkanır"- bütün ölüm sonrası romanlarda nehirler akar: *Macellanya*'da Beagle Kanalı, öteki *Styx; Storitz*'de Tuna; *Altın Yanardağı*'nda ırmaklar, göller ve Yukon Nehri; ve son olarak, *Güzel Sarı Tuna*'da bu nehrin kaynağından ağzına, boydan boya geçilmesi... Nehrin ağzındaki son nokta Kilia da romanın kahramanına adını veriyor: K / ilia'dan > Ilia K.

Nehirler, yaşamın simgeleri... Tuna Nehri gibi, ölümün rengini taşıyan Karadeniz'de son bulan yaşamın...

Nehirden aşağı yolculuk sırasında bir seyirci, bir "görücü" var ki, manzarayı gözleriyle adeta yutuyor. Bu edilgin kişilik, Mösyö Jaeger, bir "görüntü avcısı" olarak (Jaeger, Almanca 'avcı' demek), ölümünden önce bu son görüleri (vizyonları) belleğin-

19. XVI. Bölüm.

de biriktiren yazarın kendisi olamaz mı? Bir defalığına kafası işleyen aslan avcı Krusch, gözlemci Jaeger'in böyle edebi bir etkinlikte bulunduğundan kuşkulanıyor:

"Mösyö Jaeger bir an bile sıkılmıyordu. Gördüğü her şeye ama özellikle nehir gemiciliğine ilişkin her şeye, gittikçe daha derin bir ilgi duyuyordu. Hatta Ilia Krusch kendi kendine, onun bu konuda, nehir taşımacılığıyla ilgili bütün sorunların ele alınacağı bir çalışma hazırlamakta olup olmadığını (...), hatta yolculuğunun asıl amacının da bu olup olmadığını, sorup duruyordu.

Ve bu konuda onun ağzını aradığında, M. Jaeger gülümseyerek:

"Evet, böyle bir şeyler var" cevabını verdi[20].

Ve yazarın, "ne olur ne olmaz, okur belki bıkar" diye haklı olarak duyduğu kaygıya, M. Jaeger[21] ye-

20. XIV. Bölüm.

21. *Tuna Kaptanı*'nda (Michel Verne'in versiyonu) Karl Dragoch, öbür adıyla M. Jaeger, Francis Lacassin tarafından gülünç ve iğrenç olarak nitelendirilir (Tuna Kaptanı'nın önsözü, 10/18, s. 15). *Güzel Sarı Tuna*'da ise üstün gözlemci nitelikleri, Krusch'a gösterdiği dostluk onu gözümüzde sempatik ve etkili bir polis yapar. Dolayısıyla artık, sorumluluğu -tabi yalnız ölüm sonrası romanlar için- sadece Michel Verne'e yüklemeksizin, "Jules Verne'in gözünde polis (her zaman) iğrenç, hatta gülünçtür" demek mümkün değildir. Lancelot'nun anlattığına göre (art. cit., s. 79), nehrin bir yerinde "kayaların arasında geniş mağaralar varmış (...). Bunlardan biri halk masallarında çok geçermiş. Ünlü ejderhayı yenen Aziz Georges'un, canavarın leşini buraya bıraktığı söylenirmiş." Verne (XIII. bölümde sözünü ettiği) bu söylenceden esinlenip, ejderhanın adını polis kahramanına, -önce Dragonof (DRAGONof) sonra Dragoch (DRAGOch)- Georges'un adını da aynı kişiye takma ad olarak -GEoRGE/JEaGER, bir harf farklı anagram- verir. Aynı anagram J. Verne'i de çağrıştırır: JaEgER/JvERnE.

rinde ve içtenlikle yanıt veriyor: Sempatik Krusch yanında bir yol arkadaşını hak etmektedir:

"(...) Düşünüyorum da, burada boşuna vakit kaybetmeyeceğim gibime geliyor."

– Öyleyse, size fazla uzun görünmüyor bu yolculuk?...

– Aman mösyö Krusch, sizinle olduktan sonra... sizinle birlikte olduktan sonra!...[22]

Amazon ve Orenoco Nehirlerinden sonra bu dingin ve huzur dolu Tuna yolculuğu yazara Macaristan'ın güzel ovalarını seyretmek, yarattığı kişilerin en sakin tabiatlısının kayığında içkisini yudumlayıp piposunu tüttürmek fırsatını veriyor. Bu kişi dostluğa açık, art düşüncesiz ve ihtirassız bir adam, kısacası -Jules Verne'nin betimlemekten hoşlandığı türden- kusursuz bir çelebi, bir Voltaire'ci filozof, *Meteor Avı*'ndaki Proth'un ağabeyine layık kardeşidir. Onun eşliğinde size de *Güzel Sarı Tuna*'nın sularında iyi yolculuklar dilerim.

Olivier Dumas
Jules Verne Derneği Başkanı

22. XIV. Bölüm.

CARTE
DU BASSIN ORIENTAL
du
DANUBE
dressée par A. Vuillemin
Tuna'nın doğu havzası

I. Bölüm

Sigmaringen Yarışmasında

O gün -25 Nisan- şarkılar, naralar, alkışlar ve kadeh tokuşturmalar biçiminde kendini gösteren hummalı bir hareketlilik, telaşlı bir canlılık, tabelasında Balıkçılar Buluşması yazan kabareyi dolduruyordu.

Orta Avrupa'nın büyük nehri Tuna'nın hemen hemen kaynağında yer alan Hohenzollern hanedanına ait Prusya toprağının başkenti şirin Sigmaringen kasabasının kenarındaki bu kabarenin pencereleri nehrin sol kıyısına bakıyordu.

Çoğunluğunu Alman, Avusturyalı ve Macarların oluşturduğu uluslararası balıkçılık derneği "Tuna

Oltası[1]"nın üyeleri o gün, giriş kapısının üzerindeki, güzel gotik harflerle yazılıp boyanmış tabelaya uygun olarak, bu kabarede toplanmışlardı. Kupalar dolusu halis Münih birasıyla kadehler dolusu kaliteli Macar şarapları içiliyordu. Böyle toplantılar esnasında büyük salon uzun pipolardan sürekli püsküren kokulu duman bulutlarının içinde kaybolurdu. (Şimdi de) dernek üyeleri artık birbirlerini göremiyorlarsa bile hiç olmazsa işitebiliyorlardı. Ee, insan bu gürültüyü nasıl olur da işitmezdi? Eğer ki sağır olsun...

Bir noktaya işaret etmek gerek: Olta balıkçıları iş başındayken sakin ve sessiz insanlar olmalarına karşın, uğraşlarına ara verdiklerinde dünyanın en gürültücü güruhunu oluştururlar; hele sıra başarılarını anlatmaya gelince kara avcılarını aratmazlar ki, doğrusu bu az şey değildir.

Kabarenin orta masasının çevresinde yüz kadar davetliyi bir araya getiren zengin ve doyurucu bir öğle yemeğinin sonuna gelinmişti. Bunların hepsi misina şövalyeleri, şamandıra tutkunları, olta fanatikleri olup, bu güzel nisan sabahını değerlendiren etkinliklerinin sonunda boğazlarının hayli kurumuş olduğu da anlaşılıyordu. Bu yüzden sofrada, silinip süpürülmüş kap kacağın arasında, bir hayli

1. Belirtilmesi gereken bir nokta: Michel Verne daktilo edilmiş metindeki bir yanlışa takılarak burada gördüğü "Ligue" (birlik) sözcüğünü "Ligne" (olta) olarak düzeltmeden bırakıyor. Oysa bir siyasal çıkar birliğinin değil basit bir balıkçı derneğinin söz konusu olduğu bu durumda, "olta" terimi elbette daha mantıklıdır.

boş şişe de göze çarpıyordu. Bunlar yerlerini kahveye yoldaşlık etmek üzere alınan bin bir çeşit likör̈e bırakmışlardı: mayalanmış pirinçten çekilmiş rakı, Doğu Hint Adaları'ndan gelen tafya veya rom, kassisten çekilmiş ratafya, curaçao, Dantzig rakısı, ardıç likörü (cin), Garus iksiri, Hoffmann damlası, kirsch-wasser, keetsch-wasser, Torino korsolisi, scubac... Hatta, dernek üyeleri arasında Yeşil Erin'in[2] oğullarından kimse bulunmamasına karşın, İskoçya arpasından çekilmiş viski bile vardı.

Balıkçılar Buluşması'nda saat öğleden sonra üçü çalarken, gittikçe daha iyi kafayı bulan ve suratlarına renk gelen davetliler sofradan kalktılar. Bazıları sendeliyor, yanlarındakilere tutunmaya çalışıyorlardı gerçi ama doğrusunu söylemek gerekirse büyük çoğunluk ayaklarının üzerinde sağlamca ve dik durabiliyordu. Ne de olsa, Tuna Oltası'nın yarışmaları vesilesiyle yılda birkaç kez tekrarlanan bu uzun ve adeta kutsal yemek oturumlarına alışık değiller miydi? Bu yarışmalar büyük ilgi çeker ve (halk tarafından da) önemle izlenip kutlanırdı; Strauss'un tanınmış valsinde iddia edildiği gibi mavi değil sarı akan ünlü nehrin aşağı çığırında da yukarı çığırında olduğu kadar büyük ve haklı bir ünleri vardı. Olta'nın başkanı Macar Miclesco'nun özverili çabaları, enerjisi ve güvenilir adı sayesinde, Baden Dükalığı'ndan, Würtemberg'den, Bavyera'dan, Avustur-

2. Ya kalem sürçmesi ya da şaka: "Yeşil Erin" terimi İskoçya için değil İrlanda için kullanılır.

ya'dan, Macaristan'dan, Romanya eyaletlerinden yarışmacılar koşa koşa gelip bunlara katılırdı.

Dernek beş yaşını doldurmuştu, üyelerin ödentileri sayesinde gittikçe de gelişiyordu. Günden güne artan kaynaklarına dayanarak, düzenlediği yarışmalarda önemli tutarlara varan ödüller koyabiliyordu. Bundan başka, rakip derneklere karşı da oldukça başarılı bir mücadele veriyor, filaması kazandığı zaferlerde aldığı madalyalarla pırıl pırıl parlıyordu. Nehir balıkçılığı konusunda çıkan yasaları yakından izliyor, haklarını özel kişi ve kurumlara karşı olduğu kadar devlete karşı da savunuyordu. Bilindiği gibi her ülkede, ırmaklarda, nehirlerde ve taşımacılığa açık su yollarında herkes, gerek şamandıralı oltayla gerek dip oltasıyla, balık tutabilir. Dernek ayrıca nehir boyunca birkaç noktada, tuttuğu yeminli korucuların gözetimi altında, balık rezervi olarak küçük gölcükler ve havuzlar da oluşturmuştu. Uzun sözün kısası, kendi çıkar ve ayrıcalıklarını, balık tutma içgüdüleri yüzünden insanlığın özel bir kategorisine sokulmayı hak eden insanlara özgü, profesyonel inatçılık denebilecek bir acarlıkla savunuyordu.

Burada adı geçen 25 Nisan günü yapılmış olan yarışma 186 (...) yılının ilk yarışmasıydı. Sabahın beşinden itibaren Tuna Oltası'nın üyelerinden altmış kadarı şehirden çıkıp biraz aşağıya, Tuna'nın sol kıyısına gitmişlerdi.

Hava güzel, hatta biraz sıcaktı; yağmura karşı önlem almak da gerekmiyordu. Yarışmacılar der-

neğin formasını giymişlerdi; sıcak mevsimde yerini pamukluya bırakan bol, yünlü bir giysiydi bu: hareket serbestliğini sağlayan kısa bir üstlük veya önlük, paçaları kalın tabanlı çizmelerin içine sokulmuş bir pantolon ve gerektiğinde aynı renkte bir (...) ile korunan, geniş güneşlikli beyaz bir kasket... Her biri, Balıkçının El Kitabı'nda sayılan çeşitli takım taklavatla donanmıştı: olta kamış veya sırıkları, ağ kepçeler, karaca derisinden kılıflarında misinalar, iğneyi misinaya bağlamak için ince özel kıllar, şamandıra kutuları, sondalar, ağırlaştırılacak oltalar için boy boy yontulmuş kurşun parçaları, yeteri kadar yapay sinek ve Floransa kılından ince kaytan, vb... Av serbest stilde yapılacaktı, yani tutulan balıklar hangi türden olursa olsun geçerli sayılacak, her balıkçı oltasını balık türlerine -incibalığı, tekir, çapak balığı, nehir sazanı, aynalısazan, iskorpit, çamçak, derekayası, gölgebalığı, tatlısu levreği, yeşilsazan, yıldızlı pisi, alabalık, golyan, yayın ve Tuna'nın sularında yaşayan öteki türler- göre istediği gibi yemleyebilecekti.

Saat altıyı vururken, tam tamına doksan yedi yarışmacı yerlerini almış, şamandıralı misinaları ellerinde, oltalarını atmaya hazır bekliyorlardı. Bir boru sesiyle işaret verildi ve doksan yedi olta kıyı boyunca akıntının üzerine düşerek misinaları gerdi.

Yarışmaya çeşitli değerlerde birkaç ödül konmuştu; fakat iki yüz florinlik iki birincilik ödülü, 1°

en fazla sayıda balık tutmuş olana, 2° en büyük ve en ağır balığı tutmuş olana verilecekti.

Yarışma gayet iyi koşullarda geçti. Ölçülmesinde fazla cimri davranılan kimi yerler, birbirine dolaşan misinalar için birkaç tartışma olmadı değil gerçi ama bunlar görevlilerin hemen araya girmesiyle yatışan küçük olaylardı. On bire çeyrek kala yarışmanın bittiğini duyuran ikinci boru sesine kadar hiçbir önemli olay çıkmadı.

O zaman her yarışmacının tuttuğu balıklar ayrı kümeler halinde, başkan Miclesco ile derneğin dört üyesinden oluşan jürinin değerlendirmesine sunuldu. Bu dürüst kişiler, avcılık onuru işe karışınca tepelerin biraz kolay attığı bu özel dünyada, hiçbir sızıltıya meydan vermeyecek biçimde, son derece yansız olarak yargılarını verdiler. Yarışmanın sonucuna, gerek sayıya gerek ağırlığa göre verilecek ödüllere gelince, jüri bunu gizli tuttu. Sonuç ancak ödül dağıtımı sırasında, yani bütün yarışmacıları aynı sofra başında toplayacak olan büyük yemekten sonra açıklanacaktı.

Şimdi işte bu an gelmişti. Bütün balıkçılar -Sigmaringen'den gelmiş meraklıları da bu arada saymak gerekiyor- başkanla öteki jüri üyelerinin bulunduğu yüksekçe sekinin önünde toplanmışlardı. Gerçek şu ki, kabarede sandalye, sıra, tabure gibi oturaklar eksik olmadığı gibi, ne masalar eksikti ne bira çamçakları, ne çeşitli likör şişeleri, ne de büyüklü küçüklü bardak ve kadehler... Olta balıkçılarının bu

tür toplantılarında oturmadan nutuk dinlenmez, oturup da susuzluğunu gidermemekse hiç olmazdı.

Neşeli bir uğultu süresinden sonra herkes yerine oturdu ve pipolar bu bahar havasında daha bir coşkuyla tütmeye devam etti.

O zaman başkan ayağa kalktı ve salonun birçok yerinden yükselen gürültülü "Dinleyin... dinleyin!" bağırışlarıyla selamlandı.

Kırk beş yaşlarında, ömrünün en yetkin çağında bulunan Bay Miclesco katışıksız Macar tipinin bir örneğiydi: yüzü sempatik, ses tonu temiz ve sıcak, jestleri zarif ve inandırıcıydı. İki yardımcısı, yaşlı Sırp Ivetozar ile daha genç Bulgar Titcha arasında gerçekten etkileyici bir görünümü vardı. Bütün Tuna Oltası üyelerinin anladığı Alman dilini pek iyi konuşuyordu; söylediklerinin bir kelimesi bile gürültüye gitmeyecekti.

Bay Miclesco bir maşrapa birayı yuvarlayıp taşan köpüğüyle uzun bıyıklarının ucunu yaldızladıktan sonra şöyle konuştu:

"Sevgili meslektaşlarım, benden giriş, gelişme ve sonucuyla birlikte kurallara göre düzenlenmiş bir konuşma beklemeyin. Hayır, burada öyle resmi söylevlerle kafa bulmak ya da kafa şişirmek durumunda değiliz; ben sadece samimi arkadaşlar arasında, hatta -bu sıfatı uluslararası bir topluluk için uygun görürseniz- kardeşler arasında diyeceğim, kendi küçük işlerimiz hakkında sizinle sohbet etmeye geldim buraya!..."

Konuşmacı söylev çekmediğini iddia etse bile genellikle her söylevin girişinde yer alan cümleler gibi uzun olan bu iki cümle herkesin coşkulu alkışlarıyla karşılandı; alkışlara, hah!, hoh! ve hatta hıkkık!'larla karışık "Çok iyi! Çok iyi!" naraları da karıştı.

Sonra, başkan kadehini kaldırınca, bütün dolu bardaklar ve kadehler de aralarında tokuşarak kendisini onaylamış oldular. Biraz sertçe olan bu tokuşmada kırılanların yerine hemen yenileri kondu.

Bay Miclesco olta balıkçısını insanlık merdiveninin en birinci basamağına yerleştirerek konuşmasını sürdürdü. Cömert doğanın balıkçıyı donatmış olduğu tüm erdemleri, tüm üstün nitelikleri birer birer vurguladı. Bu sanatta -zira bir meslekten çok bir sanattı bu uğraş- başarılı olmak için ona ne kadar sabır, akıllılık, soğukkanlılık ve üstün zekâ gerektiğini belirtti. Kendisine gelince, o bu sanatı, kara avcılarının haksız yere övündükleri avcılık başarılarının üstünde görüyordu.

– Avcılık, diye haykırdı, hiç balık tutmakla kıyaslanabilir mi?...

– Hayır!... hayır!... diye yanıt geldi salonun dört bir yanından.

– Uygun mesafeden gözünüzle gördüğünüz ve bir köpeğin –Bizim köpeğimiz var mı, ha?– size kolaylık olsun diye yerden kaldırıverdiği bir kekliği ya da tavşanı öldürmekten nasıl bir övünç payı çıkarılabilir ki?... Bu hayvanı kendi istediğiniz anda

görüyorsunuz, istediğiniz gibi rahatça nişan alıyorsunuz ve bir sürü saçmayla delik deşik ediyorsunuz; saçmaların çoğu da boşa gidiyor!... Ama balık öyle mi? Gözünüzle izleyemezsiniz onu... Suyun altında gizlenmiştir... Floransa ipliğinizin ucunda tek bir iğneyle, ne ustaca manevralar, ne nazik davetler, ne yoğun bir zihinsel çaba ve ne içgüdüsel bir beceri gerekir, balığın oltayı yutmaya karar vermesini sağlamak, sonra onu iğnenin çengeline ustaca ve sıkıca takmak, misinanın ucunda kâh bayılmış kâh çırpınır durumda sudan çıkarmak için!... Çırpınan balık çırpınışıyla adeta balıkçının zaferine alkış tutmaktadır!..."

Bu kez "bravo!"lardan oluşan bir gök gürültüsü salonun dibinden podyuma dek yayıldı. Başkan Miclesco'nun, Tuna Oltası üyelerinin duygularına tam tamına tercüman olduğu belliydi. Meslektaşlarını ne kadar överse övsün övgülerinin onlara asla fazla gelmeyeceğini, onların soylu uğraşlarını insan zekâsı gerektiren bütün işlerin üstünde tutması gerektiğini biliyordu. Pisciceptologie* biliminin bu inançlı öğrencilerini göklere çıkarırken, eski Roma'da halieutique** törenlerinde yer alan balık tutma oyunlarının koruyucusu görkemli tanrıçayı işe karıştırdığında bile abartmakla suçlanmaktan korkması için neden yoktu!

* "Balık tutma sanatı ya da bilimi" demek oluyor (ç.n.).

** Tiber Nehri balıkçılarının haziran ides'inde (ortasında) düzenledikleri ünlü şenlik ve oyunlar. "Halieutique" terimi "balıkçılıkla ilgili, balık tutmaya dair" anlamına gelir (ç.n.).

Nitekim bu sözlerin de anlaşıldığına hiç kuşku yoktu, çünkü her yandan daha da sağır edici bağırış-çağırışlar ve gürültüler yükseldi. O zaman bir maşrapa kar köpüklü birayı yuvarlayıp biraz soluklandıktan sonra, konuşmasına devam etti:

"Şimdi bana, gittikçe gelişip zenginleşen, her yıl yeni üyeler kaydeden, olumlu imgesi ve iyi adı tüm Orta Avrupa'da yayılmış ve kökleşmiş olan derneğimize hak ettiği övgü çelenklerini takmak kalıyor! Başarılarından söz etmeyeceğim, bunları biliyorsunuz, bunlarda hepinizin payı var; yarışmalarına katılmak en büyük onurdur! Alman, Çek, Rumen basınları değerli -ve ekliyorum: hak edilmiş- övgülerini hiçbir zaman esirgememişlerdir. Kadehimi, hepinizin de bana uymasını rica ederek, kendilerini Tuna Oltası'nın uluslararası alanda yükseltilmesine adayan seçkin kişilerin onuruna kaldırıyorum!"

Çağrısına uyularak, başkan Miclesco'nun izlenip izlenmediği konusunda konuşmak gereksizdir. Büyük nehirle kollarının sularının beş bin kilometrelik iki kıyının arasından akışı kadar kolaylıkla şişeler kadehlere, kadehler de boğazlara boca edildi!

Başkanın söylevi bu son kadeh kaldırmayla bitseydi, iş bu kadarla kalacaktı. Fakat -hiç şaşmamak gerek- bunun ardından, aynı derecede duruma uygun birkaç söz daha gelecekti. Nitekim şimdi başkan, iki yanında sekreter ve saymanla birlikte, dimdik ayağa kalkmıştı. Her üçü de sağ ellerinde ada-

makıllı Tötonlaşmış* birer kadeh şampanya tutarken, sol ellerini de kalplerinin üzerine koymuşlardı. Başkan, gittikçe yükselen bir sesle ve gözlerini kalabalığın üzerinde gezdirerek:

"Tuna Oltası Derneği'nin şerefine içiyorum!" diye gürledi.

Herkes ayağa kalkmış, ellerinde ağız hizasında birer kadeh, kimileri sıraların kimileri de masanın üzerine çıkmıştı. Bay Miclesco'nun önerisine tek bir kişiymiş gibi kusursuz bir beraberlikle yanıt verdiler. Kadehler boşalınca başkan, yardımcılarının önüne konan bitmez tükenmez biradan biraz aldıktan sonra, kadeh kaldırmalarına daha büyük bir coşkuyla devam etti:

"Çeşitli milliyetlere, Tuna Oltası'nın üyeleri arasında bulunan Badenli, Würtembergli, Bavyeralı, Macar, Avusturyalı, Sırp, Eflaklı, Moldavyalı, Besarabyalı ve Bulgar dostlara!"

Bunun üzerine Bulgarlar, Besarabyalılar, Moldavyalılar, Eflaklılar, Sırplar, Macarlar, Avusturyalılar, Bavyeralılar, Würtembergliler ve Badenliler de başkana tek bir kişi gibi karşılık vererek kupalarını diktiler.

Nihayet başkan, dernek üyelerinin her birinin sağlığına içtiğini belirterek, söylevine son verdi. Fakat üyeler tam iki yüz yetmiş üç kişi olduklarından, hepsi için bir kadeh boşaltmakla yetinmesi ge-

* Almanlaşmış, yani (savaştaki Almanlar gibi, öfkeden) köpürmüş! (ç.n.).

rekti. Ama buna da, ses telleri titremez oluncaya kadar süren binlerce hah! ve hoch!'larla karşılık verildi.

Törenin ilginç numaralarından biri, boğazlar meselesinin hallini kapsayan birinci aşamadan sonra ikincisi, bu idi. Üçüncüsü, Sigmaringen yarışmasında dereceye girenlerin ilan edilmesiyle gerçekleşecekti.

Hatırlanacaktır, balıkçılar iki kategoriye ayrılacak, aynı şekilde belirlenmiş olan ödüller de her kategoriye ayrı ayrı verilecekti.

Birinci kategorideki ödüller, yarışma süresi içinde en çok sayıda balık tutmuş olan "kamış şövalyelerine" ayrılmıştı. İkinciler ise oltalarının ucunda en iri balıkları sallandırmış olanları ödüllendirecekti. Tabi her iki kategoride de aynı yarışmacının birinci gelmesi, hem sayı hem de ağırlık sınıfında aynı kişinin zafer kazanmak mutluluğuna erişmesi de mümkündü.

Her yarışmacı doğal olarak büyük bir heyecan ve tedirginlikle başkanın konuşmasını bekliyordu, çünkü, yukarda belirtildiği gibi, jürinin kararı gizli tutulmuştu. Fakat artık bu sırrı açıklamanın zamanı gelmişti.

Başkan Miclesco her iki kategoride dereceye girenlerin listesini içeren resmi başlıklı kâğıdı eline aldı.

Derneğin tüzüğüne de uygun olan alışılmış bir yönteme göre, önce en düşük değerli ödüller ilan

edilecek, böylece listenin okunması sürdükçe ilginin yoğunluğu artacaktı. Hatta bazı adlar üstüne bahislere girilmeye bile başlanmıştı. Böyle bahislerin, en azından Amerika' da, sanki başkan seçimi yapılıyormuş gibi, çok büyük tutarlara ulaşması bile olasıydı.

Alt sıralara konan ödülleri kazananlar adları okundukça podyumun önüne geliyorlar, başkan önce onlarla kucaklaşıyor, sonra da bir tür diplomayla birlikte sırasına denk düşen para ödülünü ellerine veriyordu.

Sayıldıktan sonra filelere doldurulmuş olan balıklar her balıkçının ayırt etmeksizin Tuna sularında tutabileceği türlerden oluşuyordu: iskorpit, çamçak, çıplaksazan, yıldızlı pisi, levrek, yeşilsazan, yayın, aynalısazan ve başkaları... Bu küçük ödülleri kazananlar arasında daha çok Eflaklılar, Macarlar, Badenliler, Würtembergliler yer alıyordu. Jürinin tam adaletli davranmış, yan tutma veya adam kayırma gibi suçlamalara asla meydan vermemiş olmasına karşın, bazı itiraz ve hak arama olayları meydana gelmedi değil. Bir Sırpla bir Moldavyalının, tuttukları balık sayısı aynı olduğu için birlikte kazanmış sayıldıkları üçüncülük ödülü konusunda çıkan tartışma çok geçmeden kavgaya dönüştü ve taraflar birbirine girdiler. Av yerleri belirlenirken yan yana düşmüşler, oltalarıyla misinaları birbirine karışmıştı. Jürinin, birine ait olan balıkları ötekine saydığını iddia ediyorlardı. Sırp kendi hesabına otuz beşe karşı otuz yedi balık yazılması

gerektiğini söylüyor, Moldavyalı ise aynı şeyi kendisi için öne sürüyordu.

Kendilerine, kurallar gereği jürinin böyle itirazları kabul edemediği bildirildi. Jüri son merci olarak hüküm veriyordu, kararlarının temyizi yoktu; bunların hem hukuk hem de hakkaniyet açısından doğru ve geçerli sayılmaları gerekti. Madem ki şimdi bu olayda iki yarışmacının birlikte üçüncü olduğuna karar vermişti, Sırpla Moldavyalının protesto ile elde edebilecekleri hiçbir şey yoktu. Fakat bu açıklamalar boşuna oldu.

Her iki taraf da iddialarından vazgeçmeye razı olmadığından, suçlamalardan sonra işi hakaret ve küfre döktüler, sonra da döğüşmeye kadar vardırdılar. Başkan Miclesco, yanındaki iki görevlinin de yardımıyla, araya girmek zorunda kaldı. Öte yandan, dernek üyesi olan Moldavyalılar ve Sırplar da kendi soydaşlarının yanında yer aldıklarından, olay üzüntü verici bir genel kavga halini aldı ve güçlükle yatıştırılabildi. Doğrusu, o denli sakin, o denli suskun ve o denli şiddete karşı insanlar olan bu olta balıkçılarının bile, onurları ve özsaygıları işin içine karıştığı zaman, yapamayacakları yokmuş!...

Düzen yeniden sağlanınca ödül kazananların açıklanmasına devam edildi ve bu kez hiç başa baş gelen iki kişi çıkmadığından, törenin gidişini aksatacak hiçbir olay olmadı.

İkincilik ödülü çeşitli türlerden yetmiş yedi balık tutmuş olan Weber adında bir Alman'a verildi; bu ad

dernek tarafından alkışlarla karşılandı. Bu Weber meslektaşları tarafından iyi biliniyordu; daha önceki yarışmalarda da birçok kez üst sıralarda yer almıştı ve bugün de sayı kategorisinde birincilik ödülünü alamamış olması belki şaşırtıcı bile sayılabilirdi.

Ama hayır! Filesinde, dikkatle ve defalarca sayıldığı halde, sadece yetmiş yedi balık çıkmıştı. Oysa daha becerikli değilse bile daha talihli olan rakibi kendi filesinde tam yetmiş dokuz balık getirmişti.

Sayı kategorisinde birincilik ödülünü kazanan bu yarışmacının adı da çok geçmeden açıklandı: bu, Macar uyruklu Ilia Krusch'tu.

(Bu ad duyulunca) salonun dört yanında bir şaşkınlık mırıltısı dolaştı ve alkışlar patlak vermedi. Gerçekten de bu Macarın adı Tuna Oltası üyelerince pek bilinmiyordu, çünkü adam derneğe üye olalı çok olmamıştı.

Kazanan, yüz florinlik ödülünü almak üzere podyumun önüne gelmeyince, ikinci yani ağırlık kategorisinin ödüllerine başlandı. Bunları Rumen, Sırp ve Avusturyalılar kazanmıştı. Yine başa baş gelen çıkmadığı için burada da ne tartışma ne atışma oldu. İkincilik ödülünü kazananın adı açıklanınca -bu, başkanın yanındaki görevlilerden Sırp Ivetozar'dı- Alman Weber gibi alkışlarla karşılandı. Zaferini üç buçuk libre (1,6 kg) çeken -ve soğukkanlılığı ve ustalığı olmasaydı mutlaka elinden kaçacak olan- bir aynalısazanla kazanmıştı. Ivetozar, derneğin en sevilen, en aktif ve en kendini ada-

mış üyelerinden biriydi; o güne kadar ödül rekorunu da elinde tutuyordu. Bu nedenle yoğun alkışlarla selamlandı.

Artık sıra bu kategorinin birincilik ödülünü açıklamaya gelmişti ve kazananın adı beklenirken yürekler gümbür gümbür çarpıyordu.

Bu yüzden, başkan Miclesco titremesine hâkim olamadığı bir sesle şunları söylediği zaman salonda meydana gelen şaşkınlığı, şaşkınlık da değil afallamayı anlatmak mümkün değildir:

"Ağırlıkta on yedi librelik (7,7 kg) bir yayınla birinci gelen, Macar Ilia Krusch!"

Yine oydu kazanan! İki kez taçlanan ama birincisinde adı okununca meydana çıkmayan yarışmacı!...

Salona derin bir sessizlik çöktü. Alkışlamaya hazırlanan eller donup kaldı, bağırmaya hazırlanan ağızlar susuverdi. Bütün salon, derin bir merak içinde, adeta taş kesilmişti. Ilia Krusch nihayet kendini gösterecek miydi? Başkan Miclesco'dan onur diplomasını ve onunla birlikte gelen yüz florinlik ödülü almaya karar verecek miydi?

Birden salonda bir uğultu dalgalandı.

Toplantıda hazır bulunanlardan, o ana kadar biraz kenarda duran biri yerinden kalkmış, podyuma doğru yürüyordu.

Bu, Macar vatandaşı Ilia Krusch'tu.

II. Bölüm

Tuna'nın Kaynağında

Ilia Krusch elli yaşlarında, orta boylu, sağlam yapılı bir adamdı. Gözleri, Macar mavisi denebilecek bir mavilikte, saçları artık sarıya çalmaya başlamış bir kumrallıkta, sakalı hem bıyık hem favori bölgelerinde seyrekçe, başı irice ve üst kısmında biraz dar, omuzları geniş, kolları ve bacakları hâlâ sağlamdı. Olta balıkçılığının sakin ve rahat zevklerine kendini vermiş olmasına karşın, hiç gevşememiş, dinç ve zinde kalmıştı; fiziksel gücü kadar morali de yerindeydi: sağlam vücutta sağlam kafa ve yürek, daha ne istenirdi ki?... Her neyse, hiç yanılmaya yer olmaksızın, dürüst ve iyi bir adamdı Ilia Krusch; hoşgörülü ve yardımsever, in-

sanların hizmetine koşmaya her an hazır ve kolayca dostluk kurabilen biri... Biraz safça yüz ifadesi ve sakin tabiatıyla, olta balıkçısı denince genel olarak kafalarda oluşan imgeyi oldukça iyi temsil ediyordu ve meslektaşlarının çoğunluğu arasında hiç de yadırganmayacaktı. Ama her şeyden önce, ün ve şan peşinde koşmayan, adının çevresinde gürültü kopmasından hoşlanmayan alçakgönüllü bir insandı. Bu özellikler Tuna Oltası yarışmasında üst üste iki ödül birden kazandığı zaman gösterdiği çekingenlikten de belli olmuştu.

Doğrusu istenirse, öteki üyeler onu ya hiç tanımıyor ya da pek az tanıyorlardı. Daha önce derneğin hiçbir yarışmasına katıldığı görülmemişti. Derneğe girişi beş altı aylık bir olaydı. Kaydolurken kendini, Tuna'nın başlıca kollarından Theiss'in sağ kıyısındaki Racz Becse kasabasında oturan Macar uyruklu Ilia Krusch olarak tanıtmıştı. Derneğin üyelik ödentisini öderken de bu adı vermişti. Dolayısıyla bütün ötekiler gibi o da resmen derneğin üyesiydi. Fakat -yineleyelim- ilk kez yarışmalardan birinde yer almış oluyordu. Hem de nasıl bir başarıyla! Hem sayı hem ağırlık kategorilerinde birinci gelerek!...

Bir gün önce Sigmaringen'e gelmiş olan Ilia Krusch, ancak yarışma günü sabahı gelip talihin Tuna kıyısında kendine ayırdığı yeri almıştı; burası akıntı yönünde şehirden en uzak yerlerden biriydi. Takım taklavatı tamam, çantası gayet düzenli ve

bakımlıydı; her haliyle ciddi, hatta çizgi dışı bile denebilecek bir balıkçı olduğunu gösteriyordu ama yarışmada çizginin dışına çıkmak yasaktı tabi! Kısacası tam bir profesyonel... Fakat dernektaşlarının hiçbiri ona fazla dikkat etmemiş, o da yüz yarışmacının arasında kaybolup gözden kaçmıştı.

Demek ki Ilia Krusch tanınmamışlığın karanlığından ancak, başkan Miclesco'dan birinci gelene verilen ödül ve diplomaları almak üzere iki kez podyumun önüne çağrıldığı zaman çıkmıştı. Kendini büyük bir alçakgönüllülükle tanıtmasına karşın, yuvarlak ve güleç yüzü, zaferiyle övünür görünmemekle birlikte, içten içe derin bir doygunluk duyduğunu gösteriyordu. Merdivenleri saymaya alışık biri gibi, küçük adımlarla ağır ağır podyuma çıktı, başkanla yardımcılarının önünde hafifçe eğildi, başkan Miclesco'nun uzattığı eli sıktı ve (ödülünü aldıktan sonra) gözleri yerde geri indi. Böyle törenlerin adamı olmadığı belliydi; topluluktan tereddütlü de olsa bazı alkışlar yükseldiğinde yanakları hafif bir kızıllıkla renklendi. Bu çifte birinci için bu kadarı da fazla sayılmazdı elbette.

Bu öğleden sonrayı tamamlamak için son bir kez Tuna Oltası'nın şerefine içmek gerekti ve bu iş öyle bir meslek bilinciyle yapıldı ki, ne şişelerde ne de kupa ve kadehlerde çeşitli sıvılardan bir damla bile kalmadı. Eğer o gün Balıkçılar Buluşması'nın mahzenleri tamamen boşalmadıysa, bu, kabare sahibinin durumu göz önüne alarak önceden tedari-

kini görmüş olmasındandı. Fakat, artık bu iflah olmaz ayyaşların -evli evine köylü köyüne- dağılmalarının da zamanı gelmişti.

Bu olay saat altıya doğru gerçekleşti. Başkan Miclesco bütün dernektaşlarının elini sıktı, hepsini yer ve tarihi sonradan saptanacak olan sonraki yarışmaya davet etti. Tuna Oltası'nda çeşitli milliyetlerin bir araya gelmesi dolayısıyla, yarışmaların büyük nehrin içlerinden geçtiği bütün ülkelerde sırayla yapılması âdet olmuştu. Bu yüzden diploma ve ödülleri paylaşmaya çalışan üyelerin birçoğu hayli uzaklardan geliyordu. Bu kez yarışma hemen hemen Tuna'nın kaynağında yer alan Sigmaringen'de yapıldığından, nehrin ağzına yakın en uzak eyaletlerde oturanların dönüş yolculuğu da hayli uzun olacaktı. Ilia Krusch'a gelince, Macaristan'ın küçük bir kasabasında yaşadığını söylediğine göre, bu yolun sadece yarısını yapmakla kurtulabilecekti.

Tuna Oltası Derneği'nin yıllıklarında ünlü ve ayrıcalıklı bir yer tutacak olan bu yarışma konusunda Orta Avrupa gazetelerinin büyük gürültü kopardıklarını söylemeye gerek yoktur. Sayı ve ağırlık kategorilerinin her ikisinde de aynı yarışmacının birinci gelmesi sık rastlanan olaylardan değildi, hatta o zamana kadar görülmemişti. Dolayısıyla, Ilia Krusch adının bu derece ünlenip yankılanmasına şaşırmamak gerekir. Viyana'nın (...), Budapeşte'nin (...), Belgrad'ın (...) gazeteleri ona sütunlarında geniş yer ayırıp övgü dolu makaleler ya-

yımladılar. Macaristan böyle bir kahraman çıkardığı için ne kadar övünse yeriydi. Ilia Krusch yalnız düz yazıyla değil şiirle de kutlandı, onuruna birçok şarkı bile yazıldı.

Bu alçakgönüllü adam -öyle olduğunu yukarıda görmüştük- bu kadar ün ve şan kazanmış olmayı nasıl karşıladı? Yedi iklim dört bucaktan gelen, ünlülüğün boru seslerine kulaklarını mı tıkayacaktı? Kuzu kuzu köyüne dönüp, olasılıkla şimdi daha da huzurlu geçecek olan eski sakin yaşamına kaldığı yerden devam ederek o dayanılmaz balık tutma tutkusuna yeniden kendini verecek miydi?... Bunu kimse bilemezdi. Törenin bitiminde, meslektaşları Sigmaringen'e dönerken o, bir elinde filesiyle kepçesi, ötekinde oltasının kamışı, nehir boyunca yukarı doğru uzaklaşmıştı.

Bu yüzden, sonraki iki gün boyunca Ilia Krusch'a ne olduğunu kimse bilemedi. Racz'a dönmek için trene binmiş olsaydı, dönüşü herhalde az çok yankı yapar, gazeteler de bu konuda halkı bilgilendirmekten geri kalmazlardı. Fakat belliydi ki Sigmaringen'den ayrılınca Macaristan'ın yolunu tutmamıştı.

Şu da vardı ki, Ilia Krusch'un kimliği soruşturma sonucu saptanıp kesinleştirilmiş değildi. Derneğin bütün üyeleri için yapıldığı gibi, kendi bildirimi doğru kabul edilmişti. Aşağı Macaristanlı olduğunu söylüyordu ve söylediğinden kuşku duymak için hiçbir neden yoktu. Bir kez ödentisi ödenip ka-

bul edilince, o da öbür dernektaşlarının durumuna giriyordu. Zaten dernek üyelerinden, olta balıkçılığını tutkuyla sevmek ve bu soylu uğraşı "insanlığın dağarcığındaki" bütün öteki uğraşlardan üstün görmekten başka bir şey istenmiyordu.

Kazandığı büyük başarıdan sonra Ilia Krusch'un, Tuna Oltası'nın tüm üyelerini yılda altı kez bir araya getiren sonraki yarışmalara katılmayı da ihmal etmeyeceği düşünülebilirdi. O zaman da ilk sıralarda kendini gösterecekti kuşkusuz. En becerikli, en usta, bu işten en iyi anlayan -kanıtı meydandaydı işte- balıkçılardan biri değil miydi? Talih kendisine tekrar gülebilirdi pekâlâ!... Ne olursa olsun, bu iş iki aydan önce söz konusu değildi ve en akla yakın tahmine göre, mutlu galip ülkesine, doğduğu kasabaya dönecek ve orada hemşehrileri tarafından hak ettiği coşkuyla karşılanacaktı.

Durum böyleyken, halk Viyana (...) gazetesinin aynı yıla ait 26 Nisan tarihli sayısında şu satırları okuyunca bir kez daha iyiden iyiye hayrete düştü:

"Ilia Krusch adı şimdi bütün ağızlarda dolaşıyor; hayranlık uğultuları arasında dillerden hiç düşmüyor. Tuna Oltası'nın son yarışmasında elde ettiği çifte başarı bilinmektedir; insan bu kadar defne dalı topladıktan sonra pekâlâ bunlardan bir zafer yatağı yapıp üzerinde savaşın yorgunluğunu gidermeyi seçebilir."*

* Defne dalı zafer simgesidir. "Defne dallarının üstünde uyumak", kazanılan başarıdan sonra gevşeyip, çabadan, savaşımdan vazgeçmek, dinlenmek anlamlarına gelir (ç.n.).

"Ama ne görüyoruz? Bu şaşırtıcı Macar bizi yine ve bu kez daha da çok şaşırtmaya hazırlanıyor. Başkan Miclesco'nun elinden diploma ve ödüllerini almakla yetinmiyor. Şimdi de başka bir rekoru ele geçirmeye hazırlanıyor ki, bu rekor olasılıkla gelecekte de bir daha onun elinden alınamayacaktır."

"Evet! Aldığımız haber doğrudur -kaynaklarımızın ne denli güvenilir olduğunu zaten herkes bilir-: Ilia Krusch Tuna Nehri'ni olta elde, boydan boya geçmeye niyetlenmiştir. Koca nehrin sularıyla birlikte, Baden Dükalığı'ndaki kaynağından başlayıp Karadeniz'e döküldüğü en uç noktaya dek sürecek, yaklaşık yedi yüz fersahlık bir yolculuk yapacaktır!".

"(Aldığımız bilgilere göre) Ilia Krusch büyük uluslararası nehrin ilk sularına oltasını yarından tezi yok atacakmış. Doğrusu insan kendi kendine, acaba bu adam balık soyunun nehir sularında aşağı yukarı dolaşan bütün türlerinin köküne kibrit suyu mu ekmek istiyor diye sormadan edemiyor!"

"Hiç kuşkusuz dünyada eşi benzeri olmayan bu ilginç girişim konusundaki gelişmeleri okurlarımıza duyurmaya devam edeceğiz!"

(...) gazetesinin, Eski ve Yeni Kıtaların dikkatini günün adamının üzerine çekecek bir üslupla kaleme alınmış olan yazısı bu cümleyle sona eriyordu.

İşte böyle! Ilia Krusch oltasıyla balık tuta tuta Tuna'nın kaynağından mansabına kadar inmeyi kafasına koymuştu; ama hangi koşullarda? Avus-

turya gazetesindeki yazı bunu söylemiyordu. Sağ veya sol kıyıdan yaya giderek mi? Yoksa bir kayığa binip kendini akıntıya bırakarak mı?... Sonra, en az birkaç ay sürebilecek olan bu yolculuk esnasında tutulan o kadar balık ne olacaktı?... Onları kendisi mi yiyecek, yoksa yol boyundaki şehir ve köylerde satışa mı çıkaracaktı?...

Kısacası, halkın merakı alevlendikçe alevleniyordu. Bazıları bunun sadece bir dedikodu olduğu ve sonunun gelmeyeceği fikrindeydiler. Buna karşılık -daha kalabalık olan- başkaları haberi ciddiye alıyorlardı. Hatta girişimin başarıyla tamamlanıp tamamlanamayacağı, cüretkâr balıkçının kaynakta Tuna'nın ilk sularıyla temasa geçtikten sonra, nehrin birçok ağzından hiçbirine varamadan yarı yolda pes ederek bu işten vazgeçip geçmeyeceği konusunda bahisler tutuşulmaya bile başlanmıştı.

Başkan Miclesco'ya Ilia Krusch hakkında, bu garip adamın huyu suyu ve ne idüğü hakkında sorular sorulduğunda, pek doyurucu yanıtlar veremedi; düşündüklerini ancak şöyle açıklayabildi:

– Son yarışmamızın birincisini tanımıyorum desem yeridir; saptayabildiğim kadarıyla meslektaşlarımın da onun hakkında benden fazla bir bilgileri yoktur. Derneğimize çok yakın bir tarihte üye olmuştur ve hiçbirimizin o zamana dek kendisiyle bir ilişkimiz olmamıştır. Bana çok sade, çok mazbut, çok sakin yaradılışlı bir insan, tam babacan sıfatına

layık biri gibi görünmüştür. Fakat şimdi yapmış olduğu öneri karşısında, kabul etmek gerekir ki bu babacanlığın altında enerjik bir karakter, gerçekten sıra dışı bir azim ve dayanıklılık ve herkeste görülmeyen bir istem gücü yatmaktadır!

Başkana Ilia Krusch'un bu konuda kendisine açılıp açılmadığı sorulunca:

– Yoo, dedi. Bana hiçbir şey demedi. Olayı ben de (...) gazetesindeki makaleden öğrendim.

– Ilia Krusch'u bir daha görmediniz mi?

– Görmedim, dedi başkan, hem zaten bu da oldukça garip. Hiç olmazsa, iki kez ödülünü kazandığı Tuna Oltası'ndaki meslektaşlarını bu girişiminden haberdar etmesi uygun olurdu...

Başkan Miclesco haklıydı; Ilia Krusch'un böyle kabuğuna çekilmesi oldukça garipti. Ama adam kendine özgü bir tipti işte; ne beklenmez ki böylelerinden? Zaten adı geçen projeyi tasarlamak için de bayağı üşütük olmak gerekiyordu.

Ama o zaman, eğer Ilia Krusch tasarısından derneğin yönetim kuruluna bile söz etmediyse, gazetelere konuşmuş olmasındı sakın! (...) gazetesi haberi bizzat ondan mı almıştı acaba?...

Hayır, böyle bir durum söz konusu değildi. Bu da niceleri gibi kaynağını kimsenin arasa da bulamayacağı bir söylentiydi. Ama doğru idiyse, Ilia Krusch'un kendisinden çıkmış olduğuna kuşku yoktu. Ancak bu nokta karanlıkta kaldığından, pek çok kişi iddiayı ciddiye almak istemiyordu.

Kaldı ki bu konudaki merak da giderilmekte gecikmeyecek, bekleme uzun sürmeyecekti. O kadar iyi haber aldığını söyleyen gazetenin dediğine göre, projenin hayata geçirilmesinde ilk adım 27 Nisan günü atılacaktı; yani yirmi dört saat sonra her şey aydınlığa kavuşacaktı.

Çoğunluktan daha sabırsız birkaç kişi Ilia Krusch'la görüşmeye çalışmış, kendisini Sigmaringen'deki otel ve kabarelerde aramış, fakat bulamamışlardı. Yarışmadan sonra bu şehirde kalmadığı anlaşılıyordu. Bundan başka, unutulmamıştır ki, törenin bitiminde sağ kıyı yolunu tutarak nehrin yukarısına doğru gitmişti. Hatta nehrin kaynağının tam yerini belirlemek niyetiyle o yöne gittiğini düşünmek için de neden vardı.

Aslında bu projeyle ilgilenenlerin Sigmaringen'den birkaç fersah yukarıya kadar zahmet etmeleri yeterdi; orada mutlaka Ilia Krusch'la karşılaşacaklardı... eğer ki, Avusturya gazetesinin haberine karşın, Tuna Oltası yarışmasının birinci ödüllüsü, halkın bunca merakına konu olduğunun farkında bile olmadan, gürültüsüz patırtısız trene binip vatanı Macaristan'a dönmüş olsundu!...

Ne var ki, bu konuda bir güçlük kendini gösteriyordu: Büyük nehrin kaynağının ya da kaynaklarının tam yerleri coğrafi bir kesinlikle belirlenmiş miydi? Haritalar buraları Ilia Krusch'un da güvenebileceği bir doğrulukla gösteriyor muydu? Bu konuda bir belirsizlik yok muydu ve Ilia Krusch

bir noktada aranırken başka bir noktaya gitmiş olamaz mıydı?...

Gerçi eskilerin Ister dediği Tuna'nın, Baden Dükalığı'ndan doğduğuna kuşku yoktu; hatta coğrafyacılar bu yerin (Paris meridyenine göre) altı derece on dakika doğu boylamında ve kırk yedi derece kırk sekiz dakika kuzey enleminde bulunduğunu belirtiyorlardı. Fakat ne de olsa bu belirleme ancak yay dakikası düzeyine kadar iniyor, saniye düzeyine erişemiyordu; dakika dolayında bir yanlışlık, tam yer konusunda oldukça önemli bir yanılmaya yol açabilirdi. Oysa açıklanan projeye göre olta, tam tamına bir damla Tuna suyunun Karadeniz'e karışmak üzere yola çıktığı o noktaya atılacaktı.

Aslında bu konuda öyle pek fazla bir matematiksel kesinlik ve dakiklik aranmaması gerektiğini söyleyenler de vardı. Bu proje Ilia Krusch'a dışardan dayatılmış değildi. Sadece kendi fantezisinin eseriydi ve kesinlikle büyük nehrin suyunun kaynadığı noktadan yola çıkıp çıkmadığı konusunda ona mızmızlık etmeyi kimse aklına bile getirmezdi. Önemli olan, tam akıntının olta şamandırasını sürüklemeye başlayacağı noktada Ilia Krusch'a ulaşabilmekti.

Uzun süre coğrafi bir veri değeri taşımış olan bir söylenceye bakılırsa, Tuna'nın kaynağı öyle bilinmez ya da erişilmez yerlerde değil bir bahçedeydi: Fürstenberg prenslerinin bahçesinde... Beşiği bu bahçedeki bir mermer havuzdu ve birçok turist ge-

lip bu havuza dökülen sudan kupalarını doldurdu. Öyleyse 27 Nisan sabahı Ilia Krusch'u bu suyu hiç tükenmeyen havuzun başında mı beklemek gerekecekti?...

Gel gelelim, büyük nehrin gerçek kaynağı burası değildi. Bugün biliyoruz ki Tuna, Brège ve Briegach adlı iki küçük çayın birleşmesinden oluşmaktadır. Bunlar sekiz yüz yetmiş beş metre yükseklikten, Schwarzwald ormanlarının içinden geçerek düze iner, Sigmaringen'in birkaç fersah yukarısındaki Donaueschingen'de sularını birbirine katar ve ondan sonra tek bir ad, Donau adı, altında akmaya devam ederler. Danube, Duna, Tuna gibi adlar da bundan bozmadır.

Eğer bu çaylardan birinin, büyük nehrin asıl başlangıcı sayılması gerekirse bu, Brisgau' dan doğan ve ötekinden otuz yedi kilometre daha uzun olan Brège olabilir. Fakat en uyanık meraklılar Ilia Krusch'un yola çıkış noktasının -tabi eğer çıkarsa- olsa olsa Donaueschigen olacağını düşünmüşler ve birçoğu Tuna Oltası'nın üyeleri olduklarından, başkan Miclesco ile birlikte oraya gitmişlerdi.

Böylece, iki çayın birbirine karıştığı yerde, Brège'in kıyısında, sabahın köründen beri bekleşip duruyorlardı. Saatler geçiyordu ama günün adamının ortalarda göründüğüne dair hiçbir belirti yoktu.

– Belliydi canım, diyordu biri; gelmeyecek işte.

– Dalgacının biriydi zaten! diyordu bir başkası.

– Biz de ne safdilmişiz yani! Şu halimize bak! diyordu bazıları da, oldukça alınmış ve kızmış bir tavırla...

O zaman başkan Miclesco söze karışıp Ilia Krusch'u savunmak gereğini duydu:

– Yoo, hayır! dedi. Tuna Oltası'nın bir üyesinin böyle kendi meslektaşlarını aldatmayı düşünebileceğine inanmıyorum. Bunu yaparsa onurlu derneğimizden herkese ibret olacak bir şekilde kovulmayı hak etmiş demektir. İçlerinden birinin böyle bir şeye yeltenemeyeceği kadar onurlu, haysiyetli ve ciddiyetli üyelerden oluşmaktadır. Derneğimiz... Ilia Krusch herhangi bir nedenle gecikmiş olsa gerek; yakında çıkageldiğini görürüz, merak etmeyin...

– Tabi duyurulan günde hata yapılmamışsa... dedi sekreter.

– Hatta, diye yanıt geldi buna, ya meslektaşımız -ki bu da pekâlâ mümkündür- böyle bir girişimi hiç aklından geçirmemişse?...

Gerçekten de bunun sadece bir söylenti, temelsiz bir dedikodu, gündelik basının bahçesinde sık sık boy atan asparagaslardan biri olmadığı nereden belliydi? Eğer böyleyse, aldatılma değilse bile düş kırıklığı yaşanacak, kamuoyu da bundan aynı derecede, hatta daha fazla üzülecekti.

Saat dokuzdan biraz önce, Brège'le Brigach'ın kavşağında bekleyen gruptan haykırışlar yükseldi:

– İşte... işte geliyor!

İki yüz adım kadar aşağıda, bir burnun dönemecinde, akıntının dışındaki bir burgaçta, arka tarafında ayakta duran bir adamın sırıkla yönettiği bir kayık göründü; kıyıyı yakından izleyerek ilerlemeye çalışıyordu.

Bu adam gerçekten de iki gün önce Tuna Oltası'nın yarışmasına katılıp iki birinciliği de kazanan, Macar Ilia Krusch'tu. Törenden sonra, birkaç kilometre ötede kıyıya bağlanmış olan ve kendisi için yüzer ev işlevi gören teknesine gitmiş, bu yüzden Sigmaringen'de boşu boşuna aranmıştı. Bütün Tuna'yı boydan boya geçme tasarısının dışarı sızmış olmasına gelince, gerçekten birkaç kişiye bundan söz etmişti. Haber buradan (...) gazetesine ulaşmış ve kendisi hakkında kamuoyunda bu derece olağanüstü yankılar uyandırmıştı.

Tekne kavuşum noktasına varınca durdu, karaya ucu çıpalı bir palamar atıp kıyıya bağlandı. Ilia Krusch karaya çıkınca bütün meraklılar etrafına toplandı. Herhalde bu kadar kalabalık karşılayıcı beklemiyordu ki, oldukça sıkıldığı yüzüne yansıdı; hiç kuşku yok, insan içine çıkmaktan hoşlanmayan bir adamdı bu Krusch...

Başkan Miclesco yanına sokulup elini uzattı; Ilia Krusch susamuru kürkünden kasketini çıkardıktan sonra bu eli saygı ve resmiyetle sıktı.

– Ilia Krusch, dedi başkan, kendisine özgü ağırbaşlı ve resmi edayla, son yarışmamızın büyük kahramanını tekrar görmekten mutluluk duydum!

Büyük kahraman biraz pusulayı şaşırmış gibi başını bir sağa bir sola çeviriyor, nasıl yanıt vereceğini bilemiyordu. Bu yüzden başkan konuşmasına devam etti:

– Bu uluslararası nehrin kaynağında size rastlamış olmamızdan, size atfedilen projeyi, hani şu Tuna'nın çığırı boyunca balık tutarak mansabına kadar inme projesini, ciddiye almamız gerektiği sonucunu çıkarabilir miyim?...

Ilia Krusch gözleri yerde, hâkim olamadığı bir kafa karışıklığıyla sanki dili tutulmuş gibi, ses çıkarmadan duruyordu. Başkan Miclesco,

– Yanıtınızı bekliyoruz, diye devam etti.

Bir dakika daha sessiz kaldıktan sonra, Ilia Krusch güç bela şu birkaç kelimeyi söyleyebildi:

– Evet... sayın Başkan... Böyle bir niyetim var... Buraya kadar bunun için çıktım...

– Yola ne zaman çıkmayı düşünüyorsunuz?

– Hemen bugün, sayın Başkan...

– Yolculuğu nasıl yapacaksınız?

– Kendimi akıntıya bırakarak...

– Bu kayıkla mı?

– Bu kayıkla.

– Hiç karaya çıkmadan mı?

– Yoo... geceleri çıkacağım.

– Ama altı yedi yüz fersahlık bir yol demek bu...

– On iki saatte on fersah hesabıyla yaklaşık iki ay kadar sürer.

– Öyleyse, iyi yolculuklar, Ilia Krusch...

– Şükranlarımı sunarak, sayın Başkan.

Meraklılar yola çıkışına tanık olmak için kıyıya üşüşürlerken, Ilia Krusch son bir selam vererek tekrar teknesine atladı. Oltasını aldı, yemleyip oturaklardan birinin üzerine koydu. Kıyıdaki çıpasını içeri çekti. Sırığıyla kuvvetli bir itiş hareketiyle kayığın kıyıdan açılmasını sağladı; sonra arka taraftaki yerine oturarak oltasını attı...

... Ve bir iki dakika sonra da çekti: Misinanın ucunda güzel bir bıyıklı balık çırpınıyordu. Tekne biraz ilerdeki burnu dönerken, sahnenin tüm tanıkları Tuna Oltası yarışmasının birinci ödüllüsünü çılgın alkışlarla, hah! ve hoh!larla selamlıyorlardı.

III. Bölüm

Uluslararası Bir Komisyon

Bu komisyonda, batıdan doğuya Tuna'nın içinden geçtiği ya da sınırlarını çizdiği ne kadar devlet varsa* o kadar sayıda üye vardı. Komisyon aşağıdaki üyelerden oluşmuştu:

Avusturya'dan Bay Zwiedinek.
Macaristan'dan Bay Hanish.
Baden Dükalığı'ndan Bay Roth.

* Romanın XIX. yüzyıl başlarındaki siyasal durumu yansıttığı unutulmamalı. Günümüzde Baden, Würtemberg ve Bavyera (Bayern) Federal Almanya'nın eyaletleridir; Eflak, Moldavya (Buğdan, Besarabya) ve -Macaristan'dan alınan- Transilvanya, Romanya'yı oluşturmuş; son dönemde Moldavya da, Sovyetler Birliği üyeliğinden geçtikten sonra, Moldova adıyla bağımsız bir devlet olmuştur (ç.n.).

Würtemberg'den Bay Zerlang.
Bavyera'dan Bay Uhlemann.
Sırbistan'dan Bay Ouroch.
Eflak'tan Bay Kassilick.
Moldavya'dan Bay Titcha.
Besarabya'dan Bay Choczim.
Bulgaristan'dan Bay Joannice.

Adı geçen komisyon, içinde bulunulan ayın 6'sında (6 Nisan'da) Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun* başkenti Viyana'da toplanmıştı. Gümrük Saray'ında tahsis edilmiş büyük salonda, o gün yapılan toplantıda komisyon başkanını ve sekreterini seçti.

İlk büyük çekişme de bu alanda yaşandı ve gayet de sıkı ve ateşli oldu, zira işin içine ulusal onur duygusu karışıyordu. Gerçi Alman, Avusturyalı, Macar, Sırp, Bulgar, vb... asıllı olmak dolayısıyla, herhalde Avrupa'nın Karadeniz'e dek uzanan bu bölümünde konuşulan çeşitli dillere de aşina olan komisyon üyeleri için bunun kolay olması beklenebilir idiyse de, başlangıçta aralarında anlaşabileceklerinin bile hiçbir güvencesi yoktu. Zaten aynı dilde bile olsa sadece tartışma veya atışma insanı nereye götürebilir ki?... Önemli olan, fikirler arasında uyumun sağlanmasıdır.

Oysa işte bu ilk oturumda, küçük devletlerin temsilcileri büyüklerden aşağı sayılmayı asla kabul et-

* Avusturya-Macaristan İmparatorluğu da, Osmanlı İmparatorluğu gibi, Birinci Dünya Savaşı sonunda ortadan kalkmıştır (ç.n.).

mediklerinden, başkanla sekreterin seçimi konusunda bütün temsilciler sıkı ve heyecanlı bir tartışmanın içine gireceklerdi. Badenli, Würtembergli, Sırp, Moldavyalı, Bulgar ve Besarabyalıların kendi hesaplarına öne sürdükleri istekleri ne Bavyeralı, ne Macar, ne de Avusturyalı üyeler kabul edebilirlerdi. Fakat komisyon üyelerinin çözmek zorunda oldukları sorunun ırk veya milliyete dayalı sempati veya antipatilerle hiçbir ilgisi olamazdı. Bunların her biri kendi ülkesinin hükümeti tarafından görevlendirilmişti ve bir imparatoru, bir kralı, bir gran-dükü, bir voyvodayı veya bir hospodarı temsil ediyordu. Hepsinin eşit haklara sahip olması gerekirdi ve onlar da, özellikle komisyon başkanının belirlenmesi olayında, bu haklarının tanınmasını sağlamaya kararlıydılar.

Dolayısıyla, taraflardan hiçbirinin iddialarından geri adım atmadığı benzer durumlarda sık sık ne oluyorsa, bu vesileyle de o oldu. Komisyonda temsil edilen devletler arasında nüfusu, tarihi ve Avrupa'daki ağırlığı bakımından en ön sırada gelen devletin Avusturya-Macaristan olduğu su götürmezdi; bu nedenle başkanlığın ya Bay Zwiedinek'e ya da Bay Hanish'e gideceği düşünülüyordu. Ama hiç de öyle olmadı. En çok oy kime çıktı dersiniz? Baden dükalığının temsilcisi Bay Roth'a!...

Bu sonuç ister istemez kabul edildi ve Bay Roth başkanlık kürsüsünde yerini alınca, sekreterliğe Besarabyalı Bay Choczim'in seçilmesi ilginç bir durum olmadı.

Böylece asıl gündem üzerindeki görüşme ve tartışma başladı. Beklenenin aksine, başkanlık konusundaki çekişmenin ardından korkulan olmadı ve görüşme hiçbir önemli pürüz çıkmadan sürdü.

Şimdi tartışılan konunun ne olduğunu ve bu Uluslararası Komisyon'un Viyana Gümrük Sarayı'nda hangi amaçla toplanmış olduğunu açıklayalım.

Bir süreden beri, topraklarından Tuna'nın geçtiği devletler, nehrin kaynağıyla mansabı arasında büyük ölçüde bir kaçakçılık faaliyetinin yürütüldüğünden kuşkulanıyorlardı ve bu kuşkuları da temelsiz değildi. Öyle görünüyordu ki, ortada son derece iyi örgütlenmiş bir kaçakçı çetesi vardı; bu çetenin etkinlikleri ilgili devletlerin çıkarlarına büyük zarar veriyor, maliyelerin kayıpları şimdiden oldukça büyük bir rakama ulaşıyordu.

Kaçakçılığa konu olan mallar daha çok lüks kumaşlar, yer ve tarihçe ünlü şaraplar, çok değerli sanayi ürünleri gibi pahada ağır şeylerdi; fakat bu yolla gümrüklerden kaçırılan emtia arasında konserve vb. gibi gıda maddeleri de vardı.

Bu mallar nereden getirilip nereye götürülüyorlardı? En sıkı araştırmalar bile bunu açığa çıkaramamış, o zamana kadar hiçbir polis ya da gümrük kolcusu kaçakçıların izine bile rastlayamamıştı. Kaçakçılığın karadan yapılıyor olması uzak bir olasılıktı; bütün ipuçları bu işin nehir yoluyla yapıldığını gösteriyordu.

Oysa nehirdeki seyrüsefer özenle, hatta her taraftan şiddetli itirazların yükselmesine neden olan son derece ciddi bir tutumla, gözetlenip denetleniyordu. Tuna'da gidip gelen tekneler her gün olur olmaz kısıtlamalara hedef oluyor, durduruluyor, seferden men ediliyor, dipten doruğa aranıyor, hatta özel bir kuşku uyandırdıklarında yükleri boşaltılıyor, kısacası bir sürü engelle karşılaşıyorlar, bütün bunlar ticarete ve taşımacılık etkinliklerine önemli zararlar veriyordu.

Ama bütün bu araştırmalara, çeşitli memur ve görevlilerin sürekli iş başında olmalarına karşın, hiçbir şey bulunamamıştı. Kesin görünen olay şuydu: Söz konusu bütün mallar hiçbir gümrük resmi ödenmeksizin nehrin ağızlarına varıyor, orada istim üstünde bekleyen buharlı gemilere aktarılıp Karadeniz kıyılarındaki birtakım noktalara indiriliyor, oralardan da içerilere sevkediliyordu.

Kuşku götürmez görünen bir nokta daha vardı: Bu kaçakçılık birkaç yıldan beri böyle sürüp gidiyordu ve Karadenize kıyısı olan ülke veya eyaletlerde bir savaş patlak verdiğinde aynı yolun savaşanlara silah ve cephane taşımakta da kullanılıp kullanılmadığı sorusu pekâlâ akla gelebilirdi.

Ne olursa olsun, o zamana kadar hiçbir hükümet bu kaçakçılık örgütünün ne gibi bir tabana dayandığı, hangi araç ve gereçleri kullandığı, kaçakçı sayısının yüksek olup olmadığı, bunların sadece Or-

ta Avrupa ülkeleri yurttaşları arasından mı devşirildiği konularında hiçbir bilgiye sahip değillerdi. Kaçakçıların hiçbiri suçüstü yakalanamamıştı. Bu yüzden hem gümrük hem de güvenlik kurumları, kendi yetersizliklerini kabul ederek, Tuna'nın tüm çığırı boyunca gece gündüz son derece sıkı bir gözetim uygulanmasını istiyorlardı.

Adı geçen Uluslararası Komisyon işte böyle bir amaçla, daha sıkı ve daha etkili önlemler almak üzere kurulmuştu ve söz konusu ağır ve zor sorunları görüşmek üzere ilk toplantısını yapıyordu.

Başkan Roth kürsüye geçince önce durumun bir tarihçesini yaptı; o zamana dek yapılıp da sonuç vermeyen bütün girişimleri anlattı. Her taraftan toplanmış olan bilgileri üyelere aktardı. Kanısına göre birçok devlet bu kaçakçılıktan çok büyük ölçüde zarara uğramıştı. Kaçakçılık kazançlarının nerelerde biriktiği, hangi amaçlar için kullanıldığı ise bilinmiyordu. Sonuç, bu durum böyle daha fazla devam edemezdi ve bütün ilgili taraflar Uluslararası Komisyon'un kısa sürede buna bir çare bulacağına inanıyorlardı.

O zaman, üyelerden biri, Eflak temsilcisi Bay Kassilick, başkana şöyle bir soru sordu:

– Bir hususu bilmek istiyorum; sanırım meslektaşlarım da bu arzumu paylaşacaklardır: Tuna'nın yukarı ve aşağı çığırında bu kaçakçılığın ortaya çıkışından beri kuşkuların özellikle belli bir kişi üzerinde toplandığı olmuş mudur?

– Bu soruya olumlu yanıt verebilirim, dedi Bay Roth.

– Örgütün başı mıdır bu kişi?

– Öyle olduğuna inanmak için güçlü nedenler vardır.

– Peki, kimdir bu elebaşı?

– Latzko diye biri; adı daha önce de birkaç kez geçmiş galiba...

– Hangi milliyete mensup?

– Kesin olarak bilinmiyor; Sırp kökenli olması imkân dahilindeymiş.

Bu açıklama Sırbistan temsilcisi Bay Ouroch'un pek hoşuna gitmemiş olacaktı ki, kendisini bazı çekinceler dile getirmekle yükümlü gördü. Bunun üzerine Bay Roth hemen, bu bilginin pek kesin olmayan verilere dayandığı; ama elebaşının adının sahiden Latzko, Latzko'nun da bir Sırp olması durumunda bile, bundan dolayı hanedan reisleri arasında Stefan, Brankoviç, Çerin ve Obrenoviç gibi ünlü isimlerin sayılmasıyla övünen bir ülkenin onuruna zarar gelmeyeceği şeklinde bir yanıt vererek meslektaşını yatıştırdı.

Bay Ouroch tatmin olmuş göründü. Zaten onun yerinde Alman, Avusturyalı, Macar, Eflaklı, vb. delegeler olsaydı -Bay Roth'un onlara da sadece adları değiştirerek verebileceği aynı yanıttan- onlar da tatmin olurlardı.

Demek ki çeşitli ülke polislerinin kuşkuları Latzko diye birinin üzerinde yoğunlaşıyordu ama bu-

nun nedeni sadece Peşte postanesine gelen sürpriz bir mektupta adının ortaya atılmış olmasıydı. Mektubu getirene gelince, bütün araştırmalardan kaçabilecek kadar uyanık ve becerikli olduğu anlaşılan bu adamı gören bilen yoktu. Çetenin başı kendisi miydi?... Örgütünü Tuna kıyısındaki ya da içerilerdeki herhangi bir şehirden mi yönetiyordu?... Yoksa bütün operasyonlarını Tuna boyunca bizzat gidip gelerek mi yürütüyordu?... Kimsenin bir şey bildiği yoktu. Ayrıca, bu Latzko adı onun gerçek adı olsa bile eylemlerini sahte bir ad altında yaptığı düşünülebilirdi ki, uluslararası polis bu adı da bilmiyordu.

Komisyon üyelerinin hepsi bu konuda ellerinde neyin olup neyin olmadığını biliyorlardı Önlerine konan sorunda küçücük bir bilinenle kocaman bir bilinmeyen vardı. Bilinen, önemli tutarlarda değerli malların kaçak olarak Karadeniz kıyılarına kadar indiğiydi. Bilinmeyense, bu geniş kaçakçılık şebekesinin örgütlenişi, nasıl ve hangi şefin yönetiminde çalıştığı, Sırp asıllı Latzko diye biri olduğundan kuşkulanılan bu elebaşının ne tür ve ne sayıda bir personele kumanda ettiğiydi.

Tartışmanın bu aşamasında, Moldavyalı Titcha bu Latzko'yu ele geçirip polise teslim edene yüklü bir ödül verilmesini önerdi.

– Şimdiye kadar konulan ödüller düşüktü, böyle bir iş için çok yetersizdi; çeteden hiç olmazsa bir kişiyi ayartabilmek için rakamı hayli yükseltmek gerek.

Bu öneri, çetede -tabi ihanet etmek zahmetine değdiği takdirde- ödülün çekiciliğine dayanamayacak en az bir hainin bulunabileceğini kabul etmek anlamına geliyordu ki, bir Moldavyalı için hiç de fena bir akıl yürütme sayılmazdı.

– Daha önce konulan ödül ne kadardı? diye sordu Bavyeralı Uhlemann.

– Beş yüz florin, diye yanıtladı sekreter Choczim.

– Bunun yüz katı kâr bırakan kaçakçılık operasyonları için, diye tekrar söze karıştı Moldavyalı, beş yüz florin çok, çok yetersizdir...

Bütün komisyon da aynı fikre yatkın göründü ve başkan Roth'un önerisi üzerine, ödül iki bin florine çıkarıldı.

– Ayrıca, dedi Würtembergli Zerlang, para ödülünün yanında bir de onur ödülü vermek yerinde olur.

– Elbette, ama bunu çeteden birinin kazanmaması koşuluyla... diye önemli bir noktaya işaret etti Bulgar Joannice.

Belirtmeye gerek yoktu, tabi öyle olacaktı.

O zaman başkan, bu yasadışı örgüt -Latzko olmuş başkası olmuş fark etmezdi- bir şefin buyruğu altında çalışıyorsa, bunu izlemekle görevli uluslararası polis gücünün de böyle bir şefi olması gerektiğini söyledi. Bu baş yönetici bütün gözetleme ve haber alma operasyonlarını bir merkezden yönetebilmeli, bütün personel üzerinde tam yetkili olmalı,

görevdeki her ajan her an, gece ve gündüz, onunla bağlantı kurabilmeliydi. Kısacası, tüm yetkileri elinde toplayacak, buna bağlı olarak da tüm sorumluluğu üstlenecek gerçek bir şef...

– Şimdiye kadar, dedi başkan, polis ve gümrük, aynı elden yönetilmedikleri için, birlikte ve uygun adım gidemediler... (Baş yokluğunda) kolların her biri bir yönde kendi bildiği gibi davranıyordu, onların hareketlerini eşgüdüme sokarak uyumlu kılacak bir beyin ise mevcut değildi... Bu yüzden birtakım hatalar yapıldı, yersiz ve çelişkili emirler verildi, üzücü yanılgılara düşüldü... Gelecekte bunlardan kaçınmak mutlaka gereklidir.

Başkanın bu beyanları herkes tarafından onaylandı. Komisyon bir polis şefi seçecek ve bütün görevliler üzerinde tüm yetkileri ona verecekti. Bu seçimi yapmadan da toplantısına son vermeyecekti ki, bu olay belki de başkan Roth'un seçilmesinden önce yapılanlara benzer tartışmalara yol açacaktı.

Fakat, komisyonun birazdan unvan ve yeterliklerini tartışacağı adaylardan söz etmeden önce, başkan Viyana gümrük müdürlüğünden almış olduğu bir notu üyelerin bilgisine sunmak istedi.

Gümrük idaresi adı geçen notta özet olarak, birkaç zamandan beri yeni bir kaçakçılık operasyonu hazırlandığına inanmak için nedenler bulunduğunu bildiriyordu. Yukarı Tuna kıyısındaki eyaletlerde, özellikle imalat ürünleri başta olmak üzere, önemli alışveriş hareketleri meydana gelmişti. Bu

olaylar izlenmeye çalışılmışsa da sonuç alınamamıştı. Sevkiyatlar son derece dikkatli biçimde ve öngörüyle yapılmış olduğundan, kaçakçılar izlerini kesin olarak kaybettirmeyi başarmışlardı. Bundan başka, nehrin çeşitli ağızlarında birkaç kuşkulu teknenin görüldüğü de rapor edilmişti. Bunlar karayla bağlantıya geçmek ister gibi görünüyorlar ve az ya da çok uzun bir beklemeden sonra denize açılarak, kimi Moskof kimi Osmanlı kıyılarına doğru uzaklaşıyorlardı. Savaş gemileri tarafından durdurulduklarında bütün kâğıtlarının yasalara uygun olduğu görülmüş ve belli ölçüde kuşku uyandırmalarına karşın, yollarına devam etmelerine izin verilmek zorunda kalınmıştı.

Notta ayrıca, Tuna'nın bütün çığırı boyunca gözetimin her zamankinden daha sıkı biçimde sürdürülmesi gerektiği de belirtiliyordu. Her şey yeni kaçakçılık operasyonunun çoktan başlamış olduğuna işaret ediyor, Uluslararası Komisyon'un bu işi bir an önce bitirmek yolunda en sıkı önlemleri alması gerekiyor ve bekleniyordu.

Özetle, başkan Roth'la meslektaşları bu kaçakçılık belasını ortadan kaldırmak, şefini ve ajanlarını ortaya çıkarmak ve bu suç örgütünü bire varıncaya dek yok etmek için bütün yol ve araçları kullanmaya kararlıydılar.

Artık bütün bu önlemleri sonuç alıcı bir biçimde örgütlemek, bunun için de uygulamayı tek bir elde toplamak kalıyordu. Bir yandan gümrüğün öte

yandan polisin uyumlu biçimde ve birlikte hareket etmeleri gerektiği tartışılamazdı; bu iki kuruluşun ortak çabaları zaten öteden beri sürmekteydi. Gümrüğün kolcu gemileri Tuna'yı aralıksız gözetim altında tutuyor, gerektiğinde deniz yönünde giden tekneleri durdurup aramaktan da geri durmuyorlardı. Kıyılarda, kıyı boyunca sıralanan şehir ve köylerin aralarında ise polis müfrezeleri gece gündüz devriye geziyorlardı.

Ne yazık ki bu uygulamalar sonuç vermemişti; bunun nedeni belki de çeşitli milliyetlere mensup görevliler arasında yönetim birliği sağlanamamasıydı. Komisyon da işte bu duruma bir çare bulmak amacında ve kararındaydı. Bu düşüncelerle başkan, komisyonun yetkilerini devredeceği ve Tuna kıyısındaki devletlerce sağlanacak tüm personel üzerinde tam yetkili kılacağı bir polis şefi seçimi konusunda görüşmeyi başlattı.

Doğrusu, tartışmalar uzamadı demek yalan olur. Avusturya, Macaristan, Bulgaristan, Württemberg ve öteki ülkelerin delegeleri, tabi her biri kendi yurttaşlarından olan, en gözde adaylarını öne sürüyorlar, bunları yorulmak bilmeden ateşli biçimde savunuyorlardı. Orta Avrupa'da bu kadar çok sayıda bu denli değerli polis memuru bulunduğuna insanın inanası gelmiyordu. Başka deyişle, burada da başkan seçimi sırasında meydan gelen durum kendini gösteriyordu ki, o zaman tartışmadan bıkan komisyon sonunda en küçük devletin

temsilcisini başkanlığa getirerek işin içinden çıkmıştı.

Ancak bu kez başka türlü davranmak gerekti. Başkan Roth açık oyla, el kaldırarak seçilmişti gerçi ama polis şefinin belirlenmesi için oy pusulası kullanmak zorunlu oldu.

Seçilme şansı en yüksek olanlar Macaristan, Bavyera ve Moldavya adayları gibi görünüyordu; bunlar meslekteki yetenek ve liyakatleri çeşitli vesilelerle somut olaylarda görülüp değerlendirilmiş - ve aşağı yukarı denk bulunmuş- üç polis görevlisiydi. Bu nedenle, tartışmanın sonunda öbür adaylar elenince, başkan bu üçünden birinin seçimi için gizli oya başvurmaya karar verdi. Seçilmek için birinci turda göreli çoğunluğu, yani dokuz üyeden beşinin oyunu, elde etmek yetecek, çekimser oy kabul edilmeyecekti.

Başkanın çağrısı üzerine her üye bir kâğıda yeğlediği adayın adını yazdı ve bu pusulalar bir şapkanın içine atıldı. Aslına bakılırsa, bizim bu bitmek tükenmek bilmeyen seçimler çağımızda, şapkaların başa giyilmekten çok oy sandığı olarak kullanılıp kullanılmadığını kendi kendimize sorsak, yeri değil midir?...

– Herkes oyunu kullandı mı?... diye sordu başkan. Evet, herkes oyunu atmıştı; pusulalar şapkadan çıkarıldı ve başkan oyların sayımına başladı; sekreter Choczim de söylenen rakamları tutanağa geçiriyordu.

Yedi oy Macar uyruklu adayın adı üzerinde toplanmıştı: Peşte'de polis şefi olan Karl Dragoch'tu bu kişi; tartışmalar sonucunda büyük çoğunluk onun üzerinde sağlanmıştı. Bu yüzden Karl Dragoch adı memnunlukla karşılandı; hatta ona oy vermemiş olan Eflaklı Kassilick'le Moldavyalı Titcha bile genel görüş ve duyguları paylaştıklarını bildirdiler. Buna göre, sonucun oy birliğiyle alınmış olduğu söylenebilirdi.

Kaldı ki, Karl Dragoch'un[1] önceki çalışmaları, Macar polisinin başı olarak birçok olayda gösterdiği başarılar ve ettiği hizmetler, bu seçimin haklı ve uygun olduğunun açık kanıtıydı.

O sıralar kırk beş yaşlarında olan Karl Dragoch Peşte'de oturuyordu. Orta boylu, oldukça ince yapılı, koldan çok kafaca güçlü, fakat sağlığı yerinde, mesleğinin olağan güçlük ve yorgunluklarına son derece dayanıklı, içerdiği çeşitli tehlikelere karşı gayet gözüpek ve bu niteliklerini kariyeri boyunca çeşitli vesilelerle kanıtlamış bir adamdı. Peşte'de yaşamasının nedeni, çalıştığı kuruluşun bürolarının bu şehirde olmasıydı. Fakat kendisi çoğunlukla şehir dışında, güç veya nazik bir işi çözümlemekle uğraşıyor olurdu. Ayrıca bekâr olmasından ötürü aile derdi veya kaygısı da bulunmadığından, hareket ve eylem özgürlüğünü kısıtlayacak hiçbir engel yoktu. Akıllı olduğu kadar da gayretli, gayet güvenilir,

1. Burada kişinin önceki -sonradan düzeltilen- adı "Dragonof" düzeltilmeden kalmış. Bu ad Aziz Georges'un öldürdüğü, nehrin "ejderha" sını (dragon) daha açıkça çağrıştırıyor.

atılgan ve bu mesleğin gerektirdiği özel koku alma duygusuna sahip bir memur olarak bilinirdi.

Dolayısıyla, yurttaşı Hanish liyakatini ve niteliklerini belirterek kendisini övdüğü zaman komisyon üyelerinin oylarının ona gitmesinde şaşacak bir şey yoktu. (Sonucun belli olmasından sonra) başkan Roth söz alarak şöyle dedi:

– Değerli meslektaşlarım, doğrusu oylarımız bundan daha iyi, daha şayanı tavsiye bir ad üzerinde toplanamazdı. Komisyon, bu önemli sorunu çözmek için çalışacak personelin başına şef olarak Karl Dragoch gibi birini getirmiş olmaktan asla pişman olmayacaktır.

O sırada Peşte'de bulunan Karl Dragoch'un, komisyon dağılmadan önce üyelerle temasa geçebilmesi için, ivedilikle Viyana'ya çağrılması kararlaştırıldı. Söz konusu kaçakçılık olayını herhalde önceden biliyor olmalıydı; ama henüz bilmediği şeyler varsa o konularda kendisine bilgi verilebilir, işin nasıl yürütüleceği konusunda o da kendi fikrini söyler ve gecikmeden uygulamaya geçerdi.

Komisyonun yaptığı seçimin mutlak biçimde gizli tutulacağını belirtmeye bile gerek yoktu. Bu işin yönetiminin Karl Dragoch'ta olduğu kamuoyunca bilinmeyecekti. Gerçekten de kaçakçılık örgütünün kulağına kar suyu kaçmaması ve polis şefinden kuşkulanmaması çok önemliydi.

Aynı gün Peşte'deki merkeze, Karl Dragoch'u hiç gecikmeden Avusturya'nın başkenti Viyana'ya

davet eden bir telgraf çekildi. Buna göre Dragoch'un hemen ertesi gün ilk saatlerde komisyonun son oturumunu yapacağı Gümrük Sarayı'nın büyük salonunda boy göstermesi beklenebilirdi.

Ayrılmadan önce, başkanla meslektaşları koşullar gerektirdiği anda, ya yine Viyana'da ya da ilgili ülkelerden herhangi birinin herhangi bir şehrinde tekrar toplanmayı kararlaştırdılar. Aynı zamanda, her komisyon üyesi kendi ülkesinde girişilen bu eylemin gidişatını ve aşamalarını izleyecekti. Üyeler ajanlarla sürekli temas halinde olacaklar, bütün rapor ve belgeler başkente, merkez bürodaki Bay Roth'a gönderilecekti. Fakat Karl Dragoch' un girişim ve eylemlerinde tam özgürlüğünü koruyacağı ve hiçbir durumda asla önüne engel çıkarılmayacağı konusunda anlaşmaya varılmıştı.

O zaman toplantı sona erdi. Düşünülen yeni önlemler sayesinde, bu ele geçmez kaçakçı şebekesinin aynı derecede ele geçmez elebaşısı Latzko denen adamın nihayet polis tarafından ele geçirileceğini ummak için bütün nedenler mevcuttu.

IV. Bölüm

Tuna'nın Kaynağından Ulm Kenti'ne

Ilia Krusch'un büyük nehrin mansabına doğru yapacağı ve kendisini iki dükalık (Baden ve Hohenzollern), iki krallık (Würtemberg ve Bavyera), iki imparatorluk (Avusturya-Macaristan ve Türkiye) ve dört prensliğin (Sırbistan, Eflak, Moldavya ve Bulgaristan) içinden geçirecek olan nehir gezisi işte böyle başladı. Bu benzersiz balıkçı, altı yüz fersahtan fazla tutan bu uzun güzergâhı hiç yorulmaksızın, kendini Tuna'nın suyuna bırakıp, akıntıyla nehrin Karadeniz'deki ağızlarına kadar taşıtarak kat edecekti. Saatte bir fersah, güneşin doğuşundan batışına kadar da on fersah hesabıyla, yolculuğunu iki ayda tamamlamayı umuyor-

du, tabi hiçbir aksilik veya kaza kendisini yolda durdurmadığı takdirde. Ama neden gecikmeye uğrasındı ki?... Seyrüsefer dönüşte gidiştekinden daha kolay olmayacak mıydı?... Eğer ki nehir kaynağından mansabına, aşağı doğru değil yokuş yukarı akar olsundu, ki pek sağı solu belli olmasa da, ünlü Tuna konusunda bile böyle bir olasılıktan korkmaya yer yoktu!

Ilia Krusch normal olarak balık tutmak için kullandığı bu tekneyle Racz Becse'den Sigmaringen'e gelirken, nehirde pek çok bulunan buharlı gemilerden veya mavnaları çeken römorkörlerden sık sık yardım istemiş, hiçbir defasında da isteği geri çevrilmemişti. Zaten gerektiğinde eski nehir kaptanlığını da koz olarak kullanıyordu ve belki gerçekten öyleydi de. Hatta birçok defa kaptanlar, onun Tuna'da, yolları üzerinde öteye beriye saçılmış adacıklar arasındaki sık sık tehlike yaratan geçitleri iyi bildiğini fark etmişlerdi.

Ilia Krusch o uzun yolculuğunun sonuna işte bu koşullarda varmıştı. Amacı gerçekten, bir süreden beri katılmış olduğu Tuna Oltası kulübünün üyeleriyle yarışmak mıydı? Her şey öyle olduğunu gösteriyordu; bunda ne denli başarılı olduğunu da görmüştük. Dolayısıyla, böyle becerikli olduğu kadar da inançlı bir balıkçının, olta elinde nehir aşağı altı yüz fersah gitmek gibi gerçekten akla gelmez bir projeyi düşünmüş olmasında o kadar da şaşılacak bir yan yoktu.

Ilia Krusch'un kayığı on iki kadem kadar uzunlukta, karnında dört kadem genişlikte, altı düz bir çeşit mavna veya salapuryaydı. Baş tarafında yuvarlak bir tür rouf ya da tenteden korunak[1] vardı; gündüz kötü havalarda, gece de uyumak istendiğinde buraya iki adam sığınabilirdi. Yatak ve yorganlar, bir kapısı da olan bu barınağı boylu boyunca işgal ediyordu. Kayık boyunca, bir tarafta giysi ve çamaşırların -son derece mütevazı ve basit bir gardrop!- konmasına yarayan sandıklar sıralanıyordu. Kıç tarafta, oturma yeri görevi de yapan bir başka sandıkta çeşitli alet-edevat, ayrıca üzerine tencere konabilecek, patates ve et kızartmaya da yarayan bir kömür mangalı bulunuyordu. Ilia Krusch günlük yakacak ve yiyecek ihtiyaçlarını kıyıdaki kasaba ve köylerden karşılamakta hiç güçlük çekmiyordu. Balık avı verimli geçtiğinde ürününü satma fırsatı asla eksik olmuyordu. Tuna Oltası yarışması birincisinin adını daha da ünlendirmesi beklenen bu yolculuk sırasında da, ne sağ kıyıda ne de sol kıyıda alıcıların eksik olmayacağı baştan belliydi.

Bu teknenin, gerçek bir balıkçının malzemesini oluşturan her türlü balıkçılık alet ve edevatıyla donanmış olduğunu belirtmeye gerek yoktur: kamış-

1. Burada "tôt" sözcüğü var; ancak, "tekneyi yağmurdan korumaya yarayan katranlı bezden (branda) siperlik" anlamındaki -telaffuzu aynı- sözcük, "taud" şeklinde yazılır. Michel Verne sözcüğün yazılışını *Altın Volkanı*'nda (I. VIII. Bölüm) düzeltiyor, fakat *Tuna Kaptanı*'nda (III. Bölüm) babasının yanlışını -bizim de burada yaptığımız gibi- düzeltmeden bırakıyor.

lar, sırıklar, değnekler, ağ kepçeler, mantar şamandıralar, kurşun ağırlıklar, sondalar, olta iğneleri, yapay sinekler, yedek kıl, misina ve sicimlerle dolu bir çanta, çeşitli balık türlerine uygun yemler... Sabah ve akşam, hatta gün boyunca, akıntının keyfince sürüklenirken, Ilia Krusch oltasıyla balık avlayacak, akşam olurken de gidip avladığı balıkları satacaktı; hem de, tahminine göre, iyi bir kârla... Sonra, gece iyice bastırınca, tente sundurmasının altına kıvrılıp tan ağrıncaya kadar mışıl mışıl uyuyacaktı. O zaman tekneyi tamamiyle akıntıya vererek, ne kıyıdan halatla çekilme ne de nehirdeki vapurlar tarafından yedeğe alınma isteğinde bulunmasına gerek kalmaksızın, bu sakin ve kolay nehir yolculuğuna devam edecekti.

Birinci gün böyle geçti. Tekne kıyıya yaklaştığında meraklılar da oraya üşüşüyor, Ilia Krusch geçerken selamlıyorlardı. Tuna'da çok sayıda bulunan nehir teknelerinin mürettebatı da onun manevralarını ilgiyle izliyor, onunla karşıdan karşıya laflıyor ve usta balıkçı sudan güzel bir balık çıkardığında alkışlarını da esirgemiyorlardı.

Balık deyince, o gün Ilia Krusch bu yaratıklardan otuz tane kadar tuttu: bıyıklılar, çapaklılar, çamçaklar ve daha özel olarak hotu adıyla anılan kefallerden de birkaç tane... Ve vadinin üzerine gün batımının peçeleri inerken, tekne çıkış noktasından on iki fersah kadar uzakta, sol kıyının uygun bir yerine yanaştı.

Ilia Krusch bir kez bile nehrin dönemeçlerinde oluşan burgaçlardan rahatsız olmamış, bir kez bile küreğe asılmak zorunda kalmamıştı. Sadece boyana (dümen) küreği, rotasını gerektiğinde düzelterek akıntı yönünde tutmasına, nehir aşağı veya nehir yukarı birlikte giden öteki gemilerden sakınmasına yetiyordu.

Başka tüketiciler bir an önce çıkagelmezlerse, tek başına tüketemeyeceği bu kadar balığı ne yapacaktı? Fakat tekne bir ağaca bağlanır bağlanmaz bu olay gerçekleşti. Bade Dükalığı'nın aslan yurttaşlarından elli kişi kadarı gelmişti kıyıya; Tuna Oltası yarışması galibinin çevresini sarıyor, ona sesleniyor, onu selamlayıp alkışlıyorlardı.

– Hey, Krusch, buraya bakar mısın?

– Bir kupa biraya ne dersin Krusch?

– Balıklarını alıyoruz Krusch!

– Şuna yirmi kreutzer veriyorum Krusch!

– Şuna bir florin Krusch!

Krusch kimi dinleyeceğini, kime yanıt yetiştireceğini bilemiyordu; tuttuğu balıklar göz açıp kapayıncaya kadar şıkır şıkır paracıklara dönüşmüştü. Bu gidişle, daha önce yarışmada aldığı ödülle birlikte, geliri hatırı sayılır bir rakama ulaşacaktı, eğer büyük nehrin kaynağında başlayan coşku mansabına kadar sürerse!...

Ama neden sürmesindi ki canım? Ilia Krusch'un balıklarını kapışmaktan neden vazgeçsindi insanlar? Onun elinden çıkma, mumyalanıp doldurul-

duktan sonra bir balıkbilim müzesinde bile yer almaya layık güzel bir parçaya sahip olmak başlı başına bir onur değil miydi?... Balıklarını perakende satmak için kıyıya yakın evlere gitmesine bile gerek yoktu; meraklılar hepsini daha kayıktayken satın alıyorlardı. Aslına bakılırsa, Tuna balıkçılarının şampiyonluğuna talip olmak, bizim onurlu ve dürüst Krusch'un kafasından çıkma dahice bir fikir bile sayılabilirdi!

Akşam yemeğine konuksever bir aileye davetler de doğrusu hiç eksik olmadı. İnsanlar onun sofralarında yer almasından mutlu olacaklardı. Ama o kayığından olabildiğince az ayrılmak ister görünüyordu. Kıyıdaki kabarelerde ara sıra ikram edilen bir kadeh şarap, bira ya da daha kuvvetli içkiyi reddetmese de, bunu ölçüyü kaçırmadan yapıyordu; çünkü içkiye karşı Tuna Oltası'ndaki meslektaşlarının doğal iştahlarıyla bayağı çelişen bir tutumluluğu vardı. Hem sonra, tekrar belirtelim, bu alçakgönüllü insan ün ve onur peşinde koşmuyordu ki!...

Saat sekiz buçukta Ilia Krusch tente kamarasında yatağına yatmıştı bile. Dokuzda ise ancak günün ilk ışıklarıyla sona erecek bir uykuya dalmış oluyordu.

Bilindiği gibi, hava elverişli olduğu zaman, bu sabah saatleri balık avı açısından verimli zamanlardır, kıble ya da lodos rüzgârlarıyla birlikte ılık ve aralıklı hafif bir yağmur yağıyor olsa bile. Ilia Krusch sabah partisinden sonra, yola çıkışını sey-

retmek için erkenden kalkıp kıyıya inmiş iki üç kişinin "güle güle!"lerini kabul etti, halatı çözüp kuvvetli bir sırık itişiyle kayığı, suyun yüzeyinde gezinen hafif bir sisin içine doğru sürdü.

Başlangıç günü nasıl geçtiyse ikincisi de öyle geçti. Donaueschingen'den Ulm'e kadarki elli fersahı kat etmek beş gününü aldı. Doğrusu, bu günlerin hepsi eşit biçimde beyaz çarpı işaretiyle gösterilmeye değer olmadı. Ilia Krusch'la servetini taşıyan tekne herhangi bir kazaya uğradığı için değil; ama koşullar balık tutmak için hep aynı derecede elverişli olmadı, hele yağmur şiddetli sağanaklar halinde yağmaya başlayınca... Böyle durumlarda, muşamba kaputuna sıkıca sarınan ve kapüşonuyla da iyice korunan Ilia Krusch sadece nehrin ortasında tutunmağa uğraşıyordu, eğer ki kasırgaların şiddeti onu kıyıdaki ağaçların altında sığınacak yer aramak zorunda bıraksın...

Würtemberg Krallığı'nın, başkent Stuttgart'tan sonraki birinci kentinin rıhtımı yakınında I Mayıs günü öğleden sonra mola verdi.

Saat henüz üçtü; sabah avladığı balıkları yolda satmış olduğundan, müşteri peşinde koşmak zorunda kalmaksızın ertesi sabaha kadar dinlenebilirdi. Zaten bu deyim de pek yerinde değildi, zira daha çok müşteriler onun peşinden koşuyorlardı.

Anlaşıldı ki, ünlü şampiyonun gelişi kente haber verilmemişti. Onu ancak akşamın geç saaterinde bekliyorlardı. Her zamanki kalabalık ve telaşlı kar-

şılama olmadı ve tanınmamaktan dolayı pek memnun kalan Ilia Krusch kimsenin dikkatini çekmeden kenti dolaşmak arzusunu yerine getirmeye çıktı. Ulm'ü hiç görmemiş olduğundan, merakını gidermek için doğal bir fırsattı bu mola.

Kayık kıyıya bağlandığı sırada rıhtım boştu dedik ama bu tamamen doğru değildir.

Gerçekten de, kayık kente doğru inerken, bir adam, yüz adımlık bir mesafe boyunca, gözlerini hiç ayırmadan onu kıyıdan izlemişti.

Tekneyi yöneten balıkçının Ilia Krusch olduğunu tanımış mıydı bu adam? Tanımış olsa da olmasa da, Krusch buna hiç dikkat etmemişti.

Bu adam orta boylu, zayıfça sayılabilecek, profesyonelden ziyade amatör giysisine benzeyen gayet temiz ve üstüne uymuş Macar stili elbisesi vücudunu sımsıkı saran biriydi. Büyük olasılıkla kırkını geçmiş olmasına karşın bakışı canlı, yürüyüşü enerjik ve kararlıydı; izlenmekten veya gözetlenmekten korkuyormuş gibi etrafına bakınır görünüyordu. Elinde bir deri çanta vardı.

Ilia Krusch karaya çıkınca, adam biraz tereddüt eder göründü. Ne yapacağını düşünür bir hali vardı. Balıkçıyla ilişki mi kuracak, yoksa gelişini haber vermek için kente mi dönecekti?...

Bu sırada ona hiç aldırış etmeyen Ilia Krusch kayığının çıpasını sağlamca yere çakıyor, geri dönüp tente barınağın kapısını kapıyor, sandıkların asma kilitlerinin yerinde olduğundan emin oluyor, tekrar

kıyıya atlıyor ve tam özgür olarak, bir hayranlar alayının ortasında yer almamaktan son derece memnun, rıhtımdan kente doğru çıkan ilk sokağa giriyordu.

Bunun üzerine, meçhul adam da derhal, yirmi adım arkadan, onu izlemeye koyuldu.

Tuna nehri Ulm'ü baştan başa geçer; bu nedenle kentin sol tarafı Würtembergli, sağ tarafı ise Bavyeralıdır, yani kent her iki yanıyla da Almandır. Ilia Krusch bu işlerden biraz anlayan biri olsaydı, bu kentin kendi ülkesindeki kentlerle arasındaki değişiklikleri fark ederdi.

Kentin kuzey bölümüne yanaştığından beri Ilia Krusch'u izleyen adam ona rehberlik edemez miydi acaba? Fakat adam hiç onunla konuşmaya yeltenmedi, sadece onu gözden kaybetmemekle yetindi.

Ilia Krusch, iki yanında gişeli eski dükkânlar sıralanan eski sokaklarda yürüyordu. Müşteriler bu dükkânların içlerine pek girmez, tüm alışveriş ön tarafta, cam kaplı bir tezgâhın üzerinde yapılır. Rüzgâr estiği zaman, asılı oldukları demir kolların ucunda sallanan ayı, geyik, haç ya da taç biçimlerinde kesilmiş ağır tabelalar son derece kulak tırmalayıcı madeni gacırtılar çıkarır!

Ilia Krusch, gözleri dört açılmış, ağzı zaten şaşkınlıktan bir karış, bütün o safdil suratından hayranlık akarak, rasgele dolaşıyor, talihin kendisini ilginç yerlere götüreceğine güveniyordu. Eski kent

surlarına vardıktan sonra, kasap, sakatatçı ve debbağların tezgâhlarını çamurlu bir derenin kenarına dizmiş oldukları bir mahalleden geçti. Tezgâhlardaki bütün etlere beğenerek baktıktan sonra, güzel bir tepsi işkembenin çekiciliğine dayanamadı; bunu kayığındaki küçük mangalda güzelce tımarlayıp keyfince bir yemek haline getirmeyi aklına koymuştu. Zaten olta balıkçılarının çoğu gibi -sazan ve yayın dışında- pek balık heveslisi değil idiyse de, pirzolaya ve şarküteriden alınan sosislere hiç hayır demezdi.

Ilia Krusch bu alışverişle yetinmedi. Eski imparatorluk kentinin, piyasada sayıları her yıl birkaç milyonu bulan salyangozlarıyla da ünlü olduğundan habersiz değildi. Dolayısıyla kendine bunlardan da birkaç düzine hediye etti; satıcı müşterisinin ne denli ünlü biri olduğunu bilseydi, Ilia Krusch bunları herhalde daha ucuza, hatta belki de bedavaya alabilirdi. Fakat ün ve şan peşinde koşmaya eğilimli olmayan balıkçımız, kim olduğunu ele verecek hiçbir olay olmadan Ulm'den ayrılmak niyetinde ve umudundaydı.

Böyle başı boş dolaşarak, Almanya'nın en cüretkâr kiliselerinden biri olan Katedralin önüne geldi. Bunun münster'i[2], gökte Strasbourg Katedrali'ninkinden daha yükseğe çıkmak iddiasındaydı. Fakat bu iddia da, daha insanca olan birçokları gibi, ger-

2. Münster (<*monasterium*-manastır): Eski gotik kilise. Jules Verne bu sözcüğü daha çok "kilisenin ince ve sivri orta kulesi (flèche-ok)" anlamında kullanır.

çekleştirilemedi; Würtemberg'deki sivri kulenin yüksekliği üç yüz otuz yedi kademde kaldı.

Ilia Krusch tırmanıcılar ailesinden değildi. Dolayısıyla, münster'e çıkmak aklına gelmedi; oysa onun tepesinden, bütün kent ve çevre kırlar gözlerinin önüne serilebilirdi. Çıksaydı, kendisini hiç terketmeyen, ama bu ilginç ısrarının hâlâ farkında olmadığı meçhul adam da kuşkusuz ardından gelecekti. Nitekim, katedrale girdiğinde, Fransız ziyaretçi M. Duruy'nin hücreli ve mazgallı bir kaleye benzettiği sunak dolabına hayran olurken, sonra koro mahallindeki, bir on beşinci yüzyıl ağaç oyma sanatçısının o devrin ünlü erkek ve kadınlarının figürleriyle donattığı ahşap ekabir koltuklarını seyrederken, yanında o adam da vardı.

İkisi Belediye Sarayı'nın karşısında da buluştular. Bu kent anıtının yaşı Ilia Krusch'u ilgilendirecek bir şey olsa ve o da bunu sorsaydı, olasıdır ki meçhul adam ona şöyle yanıt verebilecekti:

"Bunun başının üstünden tam altı yüz yıl geçmiştir. Kendisinden yüz yıl sonra inşa edilmiş olan ve Belediye Sarayı'nın karşısındaki Pazar meydanında seyredebileceğiniz, Joerg Syrling'in o güzel çeşmesinin ablası olur."

Fakat bizim aslan balıkçı bu konuda hiç kimseye, ne meçhul adama ne de herhangi bir Ulmlüye, hiçbir şey sormadı. Gördükleri, içindeki sanatkârlık duyarlığının ihtiyaçlarını karşılamaya yetiyor olmalıydı. Pazar meydanından nehrin sol kıyısına

doğru indiği sırada da niyeti, bir gemicinin "uğrak limanım" diyeceği şeye -kayığının bağlı olduğu rıhtıma- dönmekten başka bir şey değildi.

Öteki adam da onunla aynı sokaklara saptı; mahalle labirent gibiydi ve bir rehber gerektirdiği söylenebilirdi. Bu yüzden Ilia Krusch da birkaç kez durup yolu kestirmeye çalışmak hatta yol sormak zorunda kaldı.

Bu, meçhul adamın, Ilia Krusch'la ilişki kurmak istiyorsa, ona bu küçük hizmette bulunmak için asla kaçırmaması gereken bir fırsattı; zira kenti iyi tanıdığına hiç kuşku yoktu. Ama bunu yapmadı ve balıkçıya belli etmeksizin bekle-gör tutumunu sürdürdü.

Rıhtıma varıncaya kadar iki kez, Ilia Krusch birkaç dakika durup oyalandı. Birincisi, uzun sırıkların tepesindeki ayaklıklarına tünemiş bir cambaz bölüğünün geçişini seyretmek içindi. Bu eğlence Ulm'de çok sevilir, ama doğduğu yer -toprağı çok nemli ve delik deşik olduğu için normal yayaların yürümesine elverişsiz- Tübingen'de olduğu gibi bütün halk için zorunlu tutulmaz.

Hepsi de şen şakrak delikanlılar ve genç kızlardan, küçük oğlan ve kız çocuklardan oluşan bir grubun sunduğu bu gösteriyi izlemek için, Ilia Krusch bir kafenin terasında yer almıştı; meçhul adam da gelip onun yanındaki bir masaya oturdu. Her ikisi de ülkede nam salmış olan o ünlü biradan kocaman birer bardak ısmarladılar.

On dakika sonra yürüyüşlerine devam ediyorlardı; bundan sonra yürüyüş sadece son bir mola ile kesildi. Ilia Krusch bir pipocu dükkânının önünde duraklamıştı. Meçhul adam onun kendi kendine şöyle mırıldandığını işitebilirdi:

"Hah işte!... Az daha bunu unutuyordum!..."

Ilia Krusch'un tam zamanında hatırladığı, Ulm'de çok beğenilen ve tavsiye edilen o kızılağaç pipolardan bir tane satın almaktı. İmalatçının önüne serdiği örneklerin arasından birini seçti; altı yüz fersahlık bir su yolculuğunun bütün olası aksiliklerine hiç tınmadan göğüs gerebilecek gayet sade bir pipoydu bu. Sonra bunu özenle doldurdu, yaktı ve kokulu bir duman bulutunun içinde dışarı çıktı.

Ilia Krusch kendini rıhtımda bulduğunda neredeyse gece olmuştu. Geliş haberi kente yayılmış olsa gerekti, zira bazı meraklılar rıhtım boyunca başını akıntıya vermiş olan kayığı inceleyip duruyorlardı. Kayığın kayık olarak hiç de öyle ilginç bir yanı bulunmadığına göre, adı geçen meraklıları oraya çeken sadece sahibinin tanınmışlığı olabilirdi. Ancak, söz konusu sahip ortada görünmediğinden, ona saygılarını ve iyi dileklerini sunma işini bunlar daha sonraya ertelediler. Fakat Tuna Oltası şampiyonunun yola çıkışında hazır bulunmak için ertesi sabah tekrar gelmekte kararlı olduklarına hiç kuşku yoktu.

Ama biliyoruz ki Ilia Krusch, şu ya da bu nedenle, kalabalık gösterileri aramaktan çok onlardan

kaçınmaya çalışıyordu. Bu nedenle niyeti, en erkencilerin bile gelişinden önce, daha tan yeri ağarırken yola çıkmaktı.

Rıhtım boyunca inerken ve daha sonra teknesinin içinde kimse tarafından görülmediği gibi, palamarın sağlam olduğundan ve gece kayığın akıntıyla sürüklenmesini önleyeceğinden emin olmak için denetim yaparken de, sonra satın aldığı erzağı saklayıp akşam yemeğini öğlenin artıklarıyla geçiştirirken de görülmedi. Kıç taraftaki[3] tente barınağın içine süzülüp kapısını kaparken de görülmedi. Nihayet, Würtemberg'in bu güzel kentinde yaptığı geziden tamamiyle tatmin olmuş bir ruh haliyle, sükûnetini hiçbir şeyin bozmayacağını umduğu sakin bir uykuya daldı.

Gerçekten de bu sükûnet hiç bozulmadı; fakat rıhtımda bir adam, kayıktan hiç uzaklaşmadan, gün doğuncaya kadar aşağı yukarı volta attı. Sanki Ilia Krusch'un karanlıktan yararlanarak ya tekneyi tekrar akıntıya vermesinden ya da nehrin sol kıyısından ayrılıp sağ kıyısına yanaşmasından korkuyordu.

Tuna vadisi tanyerinin ilk ağartılarıyla aydınlanmaya yeni başlamıştı ki, kayığın içinde bir hareketlenme oldu. Barınağın kapısı açılmış, Ilia Krusch çıkıyordu. Önce dimdik doğrulup gerindi, yan sandıklardan birini açarak bir şişeyle bir bardak çıkardı ve birkaç yudum kirschenwasser yuvarladı, sonra bir

3. Bu "barınak", yukarıda gördüğümüz gibi, baş taraftaydı. Jules Verne'de böyle sürçmelere sık sık rastlanır.

gün önce satın aldığı pipoyu yaktı ve ne denli zevk aldığı açıkça görülecek şekilde, birkaç nefes çekti.

Gözetleyici gibi orada duran meçhul adamı fark etmiş miydi? Pek öyle denemez, çünkü adam o sırada rıhtım korkuluğunun gölgesinde kalıyordu ve tanyeri yeni ağarıyordu.

Ayrıca rıhtım da ıssızdı ve meraklılar geri geldiklerinde de meraklarını giderecek bir şey bulamayacaklardı, zira nehrin gür akıntısına kapılan kayık çoktan uzaklaşmış olacaktı. Gerçekten de Ilia Krusch halata asılıp tekneyi çekerek çıpayı kurtarmıştı bile ve kıyıdan uzaklaşmak için halatı bırakıvermesi yeterliydi.

Tam bu sırada meçhul adam tekrar kıyıya indi ve kayığa çekilmek üzere olan halatı tutarak sordu:

– Dostum, siz Ilia Krusch'sunuz, değil mi?

Ilia Krusch'un, nasıl olsa çekip gitmek üzere olduğuna göre, kimliğini gizlemek için bir nedeni yoktu; pek de hevesli görünmeksizin cevap verdi:

– E... evet... efendim.

– Ve yola çıkmaya hazırlanıyorsunuz, öyle mi?... diye sordu yabancı.

– Gördüğünüz gibi, efendim.

Yabancının, artık onun adını bildiğine göre, şimdi de kendi adını söylemesini bekliyor gibiydi. İçinden geçen sorunun yanıtını aldı:

– Bay Jaeger. Avusturyalıyım. Ve siz Macar olduğunuza göre, Bay Krusch, ikimiz anlaşmak için yaratılmışız demektir.

– Peki, Bay Jaeger benden ne istiyor acaba? diye sordu Ilia Krusch. Sesinde kuşkulu bir çekinti vardı.

– Söyleyeyim, Bay Krusch. Büyük zaferinizi işittim ve sizi tanımak istedim. Bu proje, yani Tuna'yı oltayla balık tutarak boydan boya geçme olayı, bana gayet ilginç göründü. Size bir önerim olacak.

– Ne gibi, Bay Jaeger?

– Geziniz süresince tutabileceğiniz balıkların değerini ne kadar tahmin ediyorsunuz?

– Avımdan kazanacağım tüm parayı mı?

– Evet.

– Eh, yüz florin kadar olabilir, dedi Ilia Krusch.

– Bense size beş yüz florin öneriyorum... Evet, beş yüz, şu şartla ki, her akşam sattığınız balığın parasını ben alacağım.

– Beş yüz florin ha!... diye tekrarlıyordu Ilia Krusch.

Diyecek yoktu, Raczlı balıkçı böylece mükemmel bir av sezonu geçirmiş oluyordu. Sigmaringen yarışmasında aldığı iki yüz florin tutarındaki iki ödül, şimdi de Bay Jaeger'in önerdiği beş yüz florin... Doğrusu, hiç bekleyemeyeceği bir talih kuşuydu bu. Gerçeği söylemek gerekirse, Ilia Krusch bu öneriyi ciddiye almanın doğru olup olmayacağını soruyordu kendi kendine...

– Cevabınız nedir? diye üsteledi Bay Jaeger. Reddedileceğinden korkuyor gibiydi.

– İnsanın aklını çelecek bir öneri olduğu muhakkak, Bay Jaeger. Tabi eğer bir şaka değilse... ya da bir aldatmaca...

– Bay Ilia Krusch'la şaka yapmayı kendime yakıştıramam, dedi Jaeger, biraz sertçe bir sesle. Ayrıca şimdiye dek hiç kimseyi de aldatmadım.

– Durun hele, diye devam etti Krusch. Asıl niyetiniz benimle birlikte kayığıma binmek miydi yoksa?...

– Doğru, Bay Krusch ve bu, anlaşmanın vazgeçilmez bir koşuludur.

Ilia Krusch kesin bir yanıt vermek konusunda biraz tereddüt gösteriyordu.

– Kayığınız pekâlâ iki kişiyi alacak kadar büyük görünüyor...

– Öyledir Bay Jaeger, tentenin altında da iki kişilik yer vardır.

– Bana da öyle gelmişti...

– Ama yolculuk bayağı uzun sürecek... belki iki ay... ve...

– Bu çantada bana lazım olacak bütün çamaşır ve yedek elbiseler var.

– Demek oluyor ki her şeyi önceden bu yolculuğa göre hazırlamıştınız, öyle değil mi? diye sordu Ilia Krusch, karşısındakine dikkatle bakarak.

– Evet Bay Krusch... Ulm'e geleceğinizi biliyordum... Sizi gözetledim, kentteki gezintinizde izledim... Hatta yola çıkışınızı kaçırmamak için bütün gece rıhtımda bekledim... Yol arkadaşınız olmama razıysanız hemen tekneye binmeye hazırım...

– Ve bana beş yüz florin armağan ediyorsunuz, öyle mi? dedi Krusch, sözü önerinin en ciddi tarafına getirerek.

– Beş yüz, yarısı da peşin, buyrun, dedi Bay Jaeger ve bir deste banknot uzattı.

Ilia Krusch desteyi aldı, inceledi, belli bir güvensizlik duygusunu ele veren bir özenle saydı; fakat Bay Jaeger bundan hiç alınmamış gözüktü.

O sırada, kimileri nehrin yukarısından, kimileri aşağısından, kimileri de sol kıyıdaki sokaklardan bazı insanlar çıkıp gelmeye başlıyordu. Ilia Krusch'un orada bulunduğunun kulaktan kulağa yayıldığına kuşku yoktu. Topluluğun merak ve ilgisinden kaçmak istiyorsa kaybedecek bir dakikası bile yoktu.

İlgiye değer bir başka nokta, bu meraklıların yaklaştığını gördükçe suratı asılan Bay Jaeger de onlardan sakınmaya Krusch'tan daha az istekli görünmüyordu. Bu nedenle ısrarla sorusunu tekrar sordu:

– Beni yanınıza kabul ediyor musunuz?

Ilia Krusch'un öneriyi kabul ettiğine inanmak için nedenler vardır, zira bir dakika sonra kayık akıntıyı tutmuştu bile ve Bay Jaeger de onunla birlikte içinde bulunuyordu.

Ve meraklılar kıyıya vardıklarında, Tuna Oltası yarışmasının birinci ödüllüsü yirmi kulaç kadar yol almış bulunuyordu; kendisini ancak uzaktan hurra! larıyla selamlayabildiler.

V. Bölüm

Ulm'den Ratisbonne'a

Ulm'de, o küçük şirin Würtemberg Krallığı'ndan geçtiği sırada bile, Tuna henüz sıradan, orta karar bir akarsudan başka bir şey değildir. Gücünü artıracak olan büyük yan kollarına henüz kucak açmamıştır ve biraz aşağıda Avrupa'nın en önemli nehirlerinden biri olacağını gösterir hiçbir ipucu yoktur. Akıntı, saatte bir fersahlık bir ortalama hızla gidiyordu. Küpeştelerine kadar yüklü birkaç ağır gemiyle daha küçük boyutlarda bazı tekneler de aynı yönde nehir aşağı gidiyorlardı; kimileri kendilerini tamamen akıntıya bırakmıştı, kimileri ise kuzeybatı bulutlarından esen sabah rüzgârının şişirdiği geniş bir yelkenden

de ek yardım alıyorlardı. Havanın güzel olacağı anlaşılıyordu; bazen güneşli bazen gölgeli ama yağmur tehlikesi yoktu.

Bu hava koşulları balık tutmaya son derece elverişliydi; deneyimli bir balıkçının bundan yararlanmayı ihmal etmesi düşünülemezdi.

Ilia Krusch da titiz bir özenle takım taklavatını hazırladı; sabrı en birinci olumlu özellik sayan bir insan olarak hiç telaşlanmıyor, acele etmiyordu.

Kayığın arka tarafında oturmakta olan yol arkadaşı da bu hazırlıklara ilgi duyuyor gibi görünüyordu. Balıkçılığın, çeşitli beklenmedik olayları, sürprizleri, vb. ile kendisine özellikle çekici geldiğini söylemişti. Ama kendisi de balıkçı mıydı, işte onu söylememişti, dolayısıyla Ilia Krusch da bunu bilmiyordu.

Bu nedenle, yaradılışça biraz konuşkan da olduğundan, bir yandan işini yaparken bir yandan da sohbeti bu konuya yöneltti.

– Bay Jaeger, dedi, şu anda oldukça uzun bir deniz yolculuğuna çıkmış bulunuyorsunuz...

– Yoo, deniz değil, sadece nehir yolculuğu.

– Tabi, tabi, dedi Ilia Krusch, bunun herhangi bir tehlike arz ettiğini söylemek istemiyorum. Fakat herhalde haftalarca sürecek ve belki de günler size çok uzun gelecek, eğer ki...

– Eğer ki...? diye tekrarladı Bay Jaeger soru sorar gibi.

– Siz de benim meslekten olasınız...

– Yani ne, Bay Krusch?

– Bir olta balıkçısı... olup olmadığınızı hâlâ öğrenmiş değilim.

– Oh! Bu ada layık bir balıkçı sayılmam, dedi Bay Jaeger, sizin okulunuzda öğrenimimi tamamlayıncaya kadar! Bunun için sizin nasıl çalıştığınızı seyretmek yeterli olacak ve inanın bana, bir dakika bile canım sıkılmayacaktır...

Ilia Krusch başıyla evetledi ve Bay Jaeger devam etti:

– Bu sabahtan itibaren balıkçılığa tekrar başlamayacak mısınız?...

– Hazırlanıyorum Bay Jaeger... İnsan hazırlığını ne kadar özenle yapsa azdır... Balık yaradılıştan kuşkucudur. Onu oltaya çekmek için ne kadar önlem alınsa az gelir... Ender görülür bir zekâya sahip olanlar vardır içlerinde, özellikle yeşil sazan... Yakalamak için kurnazlıkta ona baskın çıkmak gerekir. Ağzı da o kadar serttir ki, iğneye takıldığında kurtulup gitmezse misinayı koparabilir...

– Sanırım yeşil sazan ağzının tadını bilenlerce pek tutulmuyor, dedi Bay Jaeger.

– Hayır, çünkü yiyeceğini en bol bulduğu çamurlu suları sevdiğinden, eti bazen pek hoş değildir. Ama şans eseri böyle bir kusuru yoksa, en lezzetli yiyeceklerden biridir.

– Peki, yayın, dedi Bay Jaeger, sofra açısından yayını en iyi balıklar arasında sayımıyor musunuz?

– Saymaz olur muyum! dedi Krusch, ama en az iki buçuk-üç kilo gelmesi şartıyla; çünkü küçükleri hep kılçıktır. Fakat büyük olsun küçük olsun, yayın akıllı ve kurnaz balıklar arasında sayılamaz.

– Sahi mi Bay Krusch? Halbuki ben sanıyordum ki bu tatlı su köpekbalıkları... onlara böyle de diyorlar galiba...

– ... Tuzlu su köpekbalıkları kadar kalın kafalıdırlar, Bay Jaeger. Gerçek geri zekâlı vahşilerdir bunlar, hani veya yılan balıklarıyla aynı seviyede! Bunları yakalamak kâr getirebilir, ama onur? Asla!... Balıktan iyi anlayan birinin vaktiyle yazdığı gibi, bunlar "tutulan" değil "kendilerini tutturan" balıklardır!

Bay Jaeger, Ilia Krusch'un gerek fikirlerini bu kadar inandırıcı bir inanmışlıkla ifade edişine, gerekse takımlarını hazırlamakta gösterdiği titizce dikkat ve özene ancak hayranlık duyabilirdi.

Ilia Krusch önce oltanın pek hafif ve esnek olan kamışını ele almıştı; bu kamış ucuna doğru nerdeyse kırılacak kadar eğildikten sonra bile tekrar doğrulup eski halini alabiliyordu. Aslında iki parçadan oluşuyordu söz konusu kamış; birincisi, alt ucunda dört santim çapında olup, ince ve sağlam bir ağaçtan yapılmış -'sürgün' denen- ikinci parçanın takıldığı üst ucunda bir santime kadar inceliyordu. Bir fındık dalından yapılmış olup boyu dört metreyi buluyordu. İşinin ehli balıkçımızın bunu seçmesi, kıyıdan fazla uzaklaşmaksızın çapaklı sazan, kırmızı

çamçak ve benzerleri gibi derin su balıklarına saldırmak niyetinde olmasındandı. "Sürgün"ün esnekliği sayesinde onları istediği gibi yorabilecek, bütün oltadan kurtulma çabalarını boşa çıkarabilecekti.

İnce ipliklerle Floransa kılından misinaya bağladığı iğneleri Jaeger'e göstererek şöyle dedi:

– Görüyor musunuz Bay Jaeger, bunlar çok ince, on bir numara iğnelerdir. Bunları sadece bir yandan çatlamış ve iyice yumuşamış, pişmiş buğday taneleriyle yemleyeceğim; çamçak için en iyisi budur.

– Size inanıyorum elbette Bay Krusch, dedi Jaeger, ama balıkçının erkencisi için de en iyisi, sabah sabah atılacak bir tektir. Küçük bir kadeh sert içki için tam zamanı gibi geliyor bana...

Ve valizinden küçük bir şişe çıkararak doğan güneşe karşı tutup ışıldattı.

– Memnuniyetle, dedi Ilia Krusch, ama sadece vakit sabah olduğu için. Sizi bilmem ama olta balıkçısı için içkiden uzak durmak her şeyden önce gelir. Bir kere, asla beyaz şarap olmaz, sinirlendirir; olabildiğince az sert alkol, zira doğru ve keskin görüş yeteneğini köreltir. Burada da tercihen soğuk kahve en uygunudur.

– Kabul, ama beni de kırmayacaksınız değil mi, Bay Krusch?

– Sağlığınıza, Bay Jaeger!

Ve şaraptan çekilmiş harika bir sert içkiyle dolu iki küçük kadeh, dostluk işareti olmak üzere tokuşturuldu.

Belirtmeye gerek yok, Ilia Krusch hazırlıklarını yaparken kayık da akıntıyla birlikte sakin sakin nehir aşağı ilerliyor, dümen tutmak gerekmeksizin doğru yolda gidiyordu. Kaldı ki dümen olarak kullanılan kürek kıç taraftaki ıskarmozuna takılıydı ve gerektiğinde balıkçı bir eliyle oltasını tutarken ötekiyle dümeni kullanabilirdi. Bu kez Ilia Krusch sol kıyıdan fazla uzaklaşmamaya kararlıydı; en fazla on iki kadem kadar açıktan izleyecekti kıyıyı.

Oltalarını yemleme işini bitirince:

– İşte oldu, dedi, artık şansımızı denemekten başka yapacak iş kalmadı.

O artık hazır durumda tahta sıraya otururken, Bay Jaeger de, ağ kepçesi elinin altında olmak üzere, dirseklerini tenteden barınağa dayamış seyrediyordu.

Olta belli bir zarafetten de yoksun olmayan metodik hafif bir sallayışla fırlatıldı; iğneler sarımsı suyun dibine doğru indiler ve kurşun ağırlıklar da misinanın, bütün profesyonellerin fikrince yeğ tutulması gereken, dikey bir konumda durmasını sağladı. Üstelik şamandıra da suda ıslanmayan ve dolayısıyla mükemmel iş gören bir kuğu tüyünden ibaretti.

Belirtmeye gerek yok ki o andan itibaren teknede derin bir sessizlik hâkim oldu. Balık, insan seslerinin gürültüsünden kolayca ürküp kaçabilir; zaten ciddi bir balıkçının da sohbet etmekten başka işleri vardır. Şamandırasının bütün hareketlerine

dikkat etmesi ve bir çekişte iğneyi avının çenesine geçireceği kritik anı kaçırmaması gerekir.

O sabah Ilia Krusch başarısından dolayı kendini kutlayabilirdi. Yirmi kadar çamçaktan başka birkaç aynalısazanla birkaç gümüşlübalık da yakalamıştı. Bay Jaeger iğneyi balığın çenesine geçirmekteki çabukluk ve dakikliğe -bu tür balıklar için bu özellikler gereklidir- hayran olmaktan kendini alamamıştı. Ilia Krusch çamçağın veya bir başka balığın "yemi yuttuğunu" hisseder etmez hemen çekip avı su yüzüne çıkarmıyor, adının hakkını veren her balıkçının baş niteliklerinden biri olan o aldırışsız soğukkanlılığı göstererek, hayvanı dipte çırpınmaya, kurtulmak için boşa çaba harcayarak yorulmaya bırakıyordu.

Ancak, balık bir kere çekilince yol arkadaşıyla aralarında sohbet tekrar başlıyordu. Ilia Krusch uzun bir deneyimin bütün yarar ve kazanımlarını kendilerine saklayan o bencillerden biri olmadığından, sanatının sırlarını gizli tutmaya hiç çalışmıyordu. Zaten Bay Jaeger de bu derece usta bir öğretmenin derslerine ilgi duyar görünüyordu; çok geçmeden onun da bir oltayla silahlanarak, bu nehir yolculuğunun uzun saatlerini geçirmek için olsun, kayığın bordasına yanaşacağına hiç kuşku yoktu.

Av saat on bire doğru sona erdi. Işınları Tuna'nın sularını pul pul kıvılcımlandıran güneşin hemen hemen başucu noktasına gelmesiyle birlikte balıklar oltaya gelmez oluyor, Ilia Krusch da bun-

dan sonra ancak onun batışı sırasında tekrar işe koyuluyordu.

– Bay Jaeger, dedi, bu saatler en elverişli saatlerdir, en azından sıcaklıklar oldukça yüksekken. Mevsim kış olsaydı bunun tersine, başarı için en şanslı saatler günün ortaları olacaktı.

Birlikte öğle yemeklerini yediler. Sadece Ilia Krusch'un bir gün önce Ulm'den aldığı yiyeceklerle ve teknenin sandıklarında saklanan bazı konservelerle değil, Bay Jaeger'in valizinden çıkardığı - ve her bitişinde yenilemek niyetini ifade ettiği- bir jambonla da... Yolculuk boyunca ev sahibinin kesesinden geçinmek niyetinde değildi; Ilia Krusch da Mayence'ın* en seçkin imalathanelerinden çıkmış olan bu domuz ürününün hakkını vermekte kusur etmedi.

Öğleden sonra, Ilia Krusch piposunu çekiştirirken bile birkaç kez gözkapaklarını indirdiyse de, Bay Jaeger nehrin iki yakasını, kimileri römorkörlerle çekilerek kimileri akıntıyla sürüklenerek nehir yukarı ya da nehir aşağı giden tekneleri büyük bir dikkatle izliyor, gözden geçiriyordu. Demiryolu yapımı için dolguyla nehirden kazanılmış sağ kıyı boyunca trenler koşuyor, lokomotifler kesik kesik soluyor, dumanları bazen yandan çarkları nehrin sularını döven buharlı gemilerin dumanlarına karışıyordu.

* Mainz (Türkçe metinde coğrafi adları olduğu gibi -Fransızca biçimleriyle- bırakıyor, gerektiğinde, en önemlilerin ilgili ülke dilindeki resmi adlarını notlarda gösteriyoruz [ç.n.]).

Ilia Krusch yol arkadaşının gerek Tuna'nın bu kesiminde oldukça çok olan gemileri, gerekse kıyılar boyunca gidip gelen kara taşıtlarını ne denli özenle gözetleyip incelediğini belki de fark etmiyordu. Daha açıkgöz ya da balık tutma dışında her şeye bu denli kayıtsız olmayan biri bunun mutlaka farkına varırdı.

Bu günün son saatlerinde olta tekrar yemlendi. Bir düzine kadar balık da bu yemleri ısırmayı reddedemediler. Av uygun yer ve zamana rastladı, sabahki balıklar da akşamkiler de kayığın geceyi geçirmek için kıyısına yanaştığı küçük köyde uygun fiyata satıldı. Yapılan anlaşmaya göre, bu satışın kârı Bay Jaeger'in cebine gitti. Fakat Ilia Krusch büyük bir dürüstlükle ona şöyle dedi:

– Yararı olmaz Bay Jaeger; sanırım benim balıklarımın size maliyeti olan beş yüz florini böyle zor çıkaracaksınız!...

– O benim bileceğim iş, Bay Krusch; göreceksiniz ki avınız zannettiğinizden çok daha verimli olacak!...

Bu kendi halinde küçük ve mütevazı köylerde, Tuna Oltası yarışması birincisinin orada olduğu öğrenilince, örneğin Ulm'de olduğu gibi büyük kentlerde görülen kalabalık ve heyecanlı karşılamalar olması beklenemezdi elbette.

3 ve 4 Mayıs günleri hiçbir dikkate değer olay olmadı. Av aynı koşullarda devam etti ve aynı kârları sağladı.

O akşam çıpa, nehrin iki yakası arasında ulaşımı sağlayan iki köprü geçildikten sonra, Neubourg* rıhtımına atıldı. Bu eski berkitilmiş kentte yaklaşık altı bin kişi yaşar. Eğer Bay Jaeger -Fransızcaya özgü bir deyimle- biraz "reklam yapmak" istemiş olsaydı, bu ahalinin yarısı Ilia Krusch'un önüne çıkarak onu layık olduğu biçimde karşılardı dersek, doğrusu fazla ileri gitmiş olmayız. Fakat dürüst balıkçımızın kalabalık tarafından alkışlanma peşinde koşmadığından başka, yol arkadaşı da, kim bilir hangi nedenle, satışların olumsuz etkilenmesi pahasına bu yola gitmeyip sessiz kaldı.

Kayığın Ulm'ü Neubourg'dan ayıran yirmi beş fersahı aşması üç gün almıştı; ama Neubourg'la Ingolstadt arasındaki yirmi kilometreyi yarım günde aldı ve büyük nehrin küçük kollarından Shatter'in ağzında mola verdi. Yoluna devam etmemesinin nedeni kötü hava koşulları, şiddetli yağmur ve fırtına ve Tuna'nın yüzeyindeki bir tür dalgalanmaydı.

İki arkadaş rıhtım boyundaki bir hana sığınabildiklerine şükrettiler; ama bu, Ilia Krusch'un çıkıp küçük kenti gezmesine engel olmadı; hatta Bay Jaeger'den kendisine eşlik etmesini bile istedi. Fakat Jaeger handa kalmayı tercih etti ya da çıktıysa bile bunu ancak, nehirde yapılmakta olan taşımacılık konusunda sürüp giden ilgisine bağlı olarak, rıhtımda volta atmak için yaptı.

* Neuburg, Almanya (ç.n.).

Belirtmeye gerek yok, Bay Jaeger'le Ilia Krusch kahvaltıyı handa birlikte yaptıkları gibi akşam yemeğinde de aynı masada bir araya geldiler; parayı birincisi ödedi ve ikincinin teşekkürlerine hak kazandı. Yağmur öğleden sonra biraz hafiflemekle birlikte akşama doğru daha büyük bir şiddetle tekrar bastırdı. Bu yüzden Bay Jaeger handa bir oda tutmaya karar verdi. Fakat geceyi o odada tek başına geçirdi; bütün ricalarına karşın Ilia Krusch teknesine dönmekten caymadı.

– Çadırımın altında, diyordu, ne yağmurdan korkarım ben ne de sağanaktan ve teknemi de gece yalnız bırakamam.

– Öyleyse yarın sabah görüşmek üzere Bay Krusch, dedi Jaeger.

– Erkenden, dedi Ilia Krusch, çünkü şafak söker sökmez yola çıkacağız...

– Hava izin verirse...

– Verecektir Bay Jaeger! Nehrin bu eski ve gün görmüş yoldaşına güvenin!...

Eski ve gün görmüş yoldaş yanılmamıştı. Batı rüzgârının bastırmasıyla fırtına gecenin yarısı boyunca sürdü. Fakat giderek rüzgâr kuzeye döndü ve günü ilk ışıkları ufukta tekrar görünürken, nehrin solunda gökyüzü masmavi açılmıştı.

Bay Jaeger erkenden geldi; o sırada Ilia Krusch kayığında sabah temizliği yapıyor, sintinesinde birikmiş yağmur sularını boşaltıyordu.

– Haklıymışsınız, dedi Jaeger, işte hava açmış bile.

– Hem de ava çok elverişli, dedi Ilia Krusch. Balıklar oltaya üşüşecek!

Çeyrek saat sonra tekne rıhtımdan ayrılıyor ve bu kez sol kıyıyı izleyecek yerde, o noktada genişliği ancak (...) olan nehrin karşı yakasına geçerek, sağ kıyı boyunca kendini akıntıya veriyordu. Rüzgârın yönü hesaba katılınca, orası ava daha elverişli görünüyordu.

Ulm'den itibaren Tuna'nın akış yönünün genel çizgisi güneybatıdan kuzeydoğuya* doğrudur. Neubourg'la Ingolstadt arasında biraz düzeldikten sonra tekrar kuzeye doğru çıkar ve Ratisbonne** Kenti'nde en yüksek enlem noktasına ulaşır. Bu kentle Ingolstadt arası ancak yüz kilometre kadardır; kayığın o 7 Mayıs akşamı adı geçen kente varması hiç de olmayacak şey değildi.

Ilia Krusch'un önceden haber verdiği gibi, av bereketli oldu. Geniş ve derin deneyimleri sayesinde Ilia Krusch duruma uygun olarak -alabalık, aynalısazan, derekayası için sinek, bıyıklıbalık (barbunya) için et topağı, yılanbalığı için kabuksuz salyangoz ya da yayın için iribaş kullanmak suretiyle- yemlerini büyük bir ustalıkla çeşitlendiriyordu.

Bunun sonucu olarak, ağ kepçe bu balıklardan kırk kadarını öğleden önce, yaklaşık bir o kadarını da öğleden sonra topladı. Kayığın hızının ava

* Metinde "güneydoğu-kuzeybatı" deniyor. Açık bir yanılgı (ç.n.).
** Regensburg, Almanya (ç.n.).

zarar verdiği bile söylenebilirdi; akıntı bayağı hızlıydı. Bu hız yirmi beş fersahın kırk sekiz saatte kat edilmesini sağladı. Fakat Ilia Krusch Ratisbonne köprüsünde durduğunda vakit hayli geç olmuş, saat akşamın dokuzunu geçmişti.

Dolayısıyla balıkların satışının ertesi güne bırakılması uygun bulundu. Şu da var ki, Ilia Krusch 8 Mayıs gününü bütünüyle bu kentte geçirmek niyetinde değildi. Kenti birkaç kez ziyaret etmişti ve ciddi bir gerekçe olmadıkça burada oyalanmamanın daha iyi olacağını düşünüyordu. Fakat kendisi Ratisbonne'da gezmek istemese de, anlaşıldığına göre Bay Jaeger bunu pek istiyordu, zira arkadaşına orada yirmi dört saat kalmayı önerdi.

– Madem ki fırsat çıktı, diyordu, yarınki günümüzü bu kente ayırmak bence hiç fena bir fikir değil. Bu moladan yararlanarak buradaki birkaç işimi hallederim, böylece bir kez daha gelmeme gerek kalmaz; tabi sizce bir sakıncası yoksa, Bay Krusch...

– Hiçbir sakınca yok Bay Jaeger, biraz gecikmekten başka... Ama madem ki siz böyle istiyorsunuz...

– Çok teşekkür ederim Bay Krusch; demek ki artık birbirimize iyi geceler dilemekten başka yapacak iş kalmıyor...

Bunun ardından, biraz bir şeyler atıştırıp birer pipo içtikten sonra, her ikisi de yarı soyunuk yarı giyinik durumda tente sundurmanın altına uzandı-

lar ve doğmakta olan güneş Gesandtenstrasse[1] Katedrali'nin sivri çatısının doruğuna parlak bir kıvılcım koyuncaya kadar, hiçbir şey uykularında onları rahatsız etmedi.

Yeri gelmişken, Tuna Oltası yarışması galibinin Ulm'den yola çıkışından bu yana, bu Baden kentinde kendisini onurlandırmış olan o heyecanlı karşılanmayı artık bulamadığını da kaydedelim. Nasıl oluyordu da bu kadar ünlü bir kişi nehrin iki yakası arasından tanınmadan geçebiliyordu? Nitekim Neubourg'da da Ingolstadt'ta da hiçbir meraklı kalabalığı, kıyılarda Ilia Krusch'un gelişini haber vermekle görevli hiçbir gözetleyici görülmemişti.

Oysa Ulm gazeteleri onun 7 Mayıs sabahında yola çıkışını duyurmuşlardı. Öte yandan, Tuna'dan aşağı inerken teknesinde artık yalnız olmadığı bilinmiyordu. Meraklılar kendisini uğurlamak için kıyıya vardıklarında kayık çoktan açılmış bulunuyordu ve yol arkadaşı da kendini göstermekten kaçınmıştı. Yoksa kim bilir ne söylentiler çıkarılırdı!... Kim oluyordu bu adam?... Ilia Krusch hangi koşullarda onu yanına almaya razı olmuştu?... Ve tabi Ulm gazetesi de işe burnunu sokmakta gecikmezdi... Sonra da durum bütün Alman, Avusturya ve Macaristan gazetelerinde az ya da çok doğru yorumlarla tekrar tekrar konu edilirdi. Ama tuhaf olan şuydu ki, o andan itibaren tekneden haber alınmaz oldu. O güne kadar o denli alkışlanan kahramanın ne ol-

1. "Büyükelçiler Sokağı".

duğunu sanki kimse bilmiyordu. Böylece Ilia Krusch Neubourg ve Ingolstadt'tan tanınmadan geçtiği gibi, kimse onun iki yakadaki kasaba ve köylerin önünden geçişini gözetlemeye kalkmadı.

Kaldı ki Ilia Krusch da ne Ratisbonne'da ne de başka yerde kendini tanıtmaya çalışmadı. Kimliğini gizlemeyi yeğlediği belliydi; durum Bay Jaeger için de aynıydı. Ilia Krusch'un orijinal yolculuğunun tüm onuruna ve aynı zamanda tüm kârına sahip çıkabilmesi için, arkadaşının, teknedeki varlığını ancak Tuna'nın mansabına varıldığında ortaya çıkarması yetecekti.

Olasılıkla, Ratisbonne rıhtımına bağlı birçok mavnanın arasında bu küçük tekneyi kimse fark etmeyecekti. Nehir taşımacılığı bu noktada gayet canlıdır. Büyük nehrin kent hizasında Naab ve Regen adlı kollarıyla da geniş ölçüde beslendiği bu kesiminde su derinleşmeye başlar ve iki yüz tonluk gemiler bile kolaylıkla seyir yapabilir.

Ilia Krusch kendi kayığını, iki yakayı birleştiren köprünün on beş kemerinden birincisinin altına çekmişti; üç yüz altmış kadem boyunda, ayakları iki adacığa oturan, on ikinci yüzyıl ortalarında inşa edilmiş bu köprü bütün Almanya'nın en uzun köprüsüdür.

Demek ki, elli yıl boyunca İmparatorluk meclisi Diyet'in merkezliğini yapmış olan bu kentin ahalisi de, Charlemagne ve Napoléon'dan sonra Tuna Oltası birincisinin de yolculuğu sırasında yirmi dört saatliğine kentlerinin konuğu olduğunu ancak iş işten geçtikten sonra öğrenecekti.

VI. Bölüm

Ratisbonne'dan Passau'ya

Ertesi gün güneş doğarken, önce daha erkenci olan Bay Jaeger barınaktan çıktı, nehrin soğuk suyuyla sabah temizliğini yaptı, üstünü başını düzeltti, geniş kenarlı şapkasını giydi ve kayığın arka tarafında ayakta dikilip durdu.

Buradan köprünün yukarısına ve aşağısına doğru, hem seyir halinde olan hem de iki yakada henüz rıhtıma bağlı duran tekneleri sırayla gözden geçirdi. Bu manzaraya büyük merak ve ilgi duyar görünüyordu. Ötede beride yapılmakta olan kalkış hazırlıklarını, açılan yelkenleri, siyah dumanlar salan römorkörlerin bacalarını bakışlarıyla dikkatle izli-

yordu. Ama dikkatini asıl çekenler, nehir aşağı giden ya da gitmeye hazırlanan yük tekneleri, mavnalardı.

Bay Jaeger on dakika kadar böyle gözlem durumunda kaldı. O sırada barınaktan çıkan Ilia Krusch da yanına geldi. Arkadaşına sordu:

– Ee, söyleyin bakalım, iyi uyudunuz mu bari?

– Sizin kadar derin, Bay Krusch, sanki geceyi en iyi otelin en iyi odasında geçirmişim gibi... Şimdi de akşam yemeğine kadar izninizi isteyeceğim, çünkü ancak akşama doğru dönebilirim.

– Hay hay, Bay Jaeger, rahatınıza bakın! Siz işlerinizle uğraşırken ben de Ratisbonne pazarına gidip balıklarımızı satayım bari.

– Mümkün olduğu kadar pahalıya satın, diye öğüt verdi Jaeger, çünkü yararı bana dokunacak...

– Elbette elimden geldiğince pahalıya satacağım. Ama korkarım yine de siz beş yüz florininizin tamamını kolay kolay çıkaramayacaksınız...

– Ben hiç de öyle düşünmüyorum, demekle yetindi Bay Jaeger.

Bunun üzerine kayık rıhtıma çekildi ve Jaeger, Ilia Krusch'a hoşçakal dedikten sonra karaya çıktı.

Bay Jaeger'in kenti iyi tanıdığı belliydi, çünkü kent merkezine gitmek için tutacağı yol konusunda hiç tereddüt etmedi. Köprüden biraz uzaklaşınca, kendini kuleleri yarım kalmış katedral Dom'un karşısında buldu; binanın on beşinci yüzyıl sonlarına ait ilginç ana kapısına dalgın gözlerle şöyle bir

bakıp geçti. Vaktiyle hayli gürültülü olan, şurasında burasında hâlâ feodal dönemden kalma on katlı kulelere rastlanan ama bugün ancak yirmi altı bine düşmüş bir nüfusun verdiği canlılıkla yetinen bu kentin sessiz sokaklarına daldı. Fakat gidip, Tour et Taxis* prenslerinin sarayının özel gotik kilisesini de, eski manastır külliyesi içinde yer alan sivri kemerli bir revakla çevrili iç avluyu ve pipolar kütüphanesini de hayranlıkla seyretmeyeceği kesindi. Vaktiyle Diyet meclisinin toplandığı, salonu eski duvar örtüleriyle süslü, kapıcının ziyaretçilere, biraz da böbürlenerek çeşitli aletleriyle birlikte işkence odasını gösterdiği belediye sarayı Rathaus'u da ziyaret etmeyecekti. Böyle bir rehberin hizmetine karşılık bir trinkgeld -Almanın bahşişi- bile harcamayacaktı. Cepheleri imparatorluğun soylu ailelerinin kabartma armalarıyla süslü evlerin arasındaki sokakları izleyerek Dampfschiffshof Oteli'ne[1] gitmek için kimsenin yardımına ihtiyaç duymadı.

Bay Jaeger otelin eşiğini aşar aşmaz önce gidip lobide bir masaya oturdu, yerel ve yabancı gazeteleri istedi. Bunları okumak bir saatini aldı; öğle yemeğine döneceğini haber vererek, adını söylemeden otelden ayrıldı; orada kalmayacağına göre zaten söylemesi de gerekmiyordu.

Ilia Krusch o sabah yol arkadaşını izlemiş olsaydı, onun dosdoğru postaneye gittiğini görecekti.

* Almanca Thurn und Taxis. Bir Alman soylu ailesi (ç.n.).
1. Almanca ad zaten "Buharlı Gemi Oteli" anlamına geliyor.

Bay Jaeger orada, X.K.Z. harfleriyle[2] şifrelenmiş adrese postrestant mektup olup olmadığını sordu.

İki mektup vardı, birkaç gündür kendisini bekleyen; biri Belgrad'dan gönderilmişti, Sırp pulu taşıyordu; öbürü ise Tuna'nın ağzındaki Moldavya kenti Ismaïl'den* geliyordu.

Bay Jaeger mektupları aldı, içinden ne geçtiğine dair yüzünde en küçük bir belirti bile göstermeksizin okudu, tekrar zarflarına yerleştirdikten sonra cebine koydu.

Sonra döndü, tam postaneden çıkmak üzereyken kapıda yanına oldukça kılıksız giyimli bir adam yaklaştı. Bu adamla tanışıyor olmalıydılar, çünkü yeni gelen tam konuşmaya başlıyordu ki, Bay Jaeger eliyle adamı susturdu. Bu jest açıkça: "Burada olmaz... bizi duyabilirler" anlamına geliyordu. İkisi birlikte çıktılar ve yan yana yakındaki meydana doğru yürüdüler.

Orada, gelip geçenlerden rahatsız olmaksızın, güvenlik içinde birbirlerine diyeceklerini diyebilirlerdi; ve gerçekten de on dakika kadar böyle yaptılar. Hatta Bay Jaeger postaneden aldığı mektuplardan birini çıkarıp birkaç satırını muhatabına okuttu.

Ilia Krusch orada olsaydı, Bay Jaeger'in şöyle dediğini işitecekti:

2. Tuhaf şey, burada da şifre olarak 1897'de yazılan *Testament d'un excentrique*'deki (Bir garip adamın vasiyeti) maskeli adamın (William J. Hypperbone) kullandığı aynı harfleri görüyoruz!

* Bugün: Izmayil (Ukrayna) (ç.n.).

– Demek haber verilen gemi Nicopoli'ye* varmış?...

– Evet ama tüm aramalarımıza karşın hiçbir şey bulamadık...

– Pekâlâ. Şimdi Belgrad'a mı döneceksin?

– Evet.

– Görünüşe göre üç dört hafta içinde ben de orada olacağım.

– Sizi bekleyeyim mi?

– Elbette... Tabi o güne kadar aksine emir alırsan, o başka.

Ve tam birbirlerine hoşçakal diyecekleri sırada Bay Jaeger sordu:

– Ilia Krusch diye birinden bahsedildiğini duydun mu?

– Elinde oltayla Tuna'dan aşağı denize kadar gideceğine bahse giren şu balıkçı mı?...

– Tastamam o. Bak şimdi, bu adam Belgrad'a ya da başka bir yere vardığında ben de yanında isem, beni tanımamazlıktan gel, olmaz mı?

Bunun üzerine ayrıldılar; adam kentin yukarı mahallelerine daldı, Bay Jaeger ise kendisini Dampfschiffshof Oteli'ne götürecek olan caddeyi tuttu.

Öğle yemeği saatiydi. Fakat Bay Jaeger yemek salonunda yerini almadan önce tekrar lobiye girdi, herhalde aldıklarına yanıt olarak iki mektup yazdı; ardından, bunları en yakın posta kutusuna attıktan sonra, yemeğe oturdu.

* Niğbolu (ç.n.).

Sofrada müşterilerden beş altı kişi daha vardı, şundan bundan konuşuyorlardı. Bay Jaeger büyük bir iştahla, kayıktaki yiyeceklere kıyasla çok daha bol ve zengin bir yemek yedi, fakat sofradaki sohbete katılmadı. Ancak, etrafında söylenen her şeye kulak vermeye alışık bir adam gibi, konuşulanları dinliyordu. Masadakilerden biri yanındakine şöyle dediğinde özellikle kulak kabarttı:

– Ee, peki, şu ünlü Latzko'ya ne olmuş? Hâlâ bir haber yok mu?

– Ondan da yok, öteki ünlü adam Krusch'tan da, diye cevap verdi beriki. Ratisbonne'dan geçmesi bekleniyordu ama henüz gören olmamış...

– Gerçekten tuhaf...

– Eğer ki Krusch'la Latzko aynı kişi olsun...

– Şaka mı ediyorsunuz?...

– Vallaa bilmem, belli olmaz ki böyle şeyler...

Laf arasında rasgele söylenmiş, herhalde hiçbir önem taşımayan bu sözleri duyunca, Bay Jaeger bir an için irkilip başını kaldırmıştı. Fakat sonra belli belirsiz bir omuz silkmeyle tekrar önüne döndü ve tek söz etmeden yemeğini bitirdi.

Saat yarıma doğru Bay Jaeger otelin faturasını ödemiş, rıhtıma doğru inen sokaklara dalmıştı bile. Kentin yukarı mahallelerini ziyaret etmek gibi bir düşüncesi olmadığı belliydi; onun ilgisini çeken, daha çok Ratisbonne'da hayli yoğun olan nehir üzerindeki trafikti. Aslına bakılırsa, yabancıların,

kente bitişik Stadt-am-Hof banliyösünü dolaşmadan Ratisbonne'dan ayrıldıkları pek seyrek görülür. Fakat Bay Jaeger burasını da çekici bulmadı ve kıyıya doğru indi.

Oraya gelince, balıklarını sattığı için olasılıkla artık teknede bulunan Ilia Krusch'un yanına gidecek yerde, köprüye yöneldi ve nehrin karşı kıyısına geçti.

Orada, rıhtıma bağlı birçok mavna vardı, bazıları da yola çıkmaya hazırlanıyordu. Hatta birkaçı art arda sıraya dizilip bir römorkörün peşine takılmış, Tuna'nın yukarı çığırına doğru seyirlerine devam ediyorlardı.

Fakat bunlar Bay Jaeger'i ilgilendirir gibi görünmüyordu. Büyük bir dikkatle izlediği tekneler, aşağı doğru gidenlerdi.

Bunlardan, yaklaşık yüz ton kadar taşıma kapasitesine sahip yarım düzine kadar vardı. Olsa olsa üç dört kadem kadar bir su kesimleri vardı; bu sayede, bazen adalarla kıyılar arasına sıkışmış en sığ geçitleri bile kullanabiliyorlardı.

Bay Jaeger burada tam iki saat kaldı; mavnaların içlerinde olup bitenleri, yükleri tamamlamak için yeni sandıklar ve balyalar getiren hamalları, öğleden sonra Ratisbonne'dan ayrılacak olanların son hazırlıklarını gözetledi.

Rıhtım da hayli kalabalık ve hareketliydi; gemicilerin yardımcı personelinin yanı sıra, gelip giden birçok meraklı insan da vardı.

Bu seyirciler arasında bazıları vardı ki, oraya hiç de basit bir merak dürtüsüyle gelmiş değillerdi. Grupların arasında gümrük polisine mensup kolcular kolaylıkla tanınabiliyordu. Bay Jaeger de bu konuda hiç yanılmadı. Kaldı ki, Uluslararası Komisyon'un toplanmasından beri, Tuna'nın tüm çığırı boyunca gözlenmesi amacıyla en sıkı önlemlerin alınmış olduğunu da bilmiyor olamazdı. Kıyıdaki kent ve kasabalarda demirlediğinde olsun, seyir halindeyken olsun, hiçbir gemi veya mavna, özel tekneleriyle nehrin üzerinde gece gündüz mekik dokuyan memurların gözünden kaçamazdı.

Durum ne olursa olsun, ne o gün ne de o noktada, o ele geçmez Latzko'yu kıstırmak mümkün olmadı ve Bay Jaeger kıyıdan ayrıldığında, söz konusu büyük kaçakçılık olayında henüz bir adım bile ilerleme sağlanmamıştı.

Köprünün üstündeyken, son derece yavaş yürümeye başladı; ne zaman bir mavnanın Ratisbonne'a uğramadan köprünün kemerleri altından geçmeye yöneldiğini görse duruyor, bakışları durmaksızın nehrin ilk dirseğinden son dirseğine gidip geliyor, bu sırada yanından geçenlere hiç aldırış etmiyordu.

Fakat birdenbire omuzuna bir elin konduğunu ve kendisine şöyle seslenildiğini duydu:

– Hayrola Bay Jaeger, galiba bu tekneler sizi bayağı ilgilendiriyor...

Döndü ve karşısında kendisine gülümseyerek bakan Ilia Krusch'u buldu.

– Evet, dedi, nehirdeki bütün bu hareketlilik oldukça ilgi çekici!... Bunu seyretmek bana çok eğlenceli geliyor, hiç bıkmıyorum.

– Öyleyse, Bay Jaeger, nehrin aşağı çığırına vardığımızda manzara sizi daha da çok ilgilendirecek demektir!... Orada gemiler daha çoktur... Hele bir Demir Kapı'ya gelelim... Sahi, orayı biliyor musunuz?

– Hayır.

– Ah, dedi heyecanla Ilia Krusch, bunu mutlaka görmek lazım!... Dünyada Tuna'dan daha güzel bir nehir yoksa, Tuna'nın tüm çığırı boyunca da Demir Kapı'dan daha güzel bir yer yoktur!...

Bu olta balıkçısı gerçekten de nehrin coşkulu hayranlarından biriydi ve eline geçen her fırsatta onu övmeyi görev biliyordu; yol arkadaşı da bu övgüleri paylaşmakta kusur etmiyordu zaten. Ama aslına bakılırsa, Tuna Bay Jaeger'i nehir olarak değil de daha çok -X... ten beri[3] iyi bilinen bir deyimle- "yürüyen bir yol" olarak ilgilendiriyor olsa gerekti.

Bu arada güneş de nehir yukarı ufka doğru alçalıyor, Ilia Krusch'un okkalı cep saati nerdeyse altıyı gösteriyordu. Krusch devam etti:

– Sizi köprünün üstünde gördüğümde kayıktaydım Bay Jaeger. Yaptığım işaretlere karşılık vermediniz. O zaman ben de gelip sizi buldum işte... Biliyorsunuz yarın erkenden hareket edeceğiz; akşam yemeğinden payınızı almak isterseniz...

3. Pascal'dan beri. (Nehirler yürüyen yollardır..., Pensées, 17.)

– Memnuniyetle Bay Krusch, buyrun, arkanızdan geliyorum.

Teknenin bağlı olduğu noktaya gitmek üzere ikisi de sol kıyıya doğru indiler; tam köprünün ucunu dönmek üzerelerken Bay Jaeger birden hatırladı:

– Satış ne oldu Bay Krusch, hani balıklarımızı satacaktınız ya?... Memnun musunuz?...

– Pek o kadar değil Bay Jaeger... Bu sıralar mal bol, Ratisbonne pazarında da doğrusu yok yoktu... Belki Passau'da, Linz'de, Presbourg'da* daha kârlı bir satış yaparız...

– Aldırmayın Bay Krusch, ben hiç endişeli değilim... Yine belirteyim, ben bu alışverişte kaybeden olmayacağım, tam tersine... Tuttuğunuz ve tutacağınız balıklara verdiğim fiyat nehrin mansabına varışımızdan önce iki katına çıkacaktır!...

Bir çeyrek saat sonra, Bay Jaeger'le Ilia Krusch kayığın kıç tarafında sakin sakin akşam yemeklerini yiyorlardı. Yemek sona erince branda kamaranın içinde yan yana uzandılar. Köprünün ilk kemerinin altına sığınmış olduklarından, hava yağmura çevirse bile korkacak bir şey yoktu; nitekim gecenin bir bölümünde yağmur iri iri damlalarla oldukça şiddetli yağdığı halde haberleri bile olmadı.

Sabahın beş buçuğunda tekne, akıntı etkisinin daha çabuk hissedildiği sağ kıyı boyunca seyrederek, Ratisbonne'dan üç çeyrek fersah uzaklaşmıştı bile. Olta sudan beyaz ve kırmızı çamçak balıkları

* Slovakya'nın başkenti Bratislava (ç.n.).

çıkardı; kırmızılar, tercih ettikleri daha serin suların bulunduğu çakıllı ve otlu diplere çekilmemişlerdi henüz.

Kaldı ki Ilia Krusch bu tür avcılık için de gerekli donanıma sahipti; şimdi de arkadaşına şöyle diyordu:

– Görüyor musunuz Bay Jaeger, küçük oltalarımı *assafætida** ile kokulandırılmış kaynamış buğdayla yemledim... Balıklar bunu çok sever... Herkesin zevki kendine, değil mi ama!... Kışın olsaydı taze kana bulanmış kuru ekmekle yemlerdim... Ama bir haftadır mayıs ayındayız, çamçaklara sevdikleri yemi vermek gerek... Elbette mantar kımıldamadan dursaydı onları daha kolay yakalardık, çünkü ağızları düzdür ve çabuk ısırırlar... Yine de bunlardan birkaç düzine kadar tutmayı ve iyi bir fiyata satılacaklarını da umuyorum... Emin olun Bay Jaeger, sizin çıkarınıza olabilecek hiçbir şeyi ihmal etmeyeceğim...

– Biliyorum Bay Krusch, zira siz dünyanın en dürüst insanısınız... Ama kendinizi üzmeyin böyle, her şeyi oluruna bırakalım!...

Ilia Krusch hiç de abartılı konuşmamıştı; o gün öğleye kadar, ağ kepçesiyle kayığa, fazla kuvvet kullanmadan, ani ve sert bir çekişle iğneye takmayı başardığı kırk kadar çamçak balığı attı.

O günkü avın getirisi de oldukça doyurucuydu. Ilia Krusch gerçekten çok seviniyordu. Bay Ja-

* Bir bitki kökünden elde edilen pis kokulu bir tür reçine (ç.n.).

eger'in zararına bir pazarlık yapmış olmak onu çok üzecekti; hele birlikte böyle ortak bir yaşam sürmeye başladıklarından beri, iyiliksever ve duygulu yaradılışının da etkisiyle, yol arkadaşına karşı derin bir dostluk hissetmeye başlamışken... ve o da bunun pekâlâ farkında olduğunu belli ederken...

Ratisbonne'un aşağısında kıyıların görünümü birbirinden çok değişiktir. Sağda göz alabildiğine verimli ovalar uzanır; bu zengin ve bereketli kırsal bölgede çiftlik işletmeleri de köyler de hiç eksik değildir. Pek çok gemi gelip yükünü buradan alır; kaçakçılığın da en etkin biçimde Tuna'nın güneyinden yapılıyor olması imkân dışı değildir. Bu nedenle, en azından Bavyera sınırları içinde, bu kıyı gayet sıkı gözetim altındadır ve polis şefi Karl Dragoch'un adamlarının burayı durmadan enine boyuna tarıyor olmaları doğaldır.

Sol kıyıda ise, Rohmer Wald yönünde kat kat yükselen tepeler sık orman kütleleriyle kaplıdır. Geçerken, Bay Jaeger'le Ilia Krusch, Donaustauf kasabasının yukarısında Thurn und Taxis prenslerinin yazlık sarayını ve eski Ratisbonne piskoposluk şatosunu gördüler; sonra, daha ötede, Salvatorberg tepesinde, hiç de Attika göğüne benzemeyen Bavyera göğü altında, Kral Louis tarafından yaptırılmış bir tür Parthenon göründü. Bu, aynı zamanda, Germanya kahramanlarının büstlerinin yer aldığı bir müzedir, ancak içerisi, seyirciye güzel bir mimari düzen sunan dış görünüşü kadar hayranlık

çekmez. Atina'daki Parthenon kadar etmese de, İskoçların, İsli-Yaşlı-Kadın Edimburg'un tepelerinden birine süs olarak kondurdukları öteki Parthenon'u mutlaka geçer.

Bu sırada akıntı kayığı sağ kıyıdan, güzel ağaçların gölgelediği adacıklar boyunca sürükleyip götürüyordu. Bu kesimde nehir üst üste dönemeçler yapıyor, uzun süre gözlerin önüne aynı bakış açısını getiriyordu. Ilia Krusch, gerek balıklarını normal koşullarda satmak, gerekse erzakını yenilemek için, Straubing'de durmak fırsatını buldu. Sol kıyı kollarından biri olan Isar'ın Tuna'ya dökülme noktasını geçtikten sonra, geceyi geçirmek üzere Deggendorf kasabasının önünde demir attı; burada, genişliği bin iki yüz kademe inmiş olan Tuna'nın üzerinde yirmi altı kemerli -Ratisbonne'unkinden on bir fazla- bir köprü vardır, Fakat bu köprü ağaçtandır, hatta sökülüp tekrar kurulabilir. Nitekim her yıl, kış sonunda buzların çözülmesiyle oluşan seller tarafından sürüklenme tehlikesine karşı, sökülüp kaldırılır, sonra yeniden kurulur. Böylece, eski dinsel söylencelerin Ober-Altaich'te, Bogenberg'deki eski kilisede, mucizesiyle anılan Deggensdorf'ta dindar bir titizlikle korunduğu bu yöreye alaylar halinde gelen çok sayıda haç ziyaretçisi için, nehrin iki yakası birbirine bağlanmış olur.

Ilia Krusch'un pekâlâ fark ettiği ama özellikle dikkate değer görmediği bir şey de, başlıca kasabalarda, hatta bazen en mütevazı köylerde, Bay Ja-

eger'in tanıdık kimselere rastlamasıydı. Bazı kişiler, şüphesiz oranın sakini olan kişiler, gelip onunla birkaç şey konuşuyorlardı. Ayrıca Bay Jaeger postanelere uğramayı da hiç ihmal etmiyor ve hemen her defasında verdiği adreste kendisini bekleyen birkaç mektup buluyordu. Ilia Krusch bir gün ona:

– Yahu Bay Jaeger, dedi, galiba sizin her yerde akrabalarınız ve tanıdıklarınız var?...

– Doğrudur, Bay Krusch... Bunun nedeni, Tuna kıyısındaki bu ülkeleri sık sık dolaşmış olmamdır.

– Meraklı bir turist olarak mı Bay Jaeger? diye sordu, yol arkadaşının kendisine henüz hiçbir sırrını açmadığı -ve aslında bunu hiç aklına takmayan- Ilia Krusch. Hatta sorusunun biraz yersiz kaçtığını bile düşündü.

Ama durumun hiç de öyle olmadığı anlaşıldı, zira Bay Jaeger hemen soruyu yanıtladı:

– Hayır Bay Krusch, bu yöreleri sadece meraklı bir kişi olarak ziyaret etmiyordum. Merkezi Peşte'de olan ticaret şirketim adına seyahat ediyordum; siz de bilirsiniz ki bu meslekte insan sadece yeni yerler görmekle kalmaz, pek çok eş-dost, tanıdık da edinir.

Bay Jaeger hakkında en küçük bir kuşku beslemeyi bile yersiz bulan Ilia Krusch'un merakını gidermek için daha fazlası gerekmedi.

Passau'ya yaklaşırken sağ kıyı Ratisbonne çıkışında olduğundan biraz daha engebeli görünüyordu. Ovada Rhetya Alpleri'nin ilk kıvrımları belirmeye

başlıyordu. Burada Tuna daha dar bir vadiye sıkışır. Bu kesim bir turist için son derece zevkli bir güzergâhtır ve insanların buraları görmeye can atışlarını da haklı çıkarır. Burada Tuna'nın suları da durgun ve düzenli bir akışla ilerlemez. Vaktiyle bu kesimde oldukça tehlikeli çağlayanlar oluşurdu, nehir taşımacılığının önemli zararlara uğraması da ender değildi. Gerçekten de nehrin yatağında kayaların ortaya çıkması buralara rastlar; akıntı da büyük bir şiddet ve gümbürtüyle bunların üzerine atıldığından, teknelerin kayalara çarpmaktan kolayca kaçınmalarına izin vermezdi. Büyük taşkınlarda tehlike daha az olur, ama suyun çekildiği normal düzeyde seyrüsefer tehlike arz etmekten hiç geri kalmazdı.

Artık bu tehlikeler daha azdır. İki kıyı arasına dizili bu kayaların en engelleyici olanları patlayıcılarla parçalanmıştır. Çağlayanlar eski şiddetlerini yitirmiştir; burgaçlar artık tekneleri içlerine çekmemektedir. Nehrin yüzeyi nisbeten durgundur ve kazaların sayısı azalmıştır.

Yine de, büyük mavnalar için olduğu kadar küçük kayıklar için de alınacak birtakım önlemler vardı. Fakat bu Ilia Krusch'a dert olacak bir şey değildi. Bay Jaeger onun kayığı yönetişinden olsa olsa memnun olabilirdi. Kayık azıcık yolundan saptı mı, bir yeke darbesiyle hemen yönünü düzeltiyordu; Gözünün ve elinin şaşmaz bir işbirliğiyle, dikkate değer bir güvenilirlikle manevra yapıyordu Ilia Krusch.

Ratisbonne'dan 9 Mayıs sabahı ayrılmışlardı. 11 Mayıs sabahı, sol kıyıda geçirilen bir geceden sonra, yüz kırk kilometre ötedeki Vils kasabasına vardılar. Sağ kıyıdaki son Bavyera kenti olan Passau'dan bir saat uzaktaydılar.

Güneşin doğuşundan sonra iki saat balık tutmaya ayrıldı; birkaç düzine kadar sazan, çamçak gümüşlübalık ve bıyıklıbalık yakalandı. Bir gün önce tutulan, fakat mola ıssız bir yerde verildiğinden satılmayanlar da eklenince, Passau pazarının da fazla doymuş olmaması koşuluyla, satıştan iyi bir gelir beklenebileceği anlaşılıyordu.

Fakat pazara kadar gitmeye gerek kalmadı. Bu kez Ilia Krusch'un o gün Passau'ya gelmesi bekleniyordu; sabah gazetelerinde çıkan bir not bunu haber vermişti. Nihayet Ilia Krusch'un izi bulunmuştu!

Nitekim elli kadar meraklı kıyıya koşup kayığı alkışlarla karşıladılar. O zaman Bay Jaeger haykırdı:

– Gördünüz mü Bay Krusch? Artık tanınmadan sıvışmak yok, alıcınız da hiç eksik olmayacak! Düşünün bir kere, Tuna Oltası yarışması galibinin balıkları bunlar, az şey mi!... Anlıyorsunuz herhalde, ben bu konuda biraz spekülasyon yaptım, bu yüzden de sizden daha çok kazanacağım; siz de sazanlarınızı, çamçaklarınızı, gümüşlü ve bıyıklıbalıklarınızı ağırlığınca altına satacaksınız!... Ama ben bu gürültülü kalabalıkları pek sevmem; zaten bu saygı

gösterilerinin hedefi de ben değilim; sizi hayranlarınızla baş başa bırakıyorum!

Bay Jaeger bunları söyledikten sonra, kayık yanaşır yanaşmaz kıyıya atladı. Gerçek şu ki, bütün bakışlar Ilia Krusch'a yöneldiğinden, muzaffer balıkçının yanında bir yol arkadaşı olduğunun kimse farkına varmadı.

VII. Bölüm

Passau'dan Lintz'e

Tuna'nın sağ kıyısında, ona katkıda bulunan hiç de küçük sayılamayacak iki ırmağın, Bohemya Dağları'ndan beslenen Ils ile Tyrol Dağlarının sularıyla şişen Inn'in kavuşum noktasında yer alan bir kentte tatlı su balığı kıtlığı çekilmeyeceği apaçık bir gerçektir. Bir gün Tuna Oltası Derneği birkaç bin balıkçıyı bir yarışma için bir araya toplayabileceği çok geniş bir akarsular sistemi ararsa, başkan Bay Miclesco'nun, eskilerin Batava Castra dedikleri yeri seçmesi yetecektir. Passau piskoposlarının -ki halen Lorch piskoposluk unvanını da onlar taşımaktadır- duyuruları, Cuma günleri ya da çanların müziğiyle kutlanan

büyük dinsel bayramların arifesinde, müminleri et yemekten kaçınmaya* çağırıyorsa, adı geçen müminler Kilise'nin buyruklarına uymamakla doğrusu bağışlanmaz bir günah işlemiş olurlardı; yani en azından katolik olanlar! Dolayısıyla, balık pazarının da her zaman yayın, sazan, çamçak ve her tür bıyıklı, saçaklı, gümüşlü, vb... balıklarla dolup taşmasında şaşılacak bir yan yoktu. Dışardan gelecek teslimat beklenmiyordu burada; kentten geçen üç akarsuda müşterilerin ihtiyaçlarını karşılayacak her şey fazlasıyla bulunuyordu.

Demek ki, Ilia Krusch kim olduğu bilinmeksizin balıklarını Passaulu ev hanımlarına satmaya kalkışacak olsaydı, kentin tüm mahallelerini dolaşsa, hatta yüksek bir tepenin üstüne inşa edilmiş Mariahilf'in merdiveninin iki yüz kırk basamağını tırmanmaya razı olup malını, her basamakta bir dua okuyarak oraya çıkmış bir sürü hacıya sunsaydı bile, büyük olasılıkla en düşük fiyattan da olsa bir tek aynalısazan bile satamayacaktı.

Fakat... Ilia Krusch'un Passau'ya geldiği biliniyordu ve bu husus satış açısından onun için -daha doğrusu Bay Jaeger için- gayet kârlı olacaktı.

Dahası, Ilia Krusch'la arkadaşı günü Passau'da geçirmeye karar vermişlerdi. Bay Jaeger kenti gezmek istediğinden değildi bu. Konumu bakımından gayet güzel manzaralı olmasına karşın, doğruyu

* Le maigre (yağsız): Katoliklerin orucu ya da perhizi. Yasaklanan, sadece "kırmızı et"; balık serbest, çünkü etten sayılmıyor! (ç.n.).

söylemek gerekirse, turistleri çekmeye değer bir tek anıt bile yoktu Passau'da. Kaldı ki Bay Jaeger kenti zaten tanıyordu; bu kez Peşte'deki şirketi hesabına yolculuk yapmıyordu gerçi, ama bu kentte de bir işi olduğu anlaşılıyordu. Ilia Krusch'la birbirlerini ancak güneşin batışından az önceye rastlayan akşam yemeği saatinde tekrar görebileceklerdi. Demek ki Ilia Krusch'un, kendisini bekleyen coşkulu karşılamanın tüm zevkine varabilmesi için bol bol vakti olacaktı. Ve kentin o sıralar on iki bin kadar olan nüfusunun en az yarısı ona saygılarını sunmak isteyecekti mutlaka...

Nitekim kalabalık ve koşuşturma artıyordu. Birkaç yüz Passaulu rıhtıma toplanmıştı bile. Kentteki Tuna Oltası üyeleri de tam tekmil oradaydılar ve olta balıkçılarının rekorunu ele geçirecek olan yarışma birincisini alkışlayabilmekten mutluydular.

Bu yüzden, önce kime kulak vereceğini bilemedi Ilia Krusch. Kimileri onu Belediye Sarayı'na götürmek ve onuruna kadeh kaldırmak istiyorlardı. Adamcağız otel menülerinde yer alan içkilerin her birinden sadece birer damla içecek olsaydı bile, kendisini körkütük geri getirmek gerekecekti. Yolcunun biri bu listelerde, "Baden'in şişesi kırk sekiz florinlik Affenthaler'inden dokuz florinlik Schloss-Johannisberg'e kadar" tam yüz seksen farklı şarap türü saymamış mıydı!... Tam yüz seksen damla!... Ilia Krusch'un kafasını ve ayaklarını yerden kesmek için daha fazlası gerekli değildi ki!...

Fanatiklerin arasında onu, tepesinin doruğuna kurulmuş, eteğinde, yüz yirmi metre aşağıda, üç büyük ırmağın sularının gelip birbirine kavuşmasını gururla seyreden Oberhaus Şatosu'na götürmek isteyenler de vardı.

Bir kısmı da onu, davul zurna eşliğinde, kentin üç dış mahallesinde dolaştırmak -daha doğrusu teşhir etmek- istiyordu.

Son olarak bazıları da, o kadar güzel vadilerle öğünen bu Bavyera ülkesinin en harika yerlerinden olan Inn Vadisi'ni ziyaret etmeden Passau'dan ayrılmasına kesinlikle razı değillerdi.

Gerçek şuydu ki, Ilia Krusch'un, satış işinin bitmesinden sonra, bu aşırı coşkulu sevgi gösterilerinden kurtulmaktan başka dileği yoktu; kendisini bu halk kitlesinin heyecanına yem yapmış olan çenesi düşük herife -her kim olursa olsun- içinden lanet ediyordu. Kalabalıkların zafer kazanmış her kişinin çevresinde kopardıkları gürültüden bu derece tiksinen bir adam için, bu koşullarda geçirilecek tam bir gün!... Düşünün bir kere!... Kalkış ertesi güne bırakılmış ve kendisi de arkadaşının dönüşünü beklemek zorunda olmasaydı, hiç kuşku yoktu ki hemen palamarını çözer, hatta gerekirse keser, kayığını akıntıya salıverek oradan sıvışırdı.

Saat daha ancak dokuz olmuştu. Erkek, kadın, çocuk, her türlü insandan oluşan bu kalabalığın ortasında, bunların gürültülü ve buyurucu davetle-

rinden sağır olmuş kulaklarıyla, ne yana döneceğini bilmeden, şaşkın şaşkın bakınıyordu.

– Bu taraftan Bay Krusch...

– Sizi Belediye Sarayı'na götüreceğiz...

– Oberhaus Şatosu'na gelir misiniz?...

– Hayır! Mariahilf'e gelecek!...

– Bizimle gelin Bay Krusch...

– Hayır, bizimle, Tuna Oltası'nın birincisi!...

Tartışmalar başlıyor, ardından kavgalar patlıyor, yumruklar konuşmaya başlıyordu; böyle giderse, kahraman da bu badireyi giysilerinden bazı parçaları orada bırakmadan atlatamayacak gibi görünüyordu.

Derken kilisenin çanları da onuruna çalmaya, çatapatlar patlamaya, havai fişekler başlarının üstünde çarpışmaya başlamaz mı!... Bizim yiğit olta şövalyesini bu hengâmeden kurtarmak için, polis memurları nerdeyse tutuklamalara girişmek zorunda kalacaklardı!...

O sırada ve tam zamanında, Ilia Krusch'un aklına gelmeyen -ve gelemeyecek- bir olay meydana geldi. Bir adam kalabalığı yararak yanına yaklaştı, onu biraz kenara çekti ve kulağına fısıldadı:

– Bay Jaeger tarafından geliyorum... Şu anda gitmek isterseniz, kentin aşağısında sizinle buluşacak!...

Ilia Krusch gitmek istemez olur muydu hiç!... Zavallının tek istediği buydu... Bu adamı tanımıyor olmasının hiçbir önemi yoktu. Bay Jaeger'in adını söylemişti ya, bu kadarı yeterdi.

O zaman, kendisini kimilerinin Oberhaus'a kimilerinin Mariahilf'e sürüklemek için inatlaştıkları sırada, polisin de yardımıyla aradan sıyrılmayı başardı. Fakat bu hayranlarının hiç işine gelmiyordu ve polise takviye gelmeseydi neler olacağını Tanrı bilirdi!... Ama şöyle ya da böyle, hiçbir yasa, Bavyera-Avusturya sınırında bile, bir yurttaşı kendi isteğine karşın gitmekten alıkoymaya izin vermez; devlet otoritesinin dediği olmalıydı, Bavyera ordusuna başvurmak gerekse bile!...

Dolayısıyla, polis polisliğini gösterdi ve Ilia Krusch, sıradan bir suçlu gibi polis memurları eşliğinde, kayığının bağlı olduğu noktaya indi. Meraklılar onun yolculuğuna devam etmesine razı olmak zorunda kaldılar. Aksi takdirde, hiç kuşkusuz Macaristan kendi yurttaşlarından birinin hakkını arayacak ve tabi Bavyera Kralı da hakkında hiçbir şikayet bulunmayan bir Macar nedeniyle bir *casus belli** yaratmayı kesinlikle istemeyecekti. Adam bir suçlu değil bir kurbandı: ünlülüğünün kurbanı!...

Nihayet Ilia Krusch kayığındaki yerini aldı ve sırığın kuvvetli bir itişiyle kıyıdan ayrılan tekne kendini akıntıya verdi.

Eğer ünlü balıkçı Ilia Krusch arabayla gelmiş olsaydı, hayranlarının arabadan atları çözeceğine hiç kuşku yoktu... Şimdi de bir an oldu, zafer kazanmış bir kalyona eşlik eden mitolojik deniz veya su

* *Casus belli* (Latince): Savaş nedeni (ç.n.).

yaratıkları gibi, tekneyi yedeğe almak üzere Tuna'ya atladılar.

Yarım saat sonra, kıyıya yanaşan Ilia Krusch kendisini kentin biraz aşağısında beklemiş olan Bay Jaeger'in çıkageldiğini gördü; arkadaşı şöyle dedi:

– Neler olduğunu öğrenince, yolda rastladığım o adamı size gönderdim; artık Passau'da kalmamı gerektiren bir şey de olmadığına göre...

– Çok iyi ettiniz Bay Jaeger ve beni büyük bir dertten kurtarmış oldunuz... Kudurmuş bu adamlar!... Ama kendiniz de gelebilirdiniz...

– Yapacak bir işim daha vardı; siz yola çıkmakta gecikseydiniz neler olurdu bilmem...

– Doğrusunu yaptınız Bay Jaeger, dedi Ilia Krusch. Sahi, yola çıkmamış olsaydım şimdi nerede olurdum kim bilir!...

– Değil mi ama!... Dikkat edin, aynı şey tekrarlanmasın... Lintz'de... Pressbourg'da...

– Aman, ağzınızdan yel alsın, Bay Jaeger!

– Belli olmaz, bakarsınız sonunda böyle tezahürata alışıvermişsiniz!...

Ilia Krusch böyle şeylere asla alışamazdı, bu konuda sözüne güvenebilirdiniz! Konuyu değiştirdi:

– İşlerinizin sizi bütün gün Passau'da tutacağını sanıyordum Bay Jaeger, dedi.

– İşlerim mi? dedi Jaeger. Aslında gerçek anlamda işim yoktu burada... Görüşmek istediğim birkaç eski tanıdık... Hepsi bu... Örneğin, size gönderdiğim o şahıs...

– Herhalde Peşte'deki şirketin bir temsilcisiydi?...

– Aynen öyle, dedi Bay Jaeger. Onunla sokakta karşılaşmıştım; ve tekrarlıyorum, son bir yere uğramam gerekmeseydi... kendim gelecektim...

– Tam zamanında Bay Jaeger, tam zamanında! dedi, yaradılıştan o kadar ısrarcı olmayan Ilia Krusch.

Bu sırada kayık hızla süzülüyor, Bay Jaeger'le Ilia Krusch da başlarını çevirerek Passau'yu bütün o güzel manzarası içinde seyrediyorlardı.

Kayığın Passau'yla Lintz arasındaki otuz fersah kadar uzaklığı kat etmesi üç günden fazla zaman almayacaktı. Artık Avusturyalı olan Tuna, sınırın ötesinde daha dar bir yatağa sıkışıyordu. Bu durumda akıntının hızı yükseliyor, bu da Avusturya başkentine doğru inen gemilerin yararına oluyordu.

Ancak, Dädelsbach adını taşıyan kolun Tuna'ya döküldüğü noktaya kadar, sol kıyı hâlâ Bavyeralıdır. Onun ötesinde seyrüsefer, basamak basamak yükselen tepeleri kaplayan ormanlar ve çağlayanlar halinde dökülen derelerin suladığı vadilerden oluşan büyüleyici bir bölgede yapılır. Yemyeşil bir ova bazen göğün yuvarlak dip çizgisiyle sona eren ufka kadar uzanır. Kıyılar, balıkçıl ve karabatak gibi su kuşlarının geliş-gidişleriyle, gayet canlı ve hareketlidir.

Bu konuda, Ilia Krusch karabatağın da bazen oltayla yakalandığını söyledi:

– Evet Bay Jaeger, bu hayvan da basit bir gümüşlübalık ya da obur bir yayın gibi oltayı yutar! Ama bu iş bir balıkçıya yakışmaz ve oltayla kuş tutmaya da hiçbir yarışmada ödül verilmez!...

Nehrin kıyılarını süsleyen ve turistlerin pekâlâ zevkle ziyaret edebilecekleri birtakım eski harabeler de yok değildi. Ama Ilia Krusch'la arkadaşı için buralarda oyalanmak söz konusu olamazdı. Yolculuklarının sürdüğü üç gün boyunca, geceleri tercihen Ilia Krusch'un gelişinin bilinemeyeceği köylerde mola vermek suretiyle, Orta Avusturya geçilirken birbiri ardınca gözlerinin önüne serilen bütün o şirin yerleri tam olarak seyretmek fırsatını buldular. Neuhaus'tan önce, nehrin kıvrımları sayesinde her açıdan görülebilen Hagenbach Şatosu bunlardandı. Neuhaus kasabası hizasında karşılarına çıkan büyüleyici görünüşlü vadi de bunlardandı.

Bu noktadan itibaren kayığın gidişi biraz hızını kesti. Aschach kasabasının ötesinde kıyılar eşit biçimde alçalıyordu. Tepesiz vadisiz, bakışın takılacağı herhangi bir özellik sunmayan dümdüz ve tekdüze bir ovalar dizisi uçsuz bucaksız uzanıyordu. Fakat çok sayıda ada nehrin çığırını dolduruyordu.

Son çalışmalardan sonra hayli azalmış olmakla birlikte hâlâ hissedilen seyrüsefer güçlüklerine karşın, kayık tam bir güvenlikle yoluna devam ediyor, dümen küreği onu çarpma ve karaya oturma tehlikelerinden koruyordu. Açıkça belliydi ki, Bay Ja-

eger bu yukarı Tuna ülkelerini iyi tanıyorduysa, Ilia Krusch da nehrin dönemeçlerini ve geçitlerini aynı derecede iyi tanıyordu; gerektiğinde tam yükünü almış bir gemiyi ya da akıntıyla giden o uzun tomruk dizilerinden birini yönetmekte de güçlük çekmeyeceği görülüyordu...

Ratisbonne'dan itibaren Tuna, Lintz'e kadar güneydoğu doğrultusunda akar; kayık 14 Mayıs akşamı adı geçen kentin biraz aşağısında mola verdi.

Bu üç gün içinde av olağan düzeyde kalmıştı, zira oltanın şamandırası oldukça kuvvetli bir akıntıyla belli bir hızla sürüklendiği zaman balık oltaya o kadar hevesle gelmez. İğnenin ucuna yem diye takılmış çırpınan küçük sazana aldanıp saldırmak için aptal ve obur bir yayın olmak gerektir.

Ilia Krusch, yedi kiloluk bir yayını, iğneyi boğazına geçirmek için oltayı hızla çekecek yerde yemi iyice yutmasını bekledikten sonra rahatça kayığa aldığı sırada, bir noktaya dikkat çekti:

– Aslına bakarsanız, bunun yedi yüz diş taşıyan bir çenesi olduğunu düşünürsek...

– Bizim o kadar dişimiz olsaydı belki biz de onun kadar obur olurduk!... dedi Bay Jaeger.

– Aynen dediğiniz gibi! diye onayladı Ilia Krusch.

Durum öyle gelişti ki, tutulan balıklar o akşam, evi kıyıya bakan ve Lintz pazarına mal sağlayan bir balık kabzımalına uygun bir fiyata satıldı, hem de bizim balıkçının kimliği açığa çıkmadan...

Dolayısıyla, Ilia Krusch'un Bay Jaeger'e aşağıdaki soruları sormasına şaşılmayacaktır sanırız:

Bay Jaeger Lintz'i iyi tanıyor muydu?...

Bay Jaeger Lintz'i tanıyordu, hatta orada bir süre oturmuştu bile.

Bay Jaeger'in Lintz'de yapacak işleri var mıydı?

Bay Jaeger, Mühl Birliği'nin merkezi olan bu kentte yirmi dört saat kalmak için hiçbir neden görmüyordu.

Balıklar satıldığına göre, Bay Jaeger ertesi sabah güneş doğarken yola çıkılmasında bir sakınca görüyor muydu?

Bay Jaeger bunda hiçbir sakınca görmüyordu. Kayık, Bay Ilia Krusch ne zaman isterse o zaman yola koyulabilirdi...

– Böylece, diye ekledi Jaeger gülerek, alkışlanmak ya da bir kahraman gibi omuzlara alınmak belasından da kurtulmuş olursunuz! Ancak şu da var: Lintz'de yaşayan yirmi üç bin kişi, ünlü Ilia Krusch'un kendilerine resmi ziyarette bulunmaktan kaçınmasından pek memnun kalmayacaktır!

Bu sebebin, olta balıkçılarının en alçakgönüllüsünü etkileyecek ağırlıkta olmadığını belirtmeye gerek yoktur. Kayığın, ilk meraklıların kıyıda boy göstermesinden önce palamarını çözmesi konusunda anlaşmaya varıldı.

Kaldı ki Lintz'in turist çekecek herhangi bir ayrıcalığı yoktur ve kent olarak meraka veya ilgiye değer hiçbir şey sunmaz. Askeri bir merkezdir ve Tu-

na üzerindeki konumu onu öyle olmaya ve öyle kalmaya yöneltmiştir. Etrafı, çapraz ateş açabilen -yirmi üçü sağ kıyıda, dokuzu sol kıyıda- otuz iki kalın duvarlı kuleyle korunmuş olmasına karşın, modern topların belki de Avusturya hükümetinin sandığından daha kolayca hakkından gelebileceği duvarlarla çevrilmiştir. Bir bakıma burası, güçlü Pöstlingberg Kalesi'nin kumandası altında, geniş bir kamp veya kışladır. Anıtlara gelince, bunları hoş görünüşlü ortamlara kondurmak için yörede tepeler eksik değildir, çünkü kent bunlardan beş veya altı tanesinin yamaçlarına kat kat yerleşmiştir; yansımaları için ayna da eksik değildir, çünkü içine adacıklar serpiştirilmiş olan ve bir tahta köprüyle geçilen nehir, kentin dibinde bir göl gibi durgun ve duru yayılıp kalır. Fakat günün birinde kışla ve hapishane olmaya mahkûm, kırmızı tuğla duvarlı şatonun dışında, Lintz'de mimari zenginlikler enderdir.

Lintz bir ticaret kenti de değildir. Peşte'deki şirketi hesabına seyahat ederken, Bay Jaeger de orada pek kârlı işler çevirmiş olamazdı. Her neyse, akşamı kentin kafelerinden birinde geçirmeyi bile düşünmedi ve yatma vaktine kadar kıyıda gezindi durdu.

Ertesi gün, tanyeri ancak ağarıyordu ki tekne kıyıdan ayrılıp akıntıyı izlemeye koyuldu; Bay Jaeger henüz tente kamarada yatarken, Ilia Krusch, bir elinde oltası, kıyıdan fazla açılmamaya çalışıyordu.

VIII. Bölüm

Lintz'den Viyana'ya

Lintz'le Viyana arasında, Tuna kıyısına birtakım kentler sıralanmıştır. Fakat bunların hiçbiri kayığın o zamana kadar rastladıkları kadar önemli değildir ve Ratisbonne, Passau ya da Lintz'le kıyaslanamaz. Ilia Krusch buralardan tanınmadan geçmeyi başarabilseydi bile, Viyana'da ünlü olmanın sakıncalarından kaçınması herhalde o kadar kolay olmayacaktı. Avusturya'nın başkenti olan bu şehirde Tuna Oltası Derneği oldukça çok sayıda üyeyle temsil ediliyordu ve bunlar elbette derneklerini böylesine parlak bir ışıkla aydınlatan şampiyonlarına saygılarını sunmak isteyeceklerdi.

Viyana'da sadece bir gece mola vermeye gelince, acaba bu mümkün olacak mıydı?... Büyük nehir kentin içinden geçmese de o kadar yaklaşır ki, aradaki uzaklık bir dış mahalleden ötekine gitmek için gereken süreden daha kısa bir zamanda aşılabilir. Bay Jaeger'in burada yirmi dört saat kalmayı düşündüğüne rahatça inanılabilirdi. Ayrıca, gazetelerin yardımıyla, halk gelişlerini önceden haber alacaktı mutlaka... Hem sonra, Ilia Krusch dürüst adamdı; balıklarına ağırlığınca altın fiyatı verildiği takdirde, neden Bay Jaeger'i böyle bir kârdan yoksun bıraksındı!...

Uzun lafın kısası, en iyisi bekleyip görmekti. Koşullara göre davranılacaktı; akıl ve mantık her türlü kararın şimdilik ertelenmesini gerektiriyordu.

Lintz'den çıkarken Tuna, şairin* *Les Orientales* adlı eserinde söylediğini matematik bir kesinlikle doğrular:

"... (Tuna Nehri) akar,"

"günbatısından gündoğusuna..."

Bu kesimde nehir ana doğrultusundan, ancak kırk sekizinci paralelin biraz kuzeyindeki Krems'i sulamak üzere ayrılır; sonra, her ikisi de artık Avusturya'ya ait olan kıyılar arasından başkente sularının katkısını getirmek üzere, tekrar güneye iner.

Nehrin yatağı Lintz'den Viyana'ya kadar, yaptığı birçok kıvrım ve dönemeç de hesaba katılmak

* Victor Hugo (ç.n.).

üzere, yaklaşık elli fersah uzunluktadır ki, bu mesafe, hiçbir engel çıkmazsa, dört beş günde kat edilebilir. Ne gibi engeller çıkabilirdi ki zaten?... Büyük bir geminin seyrinin, gerek yanlış bir manevra, gerekse dar geçitlerde kısılıp kalmak yüzünden, sekteye uğrayabileceği akla gelebilir belki. Ama su kesimi bir kademi bile bulmayan ve Ilia Krusch kadar dikkatli ve temkinli bir kaptan tarafından yönetilen hafif bir tekne için, böyle bir varsayıma kafayı takmanın hiçbir anlamı yoktu.

Bu dönemde Tuna üzerindeki büyük tonajlı gemi trafiğinde bir başka gecikme nedeni de gümrük kolcularının sık ve sıkı denetim ziyaretleriydi. Hiçbir gemici bundan yakayı kurtaramıyor ve yüklerin didik didik aranması yüzünden pek çok zaman kaybı oluyordu. Uluslararası Komisyon'un Viyana toplantısından beri kaçakçılık olayında bir adım bile ilerleme kaydedilmemişti. Kaçakçılığın devam ettiği konusu kadar kaçakçıların kullandıkları yol ve yöntemler konusunda da hiç kuşku yoktu. Şeflerine, şu Latzko denen adama gelince, izini bulup peşine düşmek çabaları hep boşa gidiyor, adam en uyanık ajanlara bile izini kaybettirebiliyordu. Kaçak mal taşıyan teknelere binmediğini düşünmek için de nedenler vardı; bu etkinliği, bilinmeyen gizli bir yerden yönetiyor olmalıydı. Kesin olan bir şey varsa o da, o güne dek polis ve gümrük memurları tarafından gemi ve mavnalarda yapılan bütün aramaların boşuna olmasıydı.

Ilia Krusch'un kayığının kuşku konusu olamayacağına şüphe yoktu. Gülerek şöyle diyordu balıkçı:

– Peki ya ben?... Benim de kaçak mal taşımadığımı nereden biliyorlar?... Sigmaringen taraflarından yükleyip Tuna mansabına götürüyor olamaz mıyım bunları?...

– Öyle ya, kim bilir?... diyordu Bay Jaeger, aynı tonda.

Nehrin sol kıyısına kurulmuş şirin Grejn kasabası geçildikten sonra, sanki birkaç yüz adım aşağıda bir baraj varmış gibi, şiddetli bir akarsu gümbürtüsü işitildi.

– Bu, Strudel burgaçları, dedi Ilia Krusch. Vaktiyle ağır tonajlı gemiler için bu geçiş pek tehlikeliydi ve burada birçok kazalar oluyordu. Fakat yapılan çalışmalar sayesinde durum bayağı düzeldi. Yüz yıl kadar oluyor bu çalışmalara başlanalı ve hâlâ sürüyor...

Gerçekten de söz konusu çalışmaların başlangıcı Marie-Thérèse'in hükümdarlığına kadar çıkar; sonucu da, en şiddetli kuraklık dönemlerinde bile Strudel Geçiti'ne iki metre su derinliği sağlamak olmuştur.

Kayık, bir kilometre boyunda ve dört yüz metre enindeki kayalık Werder Adası'na varınca, Bay Jaeger arkadaşına hangi kolu izleyeceğini sordu.

– Eğer bir ağır mavna yönetiyor olsaydım, dedi Ilia Krusch, sığlıkların daha az tehlikeli olduğu sol

kolu tutardım. Ama bizim kayık için korkacak hiçbir şey yok; sağ kola gireceğiz, çünkü orada akıntı bizi daha kestirmeden götürecektir.

– Yani büyük gemiler oradan hiç geçmez mi?...

– Hiç geçmezler, çünkü bu tedbirsizlik olur.

– Öyleyse, Bay Krusch, sizin için bir sakıncası yoksa, ben Werder Adası'nın sol tarafından geçmeyi tercih ederdim... Biliyorsunuz, bu gemicilik işleri benim hep ilgimi çekmiştir... Hatta bu tür bir işe girmeyi bile düşünüyorum, ne olduğunu kendi gözümle görüp anlarsam...

– Aman efendim, ne sakıncası olacak! dedi Bay Jaeger'i kırmamaya her an dikkat eden Ilia Krusch. Kaybımız yarım saati bile bulmaz!...

Öyle yapıldı ve kayık nehrin, adanın sol yanındaki bölümüne girdi.

O sırada orada üç mavna art arda seyir halindeydiler. Yelkenlerini sarmışlar, sadece yatağın daralmasıyla hızı artan akıntının sürükleyişiyle gidiyorlardı. Bay Jaeger teknelerin manevra yapışlarını seyrederken, aynı zamanda tayfalarını da özel bir dikkatle inceliyormuş gibi görünüyordu.

Gemicilerse içinde iki kişi bulunan kayığa hiç aldırış etmiyorlardı. Tuna'nın bir yakasından ötekine mekik dokuyan böyle küçük tekneler pek çoktur. Hem de tam o sırada sığlıklardan kaçınmak için teknelerini derin sulara yönlendirmekle uğraşıyorlardı. Kaptanların emirleri yankılanıyordu etrafta ve bunlara harfi harfine uymaktan başka yapacak

şey yoktu. Yön değiştirmek gerektiğinde bu iş, küpeştede oyulmuş çentiklere dayanan kalın ve sağlam sırıklarla yapılıyordu. Fakat bayağı ağır bir işti bu; büyük hüner ve beceri istiyor, aynı zamanda Strudel'in güçlüklerini çok iyi bilmeyi de gerektiriyordu.

Dolayısıyla, şöyle bir durum ortaya çıkıyordu: Bay Jaeger her nedense özellikle gemicileri gözetlerken, Ilia Krusch özellikle kaptanın manevralarına ilgi gösteriyordu. Sanki kendisi de manevralara katılıyormuş gibi, içgüdüsel olarak ağzından şöyle sözler çıkıyordu:

– Biraz sola, sola, yoksa saplanacaksın!... Şimdi sağa, dümenci, sağa!... Tamam, oldu, tekne tekrar yoluna girdi... Baştaki mavna iyi gidiyor... ötekiler onu izlesin yeter!... Ama hepsi de Wirbel dönemecinde çok dikkatli olmalı!... En tehlikeli yer orası!...

Fakat akıntı kayığı bu mavna dizisinden daha hızlı sürüklüyordu, ayrıca kayık onların geçemeyeceği yerlerden de geçtiğinden yolu kısalmış oluyordu. Dolayısıyla, yirmi dakika sonra onların hayli aşağısında bulunuyordu. O zaman, tekneleri daha iyi gözetlemek için branda kamaranın üzerinde durmuş olan Bay Jaeger, oradan inerek arka tarafta bulunan Ilia Krusch'un yanına geldi.

Tuna'nın bu kesimi büyük boyutlu ve ağır yüklü gemiler için geçilmesi hayli zahmetli bir yerdir. Tehlike sadece kumlu sığlıklara saplanmaktan iba-

ret değildir; bu durumda tekrar yüzdürülmeleri de ancak yüklerinin yarısını suya attıktan sonra mümkün olabilir. Nehrin kimi yerlerinde, kıyı boyunca uçları gözüken ya da su yüzeyinin hemen altında, koca koca kayalar vardır. Bir mavna akıntının şiddetiyle bu kayalara sürüklenirse, sadece karaya oturmak değil tamamen mahvolmak tehlikesi başgösterir; malların, hatta canların kaybı söz konusu olur. Bu koşullarda birçok felaketin gerçekten meydana gelmiş olduğunu bir kez daha hatırlatalım.

– Bu yüzden, Bay Jaeger, dedi Ilia Krusch, her şeyden önce deneyimli bir kaptana başvurmak gerekir ve Tuna üzerinde iyi kaptanlar eksik değildir...

– Bakıyorum da, sizden de mükemmel bir kaptan olurdu gibime geliyor, Bay Krusch!

– Oldu zaten, Bay Jaeger, ben de kaptanlık yaptım; emekli olup Racz'a çekilmeden önce on beş yıl kadar bu mesleği icra ettim.

– Bay Krusch, sahiden şu gemilerden birini gideceği yere kadar götürebilir miydiniz?

– Elbette Bay Jaeger, tabi Tuna üzerinde olmak şartıyla; nehre dökülen ırmaklardan birinin üzerinde değil... Dört yıl önce işi bıraktığımdan beri nehir yatağının pek fazla değişmiş olduğunu sanmam... Evet, nerdeyse dört yıl olacak... kaptanlığı bırakıp olta balıkçısı olalı...

– Bu değişim size oldukça yaramış, Bay Krusch...

– Tabi, Bay Jaeger, yaradı; hem ne yapılabilir ki başka emekli olduktan sonra?...

Strudel'den sonra geçilecek başka tehlikeli dönemeçler de karşılarına çıktı; bunların arasında Wirbel de vardı; burada su öyle kuvvetli burgaçlar yapıyordu ki, bir gemi bir kez kendini kaptırırsa imkânı yok bir daha kurtulamazdı. Ardından, Haustein'de iri iri kayalardan oluşmuş bir çeşit baraj geldi; düzenleme çalışmaları koşulları oldukça iyileştirmiş olmakla birlikte, buradan geçmek hâlâ güçlük arz ediyordu. Kaldı ki, nehir yatağının koruduğu, yüz kulaç mesafede dört kademlik eğim göz önüne alınırsa, burada Tuna'nın Amerika'daki büyük nehirlerin bazı çağlayanlarıyla karşılaştırılabilecek kadar hızlı olmasında şaşılacak bir yan yoktur.

Bu kötü kesimler aşılınca, oldukça uzun bir güzergâh üzerinde gemiler için seyrüsefer yeniden kolaylaşır ve en azından Viyana'ya kadar önlerine engel çıkmaz. Dolayısıyla, bizim kayık da, oldukça düzenli bir akıntının etkisiyle, hiçbir aksilik çıkmaksızın, rotasında yoluna devam ediyordu. Ilia Krusch oldukça başarılı biçimde avlanıyor ve balıklarını iki kıyıdaki -örneğin soldaki Spitz, Stein gibi- kasaba ve köylerde uygun fiyatlarla satıyordu. Buralarda varlığından kimsenin haberdar olmaması onu son derece sevindirmişti; görünüşe göre Bay Jaeger de bu sevinci paylaşıyordu.

O kesimde nehir bir çeşit yapay kanalın içinden akıyor gibiydi; ilgi çekici manzaralar yoktu ve ufka kadar geri çekilmiş dağlar, ovanın sere serpe yayılmasını kolaylaştırıyordu.

Yine de görmeye değer birkaç nokta yok değildi; bunların arasında, kendisini zarif ve sarsılmaz bir görkemle taşıyan güçlü kaya kaidesinin üzerine sağlamca oturmuş, imparatorluk ikametgâhı Persenburg Şatosu sayılabilir. Aynı şekilde, her yıl binlerce hacının akın ettiği Maria Taferl kasabası... Bunlar kutsal ziyaret görevlerini gerçekleştirdikten sonra, Norik Alpler Sıradağlarının çerçevelediği göz alıcı ve görkemli bir doğa manzarasını da seyredebilirler. Son olarak, Viyana'ya gelmeden önce, yolcularımız Moelk Manastırı'nı hayranlıkla seyretmek fırsatını da buldular.

Bu manastır -ya da tekke- dev bir granit çıkıntısının üzerine, iki yüz kademe yakın bir yüksekliğe, Benedictus tarikatının rahipleri tarafından inşa edilmiştir. Cephesinin üzerinde yükselen iki zarif kulenin arkasında, göbeğinde bir çan kuleciği taşıyan ve güneşin ışınları vurduğunda altın kaplamayımış gibi parlayan devasa bir bakır kubbe şişinir.

Sol kıyıda bir kasaba olan Krems'de, turist nihayet Ratisbonne'dan beri kıyıyı izlemekte olan Bohemya-Moravya Dağlarını gözden kaybeder.

Krems'ten ayrılmadan, Ilia Krusch bir gün önce avladığı otuz kadar güzel balığı satmak üzere pazara gitmiş -nitekim iyi bir fiyata satınıştı da- Bay Ja-

eger ise kayıkta kalmıştı; Ilia Krusch gelir gelmez hareket edeceklerdi.

Balıkçı döner dönmez kıç tarafta yerini aldı ve akıntının daha kuvvetli olduğu yatağın ortasını tutacak şekilde, kayığı kıyıdan açtı.

Şundan bundan konuşurlarken, laf arasında Bay Jaeger'e şöyle dedi:

– Benimle birlikte Krems'e gelseydiniz, kasabada bayağı gürültü koparan bir haberi de öğrenmiş olurdunuz.

– Ne haberi?...

– Ünlü Latzko'nun nihayet polisin eline düştüğü söyleniyor.

– Ünlü Latzko mu? Hani şu kaçakçıların başı?... diye sordu Bay Jaeger, oldukça büyük bir heyecanla.

– Ta kendisi.

– Nerede yakalanmış?

– Gümrükçülere çatmış.

– Ne tarafta?...

– Gran taraflarında...

– Yani Macaristan'da?...

– Macaristan'da Bay Jaeger, ama bu onun Macar olması demek değildir!

Yaradılıştan gururlu bir insan olan Ilia Krusch bu kötü adamın kendi vatandaşlarından biri olmasını kabul edemiyordu.

Bay Jaeger birkaç saniyelik bir düşünmeden sonra -oysa Ilia Krusch konuşmanın o kadarla kalacağını (sanıyordu)- devam etti:

– Yani Krems'te bu yakalanmadan söz ediyorlarmış, öyle mi?

– Dünden beri, Bay Jaeger.

– Bu haberi doğrulanmış, olayı kesin mi sayıyorlardı?...

– Kremsliler iki üç defa bana doğru olduğunu kesinlikle ifade ettiler.

– Nereden gelmiş bu haber?

– Viyana'dan.

– Bu sabah sizinle gelmediğime pişmanım Bay Krusch... Doğru olup olmadığını kendim kontrol edebilirdim... gazeteler ne diyor, öğrenebilirdim...

– Bu olay sizi bu kadar çok mu ilgilendiriyor, Bay Jaeger?

– Evet ve hayır, Bay Krusch. Ama büyük gürültü koparan bir iş söz konusu burada... şu kaçakçılık işi yani... sonunda böyle çözülmüşse eğer, herkesin buna sevinmesi gerekir...

– Tam dediğiniz gibi, Bay Jaeger!...

Bir süre sessizlik oldu, bu esnada olta da, bazen -yanlış olarak- kefal adı da verilen şu tatlı su levreklerinden şahane bir örneği kayığa atmıştı. Bu balık, sürüler halinde dolaştığı hızlı akan sularda bolca bulunur; iğneye çabuk geçirmek koşuluyla, avlanması da kolaydır, ki Bay Krusch da tam böyle yapmıştı. Suda bunlardan bir grubun dolaştığını görünce, oltasını ona göre seçmiş, yem konusuna fazla aldırış etmemişti; zira çok obur olan bu levrek ne tür yem olursa olsun hemen üstüne atılır.

– Şu Latzko konusuna tekrar dönüyorum, diye devam etti Bay Jaeger. Eğer bu adam iddia edildiği gibi şu kaçakçılık örgütünün başıysa, polis esaslı bir iş başarmış demektir.

– Evet, Bay Jaeger, on kiloluk bir yayın yakalamaya denk bir başarı.

– Ama bu haber uydurma olmasın sakın?

– Öyle mi, değil mi, yarın Viyana'da anlarız Bay Jaeger. Her neyse, bu Latzko şimdi yakalanmamışsa bile günün birinde nasıl olsa ele geçecektir, değil mi?...

– Hmm! Anlatıldığına göre kurnaz bir herifmiş! dedi Bay Jaeger. Nerede ikamet ettiği asla öğrenilemedi, hatta belki de sabit bir oturma yeri bile yok... Hangi milliyetten olduğu da bilinmiyor... Polisler peşine takıldıklarından bu yana hiçbir ipucu bulamadılar...

– Öyle, Bay Jaeger, ama her suçlu eninde sonunda yakayı ele verir.

– İşin kötüsü, diye üsteledi Jaeger, Latzko'nun yakalandığı söylentisi -asılsız olarak- ilk kez yayılmıyor ki... Bir kere, adamın adı Latzko mu sahiden, bu bile bilinmiyor...

– Kim ne derse desin, adı o değilmiş gibi geliyor bana, çünkü Macar kökenliliğini fazla ele veriyor; ben bir Alman adı taşımasını yeğlerdim...

– Bakın hele! Siz yaman bir vatansevermişsiniz yahu Bay Krusch!

– Evet, öyleyim ve sapına kadar Macarım. Ama tekrarlıyorum, bugün olmayan şey yarın mutlaka olacaktır.

Bay Jaeger kuşku ifadesi olarak başını sallamakla yetindi.

– Hem sonra, diye devam etti Ilia Krusch, Latzko'yu yakalayana ödül verileceğini de unutmamak gerek... hem de ne ödül... tam iki milyon florin!...

– Ya bu florinler sizin cebinize dolarsa?... dedi Bay Jaeger gülerek.

– Benim cebimde de sizin cebinizde olduğu kadar iyi karşılanacaklardır herhalde...

– Elbette Bay Krusch, elbette.

– Şu da var ki, diye hatırlattı Ilia Krusch, bu Latzko yakalandığı takdirde kaçmak için bunun iki, üç mislini verebilecek biriymiş... Örgüt, kaçakçılık yapmakta olduğu birkaç yıldan beri adamakıllı zenginleşmiş olmalı...

– Ama, dedi Bay Jaeger, sizin gibi bir adam, eski bir Tuna kaptanı, dürüst bir olta balıkçısı, talih kuşu bu kaçakçıbaşını eline teslim edecek olsa, böyle bir rüşveti kabul etmezdi herhalde, değil mi?...

– Hayır, Bay Jaeger, kesinlikle hayır! Nasıl derler, ben bu ekmekten yemem, asla!...

İki yol arkadaşı arasındaki bu konuşmanın hangi koşullarda başladığını yukarda görmüştük. Krems'ten gelen haberin doğru mu yanlış mı olduğu az sonra Viyana'da belli olacaktı. Aynı zamanda bu sonucun, Uluslararası Komisyon tarafından bu olay çerçevesinde yeni araştırmalar yapmakla görevlendirilen polis şefi Dragoch'un eseri olup ol-

madığı da anlaşılacaktı. Bu yakalanma -tabi ortada bir yakalanma var idiyse- adı geçen Dragoch'un işi miydi, yoksa onun astlarından birinin mi?... Polislerle kaçakçılar arasında bir çatışma çıktıysa, kaçak malların Karadeniz'deki gemilere taşınmasında kullanılan tekne ya da tekneler ele geçirilmiş miydi?... Olay Gran dolaylarında meydana gelmiş idiyse, Bay Jaeger'le Bay Krusch Tuna'nın Macaristan bölümü üzerindeki bu kente vardıklarında, bu konuda yerinde bilgi edinmek fırsatını bulacaklardı.

İki arkadaşın, konuşmalarını bitirirken, söz arasında Karl Dragoch'un adını da gündeme getirmeleri gayet doğaldı.

– Bana öyle geliyor ki, dedi Ilia Krusch, bu seçim pek yerinde oldu... Bu konuda Peşte polis şefinden daha akıllı bir adama başvuramazlardı doğrusu...

– Galiba Macarmış, dedi Bay Jaeger.

– Evet, Macar... tam bir Macar, dedi Ilia Krusch, biraz da gururla.

– Onu tanıyor musunuz Bay Krusch?

– Hayır Bay Jaeger, onunla karşılaşma şerefine hiç nail olmadım...

– Akıllı ve becerikli bir polis olduğunu söylüyorlar...

– Çok akıllıdır ve bunu birçok olayda, tüm güçlüklere katlanarak, gerektiğinde canı pahasına, kanıtlamıştır.

– Öyleyse Bay Krusch, şu Latzko işinde de aynı derecede ustalık göstermesini, özellikle koşullar bakımından aynı ölçüde talihli çıkmasını dileyelim...

– Mutlaka başaracaktır, Bay Jaeger, dedi Ilia Krusch, öyle bir inanmışlıkla ki arkadaşı gülümsemekten kendini alamadı.

Küçük Korneubourg kentinin aşağısında, nehir taşımacılığının önüne, Werder Adası, Wirbel dönemeçleri ya da Haustein burgaçlarındakilerden daha başka türlü güçlükler çıkar. Tuna hatırı sayılır ölçüde genişler, su altındaki kumluk yükseltiler seyrüseferi zorlaştırır; karaya oturma olayları pek tehlikeli olmamakla birlikte, yine de tedbirli davranıp tekneleri bunlardan kaçınacak şekilde yönetmek gerekir.

Kayık, üstlerinde sanki kalabalık bir yüzer insan topluluğunun yaşadığı o uzun tomruk dizilerinden birine de rastladı. Kereste kervanı kumluklar arasına düzgün biçimde girememişti ve Ilia Krusch'un tavsiyelerine ihtiyaç duymamazlık edemedi. Ilia Krusch bunları ve ayrıca yardımlarını da, istenmesine gerek kalmadan sundu; gemiciler de bunları izlemekle akıllılık ettiler. Kendi Tuna'sını iyi tanıyan biri olduğunu kabul ve teslim ettiler, ki bu Bay Jaeger için şaşılacak bir şey değildi. Birkaç saatlik bir gecikmeden sonra, kayık tekrar akıntıya kendini verip Avusturya'nın başkentine doğru yönelebildi.

Büyük bir kente yaklaşıldığı şimdiden hissedilmeye başlamıştı. Kırlarda daha büyük bir canlılık ve hareketlilik vardı. Gökyüzü birkaç fabrikadan çıkan dumanlardan kararıyordu. Gemilerin, özellikle Viyana yakınlarında çalışan dampfschiff'lerin sayısı artıyordu. Uzakta, kiliselerinin sivri kuleleriyle göğü delen köyler gitgide sıklaşıyordu. Kıyıların ardındaki alçak tepelerin eteklerinde ve yamaçlarında kır evleri, villalar görülüyordu.

O gün öğleden sonra kayık, doruğu sağda sabahtan beri görülmekte olan Kahlenberg tepesinin dibine vardı. Bunun yüksekliği bin kademi geçer ve doruğundan sadece başkent değil, Macaristan Dağları'na ve İştirya Alpleri'ne kadar bütün yöre açıkça görülür.

Nihayet, akşamın dokuzuna doğru, buharlı teknelerin durdukları -bu noktada nehrin kente en fazla yaklaşan kolu sığ olduğu için bunlara geçit veremez- Nussdorf'un aşağısına kadar indikten sonra, kayık kıyıdaki dar bir koyda, küçük bir iskeleye yanaşıp bağlandı.

Ilia Krusch büyük nehrin kaynağına oltasını ilk kez yirmi iki gün önce atmıştı ve şu anda nehirde aşağı doğru yaklaşık yedi yüz kilometrelik bir uzaklığı aşmış bulunuyordu.

IX. Bölüm

Küçük Karpatlar'dan Çıkış

Birkaç gün sonra, iki adam Küçük Karpatlar'ın kenarında, Tuna'ya doğru inen yolun üzerindeki gözlerden ırak bir handa oturmuş, içki ve sigara içerek sohbet ediyorlardı. Adı geçen Macaristan Dağları'nın son kolları, Viyana ile Budapeşte arasında krallığın önemli bir kenti olan Pressbourg'un[1] biraz yukarısında, kıyıya inerek sona erer. Büyük nehrin önemli yan kollarından biri olan Morava'nın[2] ağzı da buraya açılır.

Bu iki adam, kendilerini kimsenin görüp işitemeyeceği alçak tavanlı bir odanın dip tarafında bir

1. Bratislava; eski Çekoslovakya'nın önemli kenti, bugünkü Slovakya'nın başkenti.
2. Almanca March.

masada oturuyorlardı. Bölümlü çerçevesi kalın camlarla kaplı bir yan pencere, Morava'nın sol kıyısı boyunca yoldan geçen insan ve hayvanları yanlamasına gözetlemelerine olanak veriyordu; birkaç teknenin akıntıyla ırmağın ağzına doğru sürüklendiği görülüyordu.

Bu hana ya kuvvetli bir içki almak ya da yemek yemek üzere mola veren gemiciler ve arabacılardan başka pek kimse uğramazdı. Memnun edilmesi hiç de zor olmayan bu yolcular isterlerse keselerini fazla hafifletmeden burada geceyi de geçirebilirlerdi. Fakat hancı, karısı ve uşağının handa yalnız olmadıkları geceler pek nadirdi. Binanın yanına eklenmiş dar bir ahır, bir iki arabanın atlarını barındırmaya yetiyordu.

O sabah, yükleri kalın bir muşamba örtü altında gizlenmiş iki araba hanın önüne gelmişti. Hanın sahibi onları bekliyor olmalıydı; bunları süren iki arabacıyı da tanıyordu.

Adamların -alçak tavanlı odada içen iki kişi işte bunlardı- ilk sorusu:

– Hâlâ gelmediler mi? oldu.

– Hayır, dedi hancı. Bu akşamdan önce gelmeyecek.

– Eh, öyleyse, atları çözelim bari, dedi adamlardan biri. Arabalar avluya, atlar ahıra...

– Ve de yiyecek içecek, diye ekledi öbürü, çünkü hem acıktık hem susadık. Bu saatte handa kimse var mı?

– Hiç kimse yok.

Her şey böyle, yani görünüşe göre her zaman yapıldığı gibi, ayarlandı; avludaki geniş sundurmanın altına saklanmış olan arabalar dışardan görülemezdi. Altı ata -araba başına üç hayvan- gelince, yemlerinde hiç cimri davranılmadı. Bacaklarında, Küçük Karpatlar'ın o bozuk yollarında kat edilmiş uzun bir mesafenin yorgunluğunu taşıdıkları gibi, Morava'nın döküldüğü yerde Tuna'ya ulaşmak için de en az o kadar uzun bir yolları daha vardı. Güçlerini tazelemek gerekiyordu, zira birkaç gündür çektikleri yük gerçekten ağırdı.

Böylece, iki adam bütün gece yol teptikten sonra gelip hana yerleşmişlerdi. Zaman zaman ikisinden biri kapıdan çıkıp yola göz atıyordu. Biraz sisli olan hava görüş mesafesini hayli kısaltıyordu. Her halükârda, hancının belirttiği gibi, iki adamın burada buluşmak üzere bekledikleri kişi gece bastırmadan önce gelmeyecekti.

Arabaları emniyete aldıktan sonra, iki arabacının yapmaları gereken en öncelikli şey yemek yemek olacaktı. Bütün gece yürüdüklerinden, hana vardıklarında birinin dediği gibi, açlıktan karınları zil çalıyordu; hatta, kalın yün kepeneklerinin altında gizledikleri mataralardan belki yolda hararetlerini söndürme imkânını da bulmuş olmalarına karşın, susuzluktan da dilleri damaklarına yapışmıştı. Bu yüzden hemen alçak odada masaya çöktüler. Hancının getirdiği pek göz doldurmayan nevaleye, arabalar-

daki bol yedek azıktan da ekleyerek, tıka basa yediler. Bir yandan da hancı ve karısıyla sohbet ediyorlardı. Bu çiftin suratından doğrusu dostluk ve sempati fışkırmıyordu ama arabacı kısmı için her dert bitmiş de iş böyle ayrıntılara kalmış olsaydı keşke!...

Özellikle öğrenmeye çalıştıkları husus, polis veya gümrük müfrezelerinin köyler arasında dolaşmakta olup olmadıklarıydı. Küçük Karpatlar'ın son uzantıları arasındaki bu dolambaçlı arka yollarda bunlara rastlamamış olmaları anlaşılır bir şeydi. Bu kentten köyden uzak ıssız yörelere polis memurları pek istekli gelmezlerdi zaten, yolcular da öyle... Fakat bu sabah mola verdikleri yerde, yani hanın yer aldığı köşede, ova dağlardan kurtulup açılmaya başlıyor, daha sık kullanılan bir yol Morava'nın sol kıyısını izliyordu. Bu yol, çalışanlarının ürünlerini satmak için komşu kasabalara, hatta Presbourg'a kadar gittikleri birkaç çiftliğe hizmet veriyordu. Irmakla büyük nehrin kavşağına giden tek yol olduğu için de onu izlemek bir zorunluluktu; dolayısıyla, Uluslararası Komisyon'un kaçakçıları yakalayarak kaçakçılığı önlemek amacıyla aldığı son önlemlerden beri, gözaltında tutuluyor olması mümkündü.

Kaldı ki, Karpatların ilk boğazlarından gelirken bile arabalar sadece gece yol almıştı ve yolculuğun sonuna kadar yine öyle yapacaklardı.

Birçok kadehin nihayet sonuncusu da atıldıktan sonra, iki adamı dayanılmaz bir uyku bastırdı. Yatağa ihtiyaçları yoktu. O sırada boş olan bir ağıla

atılacak birkaç demet kuru saman işlerini görürdü. Hancıya "yeni bir şey olursa" uyandırılmalarını tembihledikten sonra, yan yana uzandılar; beş dakika geçmemişti ki yumrukları sıkılı horul horul uyuyorlardı.

Onlar dinlenirken birkaç kez başka yolcular hana gelip bir şeyler içtiler, fakat hemen hiç oyalanmadan gittiler. Bunlar ya en yakın çiftliklere dönen köylüler ya da heybesi sırtında değneği elinde ufak tefek işler peşinde Presbourg yönünde yolları arşınlayan serseri takımından adamlardı.

Bunlardan biri konuşurken laf arasında polisin yöreyi taradığından ve dünyada dürüst insanlar için artık güvenlik diye bir şey kalmadığından bahsetti.

Hancı omuzlarını silkerek adama yakayı ele vermemesi için şans diledi. Ama bu bilgiyi de belleğine kaydetti ve konuklarına bundan söz etmeyi aklına koydu. Polis memurlarının Küçük Karpatlarda dolaşmaları sık görülen bir şey değildi; şu sırada bunu yapıyorlarsa mutlaka ciddi bir nedeni olmalıydı.

Saat beşe doğru, adamlar uyanınca salona girdiler ve ilk soruları yine sabahki oldu:

– Hâlâ gelmediler mi?

– Henüz değil, dedi hancı ama tekrar söylüyorum, o, akşamdan önce gelmeyecekmiş... Arkadaşlarından biri bana haber verdi... Zaten haklı böyle tedbirli davranmakta, zira polis ve gümrük memurları Morava civarında dolaşıyormuş.

Bu haber iki adamı kaygılandırmış göründü; biri hemen söz konusu polislerden birinin hana uğrayıp uğramadığını sordu.

– Hiçbiri, dedi hancı, ama bana yolgezerin biri haber verdi, gelirken onlara rastlamış.

İki adam yemek ısmarlayıp masaya geçtiler. Yemeklerini yerken bir yandan da alçak sesle konuşuyorlardı, herhalde alışkanlık yüzünden, zira hancıdan çekinmeleri için neden yoktu.

– Keşke onları ekebilse, diyordu biri; Morava kıyılarının gözaltında olduğunu ona haber vermek lazım...

– Evet, dedi öbürü, polis kaçakçılığın buradan yapıldığını ve Tuna'ya çalışan mavnaların çoktan Morava'nın ağzına indiklerini sanıyor.

– Bırakmalı öyle sansınlar, hatta gerekirse bu söylentiyi yaymalı...

– O da bunu yaptı zaten, böylece arabalarımızın yolu serbest kaldı ya...

– Bizi bekleyecek olan tekneye gelince... diye devam etti birinci.

– Endişeye gerek yok, dedi ikinci. Morava'nın nehre döküldüğü yerde, Kordak Koyu'nda; mansaba doğru yola koyulmak için yükünün tamamlanmasını bekleyen dürüst bir nakliye gemisi olarak bizi bekliyor.

Yemeklerini bitirince ikisi de salondan ayrılıp yol üzerinde aşağı yukarı gezinmeye başladılar. Saat altı buçuktu. Güneş kuzeybatıda, Küçük Kar-

patların ardında batmıştı. Akşam karanlığı çöküyor, gecenin koyu karanlık ve aysız olacağı anlaşılıyor, göğü kalın bulutlar kaplıyordu. Fakat yağmur tehlikesi yoktu ve bu, arabaların şafaktan önce Morava ağzına ulaşabilmeleri için elverişli bir durumdu. Zifiri karanlıkta bile yollarını bulma konusuna gelince, yöreyi tanıyan ve hanla Tuna'nın sol kıyısı arasında bu gidiş gelişi aynı koşullarda daha önce de yapmış bulunan iki araba sürücüsü için bu hiç dert değildi.

Yolda voltalarını atarken -bu gidiş gelişlerde bazen handan yüz elli iki yüz metre kadar uzaklaşıyorlardı- kuşku verici hiçbir şey görmediler. Yöre tamamen ıssızdı. Güneyden esen meltemin son soluklarıyla birlikte, bu yönden gelecek en hafif bir ses, en ürkek bir adım bile duyulabilirdi. Ama sessizlik mutlaktı. Zaten, alınan bilgilere bakılırsa, polisler daha yukarıda, dolayısıyla handan tam bir fersah uzakta, Morava kıyılarını gözetlemekte olsalar gerekti.

İki adam bunun üzerine hana döndüler ve ahırda dinlenmekte olan hayvanlara bir göz atmaya gittiler.

Yediyi birkaç dakika geçe salonun kapısı aniden açıldı ve hancı hemen onlara seslendi:

– İşte geldi!

İki arabacı ahırdan fırlayıp yeni gelenin yanına koştular.

Gelen, kırk-kırk beş yaşlarında, bu yaşın bütün dinçliği hal ve tavırlarında okunan, sert çizgili ve

enerjik yüzlü, sakalsız, açık havaya alışık ve kuvvet gerektiren her türlü fiziksel egzersizde pişmiş görünen bir adamdı. Hem köylü hem de gemici tipinin özelliklerini taşıyordu. Geniş kenarlı yuvarlak bir şapka ile dizlerine kadar çıkan çizmeler giymişti; altından, pantalonunu tutan kırmızı kuşağın göründüğü bir ceketi vardı; başından topuklarına kadar inen geniş bir yün kepeneğe sarınıyor, bu da isterse tanınmadan dolaşmasını sağlıyordu.

Kaçakçılık şebekesinin başı, yıllardır aranan Latzko muydu bu adam? Ne Karl Dragoch ne de adamlarından biri bunu kesinkes söyleyebilirdi, zira adamı hiç gören olmamıştı. Her halükârda, eğer Latzko idiyse, Bay Jaeger'in de gözle görülür bir inanmazlıkla karşıladığı yakalanma haberi asılsız demekti. Belki onun arkadaşlarıyla polis memurları arasında Presbourg dolaylarında çatışma filan da olmamıştı ve komisyonun başkanı Bay Roth da bu konuda Dragoch'tan hiçbir rapor almamış olsa gerekti. Zaten Bay Jaeger'le Ilia Krusch da Viyana'ya vardıklarından beri, bu ileri sürülen tutuklama hakkında neyin doğru neyin yanlış olduğunu biliyor olmalıydılar.

Kesin olan şuydu ki, yeni gelen, birkaç zamandan beri kaçakçılardan bazılarıyla, kaçak malların bir kısmının sevkedildiği Tuna' nın öteki yakasında, sağ kıyıda bulunuyordu. Mavna polisin dikkatini çekmeden bu malları yükledikten sonra nehri geçerek, biraz daha aşağıda, nerdeyse Morava'nın

ağzında, kıyıya yanaşmıştı. O zaman, on beş kadar adam yükü tamamlamak için sağ kıyıya geçmiş ve sevkiyatın son aşamasında iki arabaya eşlik etmek üzere, bu şefin yönetiminde hana gelmişlerdi.

Taşıdıkları değerli kumaş ve şaraplar, tütün, çeşitli konserveler gibi mallara gelince, bunlar Küçük Karpatlar bölgesine nakledilmişti; mavna bu son yükü de alınca, hepsi birden tekneye bineceklerdi. Şef, Tuna ağızlarıyla arasındaki yüzlerce fersahlık yol boyunca, gümrükçülerin ve polislerin araştırmalarından kaçınmanın yolunu nasıl olsa bulurdu.

Zaten söz konusu kaçakçılık örgütünün kurulması da, hiçbir şeyden çekinmeyecek kadar gözü kara bir adam olan bu Latzko'nun işiydi. Adamları da reisleri gibi ne Tanrı'dan ne şeytandan korkan cüretkâr tiplerdi. Uzun Tuna Vadisi'nin her yanına dal budak salmışlardı. İçlerinden birinin ihanetinden korkmak gibi bir dertleri yoktu, çünkü bu kârlı kaçakçılık işinden hepsi zengin oluyordu. O güne dek gemileri limanlarına hep sağ salim ulaşmış, kaçakçılık asla ortaya çıkarılamamıştı.

Ama önünde sonunda talihin de sınırları vardır. Yaver giderken bakarsınız dönüvermiş, kötü olmuş... Bu adamı daha uzun süre kayıracak mıydı? Latzko kişi olarak tanınmıyorduysa da adı biliniyordu; bu adın polisin kulağına nasıl ulaştığını ise

kimse söyleyemezdi. Doğrusu, adlar insanların suratlarında yazılı değildir; ve bir adam adı biliniyor diye yakalanmış sayılmaz.

Şef, belki de Latzko'nun yardımcılarından biri, salona girer girmez, kısa kısa sorularla bilgi almaya girişti; yanıtlar da aynı kısalıkta oluyordu.

– İki araba burada mı?

– Burada.

– Yolda hiç durdurulmadınız mı?

– Hayır ama yörenin polislerce göz altında tutulduğu kesin.

– Evet... biliyorum, ama Morava tarafında. Bütün mallar geldi mi?

– Hepsi geldi.

– Peki, siz burada ne za...?

– Bu sabahtan beri.

– Atlara bol yem verildi mi?

– Her şeyleri tamam, koşmaktan başka yapacak şey yok.

– Koşun öyleyse.

Dikkatten kaçmamıştır, Tuna'nın beri yakasına on beş kadar kaçakçı geçmiş olmasına karşın, bu adam hana tek başına gelmişti. Kocaman bıçak ve tabancalarla silahlanmış bir kıta adamın geçişinin uyandırabileceği kuşkulardan kaçınmak için böylesi daha uygundu. Fakat adamlar yol boyunca yayılmışlardı; arabalar hareket eder etmez, en küçük işarette hemen yetişebilecek şekilde, onlara uzaktan eşlik edeceklerdi.

Ayrıca, polisin, yörede bulunduğu bir gün önce haber verilmiş olan Karl Dragoch'un yönetiminde bölgeyi taramakta olduğunu da bildiklerinden, hepsi tetikteydiler. Giyinişlerine bakılırsa, Karpatlar bölgesinden Macarlar oldukları sanılabilirdi. Genel görünüşünü de suratını da istediği gibi değiştirmekte usta olan Latzko'ya gelince, daha önce de polisleri birkaç kez aldatmayı başarmıştı. Kim bilir kaç kez en uyanık memurlar ya atını yedeğine almış tarlasına giden kendi halinde bir köylü ya da teknesini yöneten saf görünüşlü bir gemiciye rastlamışlar, fakat bunların Latzko olduğu ve yakalamak için ellerini uzatmanın yeteceği akıllarına bile gelmemişti. Gerçek şu ki, rastladıkları Ilia Krusch olsaydı, belki daha çok kuşkulanırlardı!

Yoldaşlarından biri kendisine komisyonun peşlerine taktığı bu Dragoch'tan söz ettiğinde, Latzko şöyle demişti:

– Sen bu işi bana bırak. Adamlarıyla gemimde bulunsa bile beni tanıyamaz. Gemiye gelince, biliyorsun ki sintinesine kadar arasa da bir tek kaçak halı bile bulamaz!

Atlar koşulup arabalar hazır olduğunda, saat de sekiz olmuştu.

Latzko'nun yakalanması konusunda şu hususu da eklemek uygun olur ki, onun hakkında böyle söylentiler ilk kez yayılmıyordu. Gazetelerin de tekrarladığı bu tür sözde haberler, Ilia Krusch'un

Krems pazarından dönüşünde Bay Jaeger'e getirdiği haber kadar asılsızdı.

Her şey hazırdı; hiçbiri handa gözükmemiş olan adamlar da korumacılık görevlerine başlamak için bir işaret bekliyorlardı.

Avlunun kapıları açıldı, her biri üç gürbüz at tarafından çekilen arabalar birbirini izleyerek dışarı çıktılar. Yol yarı yarıya çimenlik olduğundan gidişleri uzaktan kulakla fark edilmeyeceği gibi, gecenin zifiri karanlık olması yüzünden gözle de görülemeyecekti. Zaten yolculuğun bir bölümü de yolun geçtiği sık korulukların içinden yapılacaktı.

Handan Morava ağzına kadar aşılacak mesafe ancak altı veya yedi fersah kadardı ve bu yönde tek tük birkaç çiftlikten başka yerleşim yoktu.

Arabalar çıkıp hancıya veda edildikten sonra, sürücüler atlarının önünde, kafile Küçük Karpatların son uzantılarından ovaya inmeye başladı.

Şef yirmi adım önden gidiyordu. Bazen, yol ağaçlar arasından geçerken, biraz sağa ya da sola saparak eşlik eden adamlarla bir iki kelime fısıldaşıyor, kuşku verici bir şey görüp duymadıklarından emin olmaya çalışıyordu. Sessiz ve gizli bir yürüyüştü bu; arabaların yolunu aydınlatacak hiçbir fener yoktu, fakat sürücüler pek çok kez geçtikleri bu yolun bütün iniş-yokuşlarını, bütün dönemeçlerini bildiklerinden, hata yapmalarından korkmak için neden de yoktu.

Dolayısıyla, yolculuğun olaysız geçeceği anlaşılıyordu. Konvoy ilk çiftliğin önüne vardığında, gece, çiftçilerin ailecek yatmış olmaları için yeterince ilerlemişti. Arabaların geçişi ancak birkaç köpek tarafından haber verildi, ama hiçbir kapı açılmadı. Zaten yoldan insanların ve arabaların geçişi hiç kimseyi şaşırtmazdı.

Akşamdan beri hava gittikçe ağırlaşmış, adeta boşluk elektrikle yüklenmiş gibi bir ortam oluşmuştu. Fakat fırtına kopacak gibi de görünmüyordu ve zaten bu Yukarı Avusturya bölgesinde ilkbaharda pek fırtına beklenmez. Şükredilecek bir durumdu bu, zira mevsim ilerledikçe kopan fırtınalar bazen korkunç olur, tüm Tuna Vadisi'ni silip süpürür, seyrüseferin zorlaşmasına, hatta durmasına neden olurlar. Mavnanın gün doğmadan yola çıkabilmesi için yükünü birkaç saat içinde alması gerekiyordu.

Konvoy durduğunda geceyarısı olmuştu. Atlar dört saatten beri yürüyorlardı, biraz dinlendirmek iyi olurdu. Oldukça ağır yüklü arabaları çektikleri gibi, hemen hemen bakımsız olan yol da çukurlarla doluydu ve hayvanların bazen koşumlara büyük bir kuvvetle asılmaları gerekiyordu.

Mola bir saat sürecekti. Üç fersahlık mesafe kalmıştı ve nehrin yakınlarında yol biraz daha iyiceydi. Kaçakçılar daha Tuna karanlıklar içindeyken mansaba ulaşacaklarından, hatta yükü tekneye aktaracaklarından emin olabilirlerdi.

Sürücüler arabaları yolun dışında ve sağında, ağaçlar arasında bir açıklığa -iyi bildikleri bir yerdi burası- çekmişlerdi. Bu zifiri karanlıkta, ağaçlardan oluşan kalın tavanın altında, bunları açıklığın içine girmeden fark etmek imkânsızdı. Demek ki yoldan birisi geçecek olsa bile, korkulacak bir şey yoktu.

Atlarla ilgilenilip ihtiyaçları karşılandıktan sonra, bütün kafile şefin etrafına toplandı. Sürücüler de dahil, yirmi kadar güçlü kuvvetli, tehlikeye alışık ve pek çok olayda niteliklerini kanıtlamış adamdan oluşuyordu. Mola boyunca, ağaçların dibinde oturup, kokusu dikkati çeker diye tütün bile içmeden, alçak sesle aralarında konuştular. Şefle daha samimi görünen iki-üç kişi, onunla durumu değerlendiriyorlardı. Konu, bu seferin ivedilikle sona erdirilmesiydi. Yöre çok sıkı göz altındaydı. Nehrin üzerinde, gemilerin kıyıdan kıyıya taşınacak malları daha rahat bekleyebilecekleri başka bir yer seçilecekti. Demek ki şimdi önemli olan, polisin Küçük Karpatlardaki çabalarını boşa çıkarmış olmak ve polis Morava'nın ağzına varmadan tekneyle yola çıkmaktı.

Hiçbir aksilikle bölünmeyen bir saatlik dinlenme bitti. Bir işaretle arabalar koşulmuş hareket etmek üzereydi ki, açıklığın kenarına gözcü olarak konmuş olan adamlardan biri koşarak geldi:

– Dikkat, tehlike!

Şef öne çıktı.

– Ne var?

– Dinle.

Hepsi kulak kabarttılar.

Yolun yukarısından ayak sesleri geliyordu: Kafileden yana inen bir müfrezenin ayak sesleri... Hatta çok geçmeden bunlara insan sesleri de karıştı. Uzaklık iki yüz metreden fazla olamazdı.

– Ormanda kalalım, diye emretti şef, bu adamlar bizi görmeden geçerler.

Koyu karanlık sayesinde konvoyun fark edilemeyeceği kesindi. Ama gayet vahim bir başka durum söz konusuydu: Eğer talihin kötü bir cilvesi olarak bu yolu izleyen bir polis müfrezesi idiyse, nehre doğru gidiyor demekti. Güneş doğduğunda, koyun ucunda saklı gemiyi fark etmediği kabul edilse bile, arabaları oraya götürmek, en azından bu gece, akıllıca olmazdı. Gerçi polislerin aklına bu gemiyi aramak gelse bile kuşkulu hiçbir şey bulamazlardı. Fakat mansabın yakınlarında oyalanabilirlerdi ve onların orada bulunması kaçak malların gemiye aktarılmasını engellerdi.

Her neyse, her koşul hesaba katılacak ve duruma göre hareket edilecekti. Gerekirse bu ormanın içinde ertesi geceye kadar beklendikten sonra, adamlardan birkaçı Tuna'ya kadar inip polisin veya gümrükçülerin bu yakada iş başında olup olmadıklarından emin olacaktı.

Şimdilik önemli olan, izini kaybettirmiş olarak kalmak ve yaklaşan müfrezenin hiçbir şeyden kuşkulanmadan geçip gitmesini sağlamaktı.

Müfreze, yolun kaçakçıların gizlendiği açıklık hizasından geçtiği noktaya varmakta gecikmedi. Zifiri karanlık geceye karşın, on kadar adamdan oluştuğu, ayrıca bazen duyulan şakırtılardan bunların silahlı olduğu anlaşılıyordu.

Acaba avare yolcunun hancıya söylediği gibi Latzko'nun kaçakçılarının peşinde yöreyi taramakta olan şu memurlardan oluşan bir müfreze miydi bu?...

Ötekilerin önünden ve ormanın kenarı sıra giden birkaç kişinin ağzından çıkan iki ad, böyle olduğu konusunda hiçbir kuşku bırakmadı.

Bu adlardan birincisi, sorulan bir soru vesilesiyle telaffuz edilen Latzko'nun adıydı. İkincisi ise bu soruya verilen yanıtın içinde söylendi:

– Sanırım zamanında yetişeceğiz, Dragoch!.

Demek ki, herhalde aldığı oldukça güvenilir istihbarat üzerine Tuna'yla Morava'nın çizdiği köşede yer alan ülkenin bu kısmına bir grup memuruyla birlikte gelmiş olan, polis şefinin ta kendisiydi. İki gündür Küçük Karpatların girişini gözetliyordu. Fakat araştırmaları boşa çıkınca, adamlarının yarısını yukarıya, ırmağın sol kıyısına gönderdikten sonra, kendisi on iki kişilik bir müfrezeyle ırmağın ağzına doğru iniyordu. Kaçakçı kafilesiyle aynı yolu izlediğine göre, ister istemez onlarla karşılaşacaktı.

Şef hemen işe yarayabilecek tek kararı verdi: ormanın içinde kalmak, varlıklarını hiç belli etme-

mek, müfrezenin geçişini beklemek, hatta onu fark edilmeyecek şekilde uzaktan izlettirmek, ırmak ağzının dolaylarını işgal edip etmeyeceğinden emin olmak... Eğer ederse, malların yüklenmesini ertelemek; etmezse, planda hiçbir değişiklik yapmadan arabaları Kordak Koyu'na götürmek... Aradaki uzaklık, Karl Dragoch'un operasyonlarını gerektiğinde bizzat izleyemeyeceği kadar büyük değildi.

Derken, müfreze yoldan korudaki açıklığa girmeyi sağlayan patikayı ancak geçmişti ki, bir olay durumu baştan başa değiştirdi.

Yoldan geçmekte olan insanlardan huylanan atlardan biri aksırıp uzun uzun kişnedi, ötekiler de hemen onu taklit etti.

Konvoyun saklandığı yer anlaşılmıştı. Karl Dragoch memurlarına "Dur!" diye bağırdı; adamlar hemen durup şeflerinin etrafına toplandılar. Çatışma çıkacağı kesindi, iki taraf da buna hazırlandı. O zaman Dragoch açıklığın girişine kadar ilerleyerek:

– Kim var orada? diye bağırdı.

Yanıt yok...

Polis memurlarından biri, bir kibrit çakarak elindeki reçineli meşaleyi yaktı.

Bu ölgün ışıkta iki taraf birbirini tam olarak görememişse de, polis şefi arkalarında bir grup adamın toplandığı iki arabayı seçmek olanağını bulmuştu.

– Kimsiniz?... diye tekrar bağırdı Dragoch.

– Asıl siz kimsiniz? yanıtı geldi.

– Biz polis memurlarıyız... Buraya gizlenen bu arabalarda olsa olsa kaçak mal olur, onlara eşlik edenler de olsa olsa kaçakçı olur!

Yanıt yok...

– Bu arabalara el koyuyoruz, alıp götüreceğiz, dedi son kez Karl Dragoch.

Kaçakçıların sayıca üstün -on ikiye karşı yirmi kadar- olduklarını göremeden, ardında müfrezesiyle birlikte, açıklığa girdi. Fakat ancak beş-altı adım atmıştı ki, buyurgan bir sesle haykırılan şu sözlerle durduruldu:

– Bir adım daha atarsanız ateş ederiz!

Karl Dragoch böyle tehditlerden yılacak adam değildi; yanıtını verdi:

– Böyle konuşan Latzko'nun kendisi ise, onun ağzını kapatmayı ben üstüme alıyorum!

Ve müfreze arabalara doğru ilerlemesine devam etti. Fakat tam bu sırada meşale polisin elinden koparırcasına alındı ve ortalık yine zifiri karanlığa gömüldü.

Henüz iki taraftan da ateş edilmemişti. Polislerle kaçakçılar silah kullanmadan döğüşüp yumruklaşmaya giriştiler. Birinciler, biraz geç de olsa, ikincileri yenecek güçte olmadıklarını anladılar. Çok geçmeden döğüş aleyhlerine dönecekti.

Başlayalı birkaç dakika olmuştu ve artık bitirmek gerekiyordu ki, silah sesleri duyuldu. Tabancalar işe karışmıştı. Karanlıkta birkaç polisle birkaç kaçakçı isabet aldı. Fakat bu böyle uzun süre

devam edemezdi; karşıdaki dirence denk şiddette bir saldırıdan sonra, Karl Dragoch adamlarını toplayıp alandan çekilmek zorunda kaldı. Müfreze açıklıktan yola çıkınca, Morava'nın yukarı kesimine dağılmış olan öteki memurlarla birleşmek üzere, geldiği yöne doğru gitti.

Çeyrek saat sonra kafile de, hafifçe yaralanmış iki adamıyla, tekrar yola koyuluyor ve saat dörtten önce Kordak Koyu'na varıyordu. Çevrede hiçbir gözcü yoktu. Mallar hızla mavnaya yüklendi, kıyıda kalan şeften başka herkes de tekneye bindi. Sonra, güneş dünyaya ilk ışıklarını gönderirken, mavna oldukça hızlı bir akıntıya kendini vererek, Tuna boyunca inmeye başladı.

X. Bölüm

Viyana'dan Presbourg'a ve Budapeşte'ye

Viyana'yı Presbourg'dan ayıran mesafe yaklaşık yirmi beş fersah kadardır; Ilia Krusch 21 Mayıs akşamı bunun dörtte üçünü aşmış bulunuyordu. Geceyi kıyıya dağılmış tek tük evlerden yarım tüfek menzili uzakta, küçük bir akarsuyun ağzına yakın bir burunun korunağında geçirdikten sonra, oltasını atmış, yirmi kadar kaliteli balık tutmuştu; bunları daha o akşam, Presbourg'a varır varmaz, iyi bir fiyata satmayı umuyordu.

Bu kez kayığında yalnızdı Ilia Krusch; yol arkadaşı artık onunla birlikte büyük nehrin mansabına doğru inmiyordu.

Durumdaki bu değişiklik neden ileri geliyordu?... Ayrılmaları isteyerek mi olmuştu, bir aksilik yüzünden mi?... İki dost -aralarındaki ilişki böyle nitelenebilirdi, Ilia Krusch açısından bu bayağı ciddi bir dostluktu- iki dost daha sonra tekrar buluşup yolculuğa birlikte devam etmeyecekler miydi?... Bay Jaeger'in yokluğu sadece geçici bir durum muydu?...

Olup bitenler özetle şöyleydi:

Ilia Krusch'la Bay Jaeger'in 18 Mayıs akşamı, nehrin Nussdorf kolu üzerinde daracık bir girintinin dibindeki bir tahta iskeleye yanaştıkları hatırlardadır.

Ayrıca, nehir kentin biraz kuzeyinden geçtiği için, kayığın o sırada Viyana'nın içinde bulunmadığı da bilinmektedir. Bu durumda, vakit hayli geç olduğundan -saat dokuzu biraz geçiyordu- Bay Jaeger Avusturya Krallığı'nın başkentine yapacağı ziyareti ertesi güne bıraktı.

Ilia Krusch'a gelince, aslan balıkçının Viyana'yı tanımak gibi bir derdi yoktu. Zaten pek geniş bir alana yayılmış olmayan bu kenti, nüfusunu (...) kişiye ulaştıran otuz dört dış mahallesiyle birlikte, birçok kez dolaşmıştı. İmparatorluk Şatosu, hükümet daireleri, Belediye Sarayı, tersaneler, darphane, gümrük, tiyatro, Eszterhazy ve Lichtenstein sarayları gibi yerleri ve diğer görkemli binaları yalnız dışardan görmüş idiyse de, Saint-Étienne, Saint-Pierre ve Saint-Cyarlis Kiliselerinde huşu içinde

diz çökmemiş, Prater'de, Augarten'de, Volksgarten'de gezinti yapmamış, Eski-Pazar meydanında imparator Leopold'un adak anıtını selamlamamış, Belvédère Bahçesi'nin teraslarından gözler önüne serilen muhteşem manzarayı hayranlıkla seyretmemiş değildi.

Dolayısıyla, Ilia Krusch'un, içinde Viyana gazetelerinde hakkında çıkabilecek gereksiz haberlerden korunmuş olarak kalacağını düşündüğü kayığından çıkmayı aklına getirmemesi anlaşılır bir şeydir. Gerçekten de, kıyıya çıkmakla, yüz ağızlı Şöhret Tanrıçası'nın başına getirebileceği bütün dert ve sıkıntılarla karşılaşma riskini göze almış olurdu, zira tekrar yola ancak iki gün sonra çıkacaktı.

Arkadaşıyla üzerinde uzlaştıkları program buydu. Birçok iş Bay Jaeger'i bütün gün başkentte tutacaktı. Sabah erkenden gidecek ve ancak akşam geç saatte dönecekti; ve Ilia Krusch'un sıkı tembihlerine uyarak, onun gelişini de gizli tutacaktı.

Böylece, gece geçirildikten sonra, saat sekiz olur olmaz Bay Jaeger, akşam yemeğine mutlaka döneceğini söyleyerek, gitmeye hazırlandı.

– Sözünüze güvenebilir miyim, Bay Jaeger?

– Kesinlikle, Bay Krusch!

Bay Jaeger kıyıya atladı ve kendisini Austergrund ve Leopoldstadt mahalleleri arasından, iyi bildiği bir sokaklar labirentinden geçirerek kentin merkezine götürecek olan, Donau-Canal boyunca uzanan caddeyi tuttu.

O gün Bay Jaeger açısından olayca zengin geçmekle birlikte, Ilia Krusch için son derece tekdüze ve sıkıcı oldu. Oysa gazeteler tam o günlerde Viyana'dan geçeceğini haber vermişlerdi. Hatta iskeleye yakın küçük bir kafede gazete okurken bunu kendisi de gördü. Kafedeki müşteriler Tuna Oltası ödüllüsünün salonun bir köşesinde birasını yudumlamakta olduğunun farkında bile değillerdi.

Sonra Ilia Krusch teknesine döndü ve büyük bir özenle temizliğini yaptı. Kayığın dibi ve oturma sıraları bol suyla yıkandı, branda kamaranın içindeki yatak takımları silkilip dövüldükten sonra güneşe serildi. Ilia Krusch bu işleri yaparken kendinden çok Bay Jaeger'i düşünüyordu. Nihayet, öğle yemeği saatinde, arka sıraya oturdu ve sağlığına dikkat edilen midelere uygun bir itidal ve huzurlu bir vicdandan ileri gelen bir sükûnet içinde, yemeğini yedi.

"Şimdi nerede acaba?... diye düşünüyordu. Eski bir ticaret temsilcisinin bu büyük kentte birçok tanıdığı olmasına şaşmamak gerek... Belki de onlarla buluşmuştur... Kimisiyle kahvaltı, kimisiyle öğle yemeği, kimisiyle akşam yemeği... Korkarım bu akşam yemekte yine yalnız olacağım!... Gerçekten mükemmel bir yol arkadaşı bu Bay Jaeger, onun teklifini kabul ettiğime hiç pişman değilim... Yolculuk boyunca tek başıma sıkılacağımdan değil... Ama ne de olsa Bay Jaeger'in arkadaşlığı da hoşuma gidiyor... Balık tutmaya ilişkin konulara

biraz ilgisi var gibi görünüyor; oraya vardığımızda galiba Tuna Oltası'na bir üye daha kazandırmış olacağım!..."

Bay Jaeger'e büyük sempati duyan Ilia Krusch işte böyle hayaller kuruyordu.

"Ama... ama bir şey daha var! dedi kendi kendine, umarım dili fazla uzun değildir ve buraya geldiğimizden kimseye söz etmez! Biliyorum, çıkarı söz konusu ve balıkların satışı bundan olumlu etkileniyor!... Ama dünden beri elimizde balık yok ki!... Hepsi gitti!... Bu yüzden, konuşması gerekli değil..."

Evet, her durumda Ilia Krusch'un tek korkusu buydu. Ama ne olursa olsun Bay Jaeger kesinlikle susacağına söz vermişti ve eski bir ticari temsilcinin sözünü tutmaması görülmüş şey değildi ona göre.

Öğleden sonra Ilia Krusch uzun piposunu tüttürerek, bitmekte olan erzakının, taze ekmek, yumurta ve bira gibi bazı maddelerini yenilemek için çarşıya çıktı. Kıyı boyunca yukarı doğru yürürken pek fazla insana rastlamadı. Kalabalık ve canlılık daha çok nehrin, üzerinde birçok teknenin seyrettiği kolu üzerinde yoğunlaşıyordu. Fakat girintisinin ucunda iskeleye bağlı küçük ve gösterişsiz kayığa kimsenin aldırış ettiği yoktu.

Gün geçti, akşam oldu; Ilia Krusch arkadaşının dönüşünü pek de sabırlı denemeyecek bir halde bekliyor, zaman kendisine durdukça uzuyormuş

gibi geliyor, dakikaları sayıyordu. Gece geliyor ama yalnız geliyordu, Bay Jaeger yanında değildi.

Viyana kiliselerinde saat yediyi çalıyor, kuzey rüzgârı çanların sesini kayığa kadar getiriyordu. Fakat Bay Jaeger ortalıkta görünmüyordu.

Saat sekiz; kıyının ne aşağı ne yukarı kesimlerinde Bay Jaeger'den hâlâ eser yok...

"Başına ne geldi acaba?... diye soruyordu kendi kendine... Bir olay, belki bir kaza yüzünden gelememiştir!... Gece mi gelecek... yoksa sabaha kadar gecikecek mi?... Oysa güneş doğarken yola çıkacaktık biz!... Ama ben bekleyeceğim! Evet!... Yatmadan bekleyeceğim... zaten yatsam da uyuyamam ki!..."

Gerçek bir olta balıkçısı olmanın gerektirdiği kadar soğukkanlı ve zor etkilenir bir adam olması beklenen Ilia Krusch'un bu derece sinirlilik göstermesi belki şaşırtıcı gelebilir. Buna, "n'aapalım, öyleydi işte!"den başka açıklama getirmek mümkün değildir. Şurası kesindi ki, beklemeye karar verdiğine göre, bekleyecekti; Bay Jaeger'i aramaya çıkmak hatasını işlemeyecekti. Bu koca kentte onu nasıl bulabilirdi ki?...

Böylece, Ilia Krusch kayığın kıç tarafına oturup oltasını aldı ve gerekli biçimde yemledi. Oysa gece, balık tutmaya pek elverişli değildir; balık, güneşin batışıyla doğuşu arasında suda daha kolay yiyecek bulur. Bu yüzdendir ki günün ilk saatlerinde oltaya daha zor gelir, çünkü henüz açlığın dürtüsünü hissetmez. Ama Ilia Krusch "zaman öldürmek" isti-

yordu sadece ve bunu daha iyi bir biçimde beceremezdi.

Henüz bir barbunya ile iki iskorpit çivilemişti ve saat da sekiz buçuğu çalıyordu ki, kıyıdan çağrıldığını işitti:

– Bay Krusch... Bay Krusch?...

Doğruldu ve iskelede ilerleyen bir adam gördü.

– Buyrun bakalım! dedi, adımı öğrenmişler bile!...

Son derece keyfi kaçmıştı, cevap verip vermemekte tereddüt ediyordu ki, adam sesini yükselterek bir kez daha bağırdı:

– Bay Krusch?... Bay Krusch?... Orada değil misiniz, Bay Krusch?...

Balıkçı o zaman kalktı ve karşılık verdi:

– Benden ne istiyorsunuz bayım?

– Size bir mektup getirdim...

– Bana bir mektup mu? Kimden?...

– Bay Jaeger tarafından.

Ilia Krusch nihayet arkadaşından haber alabilecekti demek... Ama nasıl oluyordu da, gizli tutması gerektiği halde, kendisine adını da zikrederek mektup yazmak -dolayısıyla onu insanlara tanıtmaktedbirsizliğinde bulunuyordu? Herhalde istediği şey çok ivedi, kim bilir belki de çok önemli veya tehlikeli bir şey olmalıydı. Bir dakika sonra bunun ne olduğunu anlayacaktı.

– Verin bakayım o mektubu, dedi elini uzatarak.

– Ama... şey... siz gerçekten Bay Ilia Krusch musunuz? diye tekrar sordu adam.

– Elbette o'yum, başka kim olacağım! dedi balıkçı; sesinde aksi bir ifade vardı. Ama mektubu eline alır almaz daha yumuşamış bir ifadeyle sordu:

– Yardımınız için borcum ne kadar?

– Borcunuz mu? Borcunuz yok... Beni buraya yollayan kişiden bir florin aldım.

– Ve onu tanımıyorsunuz, öyle mi?

– Tanımıyorum.

Bir yandan da Ilia Krusch kamaranın yanına oturmuş, küçük bir fener alıp yakmış ve mektubu okumaya koyulmuştu. Şöyle yazıyordu:

"Viyana, akşam, saat 8,

"Azizim Bay Krusch,

Beklenmedik bir durum birkaç dakika içinde Viyana'dan ayrılmamı gerektiriyor. Gelip size haber verecek vaktim yok. Sizinle tekrar buluşmamın nerede ve ne zaman mümkün olacağını bile bilmiyorum. Ama er ya da geç bunu yapacağım, belki Peşte belki de Belgrad yakınlarında...

O zamana kadar bensiz devam edin. Yolculuğunuzun istediğiniz gibi, başarılı biçimde sonuçlanmasını dilerim.

Mektubumu bir komisere verdim, dolayısıyla adınızı ve adresinizi de bildirmek gerekli oldu. Umarım bu yüzden rahatınız fazla kaçmaz ve gerekince işin içinden sıyrılmanın yolunu bulursunuz.

Size iyi yolculuklar, aynı zamanda iyi avlar dilerim, çünkü bu konuyla ne kadar ilgili olduğumu biliyorsunuz; önceden ödediğim fiyat için pişman olmak zorunda kalmayacağıma eminim.

Yol arkadaşınızın bütün üzüntüleriyle...

Jaeger."

Ilia Krusch'u fazla şaşırtmadığı söylenemeyecek olan mektup işte böyleydi. Nasıl bir iş Bay Jaeger'i böyle palas pandıras Viyana'dan ayrılmak zorunda bırakmış olabilirdi?... Bu konuyu bayağı düşünmek gerekiyordu; ama adamın hâlâ iskelede dikilmekte olduğunu görünce:

– Tamam dostum, dedi, gidebilirsiniz, cevap yazmayacağım...

Adam hiç oralı olmadı ve sordu:

– Demek ki siz sahiden Bay Ilia Krusch'sunuz, öyle mi?...

– Evet... Ilia Krusch...

– Balıkçı Krusch mu?

– Balıkçı... Hadi güle güle...

– Öyleyse, şehirdekiler bunu öğrenince kayığınızı meraklılar istila edecek.

– Ya, öyle mi?

– Yarın sabah da burada olacak mısınız?

– Olmaz olur muyum dostum!...

– Öyleyse, hoşçakalın...

– Güle güle!...

Ve adam, büyük haberi yayacağından dolayı çok mutlu olarak, çekip gitti.

Ertesi sabah, daha saat üçte, ortalık henüz karanlıkken, Ilia Krusch palamarını çözmüş, yarım saat sonra İmparatorluk Değirmenlerinde -çarkları akıntıyla dönen yirmişer tekneden oluşmuş iki dizi- Tuna'nın sularıyla buluşmuştu; sabah olup da hayranlar kıyıya ve iskeleye yığılmaya başladığında, kayık başkentin bir fersah uzağında bulunuyordu.

Artık Ilia Krusch'un o sırada hangi beklenmedik koşullar sonucu nehirden aşağı yalnız gittiğini biliyoruz. Essling'i ve üzerinde insan yaşamayan yuvarlak Lobau Adası'nı -Birinci İmparatorluğun tarihi onur listesinden iki ünlü ad*- geçtikten sonra, Presbourg'a doğru sakin yolculuğuna devam ediyordu.

Viyana'yla Presbourg arası Ilia Krusch'a pek uzun geldi. Büyük nehri o denli iyi tanıyordu ki, seyre değer noktaların bile onun için hiçbir ilginçliği kalmamıştı. Fischament kasabasına dek, özellikle sağ yakada oldukça basık olan ve Regalsbrun kasabası dolaylarında biraz yükselen iki alçak kıyı arasında, tekdüze bir nehir yolculuğu... Daha ötede Hainbourg Dağı da ondan ancak dalgın bir bakış koparabildi. Sabah balık tutuyor, bütün gün

* 1809 yılı Mayıs'ında Napoléon Bonaparte'ın "Büyük Ordu"suyla Avusturya ordusu arasında yapılan Essling Muharebesi'ne gönderme yapılıyor. İki taraftan da çok zayiatın verildiği bu savaş Fransızlar hesabına pek de zafer sayılmaz (ç.n.).

kendini akıntıya bırakıyor, akşam tekrar balık tutuyor, balıklarını kent ve kasabalara yeğlediği küçük köylerde satıyor, oralarda geceyi geçiriyor ve şafakla birlikte tekrar yola koyuluyordu.

Böyle gide gide Ilia Krusch, arşidüklüğü Macar Krallığı'ndan ayıran sınıra vardı; bu sınırı Tuna'nın iki büyük kolu, sağda Leytha solda da March[1] belirliyorlardı. Sol kıyıdaki seyrüsefere elverişli ilk akarsu olan March'tan birkaç yük gemisi çıkıyordu; daha yukarıda yer alan sağ kollar, Inn, Enns ve Traise üzerinde ise zaten gemicilik yapılıyordu.

Macaristan Kapısı adını taşıyan geçitten geçtikten, Küçük Karpatların testere dişleri gibi nehre sokuşturduğu ve biri efsanevi Theben Kulesi'yle taçlanmış bir sürü burnu döndükten, bu noktada Tuna'nın yolunu kesermiş gibi görünen adanın kıyısını izledikten sonra, Ilia Krusch gemilerden yapılmış köprüyü aştı ve geceyi geçirmek üzere Presbourg'un son evinin önüne gelip demir attı.

Hâlâ Bay Jaeger'i düşünüyordu. Hayır! Mektubuna bakılırsa, yeniden buluşmaları Macar Krallığı'nın bu resmi başkentinde olmayacaktı. Hatta nehrin Macaristan bölümünde, Comorn'da*, Budapeşte'de bile tekrar bir araya gelebilecekler miydi acaba?... Bay Jaeger kayıkta olsaydı, ancak Ma-

1. Morava Irmağı'nın Almanca adı. Moravya (Çek Cumhuriyeti'nin bir bölümü) adı buradan gelir. Metinde ırmakların konumu Tuna'ya göre yine ters verilmiş: Morava sağda, Leitha solda deniyor!

* Bugün: Tuna üzerinde karşı karşıya iki kent: Çek Cumhuriyeti'nde Komarno, Macaristan'da Komarom (ç.n.).

caristan Diyet Meclisi'nin toplandığı günlerde canlanan bu kırk beş bin nüfuslu Presbourg kentinde birkaç saat kalmak isteyebilirdi belki... Kendi halinde sakin insanların, küçük rantiyelerin yaşadığı ve Macaristan'ın bu bölümü bağcılık ve tahıl üretimi bakımından verimli olduğu için, hayatın pek pahalı olmadığı bir yerdi burası. Gerçi Presbourg turistlere ilginç mimarlık eserleri pek sunmaz, fakat köşeleri kuleler biçiminde yükseltilmiş kocaman dört köşe şatosuyla birlikte bütün konumu yine de seyre değer bir görünüştedir.

Her neyse, Bay Jaeger orada değildi, oraya gelmedi ve ertesi gün, 23 Mayıs günü, arkadaşı kendini Tuna'nın akıntısına tek başına bıraktı.

Presbourg'dan Raab'a yaklaşık otuz fersah, Raab'dan Comorn'a on beş, Comorn'dan Gran'a bir o kadar daha, Gran'dan Budapeşte'ye yaklaşık yirmi, hepsini toplarsak seksen fersah kadar eder: Kayığın, Macaristan Krallığı'nın asıl başkentine varmak için kat etmesi gereken yol işte bu kadardı. Tam bir hafta! Ilia Krusch Presbourg'dan Budapeşte'ye gitmek için bu kadar zaman harcayacaktı... Nehrin bu kesiminde seyrüsefer ilginçtir, fakat Bay Jaeger de alışılmış yerinde olsaydı, kim bilir daha ne kadar ilginç olurdu!...

Bu sırada kayık sol kıyı boyunca güneydoğuya doğru süzülüyordu. İki yanda düz fakat zengin bir kırsal kesim uzanıyordu. Nehrin yatağına birçok yerde adacıklar serpiştirilmiştir; bunların kimisi,

örneğin Macarların Altın Bahçe dedikleri, bayağı geniştir.

Ilia Krusch'un geçişi hiçbir olayla sekteye uğramadı; tabi o da bu durumdan yakınmayı aklına bile getirmiyordu! Tanınmaması balıkların satışını fazla etkilemiyor, malına kolayca müşteri buluyordu. Sanki onları -müşterileri değil, balıkları!- daha suyun altındayken seçmeyi biliyordu mübarek! O kadar derin bilgi ve beceriyle, öylesine bir yetenekle, iğneleri boylarına yemleri kalitelerine göre seçmeyi başarıyordu ki!... Ünlü özdeyişi -özdeyişlerin çoğu gibi yanlış olan o özdeyişi- kimse onun hakkında kullanamazdı: Olta dediğiniz şey bir ucunda ara sıra, öbür ucundaysa her zaman bir aptalın* takılı olduğu bir alettir!

Raab'da Tuna, kaleyle aynı adı taşıyan bir yan kol alır. Bu kontluk merkezinin nüfusu on dört-on beş bin kadardır; o gün bu nüfus Ilia Krusch'un geçici olarak orada bulunmasıyla bir kişi artıysa da iki kişi artmadı, zira Bay Jaeger gelip kayığın konuksever tentesinin altındaki yerini tekrar almadı.

Raab Kalesi'nin ardından, ünü daha az olmayan Comorn Kalesi geldi. Ilia Krusch balıklarını satmak için pazara kadar gitmek zorunda kaldı ve orada, Latzko çetesiyle bizzat Karl Dragoch'un komutasındaki bir müfreze arasında Küçük Karpatlar bölgesinde çıkan bir çatışmadan söz edildiğini

* Kullanılan *bête* sözcüğü hem hayvan hem de bön, aptal anlamlarına gelir (ç.n.).

işitti. Bu çatışmada polisler yenik düşmüşlerdi. O zamandan beri Karl Dragoch'u gören olmamıştı, ne olduğu bilinmiyordu. Bu konuda açık ve kesin hiçbir şey söylenemiyordu.

"Bak hele! dedi içinden Ilia Krusch, al sana Bay Jaeger'i üzecek bir haber! O polis şefi hakkında konuştuğumuzda, bu adama büyük ilgi gösteriyor gibi görünmüştü bana..."

Ama bu, alt tarafı Ilia Krusch'un bir gözleminden ibaretti; belki arkadaşı da bunu doğrulardı, eğer şu saatte... kim bilir nerelerde... olmasaydı...

"Nerede?... diye soruyordu balıkçı durmadan... Evet!... Nerede?..."

Ve böyle böyle, sonunda, bu ortadan kayboluşun esrarengiz bir yanı olduğu düşüncesine vardı.

Macaristan ovalarının son derece verimli ve zengin olduğundan ve bu zenginliğin belli başlı kaynağının da bağlar olduğundan söz etmiştik. Ünlü Tokay şaraplarını ve diğer birinci sınıf markaları veren omcalar, güneşi alış biçimleri Burgonya'daki benzerlerine denk olan bu tepelerde yetişir. Buralarda aynı zamanda çok büyük miktarlarda tahıl ve tütün de üretilir. Şu Latzko da kaçakçılık amacıyla mal tedarikini buralardan yapmaya kalksa, gemilerini küpeştelerine dek suya batırıncaya kadar yükleyebileceğine hiç kuşku yoktur.

Ayrıca, bu yüklü gemilerin Tuna-aşağı gidebilmeleri için derin su kıtlığı da çekilmezdi! Zira bu noktadan itibaren, sağdan ve soldan gelen kollarıy-

la beslenip semiren nehir o denli derinleşir ki, orta tonajlı savaş gemileri bile omurgalarını dibe sürtmeden seyredebilirler, tabi geçecekleri yerleri iyi seçmek şartıyla!

Krallığın en önemlilerinden sayılan bir başpiskoposluk makamı olan Gran kentinde, dağlar tekrar ortaya çıktı. O gün -ki cumaya rastlıyordu-* piskoposun, sofrasında, Ilia Krusch'un becerikli oltasıyla Tuna sularından çıkarılmış altı kiloluk bir yayınla bir çift iştah açıcı sazan bulmuş olması hiç de imkânsız değildir.

Belirtmeye gerek yok ki, artık nehirde gemicilik etkinlikleri çok canlıydı; Bay Jaeger de seyrüsefer halindeki tekneleri gözetlemeyi o kadar sevdiğine göre, bu pek kişisel merakını burada bol bol giderebilirdi. Hatta bazen trafik tıkanıklığı bile oluyordu, çünkü nehrin yatağı kimi yerlerde Norik Alplerle Karpatların ilk uzantıları arasına sıkışıp daralıyordu.

Bu yüzden, bazen tekneler arasında karaya oturma ya da birbirini bordalama gibi, pek fazla zarara yol açmayan kazalar da oluyordu. Genellikle zaman kaybıyla kurtulunuyordu bu olaylardan... Kayıkçılardan gemi kaptanlarına kadar, tekne yöneten herkesin bir an bile dikkatinin dağılmaması gerekiyordu. Ama her şeye karşın yine de çarpışma olunca, aman, o ne bağırış çağırışlar, o ne kavga döğüşler! O zaman Ilia Krusch kesinlikle işe karışmıyordu.

* Yani "et" yenmeyen gün! Tabi balık serbest! (ç.n).

Yine de, gözüne ötekilerden daha ustalıkla yönetilir gibi görünen, iki yüz ton kadar yük kapasiteli irice bir mavnayı fark etmemezlik edemedi. Rüzgâr elverişli olduğundan, patron üst güvertenin üzerine dikili direğe büyük bir yelken de fora etmişti. Bu tür mavnalarda ana güverte, personelin yaşadığı kamarayı ('rouf') da içine alarak kıç tarafa kadar uzanan ve baş tarafındaki küçük direğe ulusal bandıranın çekildiği bir çeşit ikinci güverteyle örtülüdür.

En alışılmış sisteme göre, bu üst güvertenin arka tarafındaki ıskarmozlara takılı, sudaki uçları yayvan ve geniş iki uzun sırık, özellikle tekne kendini akıntıya verdiğinde, iki ayrı küreğin etkileri birlikte kullanılarak, teknenin yönetilmesini sağlar. Fakat söz konusu mavnanın düzeni böyle değildi; nehrin doğrultusunun elverdiği her durumda rüzgârdan da yararlanıyordu. Su kesimi düşük olduğundan, yüksekliğinden kaybettiği genişliğine eklenmiş gerçek bir dümen, kaptana gemiyi istenen doğrultuda tutma imkânı sağlıyordu.

Böylece, bu mavna tedbirli, bilgili ve şaşmaz bir el tarafından yönetiliyordu. Öteki teknelerin arasından ustaca sıyrılıyor ve kolayca arayı açıyordu. Ara sıra onları sıkıştıracak ya da yollarına çıkacak olursa, tayfaları o teknelerde koparılan gürültüye, bağırış çağırışlara hiç aldırış etmiyorlardı.

"Bu teknede çok iyi bir kaptan var, dedi içinden Ilia Krusch, bu da bana eski mesleğimi hatırlatı-

yor!... Kaptanlığın revaçta olduğu Racz'da böyle birkaç kişiydik... Göz hâlâ aynı göz, kol hâlâ aynı kol... Gerekirse bu işe yine hayır demezdim doğrusu!..."

Bu dürüst adamın bu küçük gurur parlaması hoş görülsün! Racz'daki arkadaşlarını ve yurttaşlarını asla unutmuyordu. Zaten eski kaptanlar için, "kaptanlığın kanlarında olduğu" bir gerçektir, ta ömürlerinin sonuna kadar!...

Tuna'da aşağı doğru inildikçe kıyıların çekiciliği azalıyor, büyük kentlerin yakınlarında hep görüldüğü gibi, gittikçe artan bir canlılık ve hareketlilik hüküm sürmeye başlıyordu. Yeşillikle kaplı gölgeli adalar çoğalıyor, aralarında bazen daracık kanallar kalıyordu. Yük gemileri doğal olarak seyrüsefere elverişli kolları seçerken, bu kanallar da zevk ve eğlence gemiciliğine yetiyordu. Gezintiye çıkmış insanlarla ve turistlerle dolu buharlı ya da yelkenli hafif tekneler, adaların aralarından süzülüyordu.

Hava güzel, rüzgâr elverişliydi. Güneşin ışıkları, Gran'ın aşağısındaki Waïtzen* kasabasından itibaren Tuna'nın izlemeye başladığı güney yönünde uçuşan küçük bulutların arasından suya vuruyordu.

"Keşke Bay Jaeger de burada olsaydı! diye hayıflanıyordu Ilia Krusch. Bu manzaraya hayran kalırdı... Ama yakında tekrar buluşmayacağımızı kim

* Bugün: Vác (Macaristan) (ç.n.).

söyleyebilir?... Bakarsın Buda'da ya da Peşte'de karşılaşıvermişiz!... Böylece bir yerine iki şansım var demektir!..."

Gerçekten de, sağda eski Türk şehri Buda, solda da Macaristan'ın başkenti Peşte vardı. Bu iki kent karşı karşıya durup birbirini süzerler, tıpkı daha aşağıdaki iki tarihsel düşman Semlin'le* Belgrad gibi...

Ilia Krusch geceyi Peşte'de geçirmek niyetindeydi; hatta, kayıp dostundan haber alma umuduyla, belki ertesi günü ve geceyi de... Bu nedenle kayığı, o neşeli gezi tekneleri filosunun ortasında, sakin sakin sol kıyıyı izliyordu.

Bu iki kentin büyüleyici manzarasına, rıhtımların arkasına dizilmiş kemerli, teraslı evlerine, akşamın saat beşinde güneşin son ışıklarıyla yaldızladığı kiliselerin çan kulelerine, o kadar dalmış olmasaydı; evet, bütün bu güzellikler bakışlarını tekellerine almış olmasaydı, Bay Jaeger'in mutlaka yapacağı şu gözlemi o da yapacaktı: Uzunca bir süreden beri, içinde üç kişi -ikisi küreklerde biri dümendebulunan bir kayık, kendi kayığının peşinden ayrılmıyordu.

Ilia Krusch kentin ucunda, nehir kıyısında, on iki ya da otuz altı saatlik mola süresi boyunca rahatsız edilmeden kalabileceği bir köşe bildiğinden, rotasında yola devam etti; söz konusu kayık da yirmi kadem kadar arkasından onu izledi.

* Sava'nın -Belgrad'a göre- karşı yakasındaki Zemun (ç.n.).

Nihayet balıkçının teknesi sığınacağı yere vardı; burası ne çarpışmaktan ne de rahatsız edilmekten korkmasına gerek bırakmayan bir girintiydi.

Fakat, Ilia Krusch burada son derece canını sıkan bir durumla karşılaştı: Rıhtımın bu kesimine elli kadar erkek ve kadın toplanmıştı.

"Bir bu eksikti! dedi içinden, geldiğim öğrenilmiş!..."

Belki de durmaktan vazgeçip tekrar yola koyulacaktı ki, öteki kayık da gelip yanaştı.

Kıyıdaki meraklılara gelince, dostça olmaktan çok düşmanca duygularla hareket eder görünüyorlardı; kalabalık arasında anlaşılmaz bir homurtu dolaşıyordu.

Gelen kayığın dümenindeki adam arkadaşlarından biriyle kıyıya atladı ve yeni gelen yolcuya sordu:

– Siz Ilia Krusch musunuz?

– Evet... diye mırıldandı dürüst balıkçı.

– Öyleyse, benimle geleceksiniz!...

XI. Bölüm

Kruschistler ve Anti-Kruschistler

Buda bir buçuk yüzyıl boyunca bir paşanın ikametgâhı, Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli kalelerinden biri olmuşsa da, şimdi her bakımdan Avusturyalı, hatta -resmen Macaristan'ın başkenti sayılsa bile- Macar'dan çok Avusturyalı bir kenttir. Fakat ancak elli bin kadar nüfusu vardır. Kamu binaları, katedrali, kiliseleri ve sarayları mimarlık sanatı içinde yüksek bir mevkide görülmez; sanayi ve ticaret yok gibidir. Askeri bir kenttir burası, "resmi geçit yapan alaylar" kenti, sokaklarından saat başı devriyelerin geçtiği bir kent... Bir şatosu, bir tersanesi, bir tiyatrosu vardır; valinin, diğer askeri ve sivil yetkililerin

oturduğu yerdir. Ve bütün bu avantajlarına karşın, büyük nehrin karşı kıyısından kendisine bakan Peşte'yi haklı olarak kıskanır.

Buna karşılık Peşte, yüz otuz bir bin nüfusuyla, yoğun bir yaşam, ticari canlılık ve hareket demektir; Macarların kentidir, başka deyişle soylu beylerin kenti... Burada Diyet toplanır ve yüksek mahkemeler çalışır. Tiyatroları ve gezinti yerleri insan almaz ve turistler müzikle dansın delicesine sevildiği bu kentte zamanı kısa bulurlar. Üstelik yılda dört kez fuar kurulur ve buralarda milyonluk işler bağlanır. Anıtsal yapıları sanatsal değer bakımından rakibininkileri geçemezse de, büyük Halk Bahçesi, Stadtvallschen, serin gölgeleri, fıskiyeli havuzları, yeşil çimenleri ve üstünde zarif kayıkların yüzdüğü gölcükleriyle, pek güzel ve iç açıcı bir parktır. Bütün bu çekici özelliklerinden gururlanan Peşte, Buda'yı biraz küçümserse, artık o kadarını hoş görmek gerekir.

Görüldüğü gibi, iki kentin arasına giren sadece Tuna değil, bir sürü gelenek, görenek, âdet ve alışkanlık, yani dikkati çekecek kadar belirgin bir karakter farkıdır.

İki kent arasına dubalar üzerinden bir köprü -onun yerinde şimdi nehrin içinden yükselen iki ayağa dayalı, görkemli bir asma köprü vardır- kurulabilmişse de, ikisini aynı ortak sempati duygusu içinde birleştirecek manevi köprüyü kurmak çok daha güç olacaktır.

Son olarak, eğer yolcu her bir kenti en görülmeye değer görünüşüyle seyretmek istiyorsa, gidip Buda'yı Peşte'den, Peşte'yi de Buda'dan seyretmelidir. Her iki durumda da gezisinden pişman olmayacaktır.

O sıralar Peşte'de özel bir canlılık hüküm sürmekteydi; yabancılar kente üşüşüyor, yöreden akın eden köylüler pazarları dolduruyor, rıhtımlarda dört tekerlekli araba sıraları uzayıp gidiyordu; bu arabaların art bölümlerinin üstüne küçük birer çadır gerilip, altına sebze ve meyve sepetleri, kümes hayvanı sandıkları dizilmişti. En ücra semtlere varıncaya kadar, sokaklarda trafik zorlaşıyordu. Büyük mavnalar ve buharlı gemilerden başka bir sürü irili ufaklı tekne de Tuna'da aşağı yukarı gidip geliyordu. Ilia Krusch kentin ucundaki o küçük ıssız köşeyi bilmeseydi, sol kıyıda kayığını çekecek yer bulamazdı; kayık şimdi orada, bir polis memurunun gözetiminde yatıyordu.

Peki, bir kontluk (ilçe) merkezi olan bu şehirde bu hareketlilik neden yaşanıyordu? Haziranın bu ilk haftasında Diyet Meclisi bu kez orada toplanıyordu da ondan... Avusturya etkisine karşı çıkan radikaller, ılımlı partiyi teşkil eden hukukçularla yerine göre az ya da çok kibarca mücadele halindeydiler. Sarayın üzerinde, Macar bayrağının yeşil, beyaz ve kırmızı renkleri dalgalanıyordu.

Fakat, bir rastlantı sonucu, birkaç gün boyunca, "Krusch Olayı" adıyla tüm kenti meşgul eden bir

olay, Diyet vesilesiyle boşanan tüm siyasal ihtirasları bastıracaktı. Rakip iki kentin nasıl, birbirine karşıt olarak, Tuna Oltası ödüllüsünün lehinde ve aleyhinde tutum aldıklarını birazdan göreceğiz. Önce, en baştan, konuyu öğrenmeden önce, Peştelilerin Krusch'çu, Budalıların ise anti-Krusch'çu olduklarını not edelim.

Verilen emri duyunca, Ilia Krusch, yumuşak başlı ve itaatkâr bir insandan bekleneceği gibi, ne kendisini tutuklayanın yetkili olup olmadığını ne de niçin tutuklandığını sormaksızın, rıhtıma çıkmıştı.

– Gidelim! denmişti hemen kendisine.

Ve Ilia Krusch yürümüştü, tabi iki polis memuru, en azından öyle olduklarını kabul etmekten başka çare bulamadığı iki adam arasında. Bu kadarla yetindikleri, ellerine kelepçe takmadıkları için kendini şanslı görüyor bile olabilirdi. Zaten, uzun süre olta balıkçılığı yapa yapa huyu o denli yumuşamıştı ki, taksalardı da hiç ses çıkarmadan katlanırdı buna...

Onu en çok şaşırtan, kıyıda toplanan kalabalığın, önlerinden geçerken kendisine karşı dışa vurduğu duygulardı; açıkça düşmancaydı bu gösteriler: bağırış çağırışlar, tehditler, öfkeli veya tiksinen bakışlar...

– Tamam, bu o! diye bağırıyordu birisi.

– Suratından belli oluyor! diyordu bir diğeri.

– Şuna bak, ne bet surat!

– Nihayet yakayı ele vermiş! Artık bırakmazlar!

– Kendisini bekleyen cezayı hak etti, alçak herif!...

Öfkeli cadaloz kadınlar -bunlardan her yerde, hatta Peşte'de bile vardır- yanına sokularak yumruklarını burnunun dibine kadar uzatıyorlardı.

Tahmin edilebileceği gibi, kafile yürüdükçe refakatçı alayı da büyüyordu. *Crescit eundo*[1], diyecekti içinden Ilia Krusch, Latince bilseydi ve de şaşkınlığı da aynı oranda büyümeseydi!...

Uzun sözün kısası, polislerle sanık birkaç kalabalık mahalleden geçtikten sonra bir binanın önüne geldiler; bu bina, insanların istemedikleri zaman girdikleri ve istedikleri zaman çıkamadıkları o özel evlere şaşılacak derecede benziyordu.

Kentin hapishanesiydi burası. Kapı açıldı, gardiyan gözüktü, Ilia Krusch'u gelişi beklenen bir konuk gibi karşıladı ve sayısı o sırada yüzü bulmuş olan kalabalığın bağırış çağırışları arasında, kapı tekrar kapandı.

Birkaç dakika sonra Ilia Krusch, mobilyası bir kerevetle bir sıradan ibaret olan bir hücrede bulunuyordu; ne gardiyan ne de polisler tutuklanmasının nedenini kendisine söylemek gereğini duymadan, kapının sürgüsü sürülmüştü.

Üstelik, zavallı adamın şaşkınlığı o kerteye varmıştı ki, onlara bunu sormayı bile akıl edememişti.

1. "Giderken, gittikçe, çoğalır". Bu deyiş nehirler için kullanılır.

Fakat açlık ve susuzluktan ölmeye mahkûm edilmiş değildi. Duvara çakılı bir rafta bir parça ekmekle yanında bir testi su vardı. Ekmeği yedi, sudan da birkaç yudum içti.

Bu arada, demir kafesli dar bir pencereden gelen gün ışığı yavaş yavaş sönüyordu. Çok geçmeden gece bastırdı ve hücre tam bir karanlığa gömüldü.

O zaman Ilia Krusch giyinik olarak kerevete uzandı ve vicdanının bütün temizliğiyle kendi kendini sorguladı:

"Amma da iş yahu! Ben ne yaptım acaba?..." diyordu içinden.

Ne üzüntülü saatler geçirdi böyle, gece ne kadar uzun geldi, bilseniz... Ama sonunda uykuya daldı ve kendini hiçbir bakımdan suçlu hissetmediği için, hiçbir kötü rüya görmedi. Tersine, rüyasında, oltasını iribaşla yemleyerek tuttuğu on kiloluk bir yayın ve ayrıca Bay Jaeger'i gördü; arkadaşı gelip tekrar onunla buluşmuştu ve ikisi birlikte sakin sakin nehir aşağı gidiyorlardı.

Sabah olunca ayılmak gerekti ve gerçek bütün ürkünçlüğüyle tekrar kendini gösterdi.

Gardiyan sabah ve akşam gelip azığını tazeledi. Bu iki ziyarette Ilia Krusch gayet kibarca kendisini neden dört duvar arasına kapattıklarını sordu. Fakat gardiyan sorulara yanıt vermeme emri almış olmalıydı ki, hiçbir şey söylemedi.

– Suç ağır mı... onu söyleyin bari... diyecek oldu, saf saf. Ama bütün alabildiği bir baş sallanması ol-

du; üstelik bu sallama işin son derece vahim olduğunu gösterir gibiydi.

Gece bastırdı, ardından uyku geldi, tabi hayli geç bir vakitte. Rüyalar da daha az mutlu oldu; bu kez Bay Jaeger kayıkta değildi.

"Teknemi ne yaptılar acaba?... diye geçirmişti içinden birçok kez; ya kamışlarım, oltalarım, bütün balıkçılık takımlarım, onlar ne olacak şimdi?... Beni hapishanelerinde daha uzun süre tutacak mı bu adamlar?..."

Ve bir de ikide bir kendi kendine sorduğu, hep şu şekilde dile gelen o kahredici soru:

"Bunun anlamı ne?... Bütün bunlar ne anlama geliyor?..."

Ilia Krusch bu konuda belirsizlikten kurtulmakta gecikmeyecekti.

Ertesi, 2 Haziran günü, saat ona doğru, önce hücrenin kapısı, biraz sonra da hapishanenin kapısı açıldı; mahpus buradan bir gardiyanın eşliğinde geçti. Sokakta bir araba onu bekliyordu; iki polisle birlikte arabaya bindi. Meraklı kalabalığı da oradaydı ve bir gün önceki kadar düşmanca görünüyordu.

– İşte o!... İşte o!... diye bağırıyorlardı her yandan.

– O mu?... O kim?... diye soruyordu Ilia Krusch da, tabi içinden...

Araba sokakları hızla geçerek, bir çeyrek saat sonra, Adalet Sarayı'nın değil de Belediye Sarayı'nın önünde durdu. Mahpus indi ve kendisine eşlik

etmek emri almış olan iki memurla birlikte, alçak tavanlı bir odaya alındı.

O sırada, bir yandan anayasal antlaşma uyarınca Diyet Meclisi Peşte'de toplanmaktayken, öte yandan Uluslararası Komisyon da, olağanüstü ve ivedi çağrı gereğince, aynı yerde toplantı halindeydi. Üyelerin hepsi toplantıya gelememişti; bir kısmı kentte değildi, bazılarına ise çağrı geç ulaşmıştı. Dolayısıyla komisyon o anda şu kişilerden oluşuyordu: Baden Dükalığı'ndan başkan Roth, Besarabya'dan sekreter Choczim, Macaristan'dan Bay Hanish, Sırbistan'dan Bay Ouroch ve Moldavya'dan Bay Titcha... Yani yönetmeliğe uygun olarak görüşme yapmaya yetkili topu topu beş üye...

Komisyonun, Tuna yoluyla kaçakçılık yapan şebekeye karşı yeni tahkikat ve takibata girişmek üzere, oy birliğiyle polis şefi Karl Dragoch'u seçtiği unutulmamıştır. Dragoch hiç vakit kaybetmeden sefere çıkmıştı. Kendi sorumluluğu altında, istediği gibi hareket etmekte tamamen özgür bırakılmıştı; Komisyona ancak kendi uygun göreceği durumlarda bilgi veya rapor verecekti. O sırada ne yapıyordu?... İşini hangi koşullarda yürütüyordu?... Bunu kimse bilmiyordu; hem zaten ağızlardan kaçabilecek küçük bir sözcük bile araştırmaların başarısını engelleyebilirdi.

Başında bulunduğu müfrezeyle Latzko'nun çetesi arasında Küçük Karpatlar yöresinde bir çatışma olduğu söylentisinin çıkışına kadar, Dra-

goch'tan haber alınamamıştı. Kendisininkinden üstün bir kuvvetle karşılaştığı bu çarpışmada geri çekilmek zorunda kalmıştı ve o zamandan beri de ne olduğu bilinmiyordu.

Bundan az zaman sonra, başkan Roth o kadar önemli bir ihbar almıştı ki, komisyonu, suçlu gösterilen kişinin muhakkak gelir gelmez tutuklanacağı Peşte'de olağanüstü toplantıya çağırmak zorunda hissetmişti kendini. Söz konusu ihbarı yapan komisyon üyelerinin dikkatini ihbara son derece ciddi bir nitelik kazandıran bir dizi olaya çekiyordu. Zaten gizli kapaklı bir tarafı da yoktu ihbarın, bilgilerini en emin kaynaklardan sağladığını belirten Belgrad polis müdürünün imzasını taşıyordu.

Başkan Roth'un böyle bir belgeyi nazarı dikkate almaması akla mantığa aykırı olurdu. Konunun ulaşabildiği meslektaşlarıyla konuşulmasından sonra, komisyonu 2 Haziran tarihinde Macaristan'ın başkenti Peşte'de toplantıya çağırma kararı alındı. Böylece, komisyonu oluşturan on üyeden beşi, şu anda Peşte Belediye Sarayı'nın bir odasında toplanmış bulunuyorlardı.

Bu oturum halka açık değildi; ama halka açık olmayan bütün oturumlarda âdet olduğu gibi, salon daha sabahın dokuzundan itibaren birtakım ayrıcalıklı kişilerle dolmuş bulunuyordu. Aslında komisyon, sanığı son yargı mercii olarak yargılamak durumunda değildi. Fakat Latzko ve çetesi hakkında takibat yapmak üzere kurulmuş olduğundan,

önüne çıkarılacak adamın, yasanın uygulanması için adalete teslim edilip edilmeyeceğine karar verecekti, o kadar...

Saat on buçukta komisyon üyeleri yerlerini almışlardı; Bay Roth'un emri üzerine sanık salona alındı.

Ilia Krusch, her zamankinden de şaşkın, afallamış, adeta aptallaşmıştı; utanmış hali, yere bakan gözleriyle doğrusu tam bir suçlu gibi görünüyordu. Masanın önünde ayakta durdu ve başkan Roth'la aralarındaki sorgulama aşağıdaki gibi devam etti; bu arada sekreter Choczim de soruları ve yanıtları kaydediyordu:

– Adınız?...

– Ilia Krusch.

– Milliyetiniz?...

– Macar.

– Doğum yeriniz?...

– Theiss kıyısında Racz.

– Şimdiki ikametgâhınız?...

– Racz.

– Yaşınız?...

– Elli iki.

– Mesleğiniz?...

– Yirmi yıl Tuna'da gemi kaptanlığı yaptım.

– Peki şimdi?...

– Şimdi emekliyim. Aklıma Tuna Oltası Derneği'nin yarışmasına katılmak gelmeseydi, herhalde Racz'dan asla çıkmazdım...

– Bu yarışmada iki ödül birden kazanmışsınız...

– Evet sayın başkan, yetmiş dokuz balıkla sayı ödülü, sekiz kiloluk bir yayınla da ağırlık ödülü.

Ilia Krusch konuştukça kendini toplamış, yavaş yavaş kendine güveni yerine gelmişti; zaten bu kadar açık ve kesin sorulara aynı derecede açık ve net yanıtlar verilebilirdi ancak... O ana kadar bu tutumu daha çok lehine olmuştu; üstüne en ağır suçlar atılsa bile, hiç de suçluya benzemediğini itiraf etmek gerekiyordu Ilia Krusch'un...

Ayrıca, Peşte'ye varınca neden tutuklandığını ve hangi gerekçeyle Uluslararası Komisyon'un huzuruna çıkarıldığını da bilmiyordu.

– Demek oluyor ki, diye devam etti başkan, sadece yarışmaya katılmak amacıyla Racz'dan ayrılıp Sigmaringen'e gittiniz, öyle mi?

– Sadece bu amaçla, dedi Ilia Krusch ve bu da bana iki yüz florinlik iki ödül kazandırdı.

– Evet, öyle olmuş, dedi başkan, bu kez biraz alaycı bir ifadeyle. Ama bu başarıdan sonra, sakin sakin Racz'a dönüp zaferinizin tadını çıkarmaktan başka yapacak şey yoktu herhalde, değil mi?

– Ben de bunu yaptım sayın başkan, dedi Ilia Krusch, bu gözlemin kendisinde uyandırdığı şaşkınlığı saklamadan.

– Bunu yaptınız, evet... ama normal koşullarda değil. Sizi Saksonya'dan Macaristan'a çabucak getirecek trenlere ya da Tuna üzerinde yolcu taşıyan vapurlara binecek yerde, olta elde koca nehri kay-

nağından mansabına kadar geçmek gibi garip bir işe giriştiniz.

– Bu yasak mıdır sayın başkan?...

– Elbette yasak değildir, eğer ki bu tuhaf fikir başka projelerinizi gizlemeye yarasın!... ki biz bundan eminiz...

– Ne demek istiyorsunuz sayın başkan? diye sordu, bu yanıttan kafası iyice karışan Ilia Krusch. Evet!... Sigmaringen'de aklıma Tuna'yı baştan başa geçmek geldi... Bir kayığım vardı... Donaueschingen'e, nehrin kaynağına gittim. Oltamı attım... Balık tuta tuta Peşte'ye kadar geldim. Şimdi de Belgrad yolunda olacaktım, eğer iki günden beri nedeni bana söylenmeden tutuklanmış olmasaydım...

– O nedeni şimdi size söyleyeceğim, dedi başkan Roth. Ama önce, şu soruma tekrar cevap verin: Sahiden adınız Ilia Krusch mu?

– Elbette.

– Hayır bayım!... Siz Ilia Krusch değilsiniz!...

– Değil miyim?... Kimim öyleyse?...

– Kaçakçıların başı Latzko'sunuz.

– Ben mi?... Latzko mu?...

Ilia Krusch bu iddiaya şiddetle itiraz etmek istediyse de sözlerini duyuramadı, zira dinleyicilerin haykırışları sesini bastırmıştı.

O zaman, başkan aldığı ihbar mektubunu okudu. Gerçekten, sözde Ilia Krusch hakkında çürütülemez görünen ağır iddialar vardı orada. Hangi sağduyulu adamın aklına gelirdi tüm Tuna boyun-

ca oltayla balık tutmak... eğer bu proje başka projeleri gizlemek amacı taşımıyor idiyse?... Şu Latzko denen adam bir türlü ele geçirilemiyorsa, bunun nedeni Ilia Krusch adı altında saklanmasından başka bir şey olamazdı... Her yerde polisin peşinde olduğunu biliyordu; kendi gemileri polisler ve gümrükçüler tarafından arandığı için, onlardan birine binmeye cesaret edemiyordu... Onun için kara yolu da nehir yolu kadar zorlukla doluydu... Sigmaringen yarışmasına katılmak fikri, ardından da, ister ustalık ister rastlantı sonucu yarışmayı kazandıktan sonra, tasarlanıp açıklanan o garip proje, o sıradışı koşullarda Tuna'yı başından sonuna geçmek projesi, hep buradan çıkmıştı!... Gözlerden kaçan o kayıkta, akıntıya kapılıp gidiyordu, tıpkı gemisi veya gemileri gibi... Böylece gece gündüz izleyebildiği bu teknelerle sürekli iletişim içinde kalabiliyor, hatta hiç kuşku uyandırmadan yüklenip boşaltılmalarına da nezaret edebiliyordu... Kısacası, bütün bu hususlar sanığın aleyhinde kanıtlardı; onun sahte Ilia Krusch ve gerçek Latzko olduğunu ortaya koyuyorlardı.

Zavallı adam bu mektubu dinledikten sonra suçlamaların ağırlığı altında ezildi kaldı. Bin türlü korku beynini karıncalıyor, gözleri bir şey görmüyor, kulakları işitmiyor, aklı bulanıyor, giderek kendi kendine sormaya başlıyordu:

"Yoksa ben gerçekten artık Ilia Krusch değil de Latzko muyum?..."

Nihayet, içine düştüğü uyuşukluktan biraz silkinip, başkandan, hiç olmazsa doğum yeri Racz'dan hakkında kimliğini saptamalarını sağlayacak bilgi istetmesini rica edebildi. Başkan Roth, gönlü olsun diye ve alaycılığını bırakmadan, bunun en kısa sürede yapılacağını söyledi ve tutuklu tekrar hapishaneye götürüldü. Fakat bu adamın, Tuna Oltası yarışması galibinin adı ve kılığı altında saklanan kaçakçıların başı olduğundan kimsenin kuşkusu yoktu.

Ama, yine belirtelim ki, burada bir kez daha, Peşte halkının büyük çoğunlukla bu yönde fikir beyan etmesine karşılık, Budalıların çoğunlukla bu fikrin tersini benimsediği görüldü. Yani burada Krusch'çular çoğunluktaydı, oradaysa anti-Krusch'çular!... Basit bir rekabet olayı!

Ilia Krusch için bir kötü gece daha, hem de bu kez uykusuzlukla birlikte... Gerçi kendisi doğacak çocuk kadar masum olduğunu biliyordu ama insan adaleti işin içindeyse herhangi bir şeyden emin olunabilir miydi! Sonradan, iş işten geçtikten sonra anlaşılan o kadar adli hatayı ne yapmalıydı!... Herhalde son aşama olarak yargıç önüne de çıkarılacaktı Ilia Krusch!...

Birden, aklında bir şimşek çaktı... Ya Bay Jaeger?... Sorguda ona hiç Bay Jaeger'den bahsedilmemişti! Bay Jaeger'in de kayıkta olduğundan haberleri yok muydu acaba?...

Evet, evet, bunu bilmiyorlardı. Ulm'de kayığa bindiğinde hemen hemen hiç kimsenin dikkatini

çekmemişti. Daha sonra, yolculuk esnasında da, Ilia Krusch halka gösteriş yapmayı sevmediğinden, Bay Jaeger yine gözlerden kaçmıştı... Nihayet, Peşte'de tekneye polislerce el konduğu gün de o orada değildi.

"Aman Tanrım! diye geçirdi içinden, ya Bay Jaeger o adam idiyse?..."

Fakat bu korkunç düşünceyi derin bir ürküntüyle hemen kafasından attı.

"Hayır, diye tekrarlıyordu, hayır, olamaz!... O kadar mükemmel bir insan!... Ondan söz etmemekle iyi yaptım, yoksa benden sonra onu da Latzko olmakla suçlayacaklardı; oysa o herifi ben ne kadar tanıyorsam o da o kadar tanır!... O başkanın, bizim birlikte yolculuk yaptığımızı bilmemesi, doğrusu büyük nimet!... Bu konuda tek kelime bile söylemeyeceğim... Yoo, hiçbir şey demeyeceğim!..."

Bu mükemmel yaradılışlı insanın kararı böyle oldu. Bay Jaeger'in Latzko olabileceği... kendisinin yapmakla suçlandığı şeyleri onun yapmış ya da yapmak istemiş olabileceği... gibi düşüncelerin üstünde durmak bile onu ürpertiyordu. Ama, yine de zihnini kurcalayan bazı şeyler yok değildi: Bay Jaeger'in Tuna üzerindeki gemi taşımacılığını o kadar ısrar ve inatla gözetlemesi... kıyıdaki kentlere yaptığı ziyaretler... sonra, tam Karl Dragoch müfrezesinin başarısızlığa uğradığı günlerde onun da ortada olmayışı... Bütün bu olaylardan çıkarılabilecek

sonuçlar yok muydu?... Hayır efendim, yoktu! Ilia Krusch hiçbir sonuç çıkarmayacaktı bunlardan!... Zaten, Bay Jaeger'in, Peşte'ye gelmiş olsaydı kendi dürüstlüğüne kefil olmakta hiç tereddüt etmeyeceğinden, Racz'dan gelecek belgelerle kendi kimliği saptanınca suçsuzluğunun anlaşılacağından emin olduğu kadar emindi.

Ertesi gün, Ilia Krusch Komisyon'un huzuruna çıkarılmayı boş yere bekledi. Hapisten çıkamayışı herhalde hakkında istenen bilgilerin beklenmekte olmasındandı.

Aynı gün, 4 Haziran, Ilia Krusch yine düşünce ve kaygılarıyla baş başa bırakıldı. Henüz hakkında dava açılmış olmadığından, hiçbir avukat gelip kendisiyle görüşme yapmadı. Böylece dürüst balıkçı kendi kendisiyle görüşmek zorunda kaldı. Bu sırada aklı dönüp dolaşıp hep Bay Jaeger'e geliyordu. Bu olayın mutlaka Bay Jaeger'in de kulağına gidecek kadar geniş yankıları olmuştu. Dolayısıyla, yol arkadaşının tutuklandığını bilmiyor olamazdı; bu nedenle, kıyının daha aşağı bir kesiminde kendisiyle buluşmaya çalışacak yerde, lehinde tanıklık etmek üzere ivedi olarak Peşte'ye koşacaktı mutlaka...

"Eğer ki, diyordu içinden dürüst adam, eğer ki o da, benim başıma geldiği gibi, şu korkunç adam Latzko sanılıp tutuklanmaktan korkuyor olsun... Valla, işin ucunda hapse atılmak varsa, insan hiçbir şeye gönüllü olmaz..."

Ama içinde arkadaşı hakkında en küçük bir kuşku bile uyanmıyordu; oysa, Bay Jaeger'le Ilia Krusch'un hangi koşullarda tanıştıkları ve Ulm'den beri büyük nehirden aşağı nasıl indikleri bilinseydi, böyle kuşkular mutlaka başkan Roth'un, sekreter Choczim'in ve daha birçok kişinin, hatta herkesin aklına gelebilirdi...

Nihayet, 5 Haziran günü hücrenin kapısı tekrar açıldı. Sanık kendisini bekleyen arabaya bindirilerek, daha önce uygulanan adli rutin içinde, Belediye Sarayı'na götürüldü. Tekrar Komisyon'un huzuruna çıkarıldığına göre, demek ki soruşturmada ilerleme kaydedilmişti. Salon yine geçen seferki gibi tıka basa doluydu ve dinleyicilerin duyguları da geçen seferkinden daha az düşmanca görünmüyordu. Onlara göre Ilia Krusch hâlâ Latzko'ydu.

Şunu da belirtmek yerinde olur ki, Ilia Krusch'un tutuklanmasından sonra polise Latzko hakkında hiçbir bilgi ulaşmamıştı ve bu da, herkes için, sahte Ilia Krusch'un tutuklanmış olmasıyla açıklanıyordu.

Böylece sanık, dört gün süren mahpusluktan sonra pek doğal olarak tüm cesareti kırılmış bir hal ve tavır içinde, komisyon üyelerinin karşısına çıktı. Masumluğuna inancı ne denli güçlü olursa olsun, çaresizliği ve endişeleri yüzünden okunuyordu. Salonda dost bir yüz, bir bakış aradı ama boşunaydı; bir tane bile göremedi; buna karşılık başkan Roth'un yüzünde belli belirsiz bir sempati ifadesi

yakalar gibi oldu. Evet, evet, sadece başkanın değil sekreter Choczim'in ve öteki üyelerin yüzlerinde de görebiliyordu bunu...

Başkan söz alıp aşağıdaki şekilde konuşunca, bunun yaptığı etkiyi görmeliydiniz!

– Ilia Krusch, hakkınızda Racz'dan bilgi istettik. Daha fazla oyalanmadan, bu bilgilerin her bakımdan son derece olumlu olduğunu belirteyim...

Avının elinden kaçmakta olduğunu gören dinleyici kitlesinde bir şaşkınlık, belki de bir itiraz, dalgalanması oldu.

– Evet, son derece olumlu, diye devam etti başkan. Racz polis müdürü bize kimliğiniz ve dürüstlüğünüz hakkında hiçbir kuşkuya yer bırakmayan kanıtlar gönderdi... Evet, siz gerçekten Ilia Krusch'sunuz; gerçekten kaptanlık yapmışsınız, hem de Tuna'nın en becerikli reislerinden biri olarak... Gerçekten halen, ikametgâhınızın bulunduğu o küçük Racz şehrinde emekliymişsiniz...

Ilia Krusch iltifatlara boğuluyormuş gibi selamlıyordu komisyon üyelerini; Sigmaringen yarışmasında başkan Miclesco'dan çifte ödülünü aldığı gün bile mutluluktan bu kadar şapşallaşmış değildi.

O zaman, salondan birkaç hoch! yükseldi.

– Biz yanlış yapmışız Ilia Krusch, diye sözünü tamamladı başkan Roth. Serbestsiniz; bize de bu hatadan dolayı size üzüntülerimizi ifade etmek ve bu sıradışı yolculuğunuzu başarıyla tamamlamanızı dilemek düşüyor!...

Olay Ilia Krusch açısından onurlu biçimde sona ermiş, bir adli hatanın kurbanı olduğu herkesçe kabul ve teslim edilmişti. Artık kayığına dönmekten başka yapacak işi kalmıyordu. Fakat bu da coşkulu gösteriler yapılmadan gerçekleşmedi. Eşraftan zengin kimselerin, Macarların ve kentteki işçiler arasında sayıları hayli kabarık olan Slovakların birbirine karıştığı koca bir kalabalık ona eşlik ediyordu. Bütün mahallelerden kadın, erkek, çocuk sürüyle insan günün kahramanını -her zamankinden daha kahraman olan ama bu kadar övgü ve onur karşısında her zamankinden daha az sıkılmayan aslan balıkçıyı- görmek için akın akın geliyordu. Yolunu uzatmasına karşın, kalabalığın asıl toplandığı Stadtvallschen'den geçmek zorunda kaldı ve bu harika bahçede başlamak üzere olan bir Çigan konseri de seslerinin ve çalgılarının ahengini halkın alkışlarına karıştırdı.

Hatta bir ara Ilia Krusch'u, yaşamını kirletmiş olan yanlış ve haksız suçlamalardan daha iyi temizlemek için etüvden geçirmek üzere, o ünlü Brückenbad Hamamlarına götürmek bile söz konusu oldu. Fakat bunun için Buda'nın yukarısından karşıya geçmek gerektiğinden, Peşteliler bundan vazgeçtiler; böylece Ilia Krusch da zaten ihtiyaç da duymadığı bu zafer töreninden yakayı kurtarabildi.

Nihayet, üç saat süren bir resmi geçitten sonra, ardında kayığın bir polis memurunun korumasında

kıyıya bağlanmış durumda beklediği küçük buruna varıldı. Ilia Krusch tekneye atlayıp kendini Tuna'nın akıntısına bırakabildi. Akıntı onu çabucak, mahpusluğun ve belki de ardından işkencenin korkularıyla kıvrandığı, sonra da suçsuzluğunun tanınmasının verdiği sonsuz sevinci yaşadığı bu sinirli ve taşkın tabiatlı kentten uzağa sürükledi. Çeşitli teknelerden oluşan bir filo, birkaç fersah aşağıda başkentin çan kuleleri gözden kaybolunca kadar ona eşlik etti.

Yine de olayın bu mutlu sonla kapandığı sanılmamalıdır. Ayrılışından sonra da Ilia Krusch'un lehinde ve aleyhinde gruplarca birçok tartışmalar yapıldı. Yalnız bu kez Peşte anti-Kruschist'likten dönüp Kruschist olmuş, Buda ise Kruschist iken anti-Kruschist kesilmişti...

XII. Bölüm

Peşte'den Belgrad'a

Ilia Krusch Peşte'den ayrılırken, birkaç fersahlık bir hata payıyla, büyük yolculuğunun yarısını tamamlamış bulunuyordu. Fakat kabul etmek gerekir ki, yolculuğun ilk yarısı riske girmeden ve yorulmadan geçmiş idiyse de, trajik bir sonla noktalanmasına ramak kalmıştı. Ilia Krusch ancak kendini özgür hissettiği, son hoch!'lar artık kulağına gelmez olduğu, kayık iki kıyı arasında sakin ve yalnız kalmaya başladığı zaman, kendisi için ne derece netameli bir durumdan kurtulmuş olduğunu hissedebildi.

"Ben... ben ha!... diye tekrarlıyordu içinden, benim gibi bir eski kaptanı, büyük balık tutma yarış-

masının birincisini, ben Raczlı Ilia Krusch'u şu Latzko denen adam sanmışlar ha! Olur şey değil!... Eğer bu adam günün birinde asılacaksa, onun yerine darağacına gitmekten kıl payı kurtulmuşum meğer!..."

Sonra, bu hoş olmayan düşüncelerin içine iyice dalarak:

"Ama bir yandan da bu durumda adaletin yanılmış olmasını anlıyorum, diyordu dürüst balıkçı ve başkan Roth'a kızmıyorum!... Her tarafta kovalanan ve polisin hep peşinde olduğunu bilen bu kaçakçı başı, tam bir güvenlik içinde ve üstelik bir yandan işini de yürüterek nehir boyunca gidebilmek için, eminim bundan daha iyi bir yol düşünemezdi!... Ilia Krusch'un kılığı içinde kim bulabilirdi onu!... Her neyse, esaslı bir vartayı kıl payı atlattık, Racz'a varınca Meryem Ana'ya bir mum yakacağım!..."

Doğrusu, minnettarlığının ifadesi olarak bu kadarını da yapmaması biraz ayıp kaçardı!

Derken yine Bay Jaeger aklına geliyordu. Hiçbir vesileyle yol arkadaşının adını bile anmamış olmasından dolayı kendini kutluyordu. Eğer Bay Jaeger'in hangi koşullarla kayığa bindiği, aralarında nasıl bir pazarlık yapıldığı -bütün tutulan balıklar önceden, beş yüz florine satın alınıyordu- öğrenilseydi, bu ya bir delinin... ya da daha önemlisi, nehrin ağzına kadarki yolculuk boyunca polis takibinden kurtulmak için bu bahaneyi seçmiş bir şüphelinin işi olarak görülürdü.

"Elbette, diyordu Ilia Krusch, o haklı olarak benden daha çok kuşku uyandırırdı; dikkati onun üzerine çekmemekle iyi ettim!"

Bir tek defa bile... evet, dürüst Krusch'un aklına bir tek defa bile, bu Jaeger'in Latzko olabileceği fikri gelmedi!... Öyle mükemmel bir insan, dostluğuna büyük değer verdiği böyle bir dost... o kaçakçı örgütünün başı olacak ha!... Hadi canım sen de!...

"Onu tekrar görünce, diyordu, zira onu tekrar göreceğime kalıbımı basarım, ona bütün bunları anlatacağım; o da bana teşekkür edecek ve: "Bay Krusch, siz şu dünyada rastladığım en iyi insansınız!" diye haykıracak."

Tuna, Peşte'ye kadar kuzeyden güneye doğru akmak üzere Waïtzen yakınlarında tam dik açılı bir dönüş yaptıktan sonra, uzun süre bu yönde gider. Hatta Vukovar kasabasına kadar, birçok küçük dönemeçler de hesaba katılmak üzere üç yüz kilometre boyunca aynı genel doğrultuyu korur. Ilia Krusch sabah yola çıkıp akşam mola vererek, akıntıyla sürüklenir giderken, doğuya doğru uçsuz bucaksız puszta'nın yayıldığını görüyordu.

Yüz fersah kadar doğuda Transilvanya Dağlarının sınırladığı geniş ve en tipik Macar ovasıdır Puszta. Buraya hizmet veren Peşte-Basiach demiryolu, uçsuz bucaksız ıssız kumluklardan, ufka dek yayılan yeşil meralardan, su kuşlarının sürüler halinde barındığı geniş sulak alanlardan geçer. Bu Puszta, sayısız dört ayaklı konuk için, Macaristan

Krallığı'nın başlıca zenginliklerinden birini oluşturan binlerce ve binlerce geviş getirici hayvan için, her zaman kurulmuş bir sofradır. Buğday ya da mısır tarlalarına ancak arada bir rastlanır. Bu aynı zamanda, koyun çobanı Kanasz ile at çobanı Csiko'nun hüküm sürdüğü, tam anlamıyla "tarih yüklü" ovadır ve her dönemde şairler[1] ulusal esinli şiirlerinde onu şakımışlardır.

Burada nehrin genişliği oldukça artmıştır. Kıyı kasaba ve köylerinde oturanları bir yakadan öbürüne taşıyan irili ufaklı teknelerin geliş-gidişleri nehre büyük bir canlılık verir. Buralardan geçerken Ilia Krusch'u tanıyanlar da az değildi; balıkçı kıyılardan sevgiyle selamlanıyor, dostluk gösterilerine hedef oluyordu. Yargılanması onu öyle ünlendirmişti ki, artık böyle gösterilerden kaçması mümkün olmuyordu; o kadar ki, kendisini davet eden çobanların, balıkçıların, taşra soyluları havasındaki ortakçı köylülerin evlerine girse, büyük salondaki şöminenin üzerinde mutlaka Tuna Oltası ödüllüsünün az çok benzetilmiş portresini görürdü.

Ama bütün bunların bir iyi yanı da vardı: balıklarının gittikçe daha yüksek fiyatlardan alıcı bulması... ki bu da onu en çok memnun eden şeydi.

"Benim için değil, onun için! diye tekrarlıyordu içinden; yaptığı pazarlıktan zararlı çıkmayacağına ben de inanmaya başlıyorum!"

1. Lancelot, "Macarların Béranger'si" dediği Alexandre Petöfy'yi zikreder. Pierre Jean de Béranger.
(19. yüzyılın çok popüler Fransız şair ve şarkıcısı [ç.n.]).

Sonra yine, bu dürüst adamın yüreğinden kopan aynı nakarat:

"Ama şu anda nerede acaba?... Bana yazmıştı, mektubunu özenle saklıyorum... Orada ne diyordu? 'Artık sizinle nerede ve ne zaman tekrar buluşacağımızı bile bilmiyorum... Ama er ya da geç bunu yapacağım, belki Peşte, belki de Belgrad taraflarında...' Oysa Peşte'ye gelmedi ama buna üzülmemek gerek, zira gelişi çok garip bir zamana rastlamış olacaktı... Umarım Belgrad'da tekrar ortaya çıkar... hatta belki daha önce... Mohaç'ta... Neusatz'da... Peterwardein'de*... Neyse, hele bir karşıma çıksın da nerede çıkarsa çıksın!..."

Nehrin yatağı ada ve adacıklar bakımından durmadan zenginleşiyordu. Bunların bazıları oldukça geniş olup, iki yanlarında akıntının oldukça hızlandığı nisbeten dar birer kol bırakıyorlardı. Dolayısıyla kayık, günde on fersah kadar tahmin edilebilen ortalama hızından hiçbir şey kaybetmiyordu. Demek ki, büyük bir olasılıkla Tuna'nın ağzına[2] öngörülen sürede varabilecekti.

Bu adalar verimli değildi. Yüzeyde, sık sık meydana gelen taşkınların bıraktığı balçığın içinde, huş, kavak ve söğüt ağaçları yetişiyordu. Ama hayvan yemi olarak bol bol ot biçiliyor, küpeştelerine

* Neusatz: Novi Sad; Peterwardein: Petrovaradin. Bugün Sırbistan'da iki kent (ç.n.).

2. Jules Verne yanlışlıkla "kaynağına" yazmış; bir dalgınlık hatası daha...

kadar yüklenmiş kayıklar bunu kıyıdaki çiftliklere ve kasabalara taşıyordu.

Akıntıyla giden teknelerin sayısı yukarılara göre daha da artmıştı; nehir aşağı ve nehir yukarı her iki yönde giden buharlı gemiler de cabasıydı. Durumun gerektirdiği gibi, gayet sıkı bir gümrük denetimi yürürlükteydi. Ilia Krusch polis müfrezelerinin kıyıları gözaltında tuttuğunu açıkça görebiliyordu; kısa bir süre önce anısı belleğinden hiç silinmeyecek türden ilişkilerde bulunduğu bu memurlar tarafından ziyaret edilmeyi göze almadan hiçbir tekne kıyıya yanaşamıyordu.

Çığırının bu kesiminde nehir bazen kum tepeleri arasından akar; bazen de bunlar aniden alçalarak verimli bir ovayı gözler önüne serer. Buda, Semlin, Belgrad ve Edirne üzerinden Viyana'yı İstanbul'a bağlayan büyük posta yolunun iyice yakınından geçtiği küçük Paks kasabasının yukarısından işte böyle bir manzara görülür.

Zaman Ilia Krusch'a hiç bu kadar, on iki gün sürecek bu Peşte-Belgrad yolculuğundaki kadar, uzun gelmemişti. Ayrıca gök de sık sık kalın bulutlarla kaplanıyor ve yağmur sağnaklar halinde boşanıyordu. Sonra, nehrin turistlerden hiç esirgemediği o yoğun sisin de bastırdığı oluyordu. Sis basınca her şey görünmez olur, buharlı gemiler ve ağır yük gemileriyle mavnalar durmak zorunda kalır. Fakat bizim emekli kaptan, sevgili nehrinin bütün kıvrım ve dolambaçlarını o kadar iyi biliyordu ki, kıyıya

yanaşmaya bile lüzum görmüyor, kendini akıntıya verip yoluna devam ediyordu.

Böyle durumlarda en fazla canını sıkan şey, eğer Bay Jaeger tam o anda kıyılardan birine gelmişse, ne onun Ilia Krusch'u ne de Ilia Krusch'un onu göremeyecek olmasıydı. Mohaç yakınlarındaki molada böyle oldu. Kent sise öylesine gömülmüştü ki, kilise çan kulelerinin ucu bile görünmüyordu. Orada yaşayan on bin kişiye gelince, birinin bile günün kahramanının geceyi nehrin sol kıyısındaki rıhtımın dibinde geçirdiğinden haberi olmadı. Ertesi sabah yola çıktığında da, Ilia Krusch kanada kuvvet daha az karanlık yörelere doğru uçan karga ve leylek sürülerini bile göremedi.

Kayık Bezdan'ın önünden yolculuğunun bu bölümünde geçti. Nehrin ortasından ancak bu adı taşıyan ve akıntıyla çalışan değirmenler görülebilirse de, Apatin Dalyanı için durum böyle değildir. Bir tür nehir köyüdür burası, daha doğrusu, ortasına ulusal bayrağı taşıyan yüksek bir gemi direği dikilmiş bir meydanla, karmakarışık bir şekilde onu çevreleyen ve içinde kalabalık bir balıkçı halkının yaşadığı, barakadan kulübeye kadar her çeşit ve biçimde yapıdan oluşmuş bir yığın...

Ilia Krusch böyle bir yere gelip de tuttuğu balıkları satmak isteseydi, büyük olasılıkla pek müşteri bulamayacaktı, zira bu insanlarda balığın en alası tonlaydı. Ama zaten bu dalyanın önünde durma fırsatı da çıkmadı.

Tuna'nın en büyük kollarından biri olan Drava'nın nehre döküldüğü yeri de aynı gün, sağında bırakıp geçti; bunun üzerinde de taşımacılıkta oldukça yüksek tonajlı tekneler kullanılabiliyordu. Ertesi gün Neusatz Rıhtımı'na gelip palamarını attı. Bu kent sol kıyıda, Tuna'nın ani bir kıvrımla Peşte'den beri sürdürdüğü kuzey-güney doğrultusunu bırakıp güneydoğuya, Belgrad'a yöneldiği noktanın hemen yanında kurulmuştu. Burası, Carlovitz* metropolitliğine bağlı bir Sırp piskoposun makamının bulunduğu bir serbest şehirdi.

O gün, 15 Haziran günü, Bay Jaeger'in Ilia Krusch'tan bilinen koşullarda ayrılışından beri tam yirmi yedi uzun gün geçmiş bulunuyor ve kayık, hafta sonunda varmayı beklediği Belgrad'a yaklaşıyordu.

"Acaba, diye soruyordu içinden Ilia Krusch, Bay Jaeger'i burada mı tekrar göreceğim?... Neusatz önemli bir şehir... İşleri gereği buraya gelmek zorunda kalmış olmasını anlarım... Ama Viyana'dan Neusatz'a kadar vasıta bulamamış olamaz mı?... Kim bilir, belki de bu şehirdedir... Benim gelişimi de kimse fark etmiş görünmediğine göre, korkacağım bir şey yok demektir, bütün mahalleleri karış karış dolaşırım vallahi!... Bay Jaeger benim burada, Neusatz' da olduğumu bilmeyebilir ama bakarsın yürürken yolda karşılaşıvermişiz!..."

* Bugün: Sremski Karlovci (Sırbistan); bizim de iyi bildiğimiz Karlofça!... (ç.n.).

Ilia Krusch haklıydı; geceye daha iki saat olduğundan, bu zamanı kent içinde sağa sola dolaşmakla geçirdi. Fakat araştırmasından sonuç alamadı ve branda kamaracığına yalnız dönmek zorunda kaldı.

"Bekleyelim bakalım, dedi, belki yarın Peterwardein'de talihim daha yaver gider."

Tuna'nın çığırı boyunca, sağ ve sol kıyılarda karşı karşıya kurulmuş, hem de önemli, birçok kent vardır. Örneğin, Buda'yla Peşte, Neusatz'la Peterwardein ve nihayet Semlin'le Belgrad bu durumdadırlar. Aralarındaki akarsu nehrin kendisi değilse, mutlaka bir yan koludur.

Buna göre, Ilia Krusch'a da karaya çıkıp iki kenti birbirine bağlayan dubalı köprüye yönelmekten başka yapacak şey kalmıyordu.

Kayığının bulunduğu noktadan, yüksek kayalık burnun üzerine tünemiş, nehrin tüm çığırını göz altında tutan büyük ve güçlü kaleyi görebiliyordu. Peterwardein, Askeri Sınırlar adıyla bilinen (Slavonya'nın) merkezidir. (...)[3].

Güneş Neusatz'ın damlarının üzerinden yeni görünüyordu ki, Ilia Krusch Peterwardein Rıhtımı'na ayak bastı. Köprü yerine Tuna'yı kayığıyla geçmişti. Bu ona daha uygun gelmişti, zira Bay Jaeger'e rastlarsa, ikisi birden hemen kayığa biniverirlerdi. Hatta aziz dostunu bulmak arzusu o denli güçlüydü ki, o sabah oltasını bile yemlememişti.

3. Metinde, bu bölgenin tarihiyle ilgili daha geniş bilgi için yer bırakılmıştı; bu açıklamalar daha önce, *Wilhelm Storitz'in Esrarı*'nda yer alıyordu (II. Böl.). Stanké, 1996.

İşte şimdi de bütün kenti sokak sokak geziyor, bütün mahalleleri dolaşıyordu; bütün günü bu araştırmalara ayırmak zorunda kalsa bile vazgeçmeyecekti.

Fakat bu çaba boşuna oldu; aslında başarı şansının zaten az olduğunu kabul etmek gerekir. (...) nüfuslu bu kentte Bay Jaeger'le karşılaşmak ancak tesadüf eseri olabilirdi, üstelik bunun için de şu anda onun orada bulunması şarttı.

Saat ona doğru biraz dinlenmek üzere bir kafeye girdi ve o güzel Carlowitz şarabından bir şişe ısmarladı. Avusturya egemenliğinde yaşayan Sırpların başkenti olan bu kent, nehrin batısında, ancak birkaç fersah ötededir. Ilia Krusch'un da bu bölgenin iyi şaraplarından biriyle biraz neşesini bulmasını çok görmemek gerekir. Şarabını yudumlarken içinden şöyle diyordu:

"Bay Jaeger de burada olsaydı, ona ne büyük bir zevkle şu güzel Carlowitz şarabından bir kadeh ikram ederdim!... O da reddetmezdi tabi ve benimle kadeh tokuştururdu... Güzel güzel, birbirimizin sağlığına içerdik!..."

Ilia Krusch böyle üzgün üzgün kendi kendine konuşurken, gözü bir gazeteye ilişti. Bu, Macar gazetesi (...) idi; dikkatini "Latzko nerede?" başlıklı bir makale çekti.

"Hele hele! dedi, işte beni de ilgilendiren bir konu!... Doğrusu ben de bilmek isterdim nerde olduğunu, beni kendisi olmakla suçladıkları bu kaçak-

çıbaşının!... Hele bir yakalansın, Ilia Krusch'un Latzko olmadığı bir kez daha kanıtlanmış olur!..."

Aslında bu yeni kanıta hiç ihtiyaç yoktu; Tuna Oltası galibinin kimliği zaten kesinlikle ve belgelere dayanarak saptanmış bulunuyordu!

Makale açık seçik bir şey söylemiyordu. Kaçakçılarla polis müfrezesi arasında Küçük Karpatların girişinde meydana gelen çatışmadan sonra, bunların hiçbir yerde izlerine rastlanmamıştı. Gemilerinin hâlâ Tuna boyunca denize doğru inmekte olmaları mümkündü; fakat bütün teknelerde yapılan aramalar hiçbir sonuç vermemiş, Latzko tekrar sır olmuştu; herhalde polisleri daha iyi şaşırtmak için, kılık değiştirmiş olarak, kâh sağ kâh sol kıyıdan gidiyor, böylece Karadeniz'e kadar kaçakçılık trafiğini de göz altında tutuyordu. Polis şefi Karl Dragoch'tan da haber alınamamıştı; Uluslararası Komisyon'un başkanına doğrudan bilgi gelmedikçe, Dragoch'un şu anda nerede bulunduğunu kimse söyleyemezdi.

Ilia Krusch makalenin tam burasındayken birdenbire doğruldu. Kafenin, rıhtıma inen bir sokağa açılan camlı kapısının dışında, hızlı adımlarla Peterwardein'in yukarı semtlerine doğru çıkanlardan biri gözüne tanıdık gelmişti.

"Bu o!... Aman Tanrım, bu o!..." diye haykırdı.

Carlowitz şarabının parasını önceden ödemiş olduğu için, apar topar salondan ayrılıp sokağa fırladı.

Sokakta iki üç kişi vardı ama hiçbiri Bay Jaeger'e benzemiyordu. Tabi, gördüğü adamın sağa veya sola sapmış olması mümkündü.

"Yanılmış olamam!..." diye tekrarlıyordu, rastlama umuduyla sokağı izleyerek... Ama kimden bilgi isteyebilirdi ki burada ciddi ciddi?... Peterwardein'de kim tanırdı Bay Jaeger'i, kendisinden başka?...

"Ah, ne şanssızlık!... diyordu, şu kafeye kapanacak yerde sokakları arşınlamakta devam etseymişim onunla karşılacakmışım!... Böylece o da beni görecek ve yanıma gelecekti...ve kolkola girip kayığa gidecektik... ve şimdi yolculuğumuza tekrar başlamış olacaktık, bir daha ara vermemek üzere!..."

Zavallı adam çok üzülmüştü. Böyle bir fırsat, bir daha çıkmayacak bir fırsat, kaçırılmıştı işte!... Şimdi Bay Jaeger'i bulmak, onunla tekrar bir araya gelmek şansı ne kadardı acaba?... Peterwardein'de kalıyor muydu?... Neusatz'a gitmeyecek miydi?... Yanılmış olmasına gelince, hayır!... böyle bir şeyi kabul edemezdi Ilia Krusch... Gördüğü kesinlikle arkadaşıydı ama şimdi izini bulamıyordu!...

Bu durumda, tutulacak tek yol kalıyordu; Ilia Krusch da, bir saat mahalle kazan kendisi kepçe boşu boşuna dolaştıktan sonra, o yolu tuttu: nehre geri dönmek ve kayıkta beklemek... O Bay Jaeger'i bulamıyorsa, Bay Jaeger onu bulurdu böylece ve sonuç da aynı olurdu, yani harika!... Bay Ja-

eger ister Neusatz'da olsun ister Peterwardein'de, mutlaka kayığın oralarda mola verip vermediğini araştırırdı; dakika yitirmeden kayığa dönmek gerekiyordu.

Ilia Krusch da işte bunu yaptı. Kendisine yönelik halkın ilgisi uyanmamıştı buralarda ve buna nerdeyse üzüldü. Başka yerlerde olduğu gibi bir gösteri yapılsaydı, Bay Jaeger'in gözünden kaçmazdı. Fakat (...) gazetesi verdiği bilginin doğruluğundan emin habercilere özgü kesin üslûbuyla, Ilia Krusch'un çoktan Belgrad'ı geçtiğini bildirdiğinden, kentte kimse onu düşünmüyordu.

Ilia Krusch teknede boşuna bekledi, öğleden sonra Peterwardein, ardından Neusatz rıhtımlarını boşuna arşınladı. Akşam olduğunda Bay Jaeger ortaya çıkmış değildi.

Ilia Krusch için bir sıkıntılı gece daha! Ama ne olursa olsun, daha fazla oyalanamazdı buralarda. Neusatz'la Belgrad arası o kadar uzak değildi ve Bay Jaeger mektubunda Belgrad taraflarında buluşacaklarını...yani belki... söylemiyor muydu!...

Sonuç: Ertesi gün kayık tekrar Tuna'nın akıntısına girdi; ama Bay Jaeger Ilia Krusch'la birlikte değildi!...

Geniş ve tekdüze Tuna'nın bazen çepeçevre ufuk çizgisine kadar yayılan sularını aralarında gezdirdiği kıyılar da öyle pek iç açıcı değildi. Sağda balçıklı kabartılar, nehre açılan dar koyaklar vardı. Ara sıra dik yarlar, onların üzerinde bağlar-

la ve seyrek ağaçlarla kaplı yamaçlar görülüyordu. Tuna'nın yüzeyi, rüzgârın veya akıntının sürüklediği uzun mavna dizileriyle ve kayığın kıyıya yakın seyrederek kaçınmaya çalıştığı bir sürü tekneyle, her zamanki gibi canlı ve hareketliydi.

O günün, 18 Haziran'ın, akşamı, saat beşe doğru, Ilia Krusch demirini Theiss'in* ağzına, oltasını da bol balıklı olduğu anlaşılan küçük bir koyun dibine attı.

Tuna'nın soldan aldığı bu önemli ırmak, Karpatlardan doğarak Transilvanya'yı ve Macaristan Krallığı'nı aşan dokuz yüz kilometrelik bir çığırın sonunda, nehre dökülmeden hemen önce küçük Titel kasabasından geçer. Ilia Krusch'un Racz'a varmak için, buradan yukarı doğru on fersah kadar çıkması yeterdi.

Unutulmamıştır, burası eski kaptanın doğum yeriydi. Mesleğini de burada, bu ırmak üzerinde işleyen teknelerde öğrenmişti. Altı yıl önceki emekliliğinden beri buraya çekilmiş, balık tutma hevesi de burada depreşmişti. Uluslararası Komisyon'un istettiği bilgiler -Ilia Krusch'un kimliğinin ve dürüstlüğünün kanıtlanmasını, böylece masumluğunun anlaşılmasını sağlayan bilgiler- de buradan gönderilmişti.

O anda belki Ilia Krusch'un aklından, gidip köyünde, evinde, ailesinin yanında birkaç gün dinlenmek, eski dostlarıyla bir merhabalaşmak ve bitir-

* Tisza, Tisa: Tuna'nın önemli kollarından biri (ç.n.).

meden dönmemeye kararlı olduğu yolculuğuna ancak ondan sonra devam etmek düşüncesi geçti. Ama o: "Olmaz! dedi içinden, ya Bay Jaeger benim yokluğumda kıyıya inerse?... Ya kayık Racz'da demirliyken o Semlin'de veya Belgrad'da onun gelişini gözlüyorsa?... Onu kayığı bir daha hiç bulamaması tehlikesi ortaya çıkmaz mı?..."

Yerinde bir düşünceydi bu. Hem gazetelerin de yanlış olarak Ilia Krusch'un Belgrad'ı geçtiğini haber vermek suretiyle Bay Jaeger'in yanıltılmasına katkıda bulunmaları zaten yeterince can sıkıcı değil miydi!...

Bu yüzden Ilia Krusch, istemeyerek de olsa, Racz'a gitmek fikrinden vazgeçti ve ertesi gün, balıklarını Titel'de sattıktan sonra, yeniden nehre açıldı.

Ertesi akşam Semlin'in biraz yukarısında durduğunda, Neusatz ve Peterwardein'deki araştırmalarına öğleden sonra bu kentte de devam etmek istedi.

Semlin*, Sava'nın Tuna'ya döküldüğü yerde, bu ırmağın sol kıyısında kurulmuş olup Belgrad'dan aynı ırmakla ayrılır. Kent kıyıdan biraz geride olduğundan, Ilia Krusch ahşap evleri yüksek ağaçların altına sığınmış görünen balıkçılardan birinden kayığına göz kulak olmasını rica etti ve kendisini arayan biri olursa diye, adama adını da verdi.

– Ah, siz miydiniz Bay Krusch? dedi adam.

* Bugün: Zemun (ç.n.).

– Evet, ama aramızda kalacak!... Söz mü?...

– Söz!

Ama Ilia Krusch gidince, adam yapacak daha ivedi işi yokmuş gibi, ünlü Ilia Krusch'un Semlin'e geldiğini herkese yaymaya koştu.

Dolayısıyla, kimlik gizleme işi yürümedi; sokaklarda dolaşırken halk kendisini tanıdı ve Semlin halkının çoğunluğunu oluşturan Sırplar, ünlü konuklarını onurlandırmak açısından, Passau'daki Avusturyalılardan ya da Peşte'deki Macarlardan aşağı kalmadılar. Macaristan'ı Osmanlı ordularına karşı savunan yurtsever Jean Hunyadi'ye* ait bir şatonun bulunduğu yere on sekizinci yüzyılda kurulduğundan beri, Semlin bu kadar coşkulu ve kalabalık gösterilere sahne olmamıştı!

Ne var ki, Bay Jaeger'den ses seda yoktu. Eğer Semlin'de olsaydı, bu kadar gürültü patırtı mutlaka kulağına gider, tabi o da yol arkadaşının yanına koşardı.

Ertesi gün, 19 Haziran, öğleden biraz önce, açık bir havada, Ilia Krusch önünde, Avrupa tipi evleri, güneşin alevden birer sorguç taktığı çan kuleleri ve kiliselerle komşuluğu hiç de yadırganmayan bir caminin iki minaresi ile bir tepeye amfitiyatro biçiminde yaslanmış bir şehrin belirdiğini gördü. Biraz solda, içinden ince servilerin yükseldiği bir meyve ağaçları kümesinin ortasında, eski Türk kentiyle

* Macarca -ve bizim tarihlerimizdeki adıyla- Hunyadi Yanoş. 1448'de Kosova'da yenildi, fakat 1456'da Osmanlı ordusunu Belgrad'dan püskürttü (ç.n.).

karşıtlık oluşturan daha modern bir kentin varlığı seçiliyordu.

Burası Belgrad'dı; Alba Græca, Beyaz Kent, eski Sırp prensliğinin başkenti... O devirde hayli farklı üç kesimden oluşuyordu: Tamamen Sırplara ait yeni şehir, Sırplarla Türkler arasında bölünmemiş kale dışı mahalleler ve üstünde Osmanlı bayrağının dalgalandığı, paşanın oturduğu kale.

Tam kayığını ticaret semti dış mahallenin bir rıhtımına bağlamıştı ve kendisi de karaya çıkmaya hazırlanıyordu ki, birisi omuzuna dostça bir şaplak indirdi.

Bay Jaeger'di bu...

– Ee, nasılsınız bakalım Bay Krusch?... diye hal hatır sordu.

– Eh işte, fena değil... Ya siz?...

Yol arkadaşını görünce sevindiği kadar da afallamış olan Ilia Krusch, yanıt olarak sadece bunu söyleyebildi!

XIII. Bölüm

Belgrad'dan Demirkapı'ya

Bay Jaeger'le Ilia Krusch 20 Mayıs'ta Viyana'da ayrıldıklarından bu yana, yani otuz bir günden beri, görüşmemişlerdi. Bay Jaeger Belgrad'a geleli kırk sekiz saat olmuştu. Bu uzun kayboluşun nedenini, nezaket icabı sormayacaktı Ilia Krusch. Önemli olan, yeniden birlikte yolculuğa devam edecek olmalarıydı.

– Ne zaman yola çıkıyoruz?... Ilia Krusch'un sorduğu ilk soru bu olmuştu.

– İsterseniz hemen şimdi, diye yanıtlamıştı bunu Jaeger, hem de böylece pek meraklısı olmadığınız o karşılama gösterilerinden de yakayı kurtarmış olursunuz...

– Gerçekten de öyle, Bay Jaeger. Demek ki benim gelişim...

– Ancak yarın diye bildiriliyor. Gazetelerin kimisi geç kaldığınızı, kimisi daha önce geçtiğinizi yazıyor... Yani kalkış için zaman uygun...

– Emriniz olur, Bay Jaeger! Saat daha dört, üç sabah saati içinde Belgrad'ın iki üç fersah aşağısına inmiş olabiliriz.

– Anlaştık Bay Krusch, anlaştık.

Bay Jaeger meraklı bir gözlemcinin gözüne, Sırbistan'ın başkentinden ayrılmakta fazla acele eden biri gibi görünebilirdi. Fakat Ilia Krusch bunu fark etmedi bile. O yalnız bir şeyi görüyordu: Bay Jaeger geri gelmişti ve yola çıkmaktan başka bir şey istemiyordu.

Yine de Jaeger, arkadaşının ne cevap vereceğini önceden bilen biri gibi de olsa, şunu ilave etmek gereğini duydu:

– Tabi sizin Belgrad'da yapacak bir işiniz yoksa, Bay Krusch...

– Benim mi, Bay Jaeger?... Benim sadece Tuna'nın mansabında işim var; önümüzde daha üç yüz fersahtan fazla yol olduğuna göre...

– Bir dakika bile kaybetmemek gerek, Bay Krusch, bir dakika bile!

Kente ilişkin giderilmesi gereken merak konusuna gelince, Ilia Krusch için böyle bir şey mevcut değildi. Kaptanlık yaparken, gerek yük almak gerek yük boşaltmak için Belgrad'a sık sık uğramıştı.

Kalenin parkından gözler önüne serilen manzara, orada kalın duvarlı, kare biçiminde bir kütle gibi yükselen konak* ya da paşanın sarayı; kaleyi kuşatan dört kapısı çevre duvarına yaslanmış karma şehir; önemli bir ticaretin yoğunlaştığı -zira burada sadece Sırbistan'a değil bütün Türk vilayetlerine gidecek mallar depolanır-[1] sur dışı mahalle; dükkânlarının konumu ve müşterilerinin durumuyla İstanbul'un bir mahallesini andıran sokakları; Save boyunca yayılan yeni şehir, buradaki saray, senato ve bakanlık binaları, kenarları ağaçlı geniş caddeler, rahat ve konforlu özel konutlar, eski şehirle aradaki çarpıcı karşıtlık... Belgrad'ı oluşturan bu garip bütünü yeni görecek değildi Ilia Krusch. Bay Jaeger'e gelince, Sırbistan'ın bu ilginç başkentine ilk kez gelmiş olsa bile, kırk sekiz saatten beri orada bulunduğuna göre, kenti gezmek için yeterince zaman bulmuştu herhalde... Demek ki ne birinin ne de ötekinin bu kentte daha fazla kalmak için bir nedenleri vardı. Ilia Krusch'un da dediği gibi, nehrin ağzına kadar yol hayli uzundu. Fakat Belgrad'dan itibaren büyük kentler nisbeten daha seyrekti; Niğbolu, Rusçuk, Silistre, İsmail, o kadar... Mutlaka verilmesi gereken molalar da hesaba katıl-

* Metinde Türkçe (ç.n.).

1. M. Duruy'nin M. Lancelot tarafından sürdürülen *Paris'ten Bükreş'e yolculuk* (1860) adlı eserinde şunları okuyoruz: "Belgrad, serbest liman haline getirilse, kısa zamanda Doğu'nun Hamburg'u olurdu. Fakat bu kaderin gerçekleşmesi için bir ön koşulun yerine getirilmesi gerekir: Türklerin oradan kovulması." Şimdi bu koşul yerine gelmiş bulunuyor (Yazarın notu).

sa bile, seyrüseferin hız bakımından en uygun koşullarda yapılacağı öngörülebilirdi.

Dolayısıyla, o gün öğleden sonra kayık, halkın haberi bile olmadan, saat beşe doğru yeniden Tuna'nın akıntısına girdi. Vaktiyle birbirine o kadar düşman, şimdi ise o kadar dost olan -Les Orientales'in yazarının[2] azarlarını (artık) hak etmeyecek kadar dost olan- bu iki kent gözden kaybolmakta gecikmedi. Şimdilerde Tuna gazaba gelince, bu artık toplarının ateşini söndürmekle tehdit ettiği Semlin ya da Belgrad'a karşı olmuyor; korkunç rüzgârlar geniş ve derin yatağına saldırdığı için, "onun da bir deniz gibi dalgaları olduğu" için oluyor ve o zaman bu gazaptan korkması gerekenler de gemiciler oluyor...

Bay Jaeger'le Ilia Krusch ayrı kaldıkları süre içinde meydana gelmiş çeşitli olaylar hakkında konuşmasalardı, doğrusu bu şaşırtıcı olurdu. Nitekim kayık akıntıya bırakılacak duruma gelir gelmez, önce Ilia Krusch heyecanla başladı:

– Ah, Bay Jaeger! dedi arkadaşının ellerine sarılarak, bilseniz bana ne kadar uzun geldi o sizsiz geçen günler!... Geçtiğim her köyde, her kasabada sizi bulacağını umuyordum ama karşıma kimse

2. Victor Hugo şöyle yazmıştı (alıntı Lancelot'dan):

"Bana baksanıza, Türk kent ve Hıristiyan kent!
Selmin ile Belgrad! Neniz var sizin be kuzum?
Gök tanığım olsun, uyuyalım desek bir an,
Hemen uyandırıyor kıskanç homurtusuyla
Selmin ya da Belgrad, gelip gelip de gazaba!"

çıkmıyordu!... Başınıza bir şey gelmiş olmasından korkuyordum...

– Hayır, Bay Krusch, bir şey olmadı. Viyana'da hiç beklenmedik önemli bir işim çıktı, ancak size birkaç kelimelik bir pusula gönderecek kadar zaman bulabildim... Bu aksiliğe çok canım sıkıldı ama ne çare, başka türlü davranmam imkânsızdı. Mektubum elinize geçtiğinde ben Viyana'dan ayrılmıştım bile...

– Ben de oraya kök salmadım tabi, Bay Jaeger... Sabahın üçünde, demirimi aldığım gibi Presbourg yolunu tutmuştum...

– Bu aceleniz niçindi?

– Önce sizin için... Benimle orada buluşmak isteyebilirdiniz, bu takdirde fırsatı kaçırmak istemiyordum. Sonra da, Viyanalıların alkışlarından kaçınmak için...

– Biliyorlar mıydı yani, orada olduğunuzu?...

– Öğrenmişler, çünkü mektubunuzu getiren kişi çenesini tutamamış... Ama geç kaldılar, öğrendiklerinde ben hayli uzaklardaydım...

– Hep aynı şey, Bay Krusch!

– Hep aynı, Bay Jaeger ve ben hep mutluyum sizinle arkadaşlık etmekten.

– Ben de öyle, Bay Krusch.

– Yolculuğun sonuna kadar bir daha ayrılmayacağız, değil mi?...

– Buna inanmak için bütün nedenler mevcut.

Bu yanıt üzerine Ilia Krusch'un babacan yüzü ışık saçmaya başladı.

– Şimdi de, Bay Jaeger, diye sürdürdü, Peşte'de başıma gelenleri biliyor musunuz?

– Bilmez olur muyum Bay Krusch!... Tutuklanmışsınız... hapse atılmışsınız... Hâlâ ele geçiremedikleri şu ünlü Latzko sanmışlar sizi...

– Tanrı aşkına, söyleyin Bay Jaeger, bende hiç haydut suratı var mı?...

– Kesinlikle hayır, Bay Krusch, eğer dünyanın en dürüst adamı birine benziyorsa, o benzediği mutlaka sizsiniz!...

– Öyle olduğu halde, Bay Jaeger, tam dört gün herkes beni o kaçakçıbaşı zannetti; başkan Roth da bundan hiç şüphe etmez görünüyordu...

– Bay Krusch, dedi o zaman Jaeger, inanın bana, eğer serbest olsaydım, bu olayı haber alır almaz lehinizde tanıklık etmek için Viyana'ya koşardım... Ama dedim ya, elim kolum bağlıydı; serbest kaldığımda ise olay bitmişti... Hatta bu akıl almaz olaydan haberim de çok geç oldu, Uluslararası Komisyon'un başkanına mektup yazıp hakkınızda söylemek istediğim şeyleri bildiremedim.

– Oh, Bay Jaeger, dört duvar arasında mahpus kalmaktan çok sıkıldıysam da, hiçbir endişe duymuyordum... Suçsuzluğumdan emindim, elbette, değil mi ama ve Racz'dan istenen belgelerin beni temize çıkaracağını biliyordum... Ama ben... ben... ve o Latzko!...

– Gerçek şu ki, bunun akla mantığa sığar yanı yok! Sanırım siz de bu tatsız olayı çoktan unutmuşsunuzdur...

– Sanki böyle bir şey başıma hiç gelmemiş gibi, Bay Jaeger!

– Söz açılmışken, bu olay sırasında benim adım hiç geçmedi mi?

– Hiç geçmedi, Bay Jaeger!... Benim bir yol arkadaşım olduğunu bilmiyorlardı, hâlâ da bilmiyorlar... Tesadüfen benimle birlikte kayıkta görülmüşseniz bile, herhalde kısa bir süre için orada bulunduğunuzu... benim birine bir yardımda bulunduğumu... filan sanmışlardır...

– Demek ki benim adım bir kez bile ağızlardan çıkmadı?...

– Bir kez bile, Bay Jaeger... Bunu bir tek ben biliyordum, ama tabi söyleyecek kadar çocuk değildim!...

– Yine de, Bay Krusch, benim tanıklığımdan destek almak amacıyla...

– Evet, bu aklıma gelmedi değil; ama bu badireyi kendi başıma atlatacağını biliyordum, ayrıca bunun sizin de başınızı ağrıtabileceğini düşündüm...

– Başımı ağrıtmak mı? Neden?...

– Komisyon sizi de Latzko sanabilirdi de ondan!...

– Beni mi?...

– Evet, sizi... Beni sandığı gibi!... Nehir aşağı güvenlik içinde yolculuk yapmak için benim girişimimden yararlanıyor olabilirdiniz onlara göre... Hatta beni sizin suç ortağınız bile sanabilirlerdi... Ama hayır!... Ben susmayı tercih ettim.

– Doğrusunu yaptınız, dedi Bay Jaeger, bir yandan da arkadaşının anlattıklarını özel bir dikkatle dinler görünüyordu.

– Evet, haklıydınız Bay Krusch ve bu konuda sessiz kaldığınız için size teşekkür ederim.

– Lafı mı olur Bay Jaeger!... Gerçi böyle bir durumda kalsaydınız bile kimliğinizi kanıtlayıp davayı düşürmek için benden fazla zorluk çekmezdiniz ama...

– Gayet tabi Bay Krusch, gayet tabi...

Akşam olunca, kayık her zamanki gibi bir köyün dibinde, kıyıya palamarını attı. Bay Krusch da balıklarını o köyde satıp ekmek ve et stoklarını tazeledi.

Ertesi gün, şafak sökerken yapılan bereketli bir avdan sonra, akıntının tekrar kavradığı kayık oldukça yüksek bir hızla sürükleniyordu. Alçak ve engebesiz oluşu yüzünden sık sık taşkınlara uğrayan Avusturya kıyısında, aralarında sesle iletişim kurabilecekleri kadar yakın konuşlanmış birçok askeri karakol seçilebiliyordu. Buradaki personel grenzer denilen hudut alaylarına mensuptur; devlet bütçesinden silahlandırılan, fakat barış zamanında hiçbir ücret almayan, yarı asker yarı köylü bir tür milis gücüdür. Avusturya ordusundaki sıkı disiplinin o kıyıda karaya çıkmayı oldukça zorlaştırdığını belirtmeye gerek yoktur. Ilia Krusch da bu yüzden, çıkabilecek tatsızlıklardan kaçınmak için, daha çok karşı kıyı ile temas kurmayı tercih ediyordu.

Gece açıkta kalmak istemeyen birçok tekne de aynı kıyıda mola veriyordu. O sırada, dizi halinde giden otuz kadar vardı bunlardan. Aralarında, Bay Jaeger'in Strudel Geçiti'nde gözüne çarpmış olan o ustaca yönetilip yönlendirilen büyük mavna hâlâ dikkat çekiyordu.

– Av konusuna gelince, diyordu Ilia Krusch, balık bu kıyıda da o kıyıdaki kadar bol nasıl olsa... ve Bay Jaeger, şimdiye kadar oldukça talihli çıktığımı söyleyebilirim... Yola çıktığımızdan beri, balıkların satışından yüz yirmi yedi florin on yedi kreutzer kazandım, daha doğrusu kazandınız; yolculuğun sonunda sanırım şikayet etmeyeceksiniz...

– Ben her zaman bu fikirde oldum Bay Krusch, dedi Jaeger, pazarlığımızdan zararla çıkan siz olacaksınız!

Kayık, nehir aşağı Orsava'ya* kadar sürüklendiği dört gün zarfında, solda Avusturya Askeri Hudut Boyları'nın sınırını oluşturan ve genel doğrultusu doğu yönünde olmakla birlikte, kıvrım ve dönemeç bakımından son derece kaprisli bir çığırda yolculuk yaptı. Eskiden Sırbistan'a başkentlik yapmış olan Semendria'nın** önünden geçti; bu kentin kalesi, Tuna'nın bir kısmına adeta set çeken bir burnun üzerine oturmuş olup, bir ana şatoyla onu çelenk gibi çevreleyen bir dizi kule tarafından savunulur. Büyük nehir bu kesimde, yukarı kesimle-

* Bugün: Orşova (Romanya) (ç.n.).

** Bugün: Smederovo (Sırbistan). Bizim tarihlerimizde Semendire (ç.n.).

ri boyunca uzanan kırların vahşilik ve çoraklığını harika bir biçimde ödünler. Her tarafta meyveye durmuş ağaçlar, çeşitli ağaç türleriyle zenginleştirilmiş meyve bahçeleri, yemyeşil ve coşmuş bağlar, Morava'nın* ağzına kadar birbirini izler. Bu ırmak Tuna'ya, Sırbistan'ın en güzellerinden biri olan harika bir vadiyi geçerek ulaşır. Tuna'ya döküldüğü yerde, kimisi Tuna'ya doğru inen, kimisi römorkörlerle veya kıyıdan hayvanla çekilerek yukarı çıkmaya hazırlanan birtakım tekneler görülüyordu.

Semendria'dan sonra, inşa halindeki Viyana-Orsova demiryolunun o sırada ulaşmış olduğu Basiach'a gelindi; hat kısa zamanda Orsova'ya kadar uzatılacaktı. Ardından, muhteşem ören yerleri ve efsanelere konu olmuş mağaralarıyla, özellikle Aziz Georges'un kendi eliyle öldürdüğü ejderhanın leşini koyduğu söylenen mağarayla, Columbacz**... Her yerde, nehrin her dirseğinde -bunların birini döndüm demeye kalmadan ötekine girilir- suya duvar gibi dimdik inen kayalık burunlar yükselir, akıntı köpüren sularıyla bunları döver. Daha yukarıları kaplayan sık koruluklar, Türk kıyısında*** Macar kıyısındakinden daha yüksek olan dağlara kadar, kat kat yayılır.

Bir turist, nehrin buralarda gözler önüne serdiği harika manzaraları daha yakından ve daha uzun

* Bugün: Velika Morava ('Büyük Morava', Sırbistan). Daha kuzeydeki öteki Morava'dan ayrı (ç.n.).

** Bugün: Golubac (...baç oku.) (Sırbistan) (ç.n.).

*** Anlatılan dönemde, gerek Bulgaristan, gerek sonradan Romanya'yı oluşturacak olan Eflak ve Buğdan ('Valachie et Moldavie'), resmen Osmanlı İmparatorluğu'nun eyaletleriydi (ç.n.).

süre seyretmek için, birçok yerde durmak isterdi kuşkusuz. Örneğin, güzergâhın en ilginç geçitlerinden biri olan Cazan Geçiti'nde karaya çıkarılmasını isterdi; çıkınca da, ünlü Traianus sofrasını incelemek için kıyı boyunca, tekneleri karadan çekmekte kullanılan patikayı izlerdi; ünlü Roma İmparatoru'nun buralara yaptığı seferi hatırlatan yazıt hâlâ o kayada kazılı durmaktadır.

Fakat ne Bay Jaeger ne de Ilia Krusch kendilerini turizmin zevk ve eğlencelerine kaptırmış gibi görünüyorlardı. Birinin ilgisi hâlâ nehirdeki ticari hareketlilik üzerindeyken, öteki, akıntıdaki değişikliklere göre kâh Türk kâh Sırp kıyısını izlemekten başka bir şey düşünmüyordu.

Böylece, 24 Haziran günü öğleden sonra, oldukça yağmurlu bir havada, Polonya'nın Balkanlara kadar gönderdiği ve Tuna'nın da tam dördüncü havzasının girişinde yarıp geçtiği Karpat Sıradağlarını aşmış bulundular.

Sınırda eski ve yeni olmak üzere iki Orşova vardır; arkalarında Eflak toprakları uzanır. Tuna artık Osmanlı ülkesine ya da en azından özerk Türk vilayetlerine girmiştir ve buradan ancak sularını Karadeniz'e döken mansaba vardığında çıkacaktır. Orşova doğal olarak, iki bin nüfusunun yanı sıra, Eflak askerlerinin konuşlandığı bir askeri mevkidir. Yolcular asıl burada, buraya kadar başlarına gelenlerden daha sert ve rahatsız edici polis operasyonları ve gümrük aksilikleriyle karşılaşırlar.

Ilia Krusch'la Bay Jaeger'in indirecek ya da yükleyecek malları olmadığından, doğal olarak bu açıdan herhangi bir gecikmeye uğrayacaklarını sanmıyorlardı. Kayıkları, mal taşıyan bir ticari mavna değildi; olta kamışları, iğneler ve mantarlar üzerine yeni bir vergi konulmadıkça, ödenmesi bile iki-üç saat süren gümrük resimlerine tâbi yükümlüler arasında değillerdi; günün veya gecenin herhangi bir saatinde, ne zaman işlerine gelirse o anda, hareket etmekte serbest olduklarını düşünüyorlardı.

Fakat, Bay Jaeger'i ilk bakışta biraz hayrete düşürmesi gereken bir durum, Orşova önünde durdurulmuş olan mavnaların çokluğuydu. Otuz kadar vardı bunlar; her birinin üstünde bir Eflak askeri nöbet bekliyor, bu sırada gümrük memurları da tekneyi son derece sıkı bir aramadan geçiriyorlardı.

Çok geçmeden Bay Jaeger, yukarıdan gelen bir emirle, Orşova'yı geçmek isteyen bütün gemilere ambargo konduğunu öğrendi. Bu son derece sert ve rahatsız edici önlem, Uluslararası Komisyon tarafından alınmıştı. Komisyon, memurlarına gayet sıkı emirler vermişti. Hiçbir ticari tekne, tüm yükünü boşaltmış olsa bile, gümrükçüler kaçak mal taşımadığından emin olmadıkça, nehir aşağı yoluna devam edemeyecekti.

– Anlaşıldı, dedi Ilia Krusch, bu da şef Dragoch'un işi gibi görünüyor! Nihayet şu Latzko'yu ya da hiç değilse kaçakçı gemilerinden birini ele geçirebileceğini düşünmek için nedenleri olsa gerek!...

Bay Jaeger yanıt vermedi. Çıpası kıyıya saplanmış olan kayığın içinde ayakta, dudakları sımsıkı, bütün bu hummalı kaynaşmayı seyrediyor, Tuna taşımacılığı için bu denli zararlı olan böyle bir önleme karşı her yandan yükselen bütün itirazları, bağrış çağrışları dinliyordu.

O zaman Ilia Krusch sözlerine şunu da ekledi:

– Her ne olursa olsun, bunun bize zararı dokunamaz... Kayığımıza nasıl bir kaçak mal yüklenmiş olabilir ki!... Üstelik, istenirse on dakikada dipten doruğa aranabilir...

Ama ne yazık, yanılıyordu dürüst balıkçı! Bütün ülkelerde ve özellikle de bu Tuna vilayetlerinde, yönetim organlarının insanlara güçlük çıkarmaktan nasıl zevk aldıklarını düşünmeden konuşuyordu.

Bu yüzden, gerçekle karşılaşınca, kafası iyice kızdı Ilia Krusch'un, yani sakin tabiatlı kendi halinde bir olta balıkçısının kafası ne kadar kızabilirse o kadar... Merak edilmesin, olay kalp sıkışmasına kadar varmadı!... Sonra devam etti:

– Bu konuda söylediklerim kendimden çok sizin için Bay Jaeger; ama bu gecikmenin sizin için bir sakıncası yoksa...

– Yoo, dedi Jaeger, niçin olsun ki?... Aksine, aramanın nasıl geçeceğini, sonunda, sizi kendisi sanmakla onurlandırdıkları şu Latzko'nun gemilerinden birini ele geçirip geçiremeyeceklerini görmekten memnun olacağımı bile söyleyebilirim!...

Gerçekte, Orşova kasabasında yirmi dört saat mola vermek zorunda kaldılar. Bütün tekneler bu kadar süre alıkonuyordu. Güvertelere dikilen nöbetçiler yabancı hiç kimseyi gemilere yaklaştırmıyor, tayfaların hiçbiri de gemisinden ayrılamıyordu. Yüklerin yerleri değiştirtiliyor, bu sırada memurlar mavnanın tüm ambarlarını baştan başa didik didik arıyorlardı. Çifte sintine olup olmadığına bakılıyor, iskeleti kaplayan gövde tahtalarının sökülüp takılır olup olmadığı kontrol ediliyordu. Ambarlardan sonra, üst güverteyi taşıyan üstyapı da en ucra köşelerine dek aranıyor, Tuna'da sefer yapan, (...) adı verilen bütün büyük gemilerde olduğu gibi kıç üstüne yerleştirilmiş olan mürettebat lojmanı da unutulmuyordu.

Bu arama bittiğinde de gemi hemen kalkış izni alamıyordu. Gümrük resimlerinin ödenmesinden sonra, hepsine birden izin verilecekti.

Bu işlemlerin tartışmasız ve kavgasız yapılamadığını belirtmeye gerek yoktur. Fakat Orşova garnizonundan gelen askerlerle birlikte, güvenlik kuvvetleri yeterliydi.

Bay Jaeger bu aramalara büyük ilgi gösteriyordu ve işlemler boyunca dikkati bir an bile dağılmadı. O kadar ki, Ilia Krusch sormaktan kendini alamadı:

– Ee, Bay Jaeger, ne dersiniz, şu ana kadar hiçbir şey bulunamadı?...

– Hayır ve korkarım bütün operasyon boşuna yapılmış olacak...

– Bay Jaeger, bu mavnaların arasında, Strudel Geçiti'nde rastladığımız ve tüm filonun ortasından kendine yol açmayı gayet iyi başaran tekneyi de fark ettiniz mi?

– Evet Bay Krusch, şuradaki, şu iskeleye yanaşmış olan... Onu iyi tanıyorum... İlk arananlardan biri ama içinde şüpheli hiçbir şey bulunamadı...

– Gerçekten de, Bay Jaeger, şimdi yola koyulmaya hazır, ama ötekiler gibi beklemek zorunda. Her neyse, onun için hiç tasalanmıyorum!... İyi bir kaptanı olduğu besbelli, yitirdiği zamanı yolda yine kazanıp ötekilerin önüne geçmeyi başaracaktır!...

Gerçekten de söz konusu mavna, yükünü tekrar yerine yerleştirmiş, orada bekliyordu. Güvertesinde kimse görünmüyordu; mürettebatı herhalde karada ya da kamaralarındaydı. Sadece bir Eflak askeri, tüfeği omzunda, güvertede volta atıyordu.

Bu genel arama operasyonu, aldığı emir gereğince, Orşova gümrük şefi tarafından yapılmıştı ve yukardan gelen bütün tekneler için birkaç gün daha sürecekti. Fakat yirmi dört saatten beri orada tutulan gemiler için işlemler 25 Haziran akşamı sona erdi. Hiçbir kaçak mal ele geçirilememişti ve hepsine geçiş izni verildi.

Bazıları daha o akşam yola çıktı; zira bu gece yolculuğunda herhangi bir tehlikeye maruz kalacak değillerdi. Diğerleri ise ertesi sabahı beklemeyi tercih eder görünüyordu ve bunların arasında Ilia Krusch'un dikkatini çekmiş olan da vardı. An-

cak, bu tekne kendi bildiği bir nedenle gece yola çıkmış olmalıydı, çünkü ertesi sabah gün ağarırken artık Orşova önlerinde değildi.

Ilia Krusch'a, aralarında oldukça iri ve güzel somonlar da bulunan birkaç okkalı balık zokalama imkânı veren birkaç isabetli olta atıştan sonra, kayık tekrar kendini akıntıya verdi.

Ertesi gün akşamın dördüne doğru, Giurgevo* rıhtımında mola verildi ve yirmi dört saat sonra, Transilvanya Karpatlarından inen Tcherna'nın Tuna'ya döküldüğü yer geçilerek, ünlü Demir Kapı Boğazı'nın girişine gelindi.

Burası oldukça tehlikeli bir geçittir ve yıllarca felaket bakımından hayli verimli olmuştur. Hemen hemen bir fersah boyunca nehir, dört yüz metre yükseklikteki iki duvarın arasından, genişliği bunun yarısı kadar bile olmayan bir yatakta akar, daha doğrusu çavlar. Bu duvarların dibinde, tepelerinden düşmüş koca koca kayalar birikmiştir; sular, olağanüstü bir öfkeyle bunlara çarparak kırılır ve köpürür. Su bu noktadan itibaren, Orta Avrupa'nın bu büyük nehrine -maviden daha doğru olarak- "Güzel Sarı Tuna" adını vermemizi sağlayan o koyu sarı rengi alır.

* Haritada Orşova ile Demir Kapı arasında böyle bir yere rastlanmıyor. Çerna, Orşova'nın hemen altında Tuna'ya kavuşuyor. Rusçuk karşısındaki Giurgiu (Rom.) ile karıştırılmış olsa gerek (ç.n.).

XIV. Bölüm

Niğbolu, Rusçuk, Silistre

Ertesi sabah, Bay Jaeger daha uykudayken, Ilia Krusch bereketli bir av yaptı. Tuna'nın elli metre derinlikte olduğu Demir Kapı Boğazı'nı gece geçmek tedbirsizlik olurdu. Burada karaya yanaşmak zordur ve gemiler, çılgın suyun saldırısı altında, palamarlarını koparına tehlikesine düşerler. Bu yüzden, geçitin ya üst ya da alt taraflarında, kıyı boyunca, güvenlik içinde mola verebilirler. Ilia Krusch da aynı nedenle, bir buçuk saatlik geçişten sonra, nehrin genişlediği kesime kadar ilerleyerek, konumu sayesinde ticari geleceği parlak görünen küçük modern Turnu-Severinu* kentinin biraz aşağısında molasını vermişti.

* Bugün: Drobeta-Turnu Severin (Romanya) (ç.n.).

Bay Jaeger sabah havasını içine çekmek için tente "köşk"ten çıktığında, kayık yeniden yola çıkmıştı bile. O 27 Haziran günü, yolculuğun dörtte üçünden biraz fazlası tamamlanmış olup, Tuna'nın ağızına kadar daha iki yüz fersaha yakın yol kalmıştı. Buraya kadar, Ilia Krusch'la arkadaşının tehlike ve yorgunluk bakımından pek zorluk çektikleri söylenemezdi ve her şey yolun sonuna kadar da böyle olacağını gösterir gibiydi.

– Ne var ne yok?... diye sormuştu Bay Jaeger, bakışlarıyla nehrin yukarısını ve aşağısını taradıktan sonra.

– Bir şey yok, Bay Jaeger, ama hava bana pek güven verici görünmüyor... Fırtınaya tutulabiliriz... sonra da birkaç saat boyunca şiddetli bir rüzgâra...

– N'aapalım, biz de kıyının iyice dibine sığınır, korunuruz. Ama ya büyük gemiler, mavnalar?...

– Görüyor musunuz, bir düzine kadar... kuyruk olmuş gidiyorlar. Ama aşağıya doğru gittikçe sayıları azalacaktır... Çoğu Silistre ya da Galatz'dan* aşağılara pek inmez; nehrin ağzındaki limanlara gitmek üzere yola çıkanlar pek nadirdir.

Bay Jaeger söz konusu tekneleri her zamanki dikkatiyle inceledikten sonra, kayığın arka tarafındaki yerini aldı.

O hafta boyunca yolculukta hiçbir kayda değer olay olmadı. Hava oldukça değişkendi. Nehrin genel doğrultusu o sıralarda güney yönüneydi ve

* Bugün: Galatsi (Romanya) (ç.n.).

kendisini doğu ve batı rüzgârlarından koruyamayan alçak ve düz kıyılar arasından akarken, bazen suyun yüzeyinde denizdekileri aratmayan dalgalar ve burgaçlar oluşuyordu. Fakat iyi yönetilen kayıkta hiçbir avarya meydana gelmedi.

Kayık ünlü Traianus Köprüsü'nün, daha doğrusu ondan kalan iki duvar parçasının, önünden de geçti. İki arkadaş bu harabelerin sahici olup olmadığını tartışmakla hiç vakit kaybetmediler. Bu, bilginlerin işiydi ama doğrusunu söylemek gerekirse onlar da bu konuda sıradan insanlardan daha fazlasını bilmiyorlardı.

Traianus Köprüsü'nden sonra, bir sınır kasabası olan Korbovo gelir; yol mühendislerinin korkusuzca dağların arasından inşa ettikleri bir yol burada son bulur. Sonra da, Sırbistan yakasının ve buharlı gemilerin son istasyonu Radouïevatz... Nihayet güzel Bulgar kasabası Filordine ile sol kıyıda Kalafat gözüktü; Ilia Krusch burada, gelişi haber verilmemiş olmakla birlikte, balıklarını iyi bir fiyata sattı.

Zaten Avusturya ve Macaristan'ın büyük kentlerinden uzaklaştıkça, tanınmışlığı ve ünü de giderek alçalan bir çizgi izliyordu. Galiba Şöhret Tanrıçası'nın, o kadar güçlü olduğu söylenen borusunun sesi buralara kadar ulaşamıyordu; belki de kıyamet günü çalınacak olan Sûr'un sesi gerekecekti bunun için... Ama bu durum Ilia Krusch'un keyfini hiç bozmuyordu. Bunu bir üzüntü sebebi olarak gör-

mek aklının ucundan bile geçmiyordu; balıklarını iyi bir fiyata sattı mı, daha fazlasını aramıyordu.

Kaldı ki, Kalafat'ta bunu başaramasaydı bile, nehrin öte yakasına geçmesi yetecekti. Nehrin sağ kıyısında bir başka Türk şehri görünüyordu: meydanları, kahveleri ve çarşılarıyla, oldukça canlı bir ticaret merkezi olan Vidin... Tuttuğu balıkları orada da kolayca satabilirdi, tabi malını, karakter bakımından -hadi uyuşuk demiyelim de- ağır kanlı ve umursamaz olan Şarklılara göre biraz daha canlılık ve istekle sunmak koşuluyla... Ilia Krusch Kalafat'ta satış işiyle uğraşırken bir sandalla karşı yakaya geçmiş olan Bay Jaeger, oldukça yüksek bir fiyat ödemeyi de reddetmemesine karşın, birkaç yedek giysi satın almakta büyük güçlük çekti.

Sularının solda Eflak sağda Bulgar kıyılarını yalamaya başladığı (Sattchi)'den (?) itibaren, nehrin iki yakası çok farklı görünümler sergiler. Bir yanda geniş, yaygın, verimsiz arazi, öte yanda, kuzeyin dağ sistemine bağlı tepelerle engebeli, vadi ve koyaklarla derin derin yarılmış topraklar... Canlılık bakımından da önemli bir tezat göze çarpar. Eflak topraklarında kasaba ve köyler seyrek değildir; bazen ağaç altlarına sığınarak, bazen de Tuna'nın sularıyla yıkanarak, birbirini izlerler. Hatta Ilia Krusch bu yakada olta balıkçılığının oldukça revaçta olduğunu bile gözlemek fırsatını buldu. Daha çok erkekler ama bazen kadınlar da, kendilerini hem sağanaklara hem de güneşin ışınlarına karşı

koruyan, Kuzey Afrika biçimi geniş kırmızı bir şemsiyenin altında, bu soylu işle uğraşıyorlardı. Araç-gereçlerinin kendisi gibi bir Tuna Oltası üyesininkiler ayarında olup olmadığına gelince, elbette ve kesinlikle öyle değildi; bu ilkel balıkçıların, kendileri gibi ilkel ve kaba oltalarını kabul ettiklerine bakılırsa, buranın balıkları da gerçekten son derece iyi niyetli ve hoşgörülü olmalıydılar.

Kendisi Türkçe bilseydi ya da bu adamlar Macarcayı anlayabilselerdi, onlara birkaç yararlı öğütte bulunabilir, hatta buna seçme birkaç olta iğnesi de ekleyebilirdi Ilia Krusch. Ama konuşmak mümkün olmadığı için, bu fikirden vazgeçmek zorunda kaldı.

Bir başka nokta, nehrin bol balıklı sularında, boyları üç ila beş metreyi ağırlıkları da dört yüz ila altı yüz kiloyu bulan büyük kılıçbalıkları da dolaşır. Kılıçbalığı, taze olsun tuzlama olsun, her çeşidiyle sevilerek yenir; ayrıca yumurtaları da havyar yapımında kullanılır.

Yol boyunca Bay Jaeger'le Ilia Krusch bunları avlayan bir hayli balıkçıya rastladılar ve büyük bir ilgiyle seyrettiler. Hatta bir ara Bay Jaeger:

– Breh, breh! dedi, bu devasa hayvanlardan biri bizim kayığa bindirse, kayık parça parça olur, tabi biz de dibi boylarız...

– Doğru söylüyorsunuz, dedi Ilia Krusch. Bu yüzden, bu balıkların tercihen gezindikleri nehrin ortalarına açılmak tedbirsizlik olur. Kıyı boyunca su pek derin değildir ve herhangi bir tehlike yoktur.

Ve Ilia Krusch tedbirini almakta kusur etmeyerek, kıyıdan ancak biraz daha hızlıca bir akıntıdan yararlanacağı kadar açıldı.

Kayık, bir Bulgar kasabası olan Racovo'ya vardığında, Tuna daha da genişlemişti. Artık kabarmalarıyla, beyaz ibikli uzun dalgalarıyla, gerçek bir deniz girintisi gibiydi. Eflak kıyısının profili büyük güçlükle seçilebiliyordu.

Bu nedenle, kayığın yaptığı gibi, mavnalar ve yük tekneleri de karaya olabildiğince yakın seyrediyorlardı. Dipleri düz, biçimleri kaba ve sakil olduğundan, açıklara uygun değillerdi ve kasırgaların ortasında çok kötü durumda kalabilirlerdi. Zaten nehir aşağı yolculuklarını sürdüren sadece beş altı tane kalmıştı ve bu, Ilia Krusch'u biraz şaşırtmıyor değildi. Bu hayretini arkadaşından saklamadı; Bay Jaeger sordu:

– Bay Krusch, siz kaptanken nehrin ağızlarına kadar tekne götürmediniz mi hiç?...

– Ara sıra götürdüğüm oldu, Bay Jaeger ama o kadar çok önlem almak gerekiyordu ki!...

– Ve başınıza hiç kaza filan gelmedi, öyle mi?...

– Hiç, Bay Jaeger, hiç gelmedi, çünkü ben Tuna'mı iyi tanırım!...

– Peki, bu mavnalar arasında Galatz'dan aşağı giden var mı?

– Evet... sadece birkaçı gider!.. Ağızların ötesinde, deniz kıyısında küçük koylar vardır. Yelkenli ve buharlı gemiler, Karadeniz'in çeşitli limanlarına götürmek üzere yük almak için buralara uğrarlar.

– Bu ağızlar dediğiniz şey, bunlar birden fazla mıdır?

– Belli başlı iki ağız vardır; bunları birbirinden Leti* Adası ayırır. En önemlisi Kilia ağzıdır.

– Siz bunların hepsini biliyor musunuz?

– Hepsini, Bay Jaeger; Tuna kaptanı olup da bunları bilmeyen yok gibidir.

– Öyleyse, bizimle aynı rotayı izleyen şu gemiler Karadeniz'e gidiyorlar?...

– Olabilir, Bay Jaeger, hele içlerinden biri -hani şu çok iyi yönetilen var ya- akıntıyı izleyerek nehrin ağızlarından birine kadar gitseydi, vallahi şaşırmazdım...

– Öyle mi sanıyorsunuz? diye ısrar etti Jaeger, bu konuşmaya özel bir ciddiyet atfeder gibi görünerek.

– Öyle sanıyorum, zaten yakında anlayacağız ne olduğunu... Artık yelkeninden istifade edemez... Yelken açmak, dalgaları bordadan almak ve bu ağır yükle alabora olmak tehlikesi demektir. Kaptanının böyle bir hata işlemeyeceğine kalıbımı basarım... Akıntı herkes içindir ve onu bizden daha hızlı götürmeyecektir... Demek ki, eğer Karadeniz'e gitmek niyetindeyse, oraya birlikte varacağız.

O zaman Bay Jaeger şu son soruyu sordu:

– Gümrükçüler ya da polisler tarafından aranmaya gelince, bu mavna artık böyle durumlarla karşılaşmayacak mı?

* Letea (Romanya). Kilia (Kiliya) bizim tarihimizde Kili Kalesi olarak geçer (ç.n.).

– Hayır Bay Jaeger. Nehrin aşağı çığırında gözetleme işi yukarı çığırdaki gibi mümkün değildir... Nehir genişledikçe genişler. Kıyılara konuşlandırılmış olan memurlar ve polisler ne yapsın?...

– Ben de böyle düşünmüştüm Bay Krusch; hem bu tekneler Orşova'da ambargo yediler; gümrük geçmelerine izin verdiğine göre, kaçakçılık yapmıyorlar demektir...

– Doğru, Bay Jaeger; Latzko yakalanacaksa herhalde bu mavnalardan birinin üzerinde yakalanacak değildir.

– Dediğiniz gibi, Bay Krusch!...

4 Temmuz günü, akşamın oldukça geç saatinde, kayık, sağ kıyıda Alula'nın Tuna'ya döküldüğü yerde bulunan Nicopoli Rıhtımı'ndaki iskelenin babalarından birine palamarını doladı. Augustus tarafından kurulmuş olan bu kent Doğu'yu İtalya'ya bağlar. Halen Adriyatik Denizi'ni aşan telgraf hattı burada sona erer. Bir Yunan başpiskoposluğuyla bir Katolik piskoposluğunun da makamıdır.

Vardıklarında karanlık, Bay Jaeger'le arkadaşının Nicopoli'de herhangi bir şey görmelerine izin vermeyecek kadar koyulaşmıştı. Bir turist olsa buna üzülür, kentte kalış süresini birkaç saat uzatırdı, zira Nicopoli ziyaret edilmeye değer. On iki bin nüfusuyla, birinin üstünde bir şato, ötekinin üstünde bir kale bulunan iki tepenin arasına, göz okşayıcı bir tablo halinde yerleşmiştir.

Bu nedenle Ilia Krusch da arkadaşına, ertesi günü burada geçirmeyi uygun bulup bulmadığını sordu. Nasıl olsa yolculuğun yirmi dört saat önce veya sonra bitmesi fark etmezdi.

Bay Jaeger, Ilia Krusch'a önerisinden dolayı teşekkür etti. Nicopoli'yi tanıyordu, gizli kapaklı yeri kalmamıştı onun için... Hava elverişli olduğundan, en iyisi güneş doğarken yola çıkmaktı.

– Nasıl isterseniz, Bay Jaeger... Şafak sökerken demir alırız... Ama başka yerde, mesela Rusçuk'ta, bir gününüzü geçirmek isterseniz...

– Evet, bunu tercih ederim Bay Krusch, çünkü bu kent hakında ancak son derece bulanık bazı anılar var kafamda...

– Anlaştık.

– Orası Nicopoli'den ne kadar uzakta?

– Yirmi fersah kadar; öbür gün akşama doğru varırız.

Güneş ufukta belirir belirmez kayık Bulgaristan kıyısı boyunca kendini akıntıya verdi. Balıkçı filosu da onlarla birlikte ilerliyordu.

Ilia Krusch yol arkadaşının giderek sıkılmaya başlamasından korkuyor olabilirdi. Bay Jaeger onun gibi, -her ne kadar oldukça garip bir serüven olarak görülmekteyse de- başarıyla sonuçlandırmaya kararlı olduğu bir girişimin çekim gücü altında değildi. Ayrıca, hemen hemen yedi yüz fersahlık bir güzergâhta geçirilecek uzun aylar boyunca, balık avcılığı gibi soylu bir uğraşın her türlü öngörü-

lemez olaylarını, sürprizlerini ve sevinçlerini merakla ve zevkle karşılayabilmek için de, bir olta balıkçısının o harika bir olgunlukla dengelenmiş ruhuna sahip olmak gerekir.

Ama, hayır! Bay Jaeger bir an bile canı sıkılmış gibi durmuyor, gördüğü her şeyle, özellikle de nehirdeki taşımacılıkla, gittikçe daha yakından ilgileniyordu. Hatta Ilia Krusch içinden, "acaba bu konuda bir inceleme, önemi boyuna artmakta olan nehir taşımacılığına ilişkin bütün sorunların ele alınacağı bir çalışma mı hazırlıyor?" diye geçiriyordu... Neden olmasındı, hem zaten bir bakıma yolculuğunun amacı da bu değil miydi?...

Ilia Krusch bu konuda ağzını aradığı zaman Bay Jaeger gülümseyerek:

– Eh, öyle de denebilir, buna benzer bir durum söz konusu... diye cevap verdi.

– Öyleyse, Bay Jaeger, umarım birlikte yolculuğumuz size yararlı olur...

– Ben de, Bay Krusch ve içimden bir ses vaktimi boşuna harcamış olmayacağını söylüyor.

– Yani, yolculuk size fazla uzun gelmedi mi?

– Oh, Bay Krusch, sizinle birlikte olduktan sonra... İnsanın yoldaşı siz olunca!...

Ilia Krusch bu yanıttan son derece duygulandı. Bay Jaeger'e karşı hissettiği bu dostluk duygusunu, fırsat çıktığı takdirde, sınırsız bir özveri derecesine kadar çıkarabilirdi.

Kayığın Rusçuk'a varışına kadar geçen iki gün boyunca, nehir önlerine pek değişiklik arz etmeyen manzaralar seriyordu. Gerek Eflak gerek Bulgar yakalarında hep derme çatma kulübeler, barakalar ve tabi sınır muhafızlarının karakolları... Ara sıra bir köy, ortak su kuyusunun yüksek kaldıracının altına toplanmış birkaç ev... Bulgaristan tarafında, prensliğin bir liva'sına* adını veren kente kadar uzanan dik bir yar...

Ilia Krusch'un söylediği gibi, 7 Temmuz akşamı yolcular Rusçuk önlerine geldiler.

Bu noktada nehir çok geniştir. Eflak tarafında, Rusçuk'un karşısında, çorak bir ovanın ortasında, Giurgevo** kenti yer alır. Burada karaya çıkan çok olur, çünkü Tuna'nın (...) kilometre kuzeyindeki Eflak'ın başkenti Bükreş'e giden yolun başıdır. Ama ticari etkinliği de önemsiz değildir; bu etkinlik, mal dolu ambarların ve müşteri dolu meyhanelerin baktığı dar, eğri büğrü ve pis sokakların kesiştiği bir mahallede yoğunlaşmıştır.

Fakat Bay Jaeger Giurguevo'yu değil Rusçuk'u ziyaret etmek istiyordu; anlaştıkları gibi, ertesi günü orada geçirecekti.

Nitekim sabah, Ilia Krusch'a hoşçakal dedi ve onu her zamanki işleriyle uğraşır bırakıp Bulgaris-

* Bulgaristan, anlatılan dönemde Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı özerk bir "prenslik"ti.
Liva: Sancak (yönetim birimi) (ç.n.).
** Giurgiu (Romanya) (ç.n.).

tan kıyısında karaya çıktı. Fakat uzaklaşmak üzereyken döndü ve arkadaşına sordu:

– Aklıma gelmişken, benimle birlikte akşam yemeğine gelir misiniz?

– Memnuniyetle, Bay Jaeger.

– İyi öyleyse... Saat beşte, büyük meydanda...

– Saat beşte...

Rusçuk nehrin sağ yakasında, otuz bin nüfuslu bir şehirdir. Silistre eyaletine, dolayısıyla Avrupa Türkiye'sine aittir. Bir ortodoks piskoposluğunun merkezidir. Plansız ve kötü inşa edilmiş, bakımsız bir şehirdir; mandaların çektiği arabalar dar sokaklarından güçlükle geçer. Evlerin çoğu topraktandır. Birçok kahveleri, mal depoları, kumaş, yünlü eşya, meyve, pipo, tütün ve çeşitli ecza malzemelerinin satıldığı çarşıları vardır. Kente hâkim bir kale ile şurada burada sinagog ve camilerin sivri minareleri yükselir. Dikkate değer tek yapı vali konağıdır.

Bay Jaeger'in, kentin neresinde ne olduğunu çabucak hatırlamış olması mümkündür, zira postaneye giden yol konusunda hiç tereddüt etmedi. Orada Galatz'dan gönderilmiş bir mektup buldu ve hemen okudu.

"Gerçekten tam zamanıymış gelmenin..." dedi içinden.

Mektubu cebine koydu, bir saat kadar dolaştı, sonra akşam yemeği için konuğunu davet ettiği otele giderek öğle yemeğini yedi.

Saat bire doğru, satıcılardan, müşterilerden ve yükleme-boşaltma işçilerinden oluşan hareketli bir kalabalığın kaynaştığı ticaret mahallesinde gezintisine devam etti. Palamar atmış ya da rıhtıma yanaşmış birçok yelkenli ve buharlı teknede mal yükleme ve boşaltma etkinlikleri sürüyordu.

Bay Jaeger'e saat üçe doğru orada bir adam yanaştı; elbisesine ve oldukça belirgin özgün tipine bakılırsa, Bulgar olmalıydı. İkisi tanışıyorlardı, doğu Avrupa'nın en ucundaki bu kentte karşılaşmaktan hiç de şaşırmış görünmediler. Aralarında konuştular, hatta Bay Jaeger adama, aldığı mektupta yazan bazı şeyler hakkında bilgi verdi. Adam başıyla onaylar göründü ve ayrılışları, Bay Jaeger'in de tekrarladığı şu sözler üzerine oldu:

– Evet!... Gelmenin tam zamanıymış!...

Saat beşte, kente geldiği duyulmamış olan Ilia Krusch meydandaydı ve Bay Jaeger onu otele götürdü. Mönüde havyar, choucroute* ve acı biber soslu tavukla hepsini ıslatmak üzere Macaristan şarabı vardı. Ilia Krusch dostunun davetinin hakkını verdi ve Bay Jaeger de, belki biraz düşünceli görünmekle birlikte, ondan geri kalmadı.

Saat dokuzda ikisi de kayığa döndüler ve ertesi gün, oldukça yüksek bir hızla, Bulgar kıyısı boyunca süzülüyorlardı.

Ülke, Karadeniz'in komşuluğunun etkisini hissetmeye başlamıştı bile. Tuna dümdüz doğuya doğ-

* "Şukrut": Kapuskaya benzer, ama ekşili bir lahana yemeği (ç.n.).

ru akıyor olsaydı, Rusçuk'tan itibaren kırk fersah kadar sonra kıyıya ulaşırdı. Fakat nehir, Çernavoda kasabası hizasına kadar kırk dördüncü paraleli izledikten sonra, Moldavya sınırını çizmek üzere aniden kuzeye kıvrılır. Ancak Galatz'dan itibaren mansabına kadar tekrar doğu yönüne döner.

Nehrin bu kesiminde, en azından mavnalar için, seyrüsefer bazen zahmetli, hatta tehlikeli bile olabilir. Şu anda, Viyana'dan beri Ilia Krusch'un kayığıyla birlikte nehir aşağı giden söz konusu teknelerden ancak üç tane kalmıştı. Acaba Moldavya sınırından önceki en önemli merkez olan Silistre'de mi duracaklardı?... Ne olursa olsun, havanın bozması halinde hemen sığınak bulabilmek için, onlar da Bulgaristan kıyısını izliyorlardı.

Havanın durumu pek güven verici değildi. Yakınlardaki denizin nemiyle alabildiğine yüklü, dağınık biçimli iri iri bulutlar, nehrin yüzeyinde de inceli kalınlı sis tabakaları sürükleyerek, doğudan boşanmış geliyorlardı.

Ilia Krusch göğe, yüzünde oldukça endişeli bir ifadeyle bakıyordu. Kendi küçük ve hafif teknesi için korktuğundan değildi bu; ona kıyıda her an bir sığınak bulacağından emindi. Fakat kötü hava nedeniyle seyrüsefer bütünüyle gecikmeye uğrayabilirdi. Belki de şu kalan altı yüz kilometreyi aşmak için, Sigmaringen'den beri kat edilen iki bin kilometreden daha fazla zaman harcaması gerekecekti, kim bilir!...

Yine de o 9 Temmuz günü hiç durmak zorunda kalmadı; molasını da ancak güneş, batı ufkunda kaybolurken verdi.

Gece olaysız geçti. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağarken, rüzgâr birkaç saat için biraz hafifledi. Birkaç kez kayığın içinde biriken suları boşaltmak gerekti. Ama çok geçmeden rüzgâr tekrar eski şiddetiyle esmeye başladı ve gün doğduğunda, hava durumunda hiçbir değişiklik olmayacağı belli oldu.

Ilia Krusch o sabah balık tutmaktan vazgeçmek zorunda kaldı, zira su çok bulanıktı ve oltasını uygun konumda tutamayacaktı.

Demirini aldığı sırada, kıyıya yakın mola vermiş olan üç mavna yola koyulmuşlardı bile ve rüzgârın biraz kuzeydoğuya dönmesinden dolayı seyrüseferin belki daha kolay olacağını düşündükleri karşı kıyıya yöneliyorlardı.

Arkadaşının da doğru bulduğu bu manevrayı fark eden Bay Jaeger, üç tekneyi izlemek için kayığın da karşı yakaya geçip geçemeyeceğini sordu.

– Zaten yapılacak en iyi şey de bu, dedi Ilia Krusch ve bir saat sonra Eflak kıyısı boyunca gidiyorlardı.

Gerek gemiciler gerek balıkçılar için gün oldukça zorlu geçti. Yine de saat beşe doğru, bir Bulgar kenti olan Silistre önüne vardılar. Bütün doğu Bulgaristan'la birlikte aşağı Tuna çığırındaki kaleleri kapsayan bir eyaletin* yönetim merkezi olan bu

* Metinde Türkçe (ç.n.).

kent, Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli müstahkem mevkilerinden biridir. Kalesi batı ucunda çok yüksek bir ikinci duvarla korunmuştur. Nüfusu iki bindir. Eflakla ticaret yapar; yünlü dokuma, kereste, hayvan satıp tuz ve kenevir alır. Sokakları dar ve eğri büğrü, evleri alçaktır; hiçbir anıtı yoktur. Bay Jaeger'in burayı ziyaret etmek istemeyişinin nedeni buydu. Zaten bunun için nehri geçmek gerekecekti, çünkü Rusçuk gibi Silistre de sağ kıyıdadır. Jaeger bunun yerine, palamarlarını bağlamış olan teknelerin önünden defalarca geçerek, kıyıda volta atmakla yetindi.

Ertesi gün yine alıştıkları saatte yola çıkıldı. Ama bir ayrıntı dikkati çekiyordu: Üç mavnadan ikisi, yüklerini orada boşaltacak olmalılardı ki, Silistre'ye yönelmişlerdi. Sadece sonuncusu, kaptanı daha önce de mesleki becerisinin açık kanıtlarını sergilemiş olanı, havanın gittikçe kötüleşecek gibi görünmesine karşın, yolculuğuna devam ediyordu.

Kayık, sağ kıyıyı çok daha yakından izleyerek, tekrar yola koyuldu. Kayda değer tek olay, öğleden önce küçük bir Bulgar balıkçı köyünden ayrılan bir sandalın gelip mavnaya yanaşması oldu. İçindeki adamlardan biri mavnaya çıktı ve sandal hemen geri döndü.

Öğleden sonra hava o denli denetimden çıktı, kasırgalar o kadar şiddetlendi ve dalgalar o kadar yükseldi ki, Ilia Krusch daha ileri gitmeyi güvenli bulmadı. Bay Jaeger:

– Peki, o mavna ne yapacak? diye sordu.

– Büyük olasılıkla bizim yapacağımızı, dedi Ilia Krusch. Kaptanının bu koşullarda seyire kalkışmayacak kadar deneyimli olduğunu sanıyorum. Gittikçe kabaran bu dalgalarla, ciddi bir darbe alıp oracıkta batma riskine girmesi lazım bunun için...

Ilia Krusch yine haklı çıktı; kayık bir burnun korunağında küçük bir girintinin dibine sığınırken, mavna da, belki fırtına bir ara yatışır da yeniden yola koyulabilirim düşüncesiyle, o zamana kadar sığınak aramak üzere, kıyıya iyice sokuldu.

Ne var ki, mavna demirini atmaya başlayınca Ilia Krusch hayret etmiş göründü ve Bay Jaeger'e şöyle dedi:

– Kaptan kıyıya daha yakın demirleseydi daha iyi ederdi... En az yirmi kulaç açıkta ve bu uzaklık pek güvenli değil... Demir tarayacak ya da rüzgâra bordadan yakalanacak olursa... Gerçi burada su fazla derin değildir ama bu mavnanın tam yükle bile üç dört kademden fazla su kesimi olmadığına göre, palamarlarını kıyıya atacak kadar yaklaşabilirdi pekâlâ. Kaptanın niyeti ne acaba?...

Ama kaptan demirleme yerini değiştirmedi. Bay Jaeger sabah[1] sandalla gelen adamın ve (ön tarafta) yerlerini almış gemicilerin durumu dikkatle izlediklerini gördü. Fakat, bu gözlemler demirleme yerinde değişiklik yapma sonucunu vermedi.

1. Jules Verne burada "bir gün önce" yazmış.

Gece çabuk bastırdı; aysız, karanlık, yağmurlu bir gece... Bay Jaeger, kasırganın olağanüstü bir şiddetle boşanmasına karşın, saat sekize kadar kıyıda gezindi. Fakat az sonra yağmur da şiddetini ikiye katlayınca, arkadaşının yanına dönmek zorunda kaldı.

Sekiz buçukta, "köşk"ün brandasının altında, iyice korunmuş olarak, yan yana uzanmış bulunuyorlardı. Fırtına öylesine kuduruyordu ki bir türlü uyuyamadılar; ve sabahın ikisine doğru, fırtınanın ıslıkları arasında bazı imdat haykırışları da işiterek çok heyecanlandılar.

XV. Bölüm

Silistre'den Galatz'a

Sabahın sekizine doğru, sağ kıyıya yakın demirlemiş olan mavna, o korkunç gecenin ardından demirini alıp yeniden akıntıya giriyordu. Arkada bir adam, iki tayfanın da yardımıyla, dümenin uzun yekesini tutuyordu. Ön tarafta ise, aralarında bir gün önce tekneye binen de olmak üzere üç kişi nehrin durumunu inceliyorlardı.

Dalgalar geceki kadar şiddetli değildi ve batıya çeviren rüzgâr da hafifleme yolundaydı. Deniz tarafına doğru gökte yer yer açılma belirtileri fark ediliyor, arada bir bulutlardan parlak güneş ışınlarının sızdığı görülüyordu. Yavaş yavaş temizlenen gökyüzü, ufukta uzun lacivert bantlar oluşturuyordu.

Ilia Krusch'un bir gün önce sığındığı noktadan, Eflak kıyısıyla arka planında yükselen dağlar seçilebiliyordu.

Şimdi nehirden aşağı giden sadece sözünü ettiğimiz mavnaydı. Akşam olmadan, nehrin dik açıyla kuzeye kıvrıldığı yere, aşağı yukarı bir küçük demiryolu hattıyla Karadeniz kıyısındaki Köstence limanına bağlanan Tchernavoda kasabasının bulunduğu köşeye, varmış olacaktı.

Peki, şu anda bizim kayık neredeydi?... Gece şiddetli bir dalga yiyerek kıyıya çarpıp parçalanmış mıydı?... Ilia Krusch'la Bay Jaeger tam yolculuklarının bitimine az kalmışken ölüp gitmişler miydi?... Yolculuk felaketle mi sona ermişti?...

Ne olmuşsa olmuştu, kayık Bulgaristan kıyısında gözükmediği gibi Eflak kıyısında da göze çarpmıyordu. Ilia Krusch'la Bay Jaeger ölümden kurtulmayı başarmışlarsa bile, onları kıyının çakılları üzerinde ya da kayığın sabah oluncaya kadar dibine sığındığı balıkçı köyünde aramak boşuna olurdu.

Olup bitenleri ve Tuna Oltası birincisinin nasıl olup da sonucu kendisi için son derece zararlı olabilecek bir serüvene hiç de istemeyerek atılmak zorunda kalmış olduğunu anlatalım.

Nehri o kadar derinlemesine çalkalayan ve seyrüsefere elverişsiz hale getiren fırtına bütün gece sürmüştü. Ilia Krusch'la Bay Jaeger kayığı kıyıya bağlayan palamarları ikiledikten sonra, gökten sel gibi dökülen sağanağa karşı tente "kamara"ya sı-

ğınmışlardı. Fakat dalgalar tekneyi o kadar şiddetle dövüyordu ki, hiçbirini uyku tutmadı.

Saat bir sularındaydı ki, imdat çığlıkları duyuldu. Kıyıdan mı geliyordu bu bağırışlar, yoksa kayığın biraz aşağısında demirlemiş olan mavnadan mı, belli olmuyordu.

Her ikisi de kamaradan çıkarak, o koyu karanlıkta ne olduğunu görmeye çalıştılar.

Bağırışmalar ne kıyıdan ne de köyden değil, mavnadan geliyordu. Birtakım adamların, ellerinde fenerler, kâh bordadan bordaya, kâh başa, kâh kıça doğru koşuştukları seçiliyordu. Jaeger'le Ilia Krusch'un kulaklarına şöyle kırık dökük cümleler geliyordu:

– Bu tarafa... bu tarafa!...

– Şuradan düşmüş...

– İndirin, çabuk filikayı indirin!...

Ilia Krusch çıkan gürültüden bir cankurtaran sandalının alelacele suya indirildiğini anladı.

– Tayfalarından birini, dedi, herhalde ani bir dalga alıp götürmüş!...

Eğer böyleyse, patron bu zavallıyı kurtarmak için elinden geleni yapacaktı. Nitekim sandal, alabora olmak pahasına, akıntı yönünde çala kürek ilerliyordu, zira düşen adam ancak bu yönde sürüklenmiş olabilirdi.

Ilia Krusch'a gelince, o hiçbir şey yapamazdı bu adam için... Kayığı kıyıdan ayırmak, çırpınan dalgaların ortasında gereksiz yere tehlikeye atmak demekti.

Beklediler. Mavnanın üst güvertesinde fenerler hâlâ koşuşturup duruyordu. Yarım saat sonra, sandalın önünü aydınlatan fener tekrar gözüktü. Sandal, akıntıya karşı kürek çekmenin zorluğu içinde, mavnaya dönüyordu. Kurtarma girişimi sonuç vermemişe benziyordu, zira tayfalardan birinin şöyle bağırdığı duyuldu:

– Yok!... Boğulmuş, gitmiş!...

Böyle olacağı belliydi, boğulmasa şaşılırdı.

– Zaten nasıl kurtarılabilirdi ki?... dedi Ilia Krusch.

– Hem akıntı da var, dedi Bay Jaeger, herhalde adamı çabucak açığa sürüklemiştir...

– Evet, dedi Ilia Krusch, şu burnu geçince sol kıyıya yöneliyor.

Bu arada her şeyin bittiği, umutların yitirildiği de anlaşıldı, zira bin güçlükle mavnaya yanaşmış olan filika, şimdi tekrar güverteye çekiliyordu. Sonra fenerler de söndü ve her şey yine, sessizliğe olmasa da, karanlığa gömüldü.

Ilia Krusch'la arkadaşı branda köşklerine dönerek birkaç saat uyumaya çalıştılar ama nafile... Gözlerine uyku girmedi.

Şafağın ilk ışıkları ufukta belirmiş, fırtına da hissedilir derecede yatışmıştı ki, Ilia Krusch dışardan çağrıldığını duydu. Arkasında Bay Jaeger'le birlikte dışarı çıktı.

İçinde altı kişi bulunan bir sandal, kendi teknesiyle borda bordaya gelmişti.

Adamlardan biri, ötekilere kumanda eder gibi görüneni, ayaktaydı. Kırk yaşlarında, yüzü sert ifadeli, durmadan çatılan kaşlarının altında gözleri velfecir okuyan, suratından pervasız, hatta kırıcı bir enerjinin belirtileri okunan, orta boyu ve geniş omuzlarıyla son derece dinç ve güçlü olduğu anlaşılan bir adam...

Ilia Krusch'a hitap etti ve ilginçtir, "Siz Ilia Krusch musunuz?" diye sormadı; adeta emreder gibi:

– Siz Ilia Krusch'sunuz... dedi.

– Evet... dedi balıkçı; hem hitaptan hem de hitap ediliş tarzından biraz afallamıştı.

Adam, hep aynı tonda, olumlama cümleleriyle devam etti:

– Sigmaringen'de ödüllendirilen balıkçısınız...

– Evet.

– Eski bir Tuna kaptanısınız...

– Evet... Ama izninizle ben de bir şey sorayım: Siz kimsiniz?

Bu konuşma esnasında Bay Jaeger hiçbir şeye karışmadan bir kenarda durarak adamı gözlüyor, yüzünü özellikle inceliyordu.

– Ben sizin biraz aşağınızda demirli mavnanın patronuyum... Bu gece başımıza bir felaket geldi... Kaptanımızı bir dalga alıp götürdü... Nehre düştü, çok uğraştık ama kurtaramadık. Madem ki kaptansınız, onun yerine geçmenizi istiyorum.

Ilia Krusch için bu teklif o kadar beklenmedik bir şeydi ki, önce ne diyeceğini bilemedi. Danış-

mak ister gibi Bay Jaeger'e baktıktan sonra konuştu:

– Teknenizi ilk Bulgar veya Eflak limanına kadar götürmek için mi?... Birkaç saat içinde oraya varabilirsiniz.

– Hayır, orada kaptan bulamam, oysa bana bir kaptan lazım... -Patronun sesi gittikçe sertleşiyor, daha buyurgan oluyordu- Evet! Ne pahasına olursa olsun, bana bir kaptan lazım!...

– Galatz'a ya da İsmaïl'e kadar mı?

– Karadeniz'e kadar.

– Hangi ağızdan?

– Kilia ağzından.

Bay Jaeger kollarını kavuşturmuş, arkadaşının vereceği yanıtı bekliyordu.

– Evet, dedi patron, ne diyorsunuz?

– İmkânı yok, diye kestirip attı Ilia Krusch.

– Ne pahasına olursa olsun dedim!... İki-üç yüz florini bile gözden çıkarırım bunun için...

– İmkânı yok, diye tekrarladı balıkçı, benim de sürmekte olan bir yolculuğum var, yarı yolda bırakamam...

– Dört yüz florin... sekiz günde tam dört yüz florin kazanabilirsiniz...

– Kusura bakmayın, kabul edemem. Hem bir arkadaşım da var, onu kayıkta yalnız başına bırakamam.

– Arkadaşınız da sizinle birlikte mavnaya gelir, diye ısrar etti patron; sesi hiddetten titremeye başlamıştı.

– Kayığınızı da yedeğe alırız. Son sözünüz?...

– Olmaz, dedi Ilia Krusch.

Gerçekten de, tasarısından vazgeçip Tuna yolculuğunu o mavnada tamamlamak hiç işine gelmiyordu Ilia Krusch'un. Tekneyi birkaç saatliğine yönetmek söz konusu olsaydı, bunu hiç karşılık beklemeden yapardı; fakat ta Tuna'nın ağzına kadar sekiz günlük bir yolculuk... Dediği gibi, bu imkânsızdı. Üstelik Bay Jaeger de bu kararını mutlaka onaylarmış gibi geliyordu.

O zaman, fazla beklemek gerekmedi. Şeflerinin işareti üzerine adamlar Ilia Krusch'la Jaeger'i kollarından tutup zorla sandallarına bindirdiler; sonra kayığı da çözüp yedeğe aldılar. Birkaç dakika sonra filika mavnaya yanaştı ve hemen güverteye çekildi.

Ilia Krusch boş yere itiraz ediyordu. İkiye karşı on beş adam vardı karşılarında. Her türlü direniş faydasızdı; Ilia Krusch kaptanlık yapmayı reddettiği takdirde, ambara kapatıp kaptanlığa razı oluncaya kadar bekleyecekleri anlaşılıyordu.

Kaldı ki, hiç direnme göstermemiş olan Bay Jaeger de, hal ve tavrıyla sanki arkadaşına, "inatçılığı bırakıp dediklerini yapsana!" der gibiydi.

İlia Krusch o zaman üst güverteye çıkmak zorunda kaldı; başında iki tayfanın beklediği dümene götürüldü.

Patron de hemen yanına geldi ve şöyle dedi:

– Teklifim yararınızaydı, kabul etseydiniz iyi ederdiniz... Ama reddettiniz, ben de kuvvet kul-

lanmak zorunda kaldım... Talihinize küsün... Hadi bakalım, şimdi dosdoğru yola!... ve doğru rotada!... Şaşmak yok!... Anlıyorsunuz değil mi?... Yoksa...

Patron cümlesini bitirmedi, ama anlamı hakkında hiçbir tereddüde düşülemeyecek bir el hareketi bu sözleri tamamladı.

Zaten Ilia Krusch da durumu kabullenmişti; sadece bir soru sordu:

– Su kesimi ne kadar?

– Yedi kadem, dedi patron.

Çeyrek saat sonra, çıpa yuvasına çekilmiş, yeni kaptan dümene geçmiş ve koca mavna o sırada hayli hızlı olan akıntıyı tutmuştu.

Bay Jaeger'e gelince, kimsenin onunla ilgilendiği yoktu. Teknede serbestçe her yere gidip gelebiliyordu. Bundan yararlanarak güvertede kaldı. Kâh mavnanın pek uzaklaşmadığı Bulgar yakasını seyrediyor, kâh bir kütüğün üzerine oturup düşüncelerine dalıyordu. Yasak olmamasına karşın, arkadaşıyla konuşmaya hiç kalkışmıyordu.

Yemek saatlerinde ikisine mürettebattan ayrı bir yerde sofra kuruluyor, gece olunca, mavna kıyıya yaklaşırken, her ikisi de arka taraftaki lojman bölümünde bir kamaraya kapatılıp kapılarına kilit vuruluyordu.

Bu ilginç yolculuğun o güzel, sakin, mutlu günleri nerelerde kalmıştı?... Kayık kentlerin rıhtımlarına yanaşıyor, Ilia Krusch balık tutmanın

tüm zevklerini yaşıyor, tuttuğu balıkları mola verdiği yerlerde kolayca satabiliyordu o zamanlar!...

12, 13, 14 ve 15 Temmuz günleri böyle geçmiş, durumda hiçbir değişiklik olmamıştı. Zoraki kaptan, dimdik dümende, işini iyi bilen bir kişi olarak tekneyi yönetiyordu. Patronun onu anlattığımız koşullarda kaçırırken, nasıl bir adam olduğunu pekâlâ bildiği belliydi. Haftalardan beri adamları mavnayla birlikte giden o kayığı fark etmiş ve incelemişlerdi. Gemicilerin çoğu gibi onun Ilia Krusch olduğunu biliyorlardı, ünü de onlar için bir sır değildi. Ünlü balıkçının kimliği ve suçsuzluğu Peşte'deki duruşmada ortaya çıkarken, vaktiyle Tuna kaptanlığı yapmış olduğu da öğrenilmişti. Patronun, kendi kaptanının kaybıyla başı derde girince, zor kullanarak da olsa Ilia Krusch'u teknesine getirtmekte tereddüt etmemesinin açıklaması buradaydı.

Bunu yapmak için kullandığı yönteme gelince, bunu herkes özgürce, layık olduğu gibi değerlendirebilir; başkasının özgürlüğüne onun isteği hilafına el koyan kim olursa olsun, hiçbir durumda bağışlanamaz. Ama, aslına bakılırsa, bu mavnanın patronu, yapıp ettiklerine asla gerekçe bulmaya çalışmayan insanlardan olsa gerekti.

Burada bir noktayı belirtmek yerinde olacaktır. Bay Jaeger, arkadaşına bu konuda açılmamış olmakla birlikte, bu tekne hakkında çoktandır birta-

kım kuşkular besliyordu. Tuna üzerindeki o büyük çaplı kaçakçılık işinden haberdar olduğundan -zaten Avusturya'da, Macaristan'da, Türk eyaletlerinde, bunu duymayan kalmış mıydı ki?- bu mavnanın kaçakçılık yaptığı düşüncesi kafasında iyice yer etmişti. Latzko'nun da gemide olması bile ona olanaksız görünmüyordu, hatta belki de birkaç gün önce sandalla gelen adamdı... Evet!... Uluslararası Komisyon'un her yerde arattığı ve Karl Dragoch'un henüz yakalayamadığı şu Latzko o adam olabilirdi!...

Ne olursa olsun, Bay Jaeger bu konuda, Ilia Krusch'la bile son derece ağzı sıkı kalmaya karar vermişti. Onun uyarılmasını gerektiren bir durum olursa, uyaracaktı tabi... Ama o zamana kadar, bu yolculuk boyunca, kuşku uyandıracak hiçbir şey yapmadan gemide olup bitenleri gözleyecek ve gerek görürse, belki, harekete geçmeye karar verecekti.

Ama öte yandan, Ilia Krusch da, yaradılıştan gelen babacanlığı, iyi kalpliliği nedeniyle kuşkularını o kadar ileri götürmemekle birlikte, kafasını kurcalayan bir ayrıntıyı fark etmemiş değildi.

15 Temmuz molasında, Bay Jaeger'le konuşurken bir ara, kimsenin duymamasına özen göstererek, şöyle dedi:

– Bu mavnanın nasıl bir yük taşıdığını fark ettiniz mi, Bay Jaeger?

– Herhalde kereste, tahtalar, latalar falan...

– Bunu biliyorum Bay Jaeger, ama bildiğim başka bir şey de, bunların fazla ağır bir yük oluşturmayacağı...

– Elbette ama sözü nereye getirmek istiyorsunuz?

– Şuraya: Bu durumda, nasıl oluyor da bu teknenin su kesimi bu kadar derin oluyor?...

Bay Jaeger hiçbir şey söylemeden arkadaşına baktı; Ilia Krusch devam etti:

– Patrona teknenin ne kadar derine battığını sorduğumda, "altı yedi kadem" dedi... İşte bu nokta bana açıklanamaz görünüyor...

– Gerçekten öyle...

– Taşla, maden külçeleriyle yüklü olsa bile daha derin su kesmezdi...

– Öyle olsa bile, size ne Bay Krusch?... dedi Jaeger biraz düşündükten sonra. Bizden istenen nedir? Bu tekneyi gideceği yere kadar götürmeniz, değil mi?... Öyleyse götürün efendim ve oraya varınca da yaptığınız işin bedelini alın!...

– Yoo, bunu asla yapmam Bay Jaeger! diye haykırdı Ilia Krusch. Bu gemide ne yapıyorsam isteğim dışında, zorlanarak yapıyorum! Gidilen yere varınca kim olduğunu ne yapıp edip öğreneceğim bu patronun... ve davamı açacağım... ve hakkımı mahkemede alacağım!

– Nasıl isterseniz, Bay Krusch!

Ve kesinlikle dediğini yapacaktı Ilia Krusch! Zira kendine biraz saygısı olan hiçbir insan, damarla-

rında olta balıkçısı kanı dolaşsa da, ona reva görülen muameleye konu olmayı kabul edemez!

Ilia Krusch ayrıca bir başka noktayı da gündeme getirmeden edemedi: Bay Jaeger'le aralarında yapılmış olan pazarlık...

– Görüyorsunuz işte, dedi, yola çıktığımızdan beri yaptığım gibi balık tutamıyorum artık... Dolayısıyla, balık satışı yok, kâr da yok... Bu durumda sizin beş yüz florin bayağı tehlikeye giriyor demektir. Artık bu parayı alamam, şu lanet yolculuk biter bitmez size geri vereceğim...

– Gerçekten, Bay Krusch, dürüstlüğünüze diyecek yok, dedi Jaeger gülümseyerek. Siz dünyanın en dürüst adamısınız!... Ama hiç endişe etmeyin, kim bilir belki bütün bunlar sizin sandığınızdan çok daha iyi biter!...

Ve Bay Jaeger balıkçının elini öyle candan sıktı ki, Ilia Krusch da bu sıcaklığı ta içinde hissetti.

Kayda değer bir nokta da, Ilia Krusch'un, kaçırılışından beri hiç kimseyle iletişim kurma fırsatı bulamamış olmasıydı. Nehrin aşağı çığırında, yelkenli olsun buharlı olsun, gemilere pek sık rastlanmıyordu. Zaten bir tekneye rastlansa da patron hemen işe karışıp mavnanın yoldan çekilmesini sağlıyor, böylece gemiler birbirine hayli uzak seyrediyor, bu da aralarında karşıdan karşıya, gemicilerin dediği gibi "ahbaplık etmelerine" olanak bırakmıyordu.

Kasaba ve köyler için de aynı önlemler alınıyor, mavna asla bunların rıhtımlarına yanaşmıyor, her

defasında köyün birkaç yüz metre aşağısında demirleme yeri arıyordu. Aynı şekilde, hiçbir zaman kıyıya palamar atılmıyor, Ialomitsa, Buzáu gibi yan kolların nehre döküldüğü yerlerde mola verilmiyordu. Bu yüzden, iletişim kurma imkânsızlığı bir yana, gece tekneden kaçmak da imkânsızlaşıyordu. 16 Temmuz günü öğleden sonra mavna sol kıyıdaki Bráila* kenti önlerine geldiğinde, nehir burada çok genişlemiş de olduğundan, o kadar açıktan geçti ki, arkasında, batıda dağların yükseldiği kentin evlerini seçmek bile mümkün olmadı.

Bu konuda, akşam olup da tekne demir attıktan sonra, kamaralarına gitmeleri emredilmeden hemen önce, Ilia Krusch üzüntülü bir iç çekişle, şöyle dedi:

– Ah, Bay Jaeger, biliyor musunuz, karaya çıkabilseydik Bráila'da iyi iş yapardım!... Her zaman balığın orada iyi para ettiğini görmüşümdür... Ama Bulgar ve Eflak köylerinden veba varmış gibi korkar görünen bu tekneyle, elimden hiçbir şey gelmiyor!...

– Biraz filozof olun Bay Krusch, demekle yetindi arkadaşı. Hem bir olta balıkçısı filozof olmayacak da kim olacak?...

Balıkçı kayığının eski yolcularıyla mavnanın mürettebatı arasında hiçbir ilişkinin kurulmadığını da kaydedelim. Tayfalardan hiçbiri onlarla konuşmuyor, ikisi hep bir kenarda, dışarda tutulu-

* Bizim haritalarda İbrail (ç.n.).

yorlardı. Zaten bu adamların suratlarında pek meymenet yoktu; son derece güçlü kuvvetli, fakat açıkça kaba yaradılışlı insanlardı. Çoğunda, patronları gibi, Macar ya da Eflaklı tipi vardı. Sadece patron Ilia Krusch'a geminin gidişi hakkında sorular soruyor ve mola saati gelince emirlerini veriyordu. Bu vesileler dışında, denildiği gibi, ne merhaba ne eyvallah!...

Bay Jaeger'e ise hiç kimse aldırış etmez görünüyor, o da elinden geldiğince kenarda kalmaya gayret ediyordu. Bazen patronun bakışları üzerine dikildiğinde başını çeviriyor, tamamen ilgisiz ve kayıtsız bir tavır takınıyordu.

Özetle, hiçbir seyrüsefer kazası olmadı. 11-12 Temmuz gecesi o denli çıldıran fırtına geçmiş, yerine hafif bir rüzgârla orta karar bir hava gelmişti. Temmuz ayının ortalarında sıcaklık oldukça yüksek, güneş de, bulutlar yakıcılığını biraz olsun gidermediği takdirde, dayanılmaz oluyordu. Gerçi öğleden sonraları denizden gelen meltem kendini hissettiriyor ve ancak akşamın olmasıyla yatışıyordu; ama geceler sıcak oluyor ve tayfalar daha rahat uyuyabilmek için çoğu kez güverteye uzanıyorlardı.

Bu rahatlık Ilia Krusch'la arkadaşından esirgeniyordu; akşam demir atıldıktan sonra, onlar kıçtaki kamaralarına dönmek zorundaydılar.

17 Temmuz öğleden sonra mavna, Bráila'nın yedi sekiz fersah aşağısında, Tuna'nın dik açıyla doğuya kıvrılarak son doğrultusunu aldığı köşede bu-

lunan Rumen kenti Galatz'ın karşısına geldi. Nüfusu seksen binden az olmayan bu kent, Avrupa-Tuna Ağızları Seyrüsefer Kumpanyası'nın da merkezidir. Prut'un döküldüğü bu serbest liman, buğday, mısır, çavdar, arpa, yulaf, keten, deri ve içyağı ihraç eder. Ticareti yılda elli altmış milyon frangı bulur. Ahalisinde Yunanlıların sayısı çoktur. İstanbul'la ulaşım, Lloyd şirketi tarafından sağlanır. İki ayrı kentten oluşur: tahta kaldırımlı, eğri büğrü sokaklı eski kent ve nehre bakan yamaçlar üzerine kurulmuş yeni, modern kent.

Mavna Galatz önünde de durmadı, hemen hemen çeyrek fersah kadar açığından geçti ve demirini karşıya, sağ kıyıya yakın attı.

Gece olaysız geçti. Fakat sabah, Ilia Krusch kamaradan çıkıp dümendeki yerini almaya giderken, Bay Jaeger orada değildi. Arkadaşı uyurken çıkmış olmalıydı. Ilia Krusch onu güvertede bulacağını düşünüyordu, ama göremeyince seslendi...

Bay Jaeger artık mavnada bulunmuyordu; gece, hiç kimseye fark ettirmeden, ortadan kaybolmuştu!...

XVI. Bölüm

Galatz'dan Karadeniz'e

Bay Jaeger bir kazaya kurban mı gitmişti, yoksa kendi isteğiyle kaçmış mıydı, bunu kimse bilmiyordu. Ayrıca, her iki durumda da, önünde iki üç adamın sabaha kadar nöbet beklediği kapalı kamaradan gece nasıl çıkabildiğini de açıklamak gerekiyordu.

Patron bu kayboluş hakkındaki duygularını hiç gizlemedi. Ilia Krusch'ı getirtip, sert ve kaba bir üslupla sorguya çekti, fakat bir şey elde edemedi. Balıkçı Bay Jaeger'in kalktığını duymamıştı, kamaradan çıktığını da görmemişti. Bu konuda patron kadar şaşkın ve şaşkınlığı derecesinde de endişeliydi; fakat tabi başka bir açıdan... Ona göre Bay Jaeger nehre düşmüş ve mav-

nanın kıyıdan ancak yarım halat boyu uzakta olmasına karşın, boğulmuştu. Kendi isteğiyle kaçmış olabileceğine gelince, bunu neden yapsındı, hele kendisine, böyle bir durumda hiç tereddütsüz ardından gelecek olan Ilia Krusch'a, haber vermeden?...

Mavnanın her köşesi didik didik arandı... Yok...Yok... Bay Jaeger bulunamadı.

O zaman patron tekrar Ilia Krusch'a döndü. Öfkeden titreyen bir sesle sordu:

– Kimdi bu Jaeger?

Oldukça sersemlemiş olan Ilia Krusch şunları toparlayıp söyleyebildi:

– Bay Jaeger Ulm'den beri yol arkadaşımdı... Tutacağım balıkların hepsini peşin peşin beş yüz florine satın aldıktan sonra, Tuna'yı mansabına kadar geçmek üzere orada kayığıma bindi... Hakkında başka bir şey bilmiyorum...

– Hiç yanınızdan ayrılmadı mı?

– Bir kez, Viyana'da... Otuz bir günlük bir aradan sonra Belgrad'da tekrar buluştuk.

– Hangi millettendi?

– Elbette Macar, benim gibi...

Patronun, kaptanından öğrenebildiği bu kadarla kaldı; Ilia Krusch tekrar dümene geçti.

Demirini alan mavna yoluna devam etti; rüzgâr kuzeybatıya çevirdiği için yelken de açabildiler, böylece akıntının sağladığı hıza iki üç noeud* ilave edilmiş ol-

* Knot, noeud, "düğüm": Denizcilik ve havacılıkta, saatte 1 deniz miline denk hız birimi (ç.n.).

du. Galatz'la Karadeniz arasındaki mesafe yaklaşık yüz otuz kilometre kadar olduğundan, Kilia ağzına varmak için üç günden fazla zaman gerekmeyecekti.

Zavallı Krusch! Bir yandan kaptanlığını icra ederken, bilseniz öte yandan ne karanlık düşünceler içinde boğuluyordu!... Hayır! Arkadaşının isteyerek ortadan kaybolduğunu kabul edemezdi!... Bay Jaeger ne pahasına olursa olsun kaçmayı tasarlamış olsaydı, hiç bunu kendisinden saklar mıydı?... Hem zaten neden kaçmaya kalksındı ki?... Yoo, hayır, mutlaka bir kaza gelmişti başına... Herhangi bir nedenle, belki de kamaranın içindeki dayanılmaz sıcaklık yüzünden, nasılsa kapıyı açmayı başarmış, karanlıkta ayağı kayıp tökezlemiş ve nehre düşmüş olmalıydı... Çığlıkları duyulmadığına göre, pek çabuk sürüklenip gitmişti zavallı... ve kıyıya ulaşamamıştı!..

İki gün dolmadan, durumda da hiçbir değişiklik olmadan, 20 Temmuz öğleden sonra, mavna Ismaïl önlerinden geçiyordu.

Ismaïl sol kıyıda, Moldavya Bessarabyasına ait bir limandır. Kırk iki bin nüfusuyla önemlice bir kent, Moldavya'nın çeşitli ürünlerinin alınıp satıldığı bir ticaret limanıdır. Rus egemenliği altında olduğundan, hemen hemen bir askeri liman da sayılabilir; nitekim Tuna filosunun bir bölümü burada demirlidir. Nehir bu kentin aşağısında birçok kollara ayrılır.

Mavna Ismaïl hizasına gelince, Ilia Krusch sağ kıyıya mümkün olduğu kadar sokulmak emri aldı.

Kaptanın, gümrükçülerden ziyaretçi kabul etmeye hiç niyeti olmadığı belliydi; kentin iyice açığından geçmek suretiyle, bundan kurtulmuş oluyordu. Sonra, her akşam yapılana uygun olarak, gidilip bir fersah aşağıda demir atıldı.

Gece, Ilia Krusch dışarda biraz soluk alabilmek için kamarasından çıkamıyordu. Bay Jaeger'in ortadan kayboluşundan beri daha sıkı bir gözetim altında tutulduğunu hissediyordu. Hizmetine ihtiyaç duyulduğu için, kaçmasına izin verilemezdi tabi... Bu yüzden, tek arzusu varılacak yere bir an önce varmak ve hemen bu tekneden ayrılmaktı.

Derken, Ilia Krusch'un da durumu anlamasını sağlayacak bir olay meydana geldi.

Gece yarısından sonra, saat bire doğru, henüz uyanıkken, arka taraftaki lojmanın kapısı önünde insan sesleri duydu. Olasılıkla kendisine bekçilik etmek üzere oraya konmuş iki tayfa aralarında konuşuyorlardı. Bu konuşmanın ancak bir kısmını yakalayabildi Ilia Krusch.

Adamlar, mavnanın yakında Karadeniz'e varacağından söz ederlerken, biri şöyle dedi:

– Vapur da orada bizi bekliyor olacak...

– Elbette, dedi öteki, zamanında haber verildi; onu Kilia ağzının önünde aramak gümrüğün aklına bile gelmez...

– Mükemmel, biz de iki saat içinde malı boşaltmış oluruz...

Demek nehrin ağzında mavnayı bir buharlı gemi bekliyordu... ve iki saat içinde yükünü devralacaktı. Öyleyse asıl yük, ambarlara ve güverteye yığılı kereste, tahta, lata gibi şeyler değildi, zira bunların indirilip yüklenmesi için iki gün bile yetmezdi.

Ve söz arasında Ilia Krusch'un kulağına bir ad çarptı, adamlardan birinin söylediği, mavnanın patronunun adı... Bu ad Latzko'ydu!...

Birden aydınlanıverdi her şey Ilia Krusch'un kafasında!... Bu mavnanın patronu, kaçakçıların elebaşısı Latzko'ymuş ha!... Kaçak mallar da iki sintine arasında saklanıyormuş... Evet! hiç kuşku yoktu, bu teknenin dibi, kimsenin şüphelenemeyeceği bir şekilde, iki katlı olmalıydı... Ve su kesiminin, aynı tonaj ve gabarideki teknelerin normal değerinden daha yüksek olmasının nedeni de buydu!...

Ilia Krusch kendini tekrar ranzasına atmıştı; fakat uyuyamıyor, düşünüyordu. Bu mavnayı, Latzko'nun suç ortaklarının beklediği Kilia ağzına götüren kendisiydi. Kendisinin, bu dürüst eski Tuna kaptanının, ne yapması gerekirdi bu durumda ve ne yapabilirdi?... Hayatı bu adamların, çalışmayı reddettiği takdirde gerekirse boğazına bir tabanca dayayarak onu buna mecbur edecekleri belli olan bu kaçakçıların, elinde değil miydi?...

Ilia Krusch o an için bir karar vermek istemedi. Durumun gelişmesine bakacak, ona göre hareket edecekti. Sabah olunca, içinde olup bitenleri kimseye belli etmeden, hatta kaçakçılık örgütünün şu

cüretkâr reisine öncekinden daha meraklı bir bakış bile yöneltmeden, dümendeki yerini aldı.

O gün anormal hiçbir şey olmadı ve yelkenin de yardımıyla, kat edilen yol on iki fersahı buldu.

Tuna'nın ağızları pek çoktur ve deltası adeta kendine özgü bir akarsu sistemine sahiptir. İki belli başlı ağız, tepesi kolların ayrıldığı noktada bulunan üçgen biçimindeki Leti Adası'yla birbirinden ayrılır. Adayı güneyden kuşatan ağız en önemlisidir ve gemiler Karadeniz'e inmek için daha çok bunu izlerler. Adayı kuzeyden sınırlayan ve daha az kullanılan ağız Kilia adını taşır; bu, sol kıyısına inşa edilmiş küçük bir kalenin adıdır.

Mavna varış noktasına ulaşmak için bu kolu kullanacaktı; ertesi sabah, oldukça kuvvetli bir akıntının yardımıyla, Kilia'dan uzak geçecek şekilde, sağ kıyıyı izliyordu.

Ilia Krusch patronun neden her defasında kıyı kentlerinin uzağından geçtiğini şimdi anlıyordu. Kendisi ise, henüz hiçbir karara varamamıştı; kendi gözetlendiği kadar yoğun bir dikkatle olup biteni gözlüyordu. Dümenle yaptığı manevralara yardımcı olmak üzere, yanında her zaman iki tayfa bulunuyordu. Mavna artık sadece akıntıyla gitmiyor, yelkenini açarak batı rüzgârından da yararlanıyordu. O gün, saat beşten önce, nehrin ağzına ulaşmış olacaktı.

Bay Jaeger'in kaybolmasından sonra iyice endişeye düşen ve sabırsızlığına hâkim olamayan Latz-

ko, güvertede sinirli sinirli gidip geliyor, sonra baş tarafta dikilerek bakışlarıyla ufku adeta didik didik ediyordu.

Nihayet, bandıra direğinin yanında yer alan, tayfalardan biri haykırdı:

– Karadeniz göründü!

Gerçekten de, Kilia ağzının genişlemesiyle birlikte, gökyüzüyle su yüzeyini ayıran bir ufuk çizgisi seçilmeye başlamıştı.

Ilia Krusch bunu daha önce fark etmişti. Bir saat sonra yolculuğunun sonuna gelmiş olacaktı ama ne yazık ki umduğu koşullarda değil!...

Bir şey daha görmüştü balıkçı: istim üstünde bir vapur... Açıkta gidip gelen ve o sırada Leti Adası tarafında bulunan bir buharlı gemi...

Osmanlı veya Rus bandırası taşıyan bir savaş gemisi değildi bu; milliyetini gösterir hiçbir işaret taşımayan bir ticaret gemisiydi.

"Şu kaçakçı haydutunu bekliyorlar, onun da onları beklediği gibi..." dedi içinden Ilia Krusch.

Yanılmıyordu. Buharlı tekne, direğine bir filama çekerek, birtakım işaretler verdi; bunlara mavnadan üç kez bayrak indirilerek karşılık verildi. O zaman vapur yön değiştirdi ve yaklaşacak şekilde bir rota izlemeye başladı.

"Hadi bakalım, dedi içinden Ilia Krusch, görevimizi yapma zamanı geldi!..." Ve yanlamasına kuzeydoğuya doğru mesafe kazanmak üzere dümeni hafifçe sancağa kırdı.

Ne Latzko ne de arkadaşları bu manevrada şüpheli bir şey görebilirlerdi; kaldı ki, on gündür teknelerini bu kadar ustalıkla yönetmiş olan kaptanlarının yaptıklarına diyecek bir şeyleri de olamazdı.

Öte yandan, vapur da Kilia ağzına yaklaşıyordu ve yarım saat içinde, Leti Adası'nın korunağında, mavnayla borda bordaya gelmiş olacak, malların aktarımı bu sakin sularda yapılacaktı.

Birdenbire korkunç bir gacırtı, bir dibe sürtünme gürültüsü duyuldu. Mavna omurgasından güvertesine kadar sarsıldı. Direği, dikildiği yer hizasından kırıldı ve yelkeni de bütün genişliğiyle, ön taraftaki tayfaların üzerine çullanarak üstlerini örttü.

Mavna, Kilia ağzının bu kesiminin dibinde yer alan, Ilia Krusch'un iyi bildiği, bir kum tümseğine bindirip saplanmıştı.

Her yandan ne küfürler yükseldi, Latzko nasıl bir öfkeyle balıkçının üstüne yürüdü, anlatılamaz!...

Aslında bu kendi halinde ama cesur adam, bu olaydan sonra kendisini bekleyen kader hakkında hayale kapılmış değildi: hayatını feda etmişti, o kadar!...

Nitekim Latzko hiçbir açıklama istemedi, korkunç bir yumrukla zavallıyı güverteye yamyassı uzattı.

Acil olanı acele yapmak gerekiyordu. Her şey mahvolmuş değildi. Mavna sadece kuma saplanmış

ama dibi açılmamıştı, su almıyordu; vapur yanaşınca mallar hiç zarar görmeden saklandıkları yerden çıkarılıp yüklenebilirdi.

Fakat, birdenbire Latzko'yla adamları o denli büyük bir şaşkınlığa ve düşkırıklığına düştüler ki, anlatılamaz! Buharlı gemi, onları bu belalı durumdan kurtarmak üzere mavnaya doğru gelecek yerde, dümen kırmış, bütün hızıyla açık denize çıkmaya çalışıyordu!

Çeyrek saat sonra mavna, bir gümrük avizosunun* mürettebatı tarafından istila edilmiş bulunuyordu. Vapur bu tekneyi Leti Adası'nın burnunu döndüğü sırada fark etmiş, partinin kaybedildiğini, Latzko'yla adamlarını kurtarmanın bile artık mümkün olmadığını anlayarak doğu yönünde kirişi kırmıştı.

Avizodaki adamlardan biri ötekilerden önce mavnanın güvertesine atladı ve otuz kadar olan mürettebat Latzko'yla arkadaşlarını, gösterdikleri şiddetli direnişe karşın, tutuklarken, Ilia Krusch'un baygın yattığı arka tarafa koştu. Onu kaldırdı, yüzünü açtı, ayılttı. Zoraki kaptan gözlerini de açınca:

– Ah! Bay Jaeger! diye haykırdı.

– Hayır, yiğit dostum Krusch, Jaeger değil, Karl Dragoch! Uluslararası Komisyon'un atadığı polis şefi!...

Gerçekten de oydu. Kaçakçıları yanıltmak ve kuşku uyandırmadan nehri göz altında tutmak için,

* Küçük ve hızlı savaş gemisi; hücumbotu; kıyı koruma botu. (ç.n.)

Ilia Krusch'a yolculuğunda arkadaşlık etmek fikri aklına gelmişti; nehir aşağı giden bütün teknelere o kadar ilgi göstermesi bundandı. Karaya çıktığı zaman karşılaştığı görevli memurlar ve aldığı mektuplar sayesinde hep durumdan haberdar kalıyordu. Latzko çetesinin Küçük Karpatların girişinde bir teslimat planladığı haberini de Viyana'da bu yolla almış, bu olayda -ki kendisi için başarılı bitmemiştipolis müfrezesini bizzat yönetmişti. Sonra da Bay Jaeger, yani Karl Dragoch, tekrar Ilia Krusch'la buluşup yolculuğa devam etmişti. Hangi koşullarda kuşkularının bir mavna üzerinde toplandığını ve Ilia Krusch'un gözlemleriyle daha da güçlendiğini biliyoruz. O zaman, 17-18 Temmuz gecesi, arkadaşına bile haber vermeden mavnadan sıvışmakta tereddüt etmemişti. Kilidi bozuk olduğundan kolayca açtığı kamaradan çıkınca teknenin arkasına süzülüp, boğulma riskini de göze alarak, kendini suya bırakmıştı. Cüreti ödülsüz kalmamış, kıyıya erişebilmişti. Küçük bir köyde bir evden yardım görmüş, elbisesini kuruttuktan sonra şafak sökmeden yola çıkmış, on iki saatte nehri geçip Kilia'ya ulaşmıştı. Orada kendisini tanıtınca, şans eseri o sırada limanda bulunan gümrüğün avizosu emrine verilmişti. Fakat eğer mavna geçitin girişindeki kum tümseğine saplanmamış olsaydı, belki de Karl Dragoch içindeki mallara el koymakta geç kalmış, vapurun alıp götüreceği Latzko ve adamları da kendilerini bekleyen cezadan kurtulmuş olacaklardı.

O zaman Karl Dragoch olup biten her şeyi Ilia Krusch'a anlattıktan sonra ekledi:

– Ne denirse densin, aslında mavnanın böyle tam zamanında karaya oturması büyük bir talih kuşu oldu bizim için...

– Bu kuşa biz de elimizden gelen yardımı esirgemedik doğrusu!... dedi Ilia Krusch, alçakgönüllülüğü elden bırakmadan.

O zaman Karl Dragoch yol arkadaşını kucaklayıp iki yanağından öptü:

– Ah, benim yiğit dostum, cesur ve candan arkadaşım!...

Hikâyenin geri kalan kısmını biz anlatmasak da okur anlamıştır: Latzko'yla hempaları kürek cezasına çarptırıldılar, teknenin iki sintinesi arasından çıkarılan mallarına el kondu; Karl Dragoch'un bu büyük başarısı dolayısıyla Uluslararası Komisyon kendisinden ne lütuflarını ne de övgülerini esirgedi. Konulmuş olan iki bin florinlik ödül Ilia Krusch'a ödendi; Tuna Oltası yarışmasında kazandığı ödülle birlikte oldukça dolgun bir servet demekti bu; adı etrafında oluşan her zamankinden daha geniş ün ve şan halesi de cabasıydı. Ama o mutlu ve mütevazı hayat tarzını hiç değiştirmedi, Racz'daki evinde eskisi gibi yaşamayı sürdürdü; dostu Karl Dragoch ara sıra ziyaretine gelirdi. Halen, hemşehrilerinden de büyük saygı görerek, boş vakitlerini Tisza'da balık tutmakla geçirmektedir.

Bu anlatılanlardan sonra, nerede ve ne zaman olursa olsun, hep bilge, temkinli, tedbirli ve filozof bir insan olan olta balıkçısıyla dalga geçmeye kim cüret edebilir?...

POPÜLER BİLİM KİTAPLARI
TÜBİTAK

Tuna Nehri boyunca yapılan değişik bir seyahat, ilginç kişiliklere sahip karakterlerin karşılaştığı olaylar, yaşanılan maceralar ve beklenmedik bir son. Hikâye edilen dönemin değer yargılarının eleştirisel bakış açısıyla aktarıldığı, zaman zaman da açıkça alay edilerek okuyucuya sunulduğu bir roman... TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları'ndan bir Jules Verne klasiği daha, *Güzel Sarı Tuna.*

KİTAP
SKB 812551 UGS

ISBN 975-403-350-1
02
9 789754 033502

Fiyatı: 7,00 YTL (KDV DAHİL)
7.000.000 TL (KDV DAHİL)
Basılı fiyatından farklı satılamaz